

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГРАМОТИ
XIV ст.

АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ
РСР

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ—1974

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНИ

Г р а м о т и XIV ст.

*Упорядкування, вступна стаття, коментарі
і словники-показчики*
М. М. ПЕЩАК

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1974

Писемні документи XIV ст., представлені у збірці, являють собою пам'ятки юридично-ділового стилю давньої української літературної мови. Крім самих текстів пам'яток, що в міру можливості супроводжуються фотокопіями оригіналів, читач знайде у виданні бібліографію історичної, палеографічної та мовознавчої літератури як до кожної грамоти зокрема, так і до тих історичних осіб і географічних назв, що згадуються в цих документах і подаються в покажчиках.

Різноманітні публікації пам'яток, вперше зведені разом, допоможуть майбутнім дослідникам уточнити неясні місця з текстів оригіналів.

Відповідальний редактор

В. М. Русанівський

ПЕРЕДМОВА

XIV сторіччя залишило немало грамот різних східнослов'янських і суміжних з ними земель. У цьому виданні їх вміщено 84. Підставою для визначення документа як пам'ятки з більш чи менш вираженими ознаками української мови послужили історичні й мовознавчі наукові праці, в яких є аргументи для цього. Зрозуміло, що ці аргументи не можна вважати рівноцінними, тому що вони не мають єдиних засад, а часто й достатньої переконливості. Але, оскільки видання пам'яток ще не вирішує відповідних теоретичних проблем з історії української мови (воно лише дасть певний матеріал для досліджень), нам видалося доцільним використати і найменші докази як підставу для віднесення того чи іншого документа до пам'яток української мови.

У процесі підготовки грамот до видання було опрацьовано певну кількість мовознавчої та іншої наукової літератури, в результаті чого зібралась бібліографія, яка може бути корисна читачеві. При кожному тексті пам'ятки дано список літератури, що характеризує грамоту в цілому. Якщо ж література стосується окремих осіб чи географічних назв, то її подано на відповідному місці в ономастичних словниках-показчиках*.

Текст грамот супроводжується або фотокопією наявного оригіналу, або рукописної копії грамоти. Інші види рукописних копій, як і всі доступні нам публікації цих документів, детально опрацьовано і подано у вигляді різночитань текстів до кожної грамоти окремо. Публікація текстів копій може сприяти відшукуванню оригіналу.

У кінці збірки вміщено три показчики: а) апелятивної лексики, б) антропонімічної лексики, в) топонімічної лексики.

Реєстр ономастичних назв показчиків складається тільки з вихідних словоформ зафіксованих у грамотах слів. Вихідну форму слова (називний відмінок однини), якої немає в текстах, відновлено в реєстрі у такому написанні, яке диктується правописом відповідної грамоти. Відновлену вихідну словоформу в реєстрі позначено зірочкою.

* При укладанні словника-показчика географічних назв використано також топонімічну картотеку Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

У покажчиках дано всі непрямі словоформи з їх фонетичними варіантами і вказівку на номер грамоти даної збірки. Граматичні варіанти словоформ та їх фонетичні різнописання, а також лексичні варіанти апелятивів, виявлені в різних виданнях однієї і тієї грамоти, у покажчику не даються. Читач зможе знайти їх у розділі різночитань до відповідної грамоти.

Реєстровою одиницею, як правило, виступає одне слово. Якщо ж якесь поняття в грамоті виражене двома чи більше словами (це найчастіше трапляється в ономастичних назвах), то його можна знайти в реєстрі відповідного покажчика в стількох місцях, із скількох слів воно складається. Але на кожному відповідному місці при реєстровому слові подається повна його назва (іншим шрифтом).

Оскільки в сучасному українському мовознавстві немає відповіді на питання, як здійснювалося найменування осіб у XIV ст., а деякі побіжні зауваження щодо відсутності прізвищ у той період не зовсім аргументовані (як, наприклад, пояснити назви такого типу: *Бѣликъ Кеирдиви(д)* (43) *, *Васко Голый* (32), *Вахно Танча* (21) тощо?; крім патронімічних назв, що супроводжують ім'я, до них часто дуже тісно примикали і відтопонімічні прикметникові утворення типу *Стародубський* (81), *Болестрашицький* (20, 27, 28), *Борисоглебський* (68), *Брянський* (23), *Варваринський* (71) і под.), то в покажчику даються не тільки імена, а й супровідні до них уточнення, які могли виконувати функції сучасних прізвищ уже й тоді, а якщо ні, то стати джерелом пізнішого утворення прізвищ і взагалі східнослов'янського способу найменування осіб.

Тлумачення ономастичної назви, взяте безпосередньо з тексту грамот, пишеться за орфографією грамоти. Якщо в грамотах спостерігаються варіанти написання тієї чи іншої назви, то для тлумачення вибирається найбільш поширений варіант.

У реєстр ономастичних покажчиків вводяться різні варіанти написання особової назви чи топоніма. При найпоширенішому варіанті наводяться всі різнописання і робляться посилання на всі грамоти, де зафіксована ця назва. При інших орфографічних варіантах подається номер тільки тієї грамоти, в якій зафіксовано даний орфографічний варіант ономастичної назви, а для детальнішого ознайомлення читача з загальною вживаністю назви у грамотах збірки робиться посилання на основну статтю (найпоширеніший варіант).

Такого самого принципу подачі матеріалу дотримано і при наведенні бібліографічних даних: при основній реєстровій формі ономастичної назви подано всю зібрану бібліографію про неї, а при варіантах — тільки ту літературу, яка стосується кожного варіанта зокрема; посилання робиться на основний варіант.

Апелятивна лексика подається в покажчику словоформ, тому до реєстру цього словника входять не тільки вихідні форми слів, а й усі зафіксовані в текстах грамот словоформи.

* Цифри в дужках означають номер грамоти.

Фонетичні та орфографічні варіанти словоформи даються з повною паспортизацією (номер грамоти і частота вживання) у вигляді словникової статті при найчастіше вживаній реєстровій словоформі, а на своєму місці реєстру при цих варіантах є тільки посилання на варіант, що найчастіше вживається.

У публікованих текстах грамот є окремі випадки написання разом двох слів (прийменник + іменник, сполучник + повнозначна частина мови тощо). Таке написання в основному перенесено і в словник-показчик загальноновживаної лексики.

* * *

Упорядник щиро дякує працівникам Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, рукописного відділу Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна за допомогу в підготовці цієї збірки.

1. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі

До 1301 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 2—3, Б; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 315—316; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420л—420ц; Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 2.

О. Востоков в «Описании» (стор. 114) наводить початок цієї грамоти від «А се іа князь...» до «чресь потокъ володиславъ» і кінець від слів «...на то ієсмо грамоту нашу дали».

Документ описаний або згадується Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 68—69; К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. 90, а також в «Описании К.-С. собора», дод., стор. 38—39.

Подається за публікацією Д. Зубрицького.

Як видно з різночитань публікацій грамоти, видавці користувалися різними її копіями. Цим, очевидно, пояснюється і посилання на різні архіви, в яких вони зберігаються: Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду, а А. Кримський — на Румянцевський музей.

Для даної фотокопії використано копію, що зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. № 256, папка № 19, арк. 4.

А се іа¹* князь Левъ снъ короля Данила згадавши³ емъ⁴ снашими⁵ боиари іако прадѣдъ нашъ⁶ царь⁷ великий⁸ Володимиръ⁹ и отець¹⁰ нашъ и¹¹ придалъ митрополитомъ и епископомъ¹² по всѣмъ землямъ¹³ роусскимъ¹⁴. также и мы Богу¹⁵ и пресвѣтлому преображенію. предаемъ¹⁶ к церкви¹⁷ святого¹⁸ спаса¹⁹ монастырю. село страшевичи и созанъ^{19а} манастирь святого¹⁸ михайла. Даемъ и придаимъ²⁰ поченши отъ²¹ Дистра²² по прорвоу, чресь потокъ воладиславъ черезъ гороу^{22а} по потокъ зовемый стынъ²³ а отъ²¹ врѣхъ стаго¹⁸ по кобяланкоу рѣчкоу²⁴ до врѣха. отъ²¹ врѣхъ кобялянъкы кременемъ по врѣхъ соутычкы²⁵ и подъзоужца²⁶ по врѣхъ кольчина а отъ²¹ врѣхъ кольчины раздѣляемъ на рѣкоу полисьѣй²⁷ бродъ. А на другоую сторону. по потокъ чирвоны²⁸ до врѣха доубна даемъ и приписуемъ на вѣки. зданьми²⁹ и зрботами³⁰ и съ всѣми оужитки³¹. и с приходы и sprawy³² всѣми и ролями лоуками польми³³ и зрѣками³⁴ и потоки. и съ всѣми пожитки³⁵. влѣсѣхъ³⁶ и врѣкахъ³⁷ и в ловищахъ ихъ и з млынми даемъ кцркви³⁸ святого¹⁸ спаса¹⁹ манастиря. и владыце³⁹ нашему епископу⁴⁰ ефимію и понюмъ⁴¹ бѣдоучимъ. епископомъ¹² комъ Богъ⁴² изволить⁴³ и дасть на вѣки дрѣжати и поживати и цркви⁴⁴ святыѣ⁴⁵ правити и рядити и за нашѣ предѣкы и за насъ Бога⁴⁶

* Цифрові позначки з текстів грамот пояснюються в «Різночитаннях».

[illegible]

милого просити. а ктомуу ⁴⁷ еще придаем ⁴⁸ коуны врокъ ⁴⁹ споповъ ⁵⁰ да-
вати и соуды дхныѣ ⁵¹ цркви соудить ⁵² столечнаяѣ, а во то боаре нашѣ и
дѣти нашѣ и по насъ ⁵³ боудоучиѣ да не оустоупаются адани ⁵⁴ и десятины
медовыѣ и звиноградовъ ⁵⁵ и змыты ⁵⁶ на вѣки вѣчныѣ да не оудалено боу-
дить ⁵⁷ отъ ²¹ цркви ⁵⁸ выше писаноѣ ⁵⁹. а кто ѹстоупитъ на мое слово соутъ ⁶⁰
снимъ ⁶¹ предъ ⁶² Богомъ ⁶³. и да боудеть клятва Божіа ⁶⁴ на немъ. всей ⁶⁵
вѣку и въ боудучей ⁶⁶. въ день ⁶⁷ страшнаго соуда Божіа ⁶⁸. На то ѣсмо гра-
моту нашу дали и печать привѣсили свою. а при томъ ^{68a} были. митрополитъ
галицкий скрылоса ⁶⁹. и владыка ⁷⁰ перемыскыи Ларионъ. и князь андреи
ярославичъ. и панъ васко. и иныхъ боаръ много было притомъ ⁷¹. а писана

и дана грамота въ Лвовѣ въ пятокъ мѣсяца⁷² октовриа въ ѣ день⁷³ лѣта⁷⁴ Sω-
го⁷⁴. А писецъ Захария вихоть.

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *я передається через я; розділові знаки не збігаються з нашим виданням*; 3 сг[а]давшися; 4 есмь; 5 с нашими; 6 нашъ; *на місці ъ в кінці слів після приголосної*

пишеться ь; 7 ц[а]рь; 8 й в кінці слів після голосної відповідає и; 10 от[ь]цъ; 11 нашъ; 12 еп[и]с[ко]помъ; 13 зем[ь]лямъ; 14 рускымъ; 15 Б[о]г[у]; 16 придаемъ; 17 ц[е]рк[в]и; 18 с[в]я[т]о[г]о; 19 Сп[и]с[а]; 20 придаемъ; 21 от[ь]; 22 Дн[ь]стра; 23 С[в]я[т]и; 24 Коблянку-рѣчку; 25 Сутичьки; 26 Подъбужца; 27 по Лисѣ; 28 Чирьвоны; 29 з даньми; 30 з роботами; 31 ожитки; 32 и с правы; 33 після слова польми іде сѣножатыми, з лѣсы и з дубровами и з голыми горами и лѣсными; 34 з рѣками; 35 пожитки; 36 в лѣсѣхъ; 37 в рѣкахъ; 38 к ц[е]рк[в]и; 39 вл[а]д[ы]це; 40 еп[и]с[ко]пу; 41 по нюмъ; 42 Б[о]г[у]; 43 изволит[ь]; 44 ц[е]рк[в]ы; 45 с[в]я[т]ыѣ; 46 Б[о]г[а]; 47 к тому; 48 придаем(ъ); 49 в рокъ; 50 с поповъ; 51 д[у]ховныѣ; 52 судить ц[е]рк[о]въ; 53 нас[ь]; 54 А дани; 55 з виноградовъ; 56 з мыты; 57 будетъ; 58 ц[е]рк[в]е; 59 вышписаноѣ; 60 судъ; 61 с нимъ; 62 пред[ь]; 63 Б[о]гомъ; 64 Б[о]жия; 65 в сей; 66 будучи; 67 д[е]л[ь]; 68 Б[о]ж[ь]я; 69 с Крылоса; 70 вл[а]д[ы]ка; 71 при томъ; 72 м[ѣ]с[я]ц[а]; 73 въ 8 д[е]л[ь]; 74 — 6800.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 3 я *передається через а*; 4 емъ; 6 нашъ; 7 ц[р]ь; 9 Володимиръ; 10 отецъ; 12 епископомъ; 15 Богъ и пресвѣтломъ; 16 придаемъ къ, е *після голосної передається через е*; 19а Созанъ; 21 ѡ[т]; 22 Днѣстра по прорвѣ; 22а Воладиславъ через горъ; 24 Кобланку рѣчку; 25 Сущички; 26 подбѣужца; 27 рѣку по лисѣ; 29 зъ даньми; 30 зъ роботами; 31 всѣми ожитки; 32 съ правы; 34 съ рѣками; 35 пожитки; 36 въ лѣсѣхъ; 37 въ рѣкахъ; 38 даемъ къ церкви; 41 по нюмъ; 44 церкви; 49 врокъ; 50 съ поповъ; 52 дховныѣ судить цркви; 53 насъ; 54 нехстѣпаются а дани; 55 зъ виноградовъ; 56 зъ мыты на вѣкы; 60 судъ; 61 съ нимъ; 63 Богомъ; 64 Божіа; 65 въ сей; 68а томъ; 69 митрополить Галицкій съ Крылоса. И та ы *перед голосною передаються через і*; 71 при томъ; 72 мѣца октовріа.

Й. Левицький, «Грамматика»: 3 я *передається через а*; 4 ъемъ; 6 нашъ; 7 ц[р]ь; 9 Володимиръ; 16 преображенію; придаемъ; е *після голосної передається через іе*; 17 кцеркви; 18 сватою; 19а созанъ; 21 ѡ[т]; 22 Днѣстра; 22а воладиславъ через гороу попотокъ; 25 соущички; 26 подбѣужца; 27 рѣкоу-полисѣ; 28 попотокъ чирьвоны; 31 всѣми ожитки и спреходы; 35 пожитки; 37 врѣках и вловищахъ ихъ и змлынми; 41 понюмъ; 46 предкы и за насъ Бога; 49 врокъ; 52 соудить цркви; 53 насъ; 54 — неоустоупаются адани и десатіны; 60 соудъ; 62 предъ; 65 всеи вѣкы; 68 Божя; 72 мѣца октовріа.

2. Князь Лев Данилович надає двом братам з Литви Тутенію і Монтіці село Добаневичі

До 1301 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 60, стор. 101, та в AGZ, 1868, т. I, № 1, стор. 5.

Грамота не має дати. В «Актах ЮЗР» вона датується 1266—1301 роками, а в AGZ — 1301—1302 роками.

Якщо взяти до уваги вказівку М. Карамзіна в «Истории», т. IV, стор. 128 — 129, в «Ист. Укр.», т. I, стор. 73, 79 та ін., що князь Лев Данилович помер у 1301 р., то дата в «Актах ЮЗР» здається більш вірогідною.

Оригінал не відшуканий. Названі публікації були зроблені з копії, яка внесена у Львівську гродську книгу між 1443 і 1446 роками під заголовком «А се лист князя Ильвовъ на Добановичъ». Список копії в «Актах ЮЗР» надіслав Д. Зубрицький. Вона лягла в основу публікації в AGZ. Як в самому тексті, так і в заголовку остання має деякі різночитання з «Актами ЮЗР»: «А се листь кнѣзя ильвовъ на Добановичъ».

Для даної публікації використано варіант тексту грамоти з AGZ.

А се а. кнѣзь. левъ. вызвали есмы¹. слитовскоѣ² землѣ два. братѣныца. тутенія. а монтеѣка³. дал⁴ есмы¹ ѣма. оу⁵ Перемыскоѣ волостѣ. село. добаневичъ. ись⁷ землею. ись⁷ сѣножатми ись⁷ гаѣ ись⁷ дубровами. ись⁷кою⁹. и ставом¹⁰. испотоки¹¹. искриницами¹². со оусѣми¹³ поборы. исьвиными¹⁴. ись⁷ головниѣством¹⁵. и серпом¹⁶. искосою¹⁷. исьмлином¹⁸. со оусѣми¹³ оужитки¹⁹. какъ есмы¹ сам²⁰. держал²¹. а дал⁴ есмы ѣмъ²³ оу вѣк²⁴ и дѣтем²⁵. ѣхъ. и оунучатом²⁶. ѣхъ и праонучатом²⁷. ѣхъ. не надбѣ²⁸ оуступатиса. на мое слово ником(у)²⁹ а кто са оуступит³⁰. тотъ оувѣдается. со мною. перед бѣгомъ.

Різночитання

«Акта ЮЗР»: 1 есмо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 съ Литовськоѣ; 3 Тутенія а Монтеѣка; 4 далъ; 5 ѣма о?; 6 Добанѣвичъ; 7 и съ; 9 и съ рѣкою; 10 ставомъ; 11 и съ потоки; 12 и съ криницами; 13 со усѣми; 14 и съ винами; 15 половиниѣствомъ; 16 серпомъ; 17 и со косами; 18 и съ млиномъ; 19 оужитки; 20 самъ; 21 держалъ; 23 ѣм; 24 вѣкъ; 25 дѣтемъ; 26 и съ унучатомъ; 27 праун(у)чатомъ; 28 ѣхъ; не надобѣ; 29 никому; 30 уступитъ.

4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого Успенія в Крилосі на села з належними до них землями *

8 березня 1301 р.

Текст публікувався К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. V—V₂, М. Карамзіним в «Истории», т. IV, стор. 129—130; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 4—5, Г.

Копія грамоти зберігається в Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові, ф. № 9, оп. 1, Актова книга Львівського міського уряду 1691 р., од. зб. 459, стор. 1159—1161.

Текст подається за цією копією.

За свідченням М. Карамзіна («История», т. IV, стор. 132) і К. Ходикевича («Dissertationes», гл. II), львівський і галицький єпископ Гедеон Балабан 1581 р. подав грамоту на затвердження польському королю Стефану, який наказав переписати її, а «поколику ее содержание не противно настоящим законам (quatenus Juris publici ratio permittit? approbatus...)**», заново скріпити королівськими печатками. Пізніше, 1592 р., грамота ще раз

* Грамота 3 була вилучена з цього видання як така, що не належить до XIV ст., вже після завершення роботи над збіркою.

** Н. Карамзін, «История», т. IV, стор. 132.

затверджувалася Сигізмундом III. За свідченням К. Ходикевича, копія її була занесена в книгу Галицького міського управління 1642 р.

При підготовці тексту до видання не вдалося розшукати ні оригіналу, ні названих копій пізніших часів (1581 р., 1592 р. і 1642 р.).

Грамота описана або згадується в таких працях: А. В а с и л е в с ь к и й, «Ист. г. Вильны», стор. 20; П. Б а т ю ш к о в, «Белоруссия», стор. 80, 109, 112, 132; «Во- льны», стор. 72, та ін.

Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 19, арк. 4, 46; перша з них була покладена М. Карамзіним в основу публікації в його «Истории».

Зіставлення текстів грамоти, опублікованих М. Карамзіним і Д. Зубрицьким, з копією, що зберігається в Центральному історичному архіві УРСР у Львові, свідчить про те, що кожна з публікацій являє собою варіант різних копій, хоч Д. Зубрицький і застерігає, що він в основу своєї публікації поклав текст грамоти К. Ходикевича.

У різночитаннях подано повний текст грамоти, опублікований К. Ходикевичем, в якому певну цінність для мовознавців становлять не тільки фонетичні, граматичні й лексичні варіанти, а й наголоси, що стоять на кожному слові публікації.

Аналіз змісту грамоти Ходикевича дав підставу М. Карамзіну піддати сумніву існування її оригіналу:

а) 8 березня 1301 р. припадало на середу, а не на четвер;

б) в той час київським митрополитом був не Кіпріян, а Максим.

Про те, що Кіпріян став київським і литовським митрополитом тільки 1376 р., пише і П. Батюшков у праці «Белоруссия», стор. 80.

Асе ¹ іа кнѣзъ ⁶ Левъ снъ кроля Данила ² згадавшися есмо
зъ иншими ⁷¹ бояры ³ (и іако *) ⁴ прадедъ ⁵ нашъ царь ⁷ великий владимиръ ⁸
и отецъ ⁹ нашъ, придалъ ¹⁰ митрополитомъ, и ¹¹ епископа ¹² повсѣмъ ¹³ зем-
ля рѣскимъ ¹⁴: такоде ¹⁵ и мы бгѣ и пречѣто его матери ¹⁶ ко це кви Стѣ ¹⁷
Ея успенїя Крилоскомъ ¹⁸ Попомъ собо нымъ ¹⁹ Митрополїи Галицко,
и всѣмъ ²⁰ Архїєппо . и Еппомъ ¹²¹ и ²¹ Монаѣтыремъ ¹²² Православно стѣ ²²
вѣры урєцко далимо ²³ Право дходное ²⁴: потомуже, какъ ²⁵ де жить ¹²³ Кїев-
ская це ковъ ²⁶ по хрѣіанску ²⁷, и стыхъ оцо // ** отецъ ²⁸ управленїю ²⁹;
и потве дили емо преданїа ³⁰ це ковнаа ³¹ на вѣки вѣчнїе, Села ³² зъ людми,
и ³³ поля зъ лѣсы. И еще есмо ¹²⁴ дали нато тыи села ³⁴ грамоты особливїе,
межи ³⁵ наши границъ ³⁶ и боа скихъ, и в ѣхъ ³⁷ поляхъ и лѣсахъ ³⁸ визна-
ваючи ³⁹ Границѣ, іакъ ⁴⁰ было здавна ⁴¹; и придали есмо десѣтины ⁴² зъ ⁴³
нашего кна енїа ⁴⁴, и с ⁴⁵ перевозовъ, и изъ ины десѣтину ⁴⁶, и по боа с-

* Слова и іако приписані зверху іншим чорнилом.

** // — кінець сторінки.

кимъ ¹²⁵ селомъ приданнїе, и ⁴⁷ даны медовїе ⁴⁸ выходы и борты, и рыбныя ⁴⁹
 ловища, и ⁵⁰ езера даемъ къ церкви ⁵¹ престо^б бци ⁵², метрополиту ⁵³ нашему
 Григорїю, и понимъ ⁵⁴ бѹдѹчи Архїеппомъ ¹²¹, комѹ бгѣ изволи, и ⁵⁵ да^б
 де жати на вѣки, и ⁵⁶ по ивати и ⁵⁷ за нѧ ⁵⁸ мѣтываго бга просити. А ⁵⁹ ктомѹ ⁶⁰
 придаемъ ⁶¹ кѹны в рокъ зѣ ⁶² поповъ давати, и сѹды дѣховныя ⁶³ сѹдити, це квѣ
 Столечной; ѿ ⁶⁴ ми скихъ ѹ ⁶⁵ законїи ⁶⁶ ѿлчѹенїи ⁶⁷ рапѹстити ⁶⁸, свадебщи-
 ны ⁶⁹, и безако нїи ⁷⁰ понѧтїа, и все дѣховнїя ⁷² права сѹдѧ Архїеппы ¹²⁶.
 А сїи ⁷³ люде ѿпришнїе ⁷⁴ це коvnїе ⁷⁵ Ігѹмены ⁷⁶, попове, и сще ници, и дїа-
 коны ⁷⁷, и прич ници це коvnны ⁷⁸, и че нѡризци ⁷⁹ іко нїи ⁸⁰ Писареве ⁸¹, попо-
 вичове, и дѹаци ⁸² и ⁸³ бѣода нїе ⁸⁴, и стра нїи, и тые люде ⁸⁵ церковныя ⁸⁶
 волны ѿ на^б и ⁸⁷ ѿ бояръ нашихъ, ѿбладае ⁸⁸ и сѹдит ихъ великаѧ це ковь.
 ѿпрочь мирѧнъ ⁸⁹. А на мое слово не треба ¹³¹ ѹстѹпатисѧ нѣкомѹ, нѣ ⁹⁰ ѡнѧти,
 нѣ ⁹⁰ дѣтемъ мои нѣ ⁹⁰, ты, комѹ ⁹¹. по на^б бгѣ да^б навѣки вѣчноѹе ⁹². А се
 ѹправили мо ⁹³ по правило ¹²⁷ стыхъ ѡцъ ⁹⁴, и пе выхъ царѣ хрїїа ски ⁹⁵.
 А кто на ¹³² мое слово устѹпитъ, сѹдѣ ми зѣ нимъ ⁹⁶ предъ бгомъ, и ⁹⁷ ѿлѹченъ
 бѹде мл ти бжїа ¹²⁸, вѣ дны ⁹⁸ страшнаго и неѹмытнаго сѹдища хва ⁹⁹ и бѹде
 // и бѹде клѧтва бжїа ¹⁰⁰ нане ¹⁰¹ вѣ се вѣкѣ и вѣ бѹдѹщїи ¹⁰². На то ¹³³
 ємо грамотѹ нашѹ дали, и печа свою привѣсили. А прито были митропо-
 лит кїевскїй Кипрїанъ, и владыка ¹⁰³ премѣкї Ларїонъ ¹⁰⁴ и князь ¹⁰⁵
 А дре^б ¹⁰⁶ Іарославскїй ¹⁰⁷, и панъ васко, и инѣши ¹⁰⁸ бояръ много было ¹⁰⁹
 прито ¹¹⁰. А писана и дана грамота сїѧ вѣ ¹¹¹ Галичѹ ¹¹² в четвертокъ,
 м ца ¹¹³ марта во ¹¹⁴ ѡсмы днѣ. Лѣта ¹¹⁵ шѣ тысѣче^б ¹²⁹ ѡсмы^б ¹³⁰ девя то-
 го ¹¹⁶. А писа ¹¹⁷ Захарїѧ выхоть.

М. Карамзин, «История»: 1 А се; 2 сынъ Короля Данила; 3 Бояры; 4 (якоже); 5 прадѣдъ; 7 Царь; 8 Владимиръ; 10 и предаль; 11 митрополитомъ и; 12 епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Русскимъ; 15 якожъ; 17 Св.; 18 Крылоскимъ; 19 Соборнымъ; 21 Епископомъ и; 22 Св; 23. Греческой, дали есмо; 24 духовное; 25 по томъ же, какъ; 26 церковь; 27 по христiанскому; 28 Святыхъ Отець; 29 управленiю; 30 приданя; 31 церковнiе; 33 людьми и; 34 на тоты села; 35 особливiи межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 39 назначаючи; 41 издавна; 43 съ; 44 Князкiя; 45 отъ; 46 не возьметъ десятину; 47 приданнiе и; 48 медовiе; 49 борты и рыбныя; 50 ловища и; 51 даемъ церкви; 52 Св. Богоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 55 изволитъ и; 56 вѣки и; 57 поживати и; 58 *вставлено*: церковь святую правити и рядити, а за наша предки и за насъ; 60 къ тому; 61 еще придаемъ; 62 съ; 63 суди духовнiя; 64 судити (судить) церковь столечная отъ; 65 въ; 66 законѣ; 67 отлучины (отлучно); 68 распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятiя, всѣ, духовнiе; 73 а сiи (се); 74 людiи опричнiи; 75 церковнiи; 76 Игумены; 77 и Дiаконы и Священницы; 78 причетницы церковнiи; 79 Черноризцы; 80 иконнiи; 81 писарове; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 богадѣльнiи; 85 тiе людiе; 86 церковнiе; 88 нашихъ: обладаетъ; 89 мiрянъ; 90 ни; 92 на вѣки вѣчнiе; 93 управили есмо; 94 [по] святыхъ Отець и; 95 *пiсля слова Христiанскихъ вставлено в дужкахъ* правилу; 96 ми съ нимъ; 98 милости Божiя въ день; 99 *мiжъ словами* страшнаго и будетъ *iдутъ слова*: Божiю суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущiй; 103 Кипрiанъ, Владыка; 104 Перемышлскiй Ларiонъ; 105 Князь; 107 Ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день, лѣта; 116 — 6809; 117 писецъ.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 2 короля Данила; 3 Бояры; 5 прадель; 7 Царь; 9 Отець; 10 и предаль; 11 Митрополитомъ; 12 Епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Рускимъ; 15 якожъ; 16 Мтри; 17 Святаго; 19 Соборнымъ; 20 всѣмъ; 21 Архiеп. и Еп. и; 23 дали есмо; 24 духовное; 25 потом же какъ; 26 Црковь; 27 похристiанскому; 28 святыхъ оцъ; 29 оуправленiю; 30 приданя; 31 церковнiе; 32 вѣчнiе. Села; 34 на тоты села; 35 особливiи межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсехъ; 39 назначаючи; 40 яко; 41 издавна; 42 десятины; 43 съ; 44 князскiя; 45 отъ; 46 не возьметъ десятину; 47 преданнiе и; 48 медовiе; 49 борты и рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 сѣй Бѣгоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 56 вѣки и; 57 поживати и, *дали*: Церковь святую правити и рядити, и наша предки, и за на; 59 просити, а; 61 еще, придаемъ; 62 съ;

Т

63 духовнiя; 64 Црковь столечная: ѿ; 65 — въ; 66 законѣ; 67 ѿтлучины; 68 Распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятiя все, духовнiе; 73, а сiи; 74 людiе опришнiи; 75 церковнiи; 76 Игумены; 77 и дiаконы, и священ-

ниці; 78 Причетниці церковні; 79 Черноризці; 80 Иконні; 81 Писарове; 82 Дяци; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 Бѣгодѣлніи; 85 тіе людіе; 86 церковніе; 87 Насъ, и; 89 мірянъ; 90 ни; 91 тымъ кому; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 святыхъ Оцъ, и; 96 оуступить Судъ-мы съ нимъ; 97 Богомъ и; 98 Милости Божія, въ день; 99 *між словами* страшнаго и *будетъ ідутъ слова*: Божого суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущій; 103 Купріанъ Владыка; 104 Перемышлскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день. Лѣта; 116 Шестытысячнаго осмсотного девятоу; 117 писецъ.

К. Х о д и к е в и ч, «*Dissertationes*»: ѿ сѣ іѧ Кнѧзь Лѣвъ Снъ Королѧ Даниїла, згадавшиа есмѧ зъ нашими Боѧры, Прадѣдъ нашъ Царь великій Влади-
меръ, и Оцъ Нашъ, и предѧлъ Мѣтрополѣтомъ, и Еппѧмъ по всѣмъ землѧмъ Рѣ-

скимъ; ѧкожъ и мы Бѣгъ, и прѣтой Ёгѧ Мѣтри ко Цркви стѧ ѿ Оуспѣніѧ
Крілоски Попѧмъ Собѧрнымъ Мѣтрополѣи Галицкой, и всѣмъ ѧрхіеп ко-
помъ и Ёпѧ копѧмъ, и Монастырѣмъ Правослѧвной стѧи Вѣры Грѣческой,
далѣ есмѧ Прѧво Дѣховное, по томъ же кѧкъ держѣтъ Кіевская Црковь по

Х ртіанскомъ, и стѣхъ ѡцъ оуправлѣнію, и подтверділиесмо придѧна Цер-
ковніе на вѣки вѣчніе. Сѣла зъ людмѣ, И пола зъ лѣсы, и ёщесмо далѣ на
тотѣ сѣла Грамоты ѡсобливѣи межѣ нашихъ Границъ и Боѧрскихъ, и въ
ихъ поляхъ и лѣсахъ, визначѧючи Границы, ѧкъ было и здавна и прида-

лиесмо, Десятѣны съ Нашего и Кнѧзкѧ, и ѿ превѧзовъ, невозмѣтъ Деса-
тѣнъ, и по Боѧрскимъ сѣломъ, придѧнніе и дѧны Медѧвѣ, выходы и бѧрты,
и Рыбныѧ лѧвища, и Ёзера дѧемъ Цркви стѧи Бѣмѧтери Мѣтрополѣтѣ На-

шемъ Григорію, и по немъ бѣдѣчимъ ѧрхіеп копѧмъ, комъ Бѣгъ ѧзвѧлитъ,
и дѧстъ держѧти на вѣки и поживѧти, и Цѣрковь стѣю правѣти и радѣти, ѧ

за Нѧша Прѣдки, и за Нѧсъ, млтѣваго Бѣга просѣти, ѧ ктомъ ёщѣ придаемъ
Кѣны въ Рѧкъ с Попѧвъ давѧти, и Сѣдѣ дѣховнѧ сѣдѣти Црковь Столѣчнаѧ
ѿ мѣрскихъ въ закѧнѣ ѿлѣчѣни, Распѣсты, свѧдѣбѣнины, и безъ аконнопоѧтѧ

всѣ дѣховнѣ Прѧва сѣдѧтъ ѧрхіеп копы, ѧ Сѣи лѧдіе ѿпрѣшнѣи Церковніи:
Йгѣмены, Попѧве, и Дѣѧконы, и Щѣнниці, Причѣтниці Церковнѣи, и Чер-
норѣзцы, Йконнѣи Писарове, Попѧвичове, и Дѧци, Проскѣрникове и Бѣга-

дѣлнїи, ѿ Страннїи, ѿ тїе людіе Церковнїе вѣлы ѿ Нас, ѿ Боаръ Ншихъ, ѿбладаеть и судитъ ихъ Великаа Церковь, ѿпрочъ Миранъ. А на Моє слово не треба оустѣпатиса нѣкомѣ, ни ѿтнати, ни дѣтемъ Моймъ ни тѣмъ комѣ по насъ Бгъ дасть на вѣки вѣчнїе. А сѣ оуправилиесмо стѣхъ Оцъ, ѿ пѣрвыхъ Царей Хрїстіанскихъ. А ктѣ на Моє слово оустѣпить, Судъ мы съ нѣмъ предъ

Бгомъ, ѿ олѣченъ бѣдетъ Милости Бжїа, въ дѣнь страшнаго Бжго Суда, ѿ да бѣдетъ клѣтва Бжаа на нѣмъ въ сѣй вѣкъ, ѿ въ бѣдѣщїй. На тоєсмо Грамотѣ нашѣ дали, ѿ Печатѣ свою привѣсили. А при томъ были Митрополитъ

Кїевскїй Купріанъ, Влка Перемышлскїй Ларїонъ, ѿ Кнѣзь, Андрѣй Ярославичъ, ѿ Пѣанъ Васко, ѿ йныхъ Боаръ много бѣло при томъ. А писана ѿ данѣ Грамота въ Галичи въ Четвертокъ, Мѣсаца Марта, въ ѣсмый дѣнь, Лѣта Шестѣтысячнаго ѣсмѣотного деѣаго.

А Писецъ Захарїа Выхотъ.

Копїя XIX ст., арк. 4: 1 А Сѣ; 6 князь, на мїсцї ѿ стоятъ ѿ, ѿ або ѿ; 2 короля Данїла. На мїсцї ѿ завжди стоїтъ ѿ; 71 нашими; 4 Слова (и ѿако) пропуценї; 5 прадедъ; 7 царь; 8 великїй Владимиръ; 9 Оцъ; 10 и предадъ; 12 Еппомъ, виноснї букви знесенї в рядок без застережень; 13 по всѣм; 15 ѿкожъ; 16 Мтри; 17 Цркви Стго; 18 Крилоскимъ; 19 Соборнымъ; 121 Архїеп копомъ и Епѣкопомъ; 122 Монастыремъ; 23 Греческой, далиесмо; 24 Дѣховное; 25 и по томъ же какъ; 123 держитъ; 26 церковь; 27 хрїанскому;

28 замїстъ слів ѿцов // ѿтець стоїтъ оцъ; 30 потвердилиесмо приданя; 31 церковнїе; 124 ещесмо; 34 на тоты села; 35 особливїи межи; 37 ихъ; 38 лѣсехъ; 40 границы, ѿк; 41 издавна; 43 съ; 44 князкїя; 45 отъ; 46 перевозовъ, не возьметъ Десятину; 49 Рыбныя; 51 даемъ Церкви; 52 Стои Бгоматери; 53 Митрополитъ; 54 по немъ; 55 и дасть; 57 пїсля и вставлено: Церковь Стѣю правити и рядити а за наша Предки и; 59, а; 61 кѣ тому еще придаемъ; 62 съ; 63 Суди Духовнїя; 64 Црковь Столечная отъ; 65 мїрскихъ въ; 66 законъ; 67 отлучини; 68 распусты, 69 Свадебщини; 72 беззаконнопоятїа все духов-

нїе; 126 Архїеп копы; 74 людіе опришнїи; 75 церковнїи; 76 Игумены; 77 и Дїяконы, и Сщенницы; 78 — Причетницы церковнїи; 79 Черноризцы; 81 Писарове; 83 Дяцы проскурникове и; 84 Бгдѣлнїи; 85 тїе людіе; 86 церковнїе; 88 обладаеть и судитъ; 89 мїрянъ; 90 ни; 92 вѣчнїе; 93 оуправилиесмо; 96 съ нѣмъ; 98 дѣнь; 100 страшнаго Бжго Суда, и да бѣдетъ клѣтва бжаа

на немъ; 103 Вл ка; 104 Перемышльскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 Ярославичъ; 108 инныхъ; 109 було; 111 Грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца;

114 въ; 127 *Пропущені слова* по правило ; 128 Бжія; 129 шесттысящнаго; 130 осмсотного; 117 писалъ.

Копія XIX ст., арк. 46: 1 А се; 6 князь; 2 сынъ кроля Данила; 71 нашими; 4 яко; 5 прадѣдъ; 7 царь; 8 великій володимеръ; 9 отецъ; 10 и предаль; 12 епископомъ; 15 такоже и мы, богу; 18 святой успенію, клиросу монастырю — Митрополіи; 121 *Всі титли розкриті без застережень*; 122 монастыромъ; 24 — духовное; 25 потомъ же какъ; 26 церковь; 27 христіанскому; 28 святых отецъ; 30 и подтвердилисмо приданя; 32 вѣчне; Села; 124 Лѣси, и ещесмо; 34 на то ты села; 35 особливыи, межи; 37 въ ихъ; 38 лесехъ; 40 границы, якъ; 41 издавна; 42 придалисмо десятины; 43 *після зъ іде* всякого; 45 зъ; 46 мить; десятины; 125 боярскимъ; 47 приданіе и; 48 медовыи входы; 49 борти, и рыбныи; 51 ку церкви; 52 богоматери; 53 митрополиту нашому; 54 немъ; 55 и дали; 57 *після и вставлено:* церкви святыи и правити и радити и за наши предки и; 59; а; 60 кутому; 61 еще, придаемъ; 62 куни въ рокъ съ;

63 *пропущено:* и суды дховные судити, церквѣ Столечной; ѿ ми скихъ у

законіи олученіи рапустити; 69 свадебщини; 70 беззаконныи; 72 понятья всѣ духовная; 126 Архіепископи; 73 сіе; 74 люди опрѣшніи; 75 *слово* церковнѣ *пропущене*; 77 и дякове и священицы; 78 причетницы церковныи; 79 черноризцы; 80 иконныи; 81 писарове; 82 дяды; 83 *вставлено слово:* проскурникове; 84 богодѣльныи и старшіи; 85 тіи люди; 86 церковныи; 89 (опричь мирянь); 131 непотреба; 90 ни; 91 по тимъ; 92 вѣчныи; 132 на *пропущено*; 96 съ нимъ; 97 и отлученіе; 128 божія; 98 день страшный божого суду, и да будетъ; 102 будучій; 104 Премысльскій Иларіонъ; 107 Ярославичъ; 108 васько, и иныхъ; 111 Грамота въ; 117 писалъ; 129 шестой тысячи; 130 осмъ сотъ; 133 На томъ есмо.

Копія завірена: «вѣрно: Надворный Совѣтникъ. Василій Василевъ сынъ Ставискій» (*підпис*).

5. Князь Лев Данилович даруе Перемышльському епископству село
Рушевичі

8 жовтня 1302 р.

Текст опублікований Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 4—5; Я. Головацьким у «Хрестоматии», № 3, стор. 316—317; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящіяся к этому сочинению», стор. 3—4, В, та А. Крымським в «Укр. грам.», стор. 454.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.», стор. 470; С. Б е в з е н к о, «Истор. морф.», та ін.

Подається за виданням Я. Головацького. При публікації тексту грамоти Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду. Теперішнє місце зберігання її оригіналу не встановлено.

У датуванні грамоти є неточність: 8 жовтня 1302 р. припадало на понеділок, а не на п'ятницю.

А се ^{3а}я¹ князь Л^{5а}ієвъ² сынъ крола³ Данила згадшиса есмо^с нашими боары. іако прадѣдъ црь вѣликий Володимирь. и о^{4а}тець нашъ. и ^са⁴ придалъ митрополитомъ. и еппъмъ ко всимъ^{4а} зіємлямъ р^су^ськымъ⁵ такожіє и мы бог⁶у и сватом^су И^соанну^а еппіи⁸ пере^смыскои придали есмо село Р^су^сшевичи. поченши отъ о^сурочищъ⁹, чрезъ Клепино грани^{9а}цы Р^су^сшовскои до млинища^{10а}. на Глажевъ отъ Глажева до виръховины до Бичища, отъ¹⁰ Бичища до Юльтоховы Росохы, отъ¹⁰ Д^су^снковичъ, а отъ¹⁰ Юльтоховы до високои горы. А ^то¹¹ тои горы до Пер^су^снова Д^су^сба горѣ Скло^смъ. а отъ¹⁰ Пер^су^снова д^су^сба до Б^сѣ^слыхъ береговъ¹². а отъ¹⁰ Б^сѣ^слыхъ береговъ до Ко^сльменскихъ потоковъ и з¹³ обѣма береги. а отъ¹⁰ Ко^сльменскихъ потоковъ до Черемошнои. и доловъ Череменского. до Клепина млинища. даємъ¹⁴ ^са^с полми и сѣножатми, и зъ л^су^сками и ставы¹⁵ и млынми и з^с л^сѣсы и з^с бортьми и медовыми данми и овчими¹⁶ данми и совсѣми¹⁷ пожиткы. и ловищи дали есмо к^су свѣтом^су И^соанну. въ богомолство на вѣкы вѣчне. еппомъ¹⁸ всѣмъ держати поживати и на вѣкы вѣчне. и ^са¹⁹ за нас бога просити и за нашѣ предкы а на мое слово хто о^суступить, с^судъ^с нимъ предъ богомъ и да б^судетъ клатва божія по немъ. всеи²⁰ вѣкъ и воб^суд^счій²¹. во д^снь страшнаго с^суда божія. На тоє есмо грамот^су наш^су дали и печать свою привѣсили. а притомъ²² были митрополитъ Галицкій³⁸ ^са^с Клироса и в^сл^сдка Пере^смыскыи Ларіонъ²³ и князь Андрей Ярославичъ²⁴. и панъ Васко. и иныхъ бояр^сь много было при томъ. а писана и дана грамота о^су во²⁵ Л^свовѣ⁴³. пато^скъ м^ссца октовріа²⁶ во и [8] д^снь лѣта²⁷ S²⁷ д^сієсатого²⁸ [6810]. а писецъ Захарія³⁹ Вихоть.

Різночитання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 Лієвъ; 3 кроля, а передається через я; 4 наши; 5 по всімъ зіемлямъ руськымъ; 6 у передається через у; 7 Иоанну; 8 еп[і]с[ко]п[і]н; 9 урочищъ; 10 отъ; 11 от[ъ]; 12 береговъ; е після приголосних передається через е; 13 из; 14 Даємъ; 15 стави; 16 овчими; 17 со всѣми; 18 еп[і]с[ко]л[ом]ъ; 19 а; 20 в сеи; 21 во будучій; 22 при томъ; 23 Ларіонъ; 24 Ярославичъ; 25 уво; 26 октоврія; 27—6800; 28 дієсатого.

Д. З у б р и ц ь к и й, «Крит.-истор. пов.»: 14 після слова млинища іде: отъ млинища до другого млинища; 43 після слова Лвовѣ іде: в; 27 після ≠ S стоїть ѿ.

Й. Левицький, «Грамматика»: За є *передається* через іє, надрядкові знаки відсутні; 4 отьць нашъ. и; 4а митрополитомъ. и ієп[с]пмъ повсимъ; 5а прадѣдъ нашъ црь; 6 мы Богоу, *у* *передається* через оу; 8 ієп(с)пии; 9 оуро-чищъ. презъ; 9а граници; 10а далі: оть млинища до дроугого млинища; 13 колѣмненскихъ потоковъ и зобѣма; 15 ставы и млинми; 19 а за насъ; 25 оуволвовѣ. впатокъ; 26 ѡктовриа; 27 ≠ ѕѡ; 38 галицкый склироса; 39 за-хариа.

6. Князь Любарт Гедиминович дарує села соборній церкві Іоанна
Богослова в Луцьку

8 грудня 1322 р.

Оригінал не відшуканий. Копія взята з «Метрики Коронной», кн. № 177, за 1628—1629 рр., арк. 449, і надрукована в «Архиве ЮЗР», 1883, ч. I, т. VI, стор. 1—2, звідки передруковується і в цьому виданні.

М. Дашкевич піддає сумніву правильність указанного в грамоті року — 1322 *, що має певні підстави, оскільки того року індикт був не 7-й, як вказано в грамоті, а 5-й.

На деякі суперечності названих у грамоті і в літописах фактів вказується в працях І. Шараневича («История», «Русь та ін.) і А. Лонгінова («Гр. Юрия II»). Зокрема, заслуговує на увагу сумнів у тому, чи міг Любарт володіти Луцьким і Володимирським князівствами, хоч би й короткий час.

Виходячи з текстів, що супроводжують грамоту, можна припустити, що 1629 р., коли Сигізмунд III дав розпорядження записати цю грамоту до «Метрики Коронной», скріпивши поданий йому текст своєю печаткою, уже не було оригіналу XIV ст., а тільки копія 1498 р., написана на пергаменті, яку литовський князь Олександр завірив і скріпив печаткою.

Приклади з грамоти наведено в «Словнику».

Żygmunth III etc. Oznaimuiemy etc. Podany był list y przywilei do xiąg cancelariei naszej większej, na pargaminie ruskim ięzykiem pisany, zawieraiący w sobie confirmatią Alexandra, xiążęcia jego mosci Litewskiego, nadania dobr pewnych Rożyszcz y wsi inszych, do niego należących, na cerkiew S. Iana Bohosłowa, w zamku Łuckiem wyssem stoiącą, czasy wiecznemi, pieczęcią tegosz xiążęcia Alexandra wiszącą woskową obwarowany, cały, zupełny y nienaruszony; y proszono nas, abysmy ten list do act cancellariei naszej mianowanych przyiąć y wpisać rozkazali, ktorei listu confirmatiey te są słowa: Александеръ, милостию Божею великий князь Литовьский, Руський, Жомоитский и прочая, панъ и дедичъ. Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ Ефремъ, владыка Луцкий и Острозский, и покладалъ передъ нами листъ данины певныхъ маестностей на Волюню, ку церкви соборной Луцкой святого Іоанна Богослова, оть князя Луцкого и Володимирского Люборта Кгедиминовича, который такъ се въ собе маєтъ: «Милостию Божею

* Н. Д а ш к е в и ч, Заметки по истории литовско-русского государства, К., 1885, стор. 96.

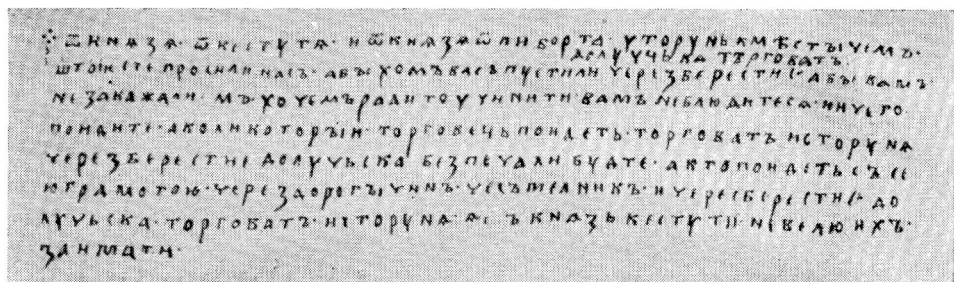
и светое его Богоматери, и светого Иоанъна Богослова, я Любарть Кгедминовичъ, Луцкий и Володимерский князь, изгадалъ есми самъ о своей души, будучи своимъ целымъ розумомъ, хотечи душу спасти, записалъ есми и далъ село свое Рожысче святому Иоанну Богослову на веки вечные соборной церкви у Луцку, зъ людьми данными и бобровыми гоны по Стыру, противъ острововъ нашихъ: Переделокъ и Струги, Глименца и Высчона, и Тополного, и Мошонки и Свинки, противъ острова Кобуча до Белое горы, Стыромъ подъ Вишенки, зъ пущами, зъ лесы и болоты подъ лесомъ, зъ лова, погонными и осочъными нашими Жолобовомъ а Чудановомъ, (што) надъ Стыромъ седять а стерегутъ пущы наше Ретовское, почонъ отъ Песчанъки бродку, одъ границы Сениковъ, дорогою звечыстою до Любецкого мосту на болоте речъки Лютыцы, по половине зъ Любчемъ грань, куды речъка идетъ, лесы, урочысчы до Колодезыковъ, пусчею, болоты голыми до Камея леса, зъ леса Лютыцею подъ задний островъ нашъ Росохи в стависче бобровое, къ Соколю, делечи по половине дороги Чорторыское, черезъ пущу нашу и ловисча, подъ Чорный лесокъ нашъ, Бродницею берегъ леса подъ Белую гору, Стыромъ, за монастырь Дубинский, а отъ монастыра речкою Чолницею до мосту, на дорозе зъ Дубисчъ до Своза, где се Чолница зъ Ретовкою сходить, а Ретовкою до Чыжовки, а потомъ, пустивъши Чыжовку въ право, а въ лево Ретовкою поступуючи, недалеко села нашего Своза, ажъ ку Прудники идучи, увесь лесъ Ретовъ, за Ретовкою къ Рожысчомъ, на западъ слонца, — до церкви Божое со всякими пожытками прыдаемо; к тому село наше Теремъное подъ Луцкомъ, почонъ отъ того копъца при дорозе, грани Теременьское, и отъ того копъца къ великому копъцу Грицевы могилы, на дорогу Жуковецкую, къ Бакшиной горе, на всходъ слонца зимный грани Лисчынское, а отъ Бакъшыны горы до дороги Лисчинское, а тою дорогою до перереского гостинца съ Луцка до Олыки, а покинувши гостинець Олышский въ право, а другую дорогу до Поддубецъ, поехать гостинцомъ, который идетъ до Колковъ ку полуносчы; у того гостинца кгрунтъ Теременский на левой руке, а по правой Поддубецкий, просто ку гостинцу до Жыдичына отъ Олыки, а покинувши гостинець Колковъский, взяти въ лево гостинцемъ до Жыдичына на западъ летний, по левой руке. Теременский, а едучи дорогою зъ полмили на западъ зимный на гостинець, Луцкий — полеский, а оттоль до дороги, которая идетъ зъ Жыдичына до Крупой, прозываемое Острозское, по половицы зъ Яровицею — по левой стороне Теременское. Паки же, спаднейшого ради отправоваия хвалы Божое пры церкви соборной, даемо надто подъ Острогомъ тому господину отцу владыце и восприеминикомъ его село наше Бусчу, зъ двoryсчомъ Борсчовскимъ, Мезочъ Малый и Великий, Будорожъ, Пичеви Точысько, как се въ собе широко и долго маеть, до Чудовы могилы, зъ лесами, подъ Дубно на две мили и ку Дерманю, зъ гаями, ловами и зо всякими пожытками. Тыи вси села, отъ насъ ку церкви Божой приданые, маеть держати господинъ богомолецъ нашъ Климентый, владыка Луцкий и Острозский, и вси наступъники его вечно и непорушоно, а за насъ и чада наша Господа Бога молити и о добромъ посполитомъ, вкупе зъ сынъклитомъ нашимъ, во первыхъ яко пастырь

и отецъ нашъ, пры насъ и пры советахъ князевъ и бояръ нашихъ, радити и советовати, а всеми церквями и ихъ свесченъниками, нищихъ обителми, болницами, странноприемницами радити, благихъ миловати, а злобныхъ казнити, яко самъ отъ Христа Спаса власть господиень отецъ владыка маеть; архимандрыты благословити, игумены наставляти, попы и дьяконы совершати, какъ въ нашей области, въ богоспасаемыхъ городахъ въ Луцку и въ Остроже, и въ селахъ до нихъ прислухающихъ, такожде и бояръ и землянь нашихъ; а соблазны творящихъ изверзати, церкви освесчати, антымисы благословити, еретыковъ и непослушныхъ клясти, никакоже паче благословеня его церкви созиждати, или самовласте розорити, или свесченъниковъ отъ него благословенныхъ отъ церкви отганяти, или дидаскалию основати, мети ставропию, но во всемъ ему, яко настоятелю, повиноватись и все со благословениемъ его творити. А по семъ ненадобе вступоватись ни дечемъ моимъ, ни внучатомъ, ни всему роду моему до века, ни въ люди церковныя, ни во вся суды ихъ, — то все дал есми церкви Божой. Ктому и куницы отъ поповъ по всемъ городомъ и погостомъ и по свободамъ, где суть хрестиане, и своимъ тывуномъ приказуемъ судовъ церковныхъ не судити, ибо мирскимъ не просчено отъ закона Божья доступоватись въ тые рады. Аще ли хто подъ областию нашу въ епархией Луцкой и Острозской, гординею превозносясь, сия предания отческа и повеления княжения нашего переступить дерзнетъ, десять тысячей рублей на насъ и на епископа да казнится и отъ Бога проклять будетъ. И на то есми далъ господину отцу владычю сию грамоту мою. Писанъ въ великомъ Луцку, лета отъ создания мира 6830, индикта сегого, месеца декабря 8 дня». И просилъ насъ, абысмо ему тые наданя подтвердили; ино мы, зъ ласки наше господарское, згадавши з паны радами нашими, тую данину во всюмъ ему и наступъникомъ, епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ подтверждаемъ, а для болшого твердости печать нашу завесити рассказали есмо. Писанъ въ Городне, въ день святого Валентина, року тисеча чотырысто деведесять осмого. *Correxit cum originali Budu....* Do której prosby my się przychylaiać, mianowany list przywilei do act cancellariei naszej większej przyiać i do nich go spisać rozkazalismy, na co, dla lepszej wiary, pieczęć coronna do listu tego iest przycisniona. Dan w Warszawie, dnia XXXI miesiąca Decembra, roku pańskiego MDCXXIX, panowania naszego polskiego XXXXI, szwedzkiego XXXVI roku. Za przełożeniem jasnie wielebnego w Bogu jego mosci xędza Jakuba Zadzika, Biskupa Chełmskiego y Pom..., kanclerza wielkiego koronnego.

7. Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові

1341 р.

Текст був опублікований І. Ходиницьким у праці «Historia», стор. 341—342; у львівських записках «Pamiętnik», 1816, т. I, стор. 15; у «Czasopism», 1831, № 4, стор. 123, та 1834, № 1, стор. 41; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191; Д. Зубрицьким у «Анониме», стор. 84, та «Крит.-истор. пов.», стор. 78—79; О. Смирновим у «Сборнике», № 53, стор. 57.

учинити. вамъ не блюдитесь. ничего. поидите⁵. а коли⁶ которыхи. торговецъ поидеть. торговать ис торуна через берестие до лучьска без печали будте. а кто поидеть съ сею грамотою. через дорогычинь. чесь мелникъ. и черес берестие. до лучьска. торговать. ис торуна. азъ князь кестути⁷. не велю ихъ заимати.

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 3 а быхомъ; 4 а бы; 4_а закажа и; 5 поидете; 6 аколи.

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 3 а быхомъ; 3 від слова абы до а кто включно пропущено; 7 Кестутей.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 от[ъ]; 2 а передается через я. Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова.

9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право Григорія Тункеля на майно

25 серпня 1342 р. (?)

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 5—6, звідки передруковано в цьому виданні.

Характеристика дається в «Описании» О. Востокова, стор. 117, № LXX.

Самъ Олкгертъ Божію милостію Великий. Князь Литовскій, Рускій Жомонтскій и иныхъ.

Чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або чтучи его въ слышитъ нынѣшнимъ и потомъ будущимъ, кому будетъ потребъ того вѣдати. Билъ намъ чоломъ дворянинъ нашъ Григорій Тункель и повѣдалъ предъ нами, штожь купилъ въ боярь и Ейшишково и Радунского повѣта земли поля и сѣножати и гаи и на прудъ мѣсто у Олехна Ромашковича и въ его дѣтей поле его влостное; почонъ отъ Довквидовичъ межи до Петковичъ межи, а отъ Петковичъ межи по дорогу, а отъ дороги до Довнаровичъ межи, а отъ Довнаровичъ межи олиж опять до Довквидовича межи, а въ Юшка Китовича и въ его дѣтей у Войтка Ауря Авлика поле, гдѣ Тункель

самъ седить и сѣножать тую, а другое поле зъ гаемъ на поля Осташишки, а на другой стороне рѣки Вѣрежи поле нашестъ бочокъ на имя Глинишки и теж вымѣняль на тыи Глинишки у тогожъ Алехна Ромашковича вышеписаного сѣлище на имя Калиту по рѣчку по малую; а въ человекъ нашего Радунца на имя вкелини и въ его дѣтей въ Янкеля и въ его отца съ дозволеньемъ Намѣстника Радуньского пана Януша Костевича поле на три бочки, а сѣножать на стогъ сѣна и мѣстцо на прудъ обѣль вѣчно и на то на все листы купчи и мѣнованыи и дозволеныи Намѣстника Радуньского перед нами вказываль. И билъ намъ чоломъ, абыхмо ему на то дали нашъ листь и подтвердили быхмо нашимъ листомъ. Иконы за ласки наше на то дали ему сесь нашъ листь; и потвержаемъ то симъ нашимъ листомъ вѣчно ему и его жоне и ихъ дѣтемъ и напотомъ будучимъ ихъ счадомъ. Нехай отъ тыи вси вышеписаныи земли и сѣножати и гай и прудъ держить подлугъ того, какъ купилъ и повымѣняль, а намъ съ того службу земскую заступуетъ. И воленъ онъ тыи земли и сѣножати и прудъ отдати изпродати и замѣнити и къ своему вжиточному обернути, какъ самъ налѣпей разумѣючи; а на твердость того и печать нашу казали есмо привити (!) къ сему нашему листу. Писанъ въ

Т

Городнѣ въ лѣто 7806^м мѣсяца Августа 25 день Индиктъ 4.

*10. Олехно Ромашкович продае частину своего майна Григорию
Тункелю*

30 січня 1347 р.

Публікується за копією XIX ст., що зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 1—2.
Розглянута О. Востоковим в «Описании», стор. 117, № LXX.

Я Олехно Ромашкович визнаваю симъ моимъ листомъ самъ на собѣ каждому доброму нинешнимъ и на потомъ будучимъ, хто его оусхочетъ видети, або чтучи его слышати. Продалъ есми пану Григорию Тункелю Патрикеевичу полѣ свое за сем копь грошей широкихъ чесное монеты, личачи оу копу по шестидесят грошей широкихъ, а продалъ есми его милости вечно и непорушно и дѣтемъ его и внучатомъ его и ближнимъ зъ роду его. Воленъ онъ тое полѣ продати, и отдати, и промѣнити, и обернути ку своему пожитку, где будетъ его воля, никому ничимъ непенно, а зовель есми Пану Григорию то поле свое почонъ отъ Довквидовичъ мѣжи до петковичъ межи, а отъ петковичъ межи по дорогѣ, а отъ дороги до Довнаровичъ межи, а отъ Довнаровичъ межи олиж опять пришло до Довквидовичъ жо! межи; а я Олехно у верху писаный не маю того рушит, а ни дети мои, а ни внучата мои, а ни ближнии мои, а ни хто зъ роду моего подъ Паномъ Григоромъ, а если бы я Олехно уверху писаный хотель тое поле рушити, або дѣти мои, або внучата мои, або послѣ моее головы хтобы хотѣль и зъ роду мое тую куплю руши(т) под Паномъ Григоромъ, ино тотъ мае(т) заплоти(т) Господарю его

милости Князю Великому Олигарду десе(т) рублевъ грошей, а пану Григорю маєт заплоти(т) пя(т) рублевъ грошей, не вступючи у право. А хотя бы есмо некоторымъ обычаємъ и въ право вступили, иноодначежъ такы изъ права не маємъ токи тое купли межи собою руши(т). А притомъ былъ Панъ Юшко Яковичъ намѣсникъ Ешишскій Пана Петра Олехновича, а Петко Возбунувичъ, а братъ его Юрьи амикусь Станевичъ Радунецъ, а братъ его Енко а Митко Станевичъ и келиня Жостовтовтовичъ, а Енюли Радивиловичъ; а притомъ было людей добрыхъ много. А я Олехно просилъ есми Пана Юшка Яковича, абы его милость на твердость Пану Григорю къ сему моему листу печать свою приложилъ и его милость на мою прозбу къ сему моему листу печать свою приложилъ. Писанъ Генваря 30 день Индикта.

11. Тумкель Патрикѣвичъ молодший вимінує у Олехна Ромашковича селище з угіддями

30 березня 1347 р.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 3—4, звідки передруковано в цьому виданні.

Грамоту описують: Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55; О. Востоків, «Описание», стор. 47, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ и съ своею жоною съ Доротою и зъ нашими синми, и съ Лукашомъ и съ Болтупою промѣнили есмо Селищо и зъ садомъ и зъ сеножатми, а поле на имя Калита съ тымъ селищомъ, а променили есмо Тумкелю молодому Патрикѣвичу селищо тое и поле по рѣчку; по малую и подо великое рѣки; а всего того селища и поля на пять бочокъ, а сеножати на стирту сѣна и на стогъ сѣна. А мы взяли отъ Тумкеля поле Юшковское за рекою на чотыри бочки, а придатка взяли есмо у Тумкеля пять копъ готовихъ грошей, а променили есмо вѣчно Тумкелю и жонѣ его Катеринѣ Петковнѣ и дѣтемъ ихъ, а хто зъ насъ захочетъ рушати тую мену после сего, тотъ заплатитъ Господарю Князю великому десять рублевъ, держати Ейшишскому три рубли. А коли хто будетъ уступатися у Селищо або въ поле, што я Олехно променил Тумкелю, тогды я Олехно и зъ своими детми маю очищати. А што Тумкель далъ отмѣну поле, а хто усхочетъ уступати въ тое поле ино Тумкель маєтъ очищати, а для того промѣнили есмо Селищо свое, што ж намъ не споручъ, а Тумкелю споручъ, а мо... ники; при семъ были Римко Якубовичъ и Еринко Дашковичъ, а Янели Дашковичъ, а Бартъко Мицевичъ Нацко Петковичъ, Нацко Чижевичъ и зъ сыномъ Петрашкомъ, Миколой а Пашко Яцковичи, Мартинъ Довнаровичъ, Панко Лейтись, а Юркелись Лейтись, а псалъ дьякъ Новгородецъ Пана Петрова Подкоморего, а просили есмо Римка Якубовича съ obu сторонъ я Олехно и Тумкель, абы онъ печать свою приложилъ на сєсь листь и Римъко на нашу прозбу приложилъ печать свою на сєсь нашъ листь.

Псанъ въ Ейшишкахъ Марта въ 10 день Индикта 15.

12. Казимир, король польський, дарує своєму слугі Івану дво-
рища Заньво та Микитино

Після 1349 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 62, стор. 102; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 2, стор. 2—4.

Оскільки в грамоті не вказано дати написання, в літературі немає єдиної думки щодо цього. В «Актах ЮЗР» текст датується «після 1340 р.». До цього часу відносили цю грамоту також П. Батюшков («Вольнь», стор. 68), І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191), Є. Карський («К вопросу...») та ін. Однак аргументи, наведені М. Любавським в «Очерке» (стор. 28), Є. Карським у «Белоруссах» (т. I), дали підстави В. Розову датувати грамоту «після 1349 р.», що прийнято і для цього видання.

Оригінал зберігається в Кракові, в музеї князів Чарторийських (В. Cz., D. p., № 164).

Копія надіслана Археографічній комісії В. Мацейовським.

Оригінал написаний на пергаменті уставом.

Для цього видання взято текст, опублікований В. Розовим.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Г у м е - ц ь к а, «Перв. прим.», «Втор. прим.», «Функції», «Втор. спол.», «Топограф. назви», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.», С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1955, № 6; Ф. М е д - в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди», «Словник»; Л. Б у л а х о в с ь к и й, «Мовознавство», № 9; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Західноукр. гр.»; Я. С п р и н ч а к, ВЯ, 1956, № 6; О. З а р у д н я к, «Наук. зап.», С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1956, № 6; Л. К о л о м і е ц ь, «О фразеол. соч.».

Згадується також в науковій літературі: «Укр. народ», стор. 143; О. Ч о - л о в с ь к и й, «Sprawy», стор. 3.

А се а король. казимиръ¹. краковскии. и куавъскии. и господарь. рускоѣ землѣ². далъ ієсмь слугѣ своєму. иванови. дворище. заньво матѣичича³. што жъ⁴ слушаєть. перемышскоѣ⁵ волости. а приписалъ ієсмь. микитино дворище. т кому⁶ жъ дворищу. къ перемышльскому. ижъ было на двоє⁷. але а далъ за єдино⁸. а далъ ієсмь. и землю ролъную. и сѣ сѣножатьми. што к⁹ тому дворищу¹⁰ слушаєть. сѣножать на моисѣевѣ¹¹ долинѣ обѣздна и земля ролнаа. ѿ(т)¹² бѣлошевѣ сѣножати по куцеву ниву. а по бреховича дубіє. ѿ(т)¹² бреховича дуба. по долѣшньи коньць¹³. деревчину гаику¹⁴. а по путь польдѣгаєцьскыи¹⁵. а по гостиньць по кольбаєвѣскыи¹⁶. а тутъ¹⁷ нѣтъ иному чаиковцю¹⁸ ни землѣ ролноѣ¹⁹. а ни сѣножати. а и ієще далъ ієсмь. нѣзы²⁰ на дѣстрѣ. ѿ(т)¹² мутвичьного потока. до степаньча перевоза. а ту не надобѣ ни дному чаиковцю¹⁸ собѣ ѣ зачинти²¹. а придалъ ієсмь ієму ѿзера²² рыбаа за днѣстромъ куды мои неводи ходили. а и ієще далъ ієсмь ієму ловища оуоуноваа²³ ѿѿ избыщичьного²⁴ перевоза поперекъ вольшыни. верхънии²⁵ конецъ. обѣздомъ²⁶. покола семьюново держитъ²⁷ покола дунино держитъ до берегъ днѣстра. а далъ ієсмь. иванови оу вѣкъ. а волень продати. и за даръ да²⁸. кому коли хочеть. а вживаючи того дворища. не надобѣ²⁹. ни воина ни аловицѣ³⁰ платити. а н поѣздъниства³¹. ни грамоты носити. далъ ієсмь ієму. волно. и слободно. просити му ѣа. за корола. и за королевы. намѣсть-

кы³². и на то свѣдци. панъ дмтръ. панъ петръ. панъ судивои. панъ судья
сяноцькый³³. панъ глѣбъ дворьсковичъ. А писанъ листь оу дн(с)ѣ паде-
сатьны на городѣ казимирѣ³⁴.

Різничитання

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Рус-
ское земле; 3 Матейчича; 4 штожъ; 5 Перемыское; 6 къ тому; 7 двое;
8 одино; 9 къ; 10 дворищу; 11 Мойсеевъ; 12 отъ; 13 Долешний конецъ; 14
Гайку; 15 Подгаецький; 16 Коль Баевський; 17 тут; 18 Чайковцю; 19 зем-
ле ролное; 20 и ѣзы; 21 себѣ ѣза чинити; 22 слова озера рыбаа за днѣ-
стромъ куды мои неводи ходили. а и ѣще далъ ѣсмъ ѣму *пропущені*; 23 у
Юновая; 24 отъ Изъбищнаго; 25 верхній; 26 объѣздомъ; 27 есмъ Юново
держитъ; 28 дати; 29 ненадобѣ; 30 яловице; 31 а ни поѣздыництва; 32 на-
мѣсткы; 33 Сяноцькій; 34 Казиміръ.

13. Юрій Болкович дарує землю і торгову клітку церкви святого
Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі

Близько 1350 р.

Текст опублікований О. Востоковым в «Описании», № 70, стор. 124; В. Розовим в
«Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 4, стор. 7—9.

Міркування про дату див.: Ф. Нарбут, «Hist. Litwy», т. IV, стор. 627; А. На-
рушевич, «Historya», т. VI, стор. 28; К. Стадницький, «Synowie Gedymina»,
стор. 123, 141; М. Молчановський, «Очерк», стор. 192; Є. Карський, «К
вопросу...», стор. 120, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 205.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР
ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 250, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz.,
Е. р., № 2097, арк. 88.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади за грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»;
Л. Коломієць, «Офразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Ф. Медведев,
«Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956,
№ 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Г(с)и¹ помози рабу своєму юрью болковичю. создавшему цркъвь и²
Олтарь. стаго архиєрѣа х(с)ва никола. перенесѣные ч(с)тныхъ ѣго
мощій. сну своєму валфромѣю. А повелѣніємъ блговѣрнаго і³ хр(с)то-
любиваго княза⁴ великого⁵ михаїла⁶. кедиминовича. Се же⁷ придалъ
юрьи⁸ болковичъ. и своєю братьєю. к⁹ цркви стму николѣ землю пашную.
и землю бортную¹⁰. и клѣтку торговую. што пойти ладану и темъяну к
цр(к)ви. Се же⁷ коли сна моєго ѣзыемлѣса¹¹ валфромѣа. а по ѣго
животѣ. кого бѣ ѣзбьреть¹² и стый никола. тому все(то) што к цр(к)ви пре-

даль ієсмь. и своєю братиєю.: А кто ѿ(т)їметь ѿ(т) цркви стго николы
судитса со мною передь бгмь. ієгда придетъ праведный судий. хотя судити
живымъ ѿ мртвымъ. и оуздати комуждо противу дѣломъ ієго ами(н).

Різночитання

О. Востоков, «Описание»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки не відбиті; 3 и; 4 а і на передаються через я; 5 Велико; 6 Михаила; 7 еже; 8 Юрьин; 10 бортну; 11 изыемльется; 12 избреть.

Копія XIX ст.: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 7 еже; 9 к нема.

14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Любарта, Юрія Наримонтовича та Юрія Коріятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями

Червень — вересень 1352 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 1, стор. 1; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 319—320, та у «Памятниках», 1865, № 1, стор. 184, 1867, № 1, стор. 4—5; О. Смирновим у «Сборнике», № 56, стор. 58—59; Є. Карським у праці «Два документа», стор. 546; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 39—41; П. Стрончинським у праці «Wzory», т. I, № 9; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 46; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 3, стор. 4—7.

У грамоті не вказано ні дати, ні місця написання.

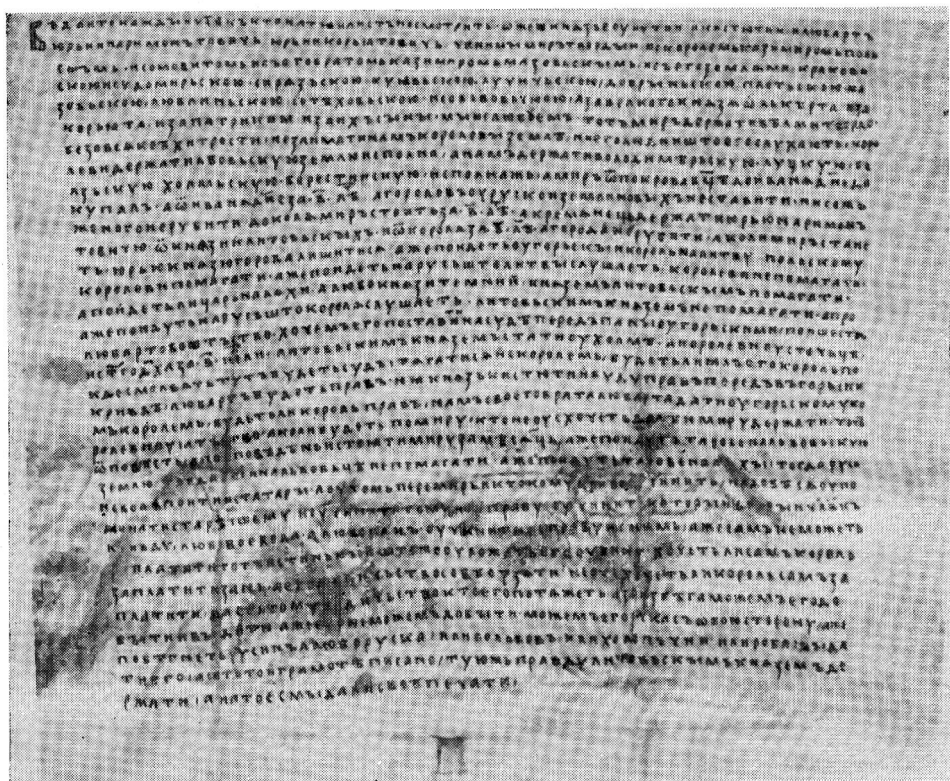
У науковій літературі нема єдиної думки щодо визначення дати. С. Лебедев у «Истор.-крит. рассужд.» (стор. 10) відносить написання грамоти до середини XIV ст. без визначення року. В «Актах ЗР» вона опублікована з датою «після 1340 р.». Є. Карський у «Двох документах» (стор. 546), «К вопросу...» (стор. 20) та «Белоруссах», т. I (стор. 358), О. Смирнов у «Сборнике» (стор. 58—59) і Д. Зубрицький у «Hist. m. Lwowa» (стор. 34—35) датують грамоту 1349 р. До цього ж року відносить її І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 197). М. Дурново («Хрестоматия», стор. 39—41), Я. Головацький («Хрестоматия» і «Памятники»), О. Соболевський, С. Пташицький («Палеограф. снимки») та Д. Зубрицький («Аноним», стор. 15) прийняли 1350 р. П. Стрончинський («Wzory» т. I, № 9, стор. 98—99) відносить грамоту до 1342 р., а К. Стадницький («Synowie Gedymina», стор. 35) вважає, що вона написана між 1340 і 1345 рр. В. Розов («Южнор. гр.», «Укр. гр.») датує грамоту червнем — вереснем 1352 р. Цю дату прийнято і тут. Крім того, див. окремі міркування про грамоту: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 249; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 96, 104, 116, «Ист. Гал. Руси», стор. 130, «Аноним», стор. 16, 87, «Hist. m. Lwowa», стор. 34; Я. Длугош, «Historiae», кн. IX, стор. 1098, кн. X, стор. 50; Т. Вага, «Historya», стор. 34; М. Стрийковський, «Kronika», т. II, стор. 20—21, кн. XI, стор. 348; Ф. Нарбут, «Dzieje», IV, стор. 627; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21; «Документы», стор. XVI; «Scriptores», стор. 16; Є. Карський, «К вопросу», стор. 20; «Акта ЗР», т. I, стор. 1, 3, 4; М. Ромер, «Hist. Pol.», стор. 40; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», т. II, стор. 35; М. Погодін, «Вилensk. вестн.».

Для цього видання використано публікацію В. Розова. Фотокопія зроблена з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 50, оригінал — у А. Г., № 651.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький й, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; О. Соболевський й, «Лекції», 1888; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, УМШ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; І. Василенко, «Істор. грамм. р. я.»; «Словник» та ін.

Вѣдаи то каждыи члвкъ кто ¹ на тыи ² листь посмотришь. Ѡже ³ на князь еоунутии' и кистютии ⁴. и любартъ юрьи наримонътовичъ ⁶. юрьи корьятовичъ ⁷. чиними ⁸ миръ твердыи. ис ⁹ королемъ ¹⁰ казимиромъ польскымъ. й сомовитомъ ¹² и съ ¹³ его братомъ казимиромъ мазовьскымъ ¹⁴. и съ ¹³ его землями ¹⁵. краковскою и судомирскою. сиразьскою ¹⁶. куявскою ¹⁷. лучичскою' ¹⁸ добрыньскою' ¹⁹ плотською' мазовьскою ²⁰. люблинською' сетѣховскою. и со ²⁴ львовською' а за велкого ²¹ княза ѡлькѣрта ²² и за корьята' ²³ и за патрикина' и за ихъ сыны' мы ислюбуемъ. тотъ миръ держати вѣлми ²⁵ твердо. безо всакоѣ ²⁷ хитрости' не займати ²⁸ намъ ²⁹ королевѣ землѣ' ³⁰ ни его людии што его слухаютъ' королевѣ держати лвовскую ³¹ землю исполна' и намъ ³² держати володимѣрскую ³³. луцкую' белзьскую' холмьскую. берестийскую' ³⁴ йсполна жь' ³⁵ а миръ ѡ(т) покрова ѡцѣ до йвана ³⁶ дне до купаль' а ѡ(т) ивана дне за. в. лѣ(т)' ³⁷ а городовъ оу руской земли новыхъ не ставити' ни сожъженого не рубити' докола миръ стоить за. в. лѣ(т)' ³⁷. а креманецъ держати юрью наримонътовичю. ѡ(т) князий литовьскихъ. й ѡ(т) корола за в. лѣ(т)' ³⁷. а города не рубити' а коли миръ станеть' юрью ³⁸ князю города лишитиса' ³⁹ аже поидеть оугорьскыи ⁴⁰ король на литву' польскому королевѣ помагати' аже поидеть на русъ што литвы слушаеть. королевѣ не помагати' а поидеть ли царъ на лахи. а любо князи ⁴² темний' княземъ литовьскимъ ⁴³ помагати. аже пойдуть ⁴⁴ на русъ што ⁴¹ корола слушаеть. литовьскимъ княземъ не помагати' а про любартово ятъство ⁴⁵. хочемъ его постави(ти) на судѣ передъ паны оугорьскими' по ишествѣй ⁴⁶ стго дѣха за. в. не(д)ли' литовьскимъ княземъ стати оу холмѣ. а королевѣ оу сточыцѣ ⁴⁷. кде смолвать тутъ будеть судъ' тагатиса ⁴⁸ ис королемъ' ⁴⁹ будеть ⁵⁰ ли ялъ его король по кривдѣ' любартъ будеть правъ. и я князь кистютый буду правъ передъ вѣгорьскимъ ⁵¹ королемъ' будеть ⁵² ли король правъ, намъ своего ⁵³ брата любарта дати оугорьскому королевѣ оу ятъство' а коли будеть по миру' кто не оусхочеть далѣй миру держати' тотъ ѡ(т)повѣсть' ⁵⁵ а по ѡ(т)повѣдѣный стояти ⁵⁶ миру за мѣсакъ' аже пойдуть тарове ⁵⁸ на львовьскую землю' тогда руси ⁵⁹ на львовьцѣ не помагати' аже пойдуть тарове ⁵⁸ на лахы' ⁶⁰ тогда руси ⁵⁹ невола ⁶¹ поити йс ⁶² татары. а оу томъ ⁶³ перемирьи ⁶⁴ кто кому криво оучинитъ' надобѣ са оупоминати старѣишему' и оучинити тому и(сь) праву ⁶⁵, оучинит(ь) ⁶⁶ которыи добрыи члвкъ ⁶⁷ кривду, любо воевода. а любо панъ. оучинити исправу ис ⁶² нимъ ⁶⁸. аже самъ не можетъ заплатити

тотъ истинный. што же оуложить его оу вину' хочеть ли самъ король за-
платити ⁶⁹ за нь ⁷⁰. а его дѣдичство ⁷¹ собѣ оузати ⁷² не оусхочеть ли король
самъ заплатити' дасть тому то дичство ⁷³ кто его потажесть. а за избѣга'
можемъ ⁷⁴ его добыти ⁷⁵ и выдати аже его не можемъ ⁷⁴ добыти ⁷⁵. можемъ ⁷⁴
его иска ⁷⁶ съ обою сторону' аже побѣгнеть русинъ ⁷⁷ а либо ⁴¹ руска' или
во львовъ. или холопъ чии' ⁷⁸. или роба' выдати ⁷⁹ его. а што той ⁸⁰ грамотѣ
писано' тую жь правду ⁸¹ литовскимъ ⁸² княземъ держати' а на то есмы ⁸³
дали своѣ ⁸⁴ печати'.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4
еоунутий, и кистютый; 6 наримонтовичъ; 7 коръатовичъ; 15 Земльми; 18
лучичьскою; 20 мазовьскою; 23 коръята; 31 Лвовскую; 32 нам; 37 лѣтъ;
46 по сошествьи; 50 пропущено від слова ли до любартъ будетъ включно;

58 та[та]рове; 62 й с; 65 и... праву; 73 (дѣ)дичьство; 76 иска(ти); 79 выдать; 80 што (въ или у) тои; 81 правду.

Я. Головацький, «Хрестоматия»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 2 той; 3 Оже; 4 Євнѹтій и Кистѹтій; 6 Юрій Наримонтовичъ; 7 Корѣатовичъ; 8 чинимо; 9 ись; 10 *після м в кінці слів стоїть ъ*; 13 со; 14 Мазовськимъ; 16 Сиразскою; 17 Кѹавскою; 19 Добринскою; 21 великого; 22 Олькирта; 23 Корѣата; 25 вильми; 27 всакои; 29 *пропущено від слова намъ до держати включно*; 31 Львовскую; 33 Володимірську; 34 Берестынську; 35 исполнать; 36 Ивана; 38 Юрію; 40 Оѹгорскій; 42 любо на князи; 43 литовськимъ; 44 поидеть; 45 атство; 46 по ишествѣ; 47 Стоцьѣ; 49 ись королемъ; 51 Вогорськимъ; 52 будетъ; 53 свого; 56 по отповѣдѣ но и стоати; 58 татарове; 59 Рѹсси; 60 лахи; 62 ись; 64 перемѣри; 65 исправѹ; 70 занъ; 71 дѣдичьство; 72 взати; 73 дѣдичьство; 74 можетъ; 75 добити; 76 иска; 77 Рѹссинъ; 78 чій; 81 правдѣ; 82 Литовськимъ; 83 есми; 84 свое.

О. Смирнов, «Сборник»: 3 ѡже; 9 и с; 22 ѡлькѣрта; 27 безовсакоѣ; 28 незаймати; 35 исполнажь; 46 поишествьи; 51 вгорськимъ; 55 ѡ по-вѣсть; 61 не вола; 62 и с; 65 ис праву; 68 и снимъ; 69 *після слова заплатити пропущено до слова дасть*; 73 тому годичьство; 78 сии; 80 ашто тои; 81 правду; 82 литовськимъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 3 ѡже; 4 Єоунѹтій, и Кистѹтій; 7 Корѣатовичъ; 10 *після м в кінці слів стоїть ъ*; 14 Мазовськимъ; 15 земльми; 18 Лѹчичьскою; 20 Мазовською; 23 Корѣата; 25 вѣлмы; 28 *Після займати нема слова намъ*; 30 земли; 31 Львовську; 37 лѣтъ; 46 по сошествьи; 47 королевинѹ Стоцьѣ; 49 ись королемъ; 58 та(та)рове; 63 томъ; 65 и.. правѹ; 67 которыи члкѣ; 76 иска(ти); 79 выдать; 81 правду.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 12 с омовитомъ; 39 лишити са; 48 тагати са; 65 исьправу; 66 оучинит...; 81 правду.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 7 Корѣатовичъ; 10 *після м в кінці слів стоїть ъ*; 14 Мазовськимъ; 15 земльми; 22 ѡлькѣрта; 23 Корѣата; 63 томъ.

Є. Карський, «Два документа»: 3 *Надрядкові знаки не відбиті*; 6 юрьи наримонтовичъ; 7 юрьи корѣатовичъ; 13 ись; 24 исо; 35 исполнажь; 41 алюбо; 65 исьправу; 70 занъ; 76 иска(ти).

15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир
святої богородиці на Ольгові

Після 1356 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 539—540, звідки пердруковується і в даному виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 192; Х. Лопаревим в «Описании», стор. 139, № LXVII; О. Смирновим у «Сборнике», стор. 19.

Оригінал і копія зберігаються в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві: оригінал — ф. 281, № 9821; копія — ф. 141, № 383.

[Ми]лосѣр[д]ьемъ Бл[о]ж[и]мъ, м[о]л[и]твою с[в]ятое Бл[о]городици и м[о]л[и]твою о[т]ѣця своего князя великого Ивана Олександровича и бл[а]госл[о]вленьемъ епискупа Рязаньского и Муромского Василья, язъ, князь великий Олегъ Ивановичъ, сгадавъ есмь съ своимъ о[т]ѣцемъ съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемъ и съ своими бояры. А бояре со мною были: Софони Алтыкулачевич, Семень Федорович, Микита Аньдрѣевич, Тимошъ Олександрович, Манасѣя Дядько, Юрьи околничии, Юрьи чашьникъ, Семень Микитѣчъ съ братьею, Павель Соробич. Далъ есмь о[т]ѣцю своему Арсѣнью манастирь с[в]ятое Бл[о]городици на Олговѣ, въ свободѣ до его ж[и]вота. А по своемъ животѣ волень кого во нь бл[а]госл[о]вить на игуменство. А далъ есмь с[в]ятой Бл[о]городици дому Арестовское село с[в]инями? и с[в] поличнымъ и с[в] рѣзанькою и съ шестью десят... и со всѣми пошлинами и с[в] бортники и с[в] бор[н]ыми землями и с[в] поземом и съ озеры и с[в] бобры и с[в] перевѣсьищи. А возрѣвъ есмь въ дав[н]иы грамоты съ о[т]ѣцемъ своимъ съ вл[а]д[ы]кою съ Васильемъ и съ бояры. Коли ставили по первых с[в] прадѣди наши с[в]ятую Бл[о]городицю княз[ь] великий Инъгваръ, княз[ь] Олегъ, княз[ь] Юрьи, а с[в] ними бояр 300, а мужии 600, тогда дали с[в]ятой Бл[о]городици дому 9 земель бортных, а 5 погостовъ: Пѣсочна,— а в ней 300 семии; Холохолна,— а в ней полторас[в]та семии; Заячины,— а в ней 200 семии; Веприя — 200 семии; Заячковъ — 100 и 60 семии. А си вси погосты — съ землями с[в] бортными и с[в] поземом и съ озеры и с[в] бобры и с[в] перевѣсьищи, с[в] рѣзанками и съ шестью десят... и с[в] винами и с[в] поличнымъ и со всѣм[и] пошлинами. А хто даныхъ люд[и] и прадѣды нашими с[в]ятой Бл[о]городици дому гдѣ имуть сѣдѣти или бортники или слободичъ в моеи о[т]ѣчинѣ,— ать знаютъ домъ с[в]ятой Бл[о]городици; а волостели мои ать не вступаются в них ни о которомъ же дѣлѣ. А Головчин далъ Федоръ Борисович; а Мордовское далъ Климентъ по Данилов дворъ; а Еремѣи великий съ Глѣббom села своя подавали гл[о]сп[о]жи Бл[о]городици; а мужи Олговскую околицю купивше у Муромских князии, давше 300 гривен и дали с[в]ятой Бл[о]городици. А язъ, княз[ь] великий Олегъ Иванович,— што есмь далъ Арестовское село с[в]ятой Бл[о]городици дому и што прадѣди наши подавали которая мѣста и люди и што бояре подавалі дому с[в]ятой Бл[о]городици,— того хочю боронити, а не обидѣти ничимъ дому с[в]ятой Бл[о]городици. А волостели и даньници и ямыщики ать не занимають богородицкихъ люд[и] ни про што же. А кто изобидит домъ с[в]ятой Бл[о]городици,— или князь, или вл[а]д[ы]ка, или волостел[ь], или кто ины,— тотъ дастъ отвѣтъ перед Бл[о]гомъ с[в]ятой гл[о]сп[о]жи Бл[о]городици.

А коли есмь выехалъ изъ о[т]ѣчины изъ своее изъ Переяславля, тогдѣ есмь обѣтъ учинилъ къ с[в]ятой гл[о]сп[о]жи Бл[о]городици: придалъ есмь Рязаньское м[ы]сто и побережное, аже ми дал[ь] съ м[и]л[о]стивъ гл[о]сп[о]дарь въ о[т]ѣчинѣ своей въ Переяславли.

16. Пан Петро Радціовський купує майно у Ганни Радивонкової

1359 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, № 3, стор. 147—148; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 2, стор. 185—186, 1867, № 2, стор. 5—6; П. Житецьким в «Унив. изв.», стор. 57—58, «Очерке», стор. 353—354; в AGZ, т. VIII, № 3, стор. 5; О. Смирновим у «Сборнике», № 59, стор. 62—63; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 5, стор. 9—10 та ін.

Місце написання не вказано, але всі дослідники сходяться на тому, що грамоту написано в Перемишлі.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бєвзенко, «Нариси», «Іст. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Функції», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; В. Борковський, «Істор. грам.»; І. Нєлюбова, «Конструкции» та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Въ лѣто шести тисащноѣ¹ шистьдесать² семое. купилъ панъ петрашь дѣдичтво в анъны³ радивонъковоѣ⁴ дѣднину іеѣ и вотнину што по нюѣ⁵ ѿць⁶ далъ. ана⁷ продала петрашкови радѣцьѣовскому⁸ свою дѣднину и вотнину оу вѣки и дѣтемъ іего. полъ става и со млиномъ и съ⁹ коръчмоу и землею и съ з¹⁰ дворищи и со всѣмъ што коли ѿца¹¹ іеѣ¹² прислушало. а в¹³ то не надобѣ оуступатиса ни оунукумъ¹⁴ іеѣ. ни племеню іеѣ. а купилъ панъ петрашь¹⁵ за сорокъ гривень. А на то послуши панъ староста рускоѣ земли ѿта пилецкий. воіевода цтиборъ писарь ѡшко. а се землане панъ ходько¹⁶ быбельский. кадолъфовичъ¹⁷ друздъ. иванько польпричичъ¹⁸. богданъ тивунъ. щепанъ волошинъ риботицкий¹⁹. ѡлефѣрько судья²⁰. панъ войтъ перемышльскіи²¹. канътуръ²² из угоръ гость. панъ гутарѣтъ. кость соковичъ. ганъ кѣраховичъ²³. А пить могоричъ оу быбицкого оу дому за копу грошей²⁴. а писалъ грамоту писарь пана старостынъ дьякъ²⁵ изъ болестрашичъ именемъ дьячковичъ²⁶. а при томъ²⁷ былъ попо печѣрскіи петръ. а корѣчмитъ²⁸ ѡлехновичъ семень оу вѣки вѣкомъ Аминь. +

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 тисащное (осьмьсотное); 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки не передаються*; 5 нїюї; 6 отець; 7 Она; 8 Радѣѣовскому; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 іеіе; 13 въ; 14 оунукомъ; 15 Петрашь; 16 Ходко; 17 Иадоловичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 20 судья; 22 Канътуръ; 23 Ганъкѣ Раховичъ; 24 грошей; 25 дакъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 нїюї; 6 отець; 7 Она;

8 Радзѣвському; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 ее; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыбо-тицкій; 21 Перемышльскій; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

«Унив. изв.»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается через* я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 Она; 8 Радзѣвському; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отца; 12 ее; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

В. М а ц е й о в с ь к и й, «*Historya*»: W leto szesti tysiacznoie szitdesiat semoie (r. 1359). Kupil pan Petrasz dedictwo w anny radiwonkowie dedninu jeje y wotninu szto po niuj otec dal. ana prodala Petraszкови radceowskomu swoiu dedninu i wotninu ou wieki i detem ego. pol stawa i so mlinom i s korczmoiu i zemleiu i s dworiszczi i so wsem szto koli otca ieie pristuszalo. a w to nenaдобie oustupatisia ni оunukum ieie, ni племieniu ieie. a kupil pan Petrasz za sorok griwen. a nato poslusi. pan starosta ruskoie zemli ота pileckij. wojewoda ctibor. pisar jaszko. a se zemlane pan chodko bybelskij. Kadołfowicz druzd. iwanko polpriczicz. bogdan tiwun. szczepan wołoszin ribotickij. olefirko sudia. pan wojt peremyszlskij. Kantur iz ugor gost. pan gutart. Kost Sokowicz. gan kierachowicz. a pit mogoricz ou bybickogo ou domu za kopu groszei. a pisal gramotu pisar pana starostyn diak iz bolestraszicz imieniem diaczkowicz. a pritom byl popo peczereskij Petr. a korczmit Olechnowicz semen. ou wieki wiekom amii.

П. Ж и т е ц ь к и й, «*Очерк*»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается через* я; 2 шистдесять; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 она; 8 Радзѣвському; 9 съ корьчмою; 10 з *відсутне*; 11 отца; 12 ее; 13 въ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыбо-тицкій; 20 *Розділові знаки не відповідають оригіналові*; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 27 томъ; 28 корчмить.

17. Казимир, король польський, підтверджує своєму слугі
Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел

25 липня 1361 р.

Як свідчить наукова література, неодноразово публікований текст грамоти взято не з оригіналу, а із списку, який зберігався у Перемишльській книзі № 303, арк. 119—120, Головного Галицького архіву. Копію з цього списку надіслав в Археологічну комісію Д. Зубрицький.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 1, стор. 1. Звідси ж документ пердруковувався Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 265—270, із зауваженням А. Петрушевича, 1867, № 22, стор. 21—22; в AGZ, 1868, т. I, № 5, стор. 6—7.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 102, 1882, стовп. 218, а також О. Соболевським у рецензії на перший том AGZ, надрукованій у ЖМНПр., стор. 73.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих працях: С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Є. Будде, «Лекції»; І. Василенко, «Істор. грам. р. я.»; О. Соболевський, «Лекції».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 86.

Для цього видання в основу взято публікацію з AGZ.

Во има отца и сына и свѣтѣаго духа амин, божіею¹ милостию² мы кроль³ казимир⁴ краковской землѣ, сѣдомирской землѣ, сирадской землѣ, польскыи⁵ землѣ, куявскыи землѣ, добранскыи землѣ, поморскыи землѣ, корол велебный⁶, руской землѣ господарь и дѣдичь вѣчныи землямъ тымъ⁸, самодержецъ⁹, явно¹⁰ повѣдаютъ, колижъ¹¹ то пришедши предъ¹² наше обличье слуга нашъ¹³ вѣрныи ходко Быбелскыи¹⁴, и указалъ¹⁵ естъ князѣ львовы листы, и иныхъ старей¹⁷ князьи листы, тогды пожадалъ¹⁸ естъ, у насъ¹⁹ слуга нашъ²⁰ вѣрныи ходко быбелскыи¹⁴, абыхомъ²¹ подтвердили князѣ львовы листы, и иныхъ старыхъ¹⁷ князьи листовъ²³, и его всего имѣнѣа²⁴, тогды мы, и съ²⁵ нашею вѣрною радою дали есмо²⁶ и подтвердили есмо, его²⁷ правого всего имѣнѣа²⁸, первое, именемъ²⁹ рекучи, село быбелъ³¹ и со присѣлки³², пачковичѣ, а жасковичѣ, комаровичи село, узворотвичи³⁴ село, нѣкловичи³⁵ село, ворховичѣ село, што в тыхъ дѣдинъ³⁶, у границяхъ³⁷, то все есмо подтвердили, непорушно³⁸ на вѣкы³⁹ служѣ нашому⁴⁰ вѣрному ходкови быбелскому⁴¹, и дѣтемъ⁴² его, со всѣми обзеды тыхъ дѣдинъ⁴³, што тутъ⁴⁴ писаны сутъ⁴⁵, съ⁴⁶ всѣми границами яко⁴⁷ изъ вѣка⁴⁸, вѣчно прислушало къ⁴⁹ тымъ³³ селумъ¹⁶, и съ⁵⁰ землею, и съ⁵⁰ сѣножатми, и съ⁵⁰ га(я)ми⁵¹, и съ⁵⁰ дубровами, и съ⁵⁰ лѣсомъ, и съ⁵⁰ бортьми⁵³, и съ⁵⁰ пчолами⁵⁴, и съ⁵⁰ болоты, и съ⁵⁰ рѣками, и съ⁵⁰ мыты, и съ⁵⁰ ловищи, и съ⁵⁰ потоки, дамнѣца, и путница, со всѣми ужитки⁵⁵ што нынѣки⁵⁶ сутъ⁴⁵, и потомъ⁵⁷ могутъ быти, а⁵⁸ на подтверженье⁵⁹ тымъ дѣдинамъ⁶⁰, дали есмо твердостъ⁶¹ нашу печатъ⁶² привѣсили велебного королевства⁶³ нашего, а⁶⁴ притомъ⁶⁵ были свѣдци, панъ⁶⁶ петръ неорѣа, воевода⁶⁷ сѣдомирскыи⁶⁸, панъ⁶⁶ яшко колочко маршалокъ королювъ⁷⁰, панъ⁶⁶ лѣсота, воевода кременецкыи^{70а}, и его братъ⁷¹ панъ⁶⁶ вербота ставишинъ⁷², панъ⁶⁶ глѣбъ дворсковичъ⁷³, панъ⁶⁶ васко кузмичъ⁷⁴, много было доброи дружины при томъ⁷⁵, а писана грамота у сѣдомири у⁷⁶ день свѣтѣаго якуба по божии⁷⁷ нарожени⁷⁸, тисача лѣтъ, т лѣтъ⁷⁹, шестьдесятъ а⁸⁰ лѣта.

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Божіею, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 милостию; 4 Казимиръ; 5 Польской; 6 Слова корол велебный пропущені; 8 землямъ тымъ; 9 самодержецъ; 10 Між словами самодержецъ та явно вставлені слова король велебный; 11 повѣдаемъ: колижъ; 12 предъ; 14 Быбелскій; 15 указалъ; 16 селамъ; 17 иныхъ старехъ; 18 пожадалъ; 19 у насъ; 21 абыхомъ; 23 листы; 24 имѣнѣа; 25 мы и съ; 27 его пропущене; 28 имѣнѣа; 29 именемъ; 31 Быбель; 32 приселки; 33 тымъ; 34 Узворовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границяхъ; 39 вѣкы; 40 нашему; 41 Быбелскому; 42

дѣтемъ; 43 объѣзды тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 47 яко; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гайми; 54 пчелами; 55 ужитки; 56 нынѣчи; 57 потомъ; 58 А; 59 на то подтверженьє; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 63 королевства; 64 А; 65 при темъ; 66 панъ; 67 Петр Неорія воевода; 68 Судомирскій; 70 маршалокъ королевскій; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Кузьмичъ; 75 томъ; 76 у; 77 Божіємъ; 78 Нарожени; 79 триста лѣтъ; 80 шестьдесятъ перваго.

Я. Головацький, *«Памятники»*: 1 Божією, *розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 3 король; 4 Казимиръ; 6 Слова корол велебный *пропущені*; 8 землямъ тымъ; 10 *Між словами самодръжець та навно вставлені слова* король велебный; 11 повѣдаємъ: колижъ; 12 предъ; 13 нашъ; 15 оуказаль; 16 селамъ; 17 иныхъ старыхъ; 18 пожадалъ; 19 Естъ оу насъ; 20 нашъ; 21 а быхомъ; 23 листы; 25 мы с; 26 Есмо; 28 имѣна; 29 именемъ; 31 Быбель; 33 тымъ; 34 Оузворотовичи; 35 Николовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границахъ; 38 непорѣшно; 39 вѣкѣ; 40 нашемъ; 41 Быбелскомъ; 42 дѣтемъ; 43 тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гайми; 53 бортьми; 54 пчелами; 55 оужитки; 57 потомъ; 58 А; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 65 при томъ; 66 панъ; 67 Неорса воевода; 70 Маршалокъ Королювъ; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Васько Кузмичъ; 75 томъ; 76 оу; 77 божьимъ; 78 нароженьи; 79 лѣтъ; 80 шесть десать ѿ.

18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин

1362—1392 рр.

Текст опублікований в «Русск. истор. библ.», № 2, стовп. 5—6, звідки передруковується і в нашому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 220.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Оскільки князь Володимир Ольгердович володів Києвом з 1362 до 1392 р., то І. Срезневський датує її — «після 1362 р.», а в «Русск. истор. библ.» — 1362—1392 рр. Останню дату, як більш окреслену, прийнято і в цьому виданні.

Се язъ князь великий Вьлодимеръ Ольгърдовичъ, далъ есмь святому Николѣ Смѣдиньскому въ домъ жеребей земли Григоревъ Борзиловича Смѣдиньскогъ съ всѣмъ доходомъ, на свѣча и на канонъ, а събѣ на память и княгини моей и дѣтемъ моимъ; а идетъ съ того жеребья полколоды меду, а полведра, а полбобъра, а полтора вьска. Далъ есмь святому Николѣ. въ вѣкы. А ходитъ оунукъ Григоревъ Иванецъ, а по его животе и дѣтемъ его ходити; а и потомъ хто не иметъ ходити, тотъ иметъ давати святому Николѣ весь доходъ, а ненадобѣ въ то никому оуступатися.

19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем
про розмежування їх володінь

Початок жовтня 1366 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 1, стор. 1; І. Линниченком у праці «Архивы в Галиции», стор. 208; А. Крымським в «Укр. грам.», стор. 501; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 8; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 7, стор. 13—14.

У грамоті не вказано ні місця, ні дати написання. Деякі думки про дату і локалізацію грамоти див. у літературі: А. Лонгіннов, «Гр. Юрія II», стор. 26—27; А. Нарушевич, «Historya», стор. 93, 241; І. Філевич, ЖМНПр., I, стор. 120, 123; І. Линниченко, ЖМНПр., VI, стор. 461, 470; AGZ, 1872, т. III, № 30; І. Данилович, «Skarbiec», т. I, № 432; М. Довнар-Запольський, «Договоры», стор. 4; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21.

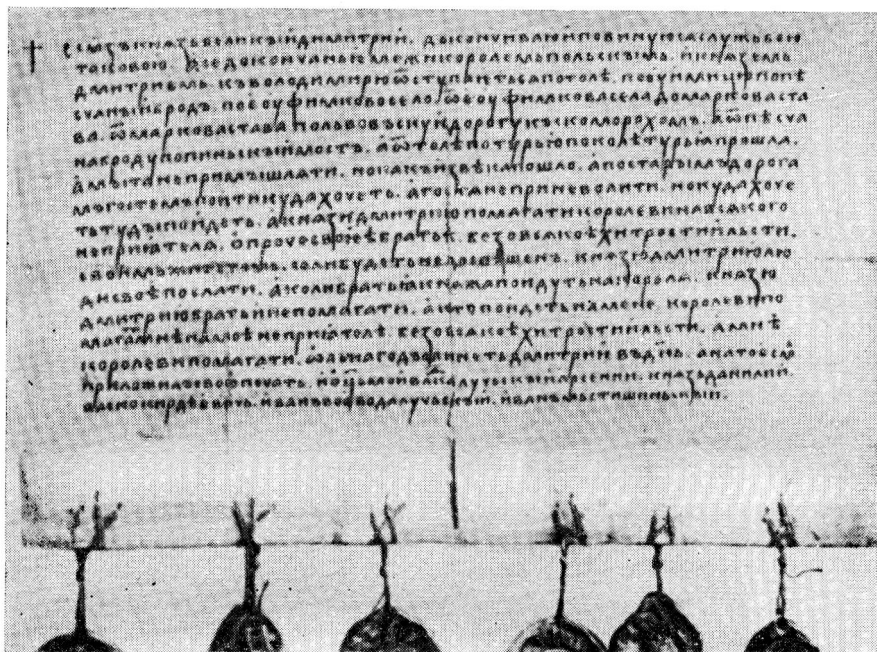
В основу цієї публікації покладено текст із видання В. Розова. Прийнято і його дату. Для фотокопії використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Топограф. назви»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «З іст. словотв.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Трудн»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», т. XVIII, «Пригл. управление»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; В. Боровський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Се ѣзъ ¹ князь ² великий димитрій. докончиваю ѣ повинуюся ³ службою таковою. А ⁵ се докончанье межѣ королемъ польскимъ. ѣ княземъ дмитріемъ. къ володимирю ѡ(т)ступається потолѣ ⁴. по ѡуymiцю ⁶ по пѣсчаныи бродъ ⁷ по ёѡуфимково село. ѡ(т) ⁸ ёѡуфимкова села до маркова става. ѡ(т) маркова става по львовъскую дорогу къ скоморохомъ. а ѡ(т) пѣсчана броду по пиньскый мостъ. а ѡ(т)толѣ ⁹ по турью поколѣ ¹⁰ турья прошла. А мыта ¹¹ не примышлати. но какъ ѣзъ вѣка ¹² пошло. а по старымъ дорогамъ гостемъ пойти куда хочеть. а госта не приневолити. но куда хочеть туды поидеть. а князю дмитрию помагати королеви на всакого неприятѣла. ѡпроче своѣѣ братьѣ. Безо всакоѣ хитрости ѣ льсти. своимъ животомъ. се ли ¹⁴ будетъ не доспѣшенъ ¹⁵. князю дмитрию люди своѣ послати. А коли братьѣ княжа пойдуть на корола. князю ¹⁶ дмитрию братьѣ не помагати. а кто поидеть на мене. королеви помага(ти) ¹⁷ мнѣ на моѣ неприятѣлѣ. безо всакоѣ ¹⁸ хитрости ѣ льсти. а мнѣ королеви помагати. ѡль на ¹⁹ годъ минеть дмитриѣвъ днь. а на то ёсм(ь) приложилъ свою печать. ѣ ѡць мой вл(д)ка лучьскый арсений. князь данилий ²¹. васко кирдѣвичъ. иванъ ²² воѣвода лучьскый. иванъ ²³ мьстишиньскый.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові і розділові знаки у виданні не відбиті; 2 А передається через ѡ; 3 повиную са; 4 по толѣ; 5 а; 7 Пѣсчаныи Бродъ; 8 ѡт; 9 ѡт толѣ; 10 по колѣ; 11 мыто; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 16 князю; 17 помагати; 18 всакоє; 21 Данилий; 22 Иванъ; 23 Мьстишиньскый.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 6 Умицію; 8 от; 9 оттолѣ; 15 не доспѣшенъ; 17 помагати; 19 ольна; 21 Данилии; 22 Иванъ.

І. Линниченко, «Архиви в Галициї»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 3 повиную ся; 9 ѡ[т]олѣ; 12 извѣка; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 19 ольна.

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів Шулжичів

1366 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 3, стор. 186, 1867, № 3, стор. 6; П. Житецьким в «Очерке», стор. 354—355, «Унив. изв.», стор. 58—59; О. Смирновим у «Сборнике», № 61, стор. 63—64; в AGZ, т. VIII, № 5, стор. 7—8; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 6, стор. 11—12 та В. Манейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 147; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», № I. 6, стор. 157.

Подається за виданням В. Розова.

Описана О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 75; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 221.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 254.

Приклади з грамоти використано у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; О. Соболевський, «Очерки»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Елементи»;

Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.»;
В. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси».

Во йма́ща ¹ и сна и стго́ дха. подъ лѣтомъ ² бжѣа ³ наро́жѣнѣа ⁴
тиса́чеа ⁵. трийсо́тъ шистѣа́того шесто́го. коупи́лъ панѣ́ петръ радѣ́овъ-
ска́й ⁶. дѣ́дѣи́цтво пнеко́лѣтъ оу́ шолжичю́въ ⁷ оу ⁸ хли́пла и оу́ брата́ ѣго́ ⁹
заха́рьѣ ¹⁰ и оу́ ѣхъ́ дѣ́тий со́ всѣ́мъ оу́ѣздо́мъ ¹² того́ села́ и сы́чемъ ¹⁴ и с
колода́земъ ¹⁵ и съ ¹⁶ лѣ́сомъ и з борѣ́ми и с ве́петы ¹⁷ за рѣ́кою и съ ¹⁶ сѣ́-
ножа́тьми и землею́ того́ села́ за сто́ гривенъ́ вѣ́снихъ ²¹. а прода́ли и оу́зда́-
ли ѣму́ ²² доброво́лно ²³ и оу́ вѣ́ки дѣ́темъ ²⁴ ѣго́ ²⁵ пере́дъ паномъ́ ²⁶ пи-
лецки́мъ ²⁷ старо́стою роу́скоѣ́ земли. а оу́ ставу́ ради́воу́нѣ́ковѣ́ лови́ти сѣ́-
тью́ ѣму́ ³⁰ доброво́лно ³¹. а на то́ послу́и вл́дка́ лариву́нѣ́ ис ³³ кри́(лоша-
ны́) пере́мышльска́й ³⁴ и печа́ть ѣго́ ²⁵. панѣ́ петръ́ ивановы́чъ и печа́ть ѣго́.
панѣ́ ходко́ быбелска́й и печа́ть ѣго́. сте́цко ³⁵ ло́евычъ́ ис ³⁶ ходько́мъ ³⁷
братомъ́ ³⁸ сво́емъ ³⁹ и печа́ть ѣ́ю ⁴⁰. панѣ́ навоу́и сто́а́нскѣ́й. панѣ́ навоу́-
ко на́сано́въ ⁴² бра́тъ дми́тръ ма́тьфѣ́евычъ ²⁰. панѣ́ нѣ́вѣ́стунѣ́ ⁴⁴ столпу́в-
ска́й ⁴⁵. и бра́тъ ѣ́го фа́нисла́въ. панѣ́ лѣ́сота. друзѣ́ кадо́льфовы́чъ ⁴⁷.
васько́ кузми́чъ ⁴⁸ панѣ́ я́шко пи́сарь кру́кини́цкии. Оста́шко потру́товичъ́
и снѣ́мъ ⁵⁰ ис петро́мъ ⁵¹. панѣ́ сти́боръ. ходко́ ⁵² я́голниковы́чъ ⁵³ и печа́ть
ѣ́го оста́шко соу́льска́й бо́гданъ́ тиву́нѣ́. войтъ́ пере́мышльска́й ⁵⁷ ис ⁵⁸
мѣ́стичи. панѣ́ о́жегъ́ солна́чкови́чъ ⁵⁹ глѣ́бъ/бѣ́ко и бра́тъ ѣ́го ко́стью.
бѣ́зна ⁶⁰. соудѣ́а ⁶¹ о́рефѣ́рько ⁶². вл́дчи́н ⁶³ тиву́нѣ́ иванѣ́ко губка́. А пи́ть
могори́чъ оу́ а́ндрѣ́ка ⁶⁴ оу́ до́му лы́сого. за двѣ́́ гривнѣ́́ вѣ́сний ⁶⁶ ме́ду за
гривну́. а пива́ за гривну́ ··· Х А пи́саль при́вилѣ́е се́ попови́чъ бо́лестра́щи-
цка́й и́менемъ ⁶⁹ де́аѣ́кови́чъ ⁷⁰ васи́лювъ ⁷¹ снѣ́ поповъ́ ⁷² ко́сть пру́звище́мъ ⁷³
соро́чиъ ⁷⁴ ··· Х Х Х Х

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Отця; 2 лѣтомъ; 4 нароженя; 5 тысяче-
го; 6 Радзѣовский; 7 Шюльжичювъ; 8 *Розділові знаки не відповідають
нашому виданню*; 10 Захарѣ, *надрядкові знаки не передаються*; 14 и съ
счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 доброво́лно; 24 дѣтемъ; 25 его; 27 Пилец-
кимъ; 30 ему; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касяновъ;
44 Нѣвѣстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядольфовичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Пет-
ромъ; 52 Ходко; 53 Яголниковичъ; 58 и съ; 61 судіа; 62 Олефѣрко; 64
Андрѣка; 66 вѣсны и; 69 и́менемъ; 70 Деяковичъ; 71 Васи́лювъ; 72 поповъ;
73 пру́звище́мъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Отца; 2 лѣтомъ; 3 Божїа;
4 нарожена; 6 Радзѣовский; 7 Шюльжичювъ; 8 *Розділові знаки не відпо-
відають нашому виданню*; 10 Захарѣ, *надрядкові знаки не передаються*;
14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 доброво́лно; 25 его; 26 паномъ; 27
Пилецкимъ; 30 ему; 31 доброво́лно; 33 и с; 34 Пере́мышльска́й; 36 и с;
37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Каса́новъ; 44 Нѣ́вѣ́стунъ; 45 Столпу́в-
ска́й; 47 Ядо́льфови́ч; 48 Ку́зми́чъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петро́мъ; 52 Ходко;

57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольначковичь; 60 Костко Бѣзна; 61 соудіа; 62 Олефѣрко; 63 Владычинь; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 71 Василювъ; 72 поповъ; 74 Сорячичь.

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 О(ть)ца; 8 Розділові знаки не відповідають нашому виданню; 9 его; 10 Захарѣ; 22 ему; 30 ему; 35 Стецко; 39 своем; 51 Петром; 62 Орефѣрко; 66 вѣснии; 69 именем.

«Унив. изв.»: 6 Радзѣвський; 14 и съ счемъ; 17 и съвепеты; 33 и съ; 36 и с; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 Нѣвъстунъ; 47 Ядольфовичь; 51 и съ Петромъ; 58 и съ; 62 Олефѣрко; 63 Владычинь; 66 вѣсны и; 70 Деяковичь; 71 Василюв.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Отця, надрядкові знаки відсутні, титли розкриті без застережень; 3 Божія; 4 нароження; 5 а передається через я; 6 Радзѣвський; 7 Шюльжичювъ; 12 уездомъ; 14 и съ счемъ; 15 колодеземъ; 16 съ; 17 и съвепеты; 20 МатьѠвевичь; 21 вѣсныхъ; 23 добровульно; 24 дѣтемъ; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 добровульно; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 нѣвъстунъ; 45 Столпувський; 47 Ядольфовичь; 48 Васько Кузмичь; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Ягольниковичь; 57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольначковичь; 61 судіа; 63 Владычинь; 64 могоричъ у Андрѣка; 66 вѣсны; 69 именемъ; 70 Деяковичь; 71 Василювъ; 72 поповъ; 73 пружвищемъ.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha pod letom boziago narozenia tysiaczego trijsot szistcatogo szestogo. Koupil pan Petr radcejowski dedictwo pnekoit. ou szulczizow ou chlipla, i ou brata iego zacharie i ou iech detij. so wsjem ouiezdnom tego seta is rzem (tak) i s kołodiazem i s lesom, i z bortmi i s wepiety za rjekoiu i s sienożatmi i zemleju tego seta za sto griwen wiesnich. a prodali i ouzdali ietiu dobrowolno i ou wieku detiem iego. przed panom Pileckim starostoiu rouskoie zemli. a ou stawu radiwounkowie łowiti sietiu iemu dobrowolno. a na to posłusi władyka łariwun is křiłoszany peremyszlskij i peczat iego. pan petr iwanowicz i peczat iego, pan chodko bybelskij i peczat iego, stecko łojewicz i s chodkom bratom swoim i peczat iego. pan nawouj stoianskij pan nawojko nasianow brat. dmitr matfieiewicz. pan niewstun stołpuwskij i brat iego fanisław. pan lesota. druzd Kadolfowicz. waško kuzmycz. pan iaszko pisar krukinickij. ostaszko potrutowicz i synom i s petrom. pan stibor. chodko iagolnikowicz i peczat iego. ostaszko soulskij. bogdan tiwun. wojt perymyszlskij i s mesticzi. pan ozeg solniaczkowicz glebko i brat iego Kostko biezna. soudia orefierko. wladiczin tiwun iwanko gubka. a pit mogoricz ou andrka ou domu łysago. za dwie griwnie wiesni i medu za griwnu. a piwa za griwnu. a pisal priwilje se popowicz bolestraszcickij imenem Deaczkowicz wasiłow syn popow Kost pruzwischczem soroczicz (r. 1366).

21. Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича
1 січня 1368 р.

Текст опублікований І. Линниченко у ЖМНПр., стор. 170—171; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 8, стор. 15—16.

Деякі відомості про грамоту є в дослідженні К. Стадницького, «Synowie Gedymina», 1881, стор. 140.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 80.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

По бжъи ¹ нарожъньи тисача ² лѣ(т) и. т. и. ³ и. ѣ. лѣ(т) на обрѣзанье
гѣ нашего ⁴ исоуса хѣ нового лѣ днь. коупилъ панъ ганько сварць мѣстичъ
лвовский старший. в олешка ⁵ оу. оу малечковича. дѣдичьство на щирку.
село и землю. и доубровы. и лѣсъ и рѣкоу. и ставы и все дѣдичьство його
за. с. гривень серебра оу вѣки и дѣтемъ. своимъ волень панъ ганько прода-
ти. волень ѡ(т)дати волень самъ держати. продалъ ѣмоу добровольно не на-
добѣ оуступати на то никому. А кто на то оустанеть тотъ заплатитъ гривну
золота вины а гривну золота послухоми. А на то послуши князь юрьи ⁶
глѣбовичъ белзский ⁷. панъ Ота ⁸ пилецкий ⁹ староста русьскоѣ землѣ.
панъ петръ ивановичъ ¹⁰. панъ добеславъ кошицкий. панъ воєвода лвовский
блотишовский. соцкий юско. панъ петръ мошенка. грудковичъ иванъ ходко
михаило. ѡ(т) мѣстичовъ короткий павель григоръ павель писарь. панъ
вахно танча ¹¹ алхатаръ. русь никель родминце. русь ганко петько бруно-
вичъ шюляръ ¹² кнофель. ходоричъ.

Різночитання

І. Л и н н и ч е н к о, ЖМНПр.: 1 бжъи; 2 *А передається через я*; 3 ня-
шого; 4 волешка; 5 Юрьи; 6 Белзский; 7 отя; 8 пилецкий; 9 ивановичъ;
10 таича; 11 шюліаръ.

22. Пан Вятслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибичів

1371 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 146—147, № 1;
Д. Зубрицьким в «Крит.-істор. пов.», стор. 134—135, «Анониме», стор. 91—92; в «Актах ЗР»,
1846, т. I, № 3, стор. 20—21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 187—188,
1867, № 4, стор. 7—8; в «Собрании актов», № 41, стор. 55; А. Кримським в «Укр. грам.»,
420а — 420б; О. Смирновим у «Сборнике», № 57, стор. 59—60; О. Соболевським, С. Пташи-
цьким у «Палеограф. снимках», № 23; в AGZ, 1878, т. VII, № 8, стор. 13—15; П. Бузуком
у «Нарисі іст.», стор. 89—90; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 9, стор. 16—18;
у «Протоколах», стор. 129.

Оригінал, написаний на пергаменті, зберігається у філіалі Центрального державного
історичного архіву УРСР у Львові, ф. 131, Колекція документів, од. зб. 4; рукописні ко-
пії — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 7, 37, та
№ 39, арк. 56.

Незважаючи на те, що грамота датується 1371 роком, вона видавалася і під 1351, і
під 1370 роком.

[illegible]

1351 роком датувалась вона Д. Зубрицьким, в «Актах ЗР», «Собрании актов», І. Срезневським, О. Смирновим.

Під 1370 роком грамота опублікована або згадується в AGZ, В. Розовим, О. Соболевським в ЖМНПр., стор. 66.

Незмінною залишали дату оригіналу (1371 р.) А. Кримський, Я. Головацький та П. Бузук.

Хоч аргументи, які висувалися для обґрунтування 1370 року, вагомі, але не досить переконливі для зміни року оригіналу.

Грамота описана або згадується в таких наукових працях: І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 66, 1882, стовп. 206; Д. Зубрицький, «Аноним», стор. 91—92; «Акты ЗР», стор. 20—21; «Протоколы», стор. 129.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нариси»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Текст для даної публікації взятو з видання В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во има ¹. ѿт(т)ца ² и сна и стго дха. бжимъ истворѣниємъ ³. оу вѣки. аминь. йсталоса ⁴ подъ державоу великого крола краковского ⁵ казимира. и господара рускоѣ землѣ. италоса ⁴ при державѣ пана ⁶ ѿты старосты рускоѣ злѣ ⁷. оже купилъ панъ. ватславъ дмитровський ⁸ дворище йсь ⁹ земею јако из ¹⁰ вѣка слушало к ¹¹ тому дворищу вшитци. вжиткове што дн(с)ь ¹² суть и потомъ. могутъ быти а што може причинити болше ¹³ межи тѣми вжитки то на своѣ полѣпшѣныѣ. јако жь ¹⁴ торговла италоса ¹⁵. купилъ панъ ватславъ. оу вѣки. оу васила ѣму жь ¹⁶ рѣчють скибичъ ¹⁷ и въ ѣго брата на йма оу гѣнка и въ ѣхъ сновца ¹⁸ оу ѡленка иже ¹⁹ купилъ панъ ватславъ во всѣхъ трий ²⁰ то жь ²¹ ту йменовани далъ. имъ. панъ ватславъ ²². S(т) ²³ копѣ гро(ш) ²⁴ вѣсного срѣбра. а далъ имъ всѣмъ. тремъ то срѣбро ²⁵ посполною рукою. тогды ѡни пришедши вшитци и ²⁶ своимъ племенемъ ѡуздачи пану ватславу со всѣми ѡбѣзды ²⁷ того дворища. по своѣй доброй ²⁸ воли и за иныхъ ²⁹ молвили. абы в ^{29a} добромъ. покои в(ж)ити ³⁰ тѣхъ вжковъ ³¹ пану ватславу. јако въ. здали ³². при пану блотишевскомъ воѣводѣ йлвовьскомъ ³³ а то свѣдци ³⁴ мѣстичи панъ кнефль миخن ³⁵ вонть ³⁶ ярославський ³⁷ а се бояре пѣтръ ³⁸ мошенка. ходко лоѣви(ч) ³⁹. А се попове дисни ⁴⁰ попъ юрко кропышеви(ч) ⁴¹. попъ лой а се сусѣде околнии онисимъ. А се дьяци ^{41a} степанъ мелехови(ч) ⁴². мелентин. куцеви(ч) ⁴³. семень понахиди(ч) ⁴⁴. иванъ кузми(ч) а се бортници пашко бортикъ ⁴⁵ и. съ ⁴⁶ ѣмелина. юрко мошничъ. тихно великопольский ⁴⁷. голко залѣский ⁴⁸. А выѣздилъ. ту землю. ходоръ. чеолчи(ч) ⁴⁹. тотъ ѡбѣзди(л) ⁵⁰. ѿ(т) ⁵¹ пана ѡты старосты. а инни ⁵² то вшитко свидци А писана грамота. тисача лѣ(т) ⁵³ по бжѣмъ рождествѣ. т ⁵⁴ лѣ(т) ⁵³. ѡ. ⁵⁵ лѣ(т) ⁵³ и ѡдно лѣ(т) ⁵⁶ а писалъ грюдкови(ч) ⁵⁷ ива(н) ⁵⁸. а писано. оу кнефла в дому. оу вѣки аминь ··· ѿ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 От[ъ]ця; 3 иствореньемъ; 12 дн[ь]с[ь]; 14 якожь; 16 емужь; 18 сыновця; 19 и же; 22 Вятслѣвъ; 23—6-ть; 24 грош[ей]; 27 объѣзды; 33 Ильвовскомъ; 34 сви[ѣ]дци; 40 дисии; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевич; 45 Бортн[и]къ; 49 Чеолчич; 50 объѣздил; 51 от; 52 пи[са]ни; 53 лѣт; 54—300; 55—70; 56 лѣт(о); 57 Грюдкович; 58 Иван.

П. Бузук, «Нарис»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 12 днь; 14 якожь; 16 емужь; 22 вятслѣвъ; 23 ѓ; 32 въздали; 41 кропышевич; 42 мелехович; 43 куцевич; 44 понахидич; 46 ись; 49 чеолчич; 50 объѣздил; 57 грюдкович.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 ѡтца; 4 и сталоса; 5 Краковского; 9 и съ; 10 изъ; 14 якожь; 21 тожь; 23 ѓ; 28 доброй; 31 вжитковъ; 35 Мыхно; 39 Лоевич(ь); 40 Дисий; 41 Кропышевич(ь); 42 Мелехович(ь); 43 Куцевич(ь); 44 Понахидич(ь); 46 ись; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчич(ь); 50 объѣздил(ь); 52 пани; 53 лѣт(ь); 56 лѣт(ь); 57 Грюдкович(ь); 58 Иван(ь).

О. Смирнов, «Сборник»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталоса; 6 *слово пана пропущене*; 7 землѣ; 8 Дмитровскіи; 9 и съ; 10 изъ; 11 къ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталася; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трии; 21 тожь; 23—6; 24 грошъ; 25 *Слово срѣбро пропущене*; 26 и съ; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославскіи; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 *слово дисий пропущене*; 41 Кропышевич; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. *перед съ немає*; 47 Великопольскіи; 49 Чеолчичъ; 50 объѣздилъ; 51 отъ; 52 *слово инни пропущене*; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

«Акты ЗР»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталоса; 6 *слово пана пропущене*; 7 землѣ; 8 Дмитровскій; 9 и съ; 10 изъ; 11 къ; 13 болшъ; 14 якожь; 15 и сталася; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трій; 21 тожь; 23—6; 24 грошъ; 25 срѣбро *пропущене*; 26 и съ; 28 доброй; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославскій; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 Денисъ; 41 Кропышевичъ; 42 Мелеховичъ; 43 Мелентій Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. *перед съ немає*; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчичъ; 50 объѣздилъ; 51 отъ; 52 *слово инни пропущене*; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

Оригінал грамоти: 3 ѣ створѣнїемъ; 4 и сталоса; 9 и съ землею; 14 якожь; 15 и сталася; 16 емужь; 21 тожь; 24 грош; 27 объѣзды; 52 пини.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imja otcia i Syna i swiatoho Ducha Bozym istworinien u wiku amyń. J stałosia pod derzawoju welykoho Krolia Krakowskoho Kazymira i Hospodaria Ruskoj zemli. i stałosia pry

дерзави pana Oty starosty Ruskoji zli (zemli). ože kupil pan Wjatsław Dmytrowskyj dworyszcze is zemleju jako iz wika słuszało k tomu dworyszczu wszytcy wżytkowe szto dneś sut i potom mohut byty a szto može pryczynyty bolsze meży tymy wżytky to na swoje polipszinie. jakož torhowlia istała sia. kupyl pan Wiatsław u wiku u Wasyla jemuž ryczit Skybycz i w jego brata na imia u Hinka i w jech snowcia u Otenka iže kupil pan Wiatsław wo wsich trij tož tu imenowany dał im pan Wiatsław 6 kop hrosz wisnoho sribra a dał im wsim trem to srebro pospožnoju rukoju. tohdy ony pryszedszy wszytcy i swoim plemenem uzdali panu Wiatsławu so wsimy objizdy toho dworyszcza po swojej dobroj woli i za inyji mołwyli: aby w dobrom pokoi wżyty tich wżytkow panu Wiatsławu jako woždały pry panu Błotyszewskom wojewodi Lwowskom a to swidci mistyčzy: pan knefl Mychno Wojt Jarosławskyj, a se bojare: Pietr Moszenka, Chodko Łojewicz a se popowe: Dysyj, pop Jurko Kropyszewicz, pop Łoj, a se suside okolnyi: Onysym, a se Dejacy: Stepan Melechowicz, Mełentij Kucewicz, Semen Ponachydicz, Iwan Kuzmicz, a se bortnycy: Paszko Bortyk is Jemełyna, Jurko Mosznycz, Tychno Wełykopolskij, Holko Zalis-kij, a wyjizdył tu zemlu Chodor Czeołczycz tot objizdił, ot pana oty starosty, a pynty (pany) to wszytko swidcy a pysana hramota tisiačza lit po božym rožestwi 300 lit 50 lit i odno lit (1351) a pisal Hriudkowicz Iwan u Knefla w domu. u wiky amiñ.

«Протоколь»: 1 А *передається через я*; 2 ѡтця; 4 И сталося, *надрядкові знаки відсутні*; 6 пана Оты, *о передається через о*; 9 и съ; 10 извѣка; 11 к тому дворищу; 14 *якожь*; 15 и сталася; 16 *јемужь*; 17 скибича; 21 тожь; 22 вятсльвъ; 23 съ; 24 грош вѣского (sic, вятского); 29а въ; 32 въздали; 34 свѣдци (sic, свидѣтели); 38 петръ; 40 десни; 41а деѣаци; 45 бортникъ, *наступного и нема*; 52 пини (sic); 55 и.

23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем

31 липня — 25 жовтня 1371 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. 1, стор. 52—53, № 25; О. Смирновим у «Сборнике», № 62, стор. 64—66; в «Др. Росс. Вивл.», ч. VIII, вид. 1, стор. 261—265, та ч. I, вид. 2, стор. 88—90, № 10; М. Ростиславичем-Савельевим у праці «Дмитрий Донской», стор. 122—125; в «Дух. и дог. гр.», стор. 21—22, № 6.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 105, та 1882, стовп. 224.

Для цього видання використано публікацію з «Дух. и дог. гр.».

Оригінал зберігається в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 135, № 5, рукописна копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 93.

[Се] язъ ¹, князь великий Олгѣрдъ ², своимъ брат(о)мъ ⁶¹, со княз(е)мъ ³ Кестутѣмъ, и княз(ь) великий ⁴ Св(а)тъславъ ⁵ Иванович [по]слали ⁶ есмы своихъ пословъ къ брату къ ⁶² своему, к ⁷ велико[му] князю Дмитрею

Иванович(ю), и къ его брату, ко княз(ю) к ⁷ Володимеру Аньдрѣвич(ю) ⁸, князѣ Борис(а) Костантинович(а) ⁹, князѣ Аньдрѣа ¹⁰ Иванович(а), князѣ Юрьѣ Володимирович(а), Дмитрея Обиручева, Меркурьѣ Петра, Лукьяна.

Тѣ послове оучинили межы ¹¹ нас ¹² перемирье, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни ¹⁶, межы нас ¹² воины нѣтъ. А межы нас ¹² нашимъ посломъ ѣздити, путь имъ ч(и)сть.

А в ¹⁷ томъ докончаньи княз(ь) Михаило тѣрскии ¹⁸, княз(ь) Дмитрии браньскии ¹⁹, и тѣ князи, хто буд(е)тъ ²⁰ оу княз(а) оу великого оу Олгѣрда ²¹ в-ымени ²² его, и оу князѣ великого Св(а)тъслава ²³ тако же ²⁴.

А ²⁵ князю великому Олгѣрду ²⁶, и княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(а)тъслав(у) ²⁷, хто будетъ ²⁸ со княз(е)мъ съ ²⁹ великимъ зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ и съ его брат(о)мъ, со княз(е)мъ с ³ Володимеромъ Аньдрѣвич(е)мъ ³⁰, в ³¹ любви и в ¹⁷ докончаньи, князь великий Олегъ, княз(ь) великий Романъ, княз(ь) великий Володимеръ проньскии ³³, и иныѣ ³⁴ княз(и), хто буд(е)тъ ³⁵ в ¹⁷ нашемъ имени, тѣхъ князии княз(ю) великому Олгѣрду ²⁶, и брат(у) его, княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(а)тъславу ²⁷, и ихъ дѣтемъ тѣхъ князии не воевати, очины ³⁶ ихъ, ни ихъ люд(и).

А что княз(ь) Михаило на первомъ перемирье(е) ³⁷, на другомъ, и на третьемъ котораѣ буд(е)тъ мѣста пограбилъ ³⁸ в ¹⁷ нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а то князю великому Олгѣрду ²⁶ мнѣ чистити, то княз(ю) Михайлу по исправѣ подавати назадъ ⁴⁰, по докончанью княз(а) великого Олгѣрда ²¹. А гдѣ буд(е)тъ княз(ь) Михаило вослал в ¹⁷ нашу очину ⁴¹, в ¹⁷ великое княженье, намѣсник(и) или волостели, и тыхъ ны сослати ⁴² доловъ ⁴³, а не поѣдутъ, и намъ ихъ имати, а то отъ нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴. А отъ сего перемирья, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни, иметъ княз(ь) Михайло что пакостити в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, или грабити, намъ сѣ с ³ нимъ вѣдати самимъ. А княз(ю) великому Олгѣрду ²⁶, и брат(у) его, княз(ю) Кестутю, и ихъ дѣтемъ за него сѣ не вступати ⁴⁵.

А что пошли в ¹⁷ Орду ко ц(а)рю люд(и) жаловатисѣ на княз(а) на Михаила, а то есмы въ б(ож)ьи ⁴⁶ воли и во ц(а)р(е)вѣ, как повелитъ, так ны дѣяти, а то от нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴.

А межы нас ¹² посломъ литовскимъ ⁴⁷, и нашимъ, и смоленскимъ ⁴⁸, и торговцемъ путь ч(и)сть. А посломъ тѣрскимъ ⁴⁹ и нашимъ промежы нас ¹² путь ч(и)сть. А оприснѣ ⁵⁰ пословъ, тѣрlichemъ ⁵¹ нѣтъ дѣл в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а нашимъ нѣтъ дѣл во ⁵² Тѣри ⁵³.

А си грамота аже буд(е)тъ князю великому Олгѣрду ²⁶ не любѣ ⁵⁴, инѣ ⁵⁵ отошлетъ. А хотѣ и отошлетъ, а на семь перемирьи и докончаньи межы нас ¹² воины с ³ Олгѣрдомъ ⁵⁶ нѣтъ до Дмитриева дни.

А на семь перемирьи и докончаньи от ⁵⁷ великого княз(а) от ⁵⁷ Олгѣрда ²¹, и ото княз(а) отъ Кестутѣ, и ото княз(а) от великого отъ Св(а)тъслав(а) ²³ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ: княз(ь) Борис Костантинович ⁹, княз(ь) Аньдрѣи ⁵⁹ Иванович, княз(ь) Юрьѣ Володимирович, Дмитрии Обѣручевъ, Меркурей, Петръ, Лукьянъ. А отъ великого князѣ отъ Дмитрея Иванович(а)

[illegible]

и ото кнѣз(ѧ) Володимера Аньдрѣвич(а) ⁶⁰ целовали ⁵⁸ кр(ес)ть.: Дмитрии Михайлович, Иванъ Михайлович, Дмитрии Олександрович, Иванъ Федорович.

А со Ржевы до исправы не сослати.

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 ѧ і ѧ передаються через я; 3 съ; 7 къ; 12 насъ; 13 ото; 14 Спожына; 16 *Розділові знаки не збігаються з виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будуть; 22 въ имени; 24 такоже; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 48 Смоленскимъ; 52 въ; 54 нелюба; 56 Олгѣрдомъ войны; 57 отъ.

«Др. Росс. Вивл.»: 1 ѧ і ѧ передаются через я; 2 Олгердь; 3 съ; 4 Великій; 5 Святославъ; 7 къ; 8 Андреевичю; 9 Константиновича, 10 Андрея; 11 межи; 12 насъ; 13 отъ; 14 Оспожина; 16 *Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 въ; 18 Тверскій; 19 Дмитрей Брянскій; 20 будутъ; 21 Олгерда; 22 въ имени; 23 Святослава; 24 такоже; 26 Олгерду; 27 Святославу; 28 будеть; 29 княземъ съ; 30 Андреевичемъ; 31 въ; 33 Пронскій; 34 иные; 36 отчины; 37 перемирьи; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 42 сослаты; 43 доловъ; 44 въ измѣну; 45 вступати; 46 Божіи; 47 Литовскимъ; 48 Смоленскимъ; 49 Тферскимъ; 50 опричню; 51 Тферичемъ; 53 Тфери; 54 нелюба; 55 ино; 56 Олгердомъ воины; 57 отъ; 58 цѣловали; 59 Андрей; 60 Андреевича.

«Собрание г. г. и д.»: 1 ѧ і ѧ передаются через я; 3 съ; 6 послалы; 7 къ; 8 Андрѣвичю; 10 Андрѣя; 12 насъ; 13 ото; 14 Спожына; 15 заговенья; 16 *Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 въ; 19 и після голосних передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 такоже; 25 и; 28 будутъ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирьи; 38 пограбилъ; 39 отчинѣ; 40 назадъ; 41 отчину; 43 долов; 44 въ измѣну; 45 вступати; 52 до; 54 нелюба; 56 Олгердомъ войны; 57 отъ.

В. Ростиславич-Савельев, «Дмитрий Донской»: 1 Сє язъ, ѧ і ѧ передаються через я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 3 съ; 7 къ; 13 ото; 14 Спожына; 17 въ; 18 тѣѣрскій; 19 и в кінці слова після голосного передається через й; 20 будутъ; 22 въ имени; 24 такоже; 25 и; 28 будутъ; 31 въ; 35 будутъ; 36 отчины; 37 перемирьи; 39 отчинѣ; 41 отчину; 44 въ измѣну; 56 насъ съ Олгѣрдомъ войны нѣтъ; 57 отъ; 61 Титли розкриті без застережень; 62 къ відсутне.

24. Олександр Коріятович дарує млин Смотрицькому монастиреві

17 березня 1375 р.

Текст опублікований О. Пшездзєцьким у праці «Образы», т. I, стор. 119; М. Грабовський, О. Пшездзєцьким у публікації «Źródła», стор. 139—140; М. Молчановським в «Очерке», стор. 208—209; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XIV, № 16;

П. Батюшковим у «Подолії», вставка між стор. 10 і 11; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 4, стор. 21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 5, стор. 188, 1867, № 5, стор. 8; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 59, «Очерке», стор. 355; О. Смирновим у «Сборнике», № 63, стор. 66; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 4; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 10, стор. 19—20.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 229; О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 179; М. Погодіним у «Виленск. вестн.»; у «Протоколах», стор. 214.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих виданнях: О. Соболевський, «Очерки»; Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; В. Санников, «Порядок»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.», та ін.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка, вміщеного в праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 96.

Во йма¹. оця² й сна. й стго дха. аминь. Мы. кна(з) литовський³. кна(з) олезандро⁴. корьатовичь⁵. бѣію мѣтѣю⁶. кназь. й гдрь³⁹ подольской. земли. чинимъ. свѣдочно^{6a} своїмъ. листомъ. всакому. доброму. кто жъ⁷. на сей листъ. посмотришь⁸. што жъ⁹. былъ. братъ нашъ¹⁰. кна(з). юрьин¹¹. корьатови(ч). придалъ млинъ. къ цркви. къ матцѣ. бѣи¹². оу смотричи. то й мы. кназь. Олезандро⁴. потверживаемъ. того своїмъ. листомъ. дали ієсмо^{12a} на вѣки. той. млинъ. й мѣсто. оу млина. къ цркви⁴⁰. й тымъ. мнихомъ. казателевого¹³. закону. а кого. коли. ісьпрачють. людий¹⁴. к¹⁵ собѣ. оу томъ мѣстѣ. оу млина. тыѣ¹⁶ люди далъ ієсмъ¹⁷ імъ. со всѣмъ¹⁸. правомъ. Але¹⁹. то. што жъ²³ коли. вси бодре^{19a} и землане будутъ. городъ. твердити.^{20a} тогды тии²⁰ люди тако же²¹. імѣіють. твердити.^{20a} городъ. смотричь. йже то²². што жъ²³. коли. вси землане²⁴. имуть давати. дань. оу татары.^{24a} то серебро. імѣіють²⁵. тако же⁴¹ тии²⁰ люди. дати. А ко млину. граница²⁶. горѣ. смотричемъ. до мосту. а доловъ²⁷. смотричемъ. што дуброва. межи ходорковимъ^{27a} селомъ. тоѣ. дубровы. половина. ко млину. а в поли. кде²⁸ собѣ. проѣрють²⁹ нивы. то ихъ. імѣіють прислушати. А на то дали ієсмо. свой лист. й печать. завѣсили. своего князьтва. А свѣдци на то. гринко. панъ. староста. подольский. смотрицкий. воієвода. рогозка³⁰. прокопъ. семенко³¹. карабѣієвський³². А писанъ. листъ. оу смотричи. по бѣимъ⁴². нароженьи³³. а³⁴ лѣтъ. й. т. и. о³⁵. пшого. лѣта. мѣа. марта. зѣ³⁶. оу днь. стго. Олезѣ³⁷. члвка. бѣа³⁸.

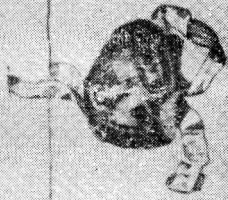
«Акти ЗР»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскій, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотришь; 9 штожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казательного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 аль; 20 тін; 21 такожъ; 22 и то жъ; 23 штожь; 24 земяне; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кгдъ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 34—1000; 35 лѣтъ 300, 70 и; 36—17.

«Унив. изв.»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 литовскій, и після голосної в кінці слова передається через й; 5 Коріатовичъ; 7 жъ; 11 Юрій; 12 Божьей; 15 ксобъ; 21 также; 23 штожь; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскій; 35 Ѳ; 38 Божія.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не передають правопису оригіналу; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскіи, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотритъ; 9 тожь; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казательного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 Аль; 20 тін; 21 такожъ; 22 И тожь; 23 штожь; 24 земяне; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кгдъ; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 35 т о и; 38 Божіа.

О. Смирнов, «Сборник»: 9 штожь; 31 Прокоп и Семенко; 32 Карабчѣвскіи; 37 Олѣзея.

М. Грабовський і О. Пшездзецький, «Źródła»: Wo imia Otca i Syna i swiatoho Ducha Amiin. My kniaz Litowskij kniaz Aleksandr Korjatowicz Boziju Milostju kniaz i hospodar Podolskoj zemli, czynim swiedczno swoim listom wsiakomu dobromu ktoz na sej list posmotrit, sztoz byl brat nasz kniaz Jurij Korijatowicz pridał mlin k'cerkwi k' matcie Bozjej u Smotriczi, to i my kniaz Aleksandr potwierdziwaiem toho swoim listom; dalijeśmo na wieki toj mlin i miasto u mlina k' cerkwi i tym mnichom kazatelnoho zakonu a koho koli i spriacziut ludij k' sobie u tom miescie u mlina, tyje ludi daljesm im so wsiem prawom al to sztoz koli wsi bojare i zemlanie budut horod twerditi tohd tii ludi takoż imiejut twerditi horod Smotricz, iże to sztoz koli wsi zemlane imut dawati dań u Tatary, to srebro imiejut takoże tii ludi dati. A ko mlinu hranica horie Smotriczem do mostu a dołowie Smotriczem szto dubrowa mezi Chodorkowym sełom; toje dubrowy połowina ko mlinu a w poli kdie sobie prooriut niwy to ich imiejut prisluszati; a na to dalijeśmo svoj list i peczat zawiesili swojeho kniazstwa a swiedci na to Hrinko Pan Starosta Podolskij, Smotrickij wojewoda Rohozka, Prokop Semenکو Karabcziewskij. A pisan list u Smotriczi po Boziim narożeniu 1000. liet 300.

[illegible]

70 і п'ятого літа місяця Марта у 17, у деї свіатого Олексієа чзѣловієа Во́зїя.

П. Ж и т е ц ь к и й, «Очерк»: 1 Надрядкові знаки відсутні, а передається через я; 2 Отця, титли розкриваються без застережень; 4 Олександро; 5 Коріатовичь; 7 жь; 11 Юрій; 12 Божьїей; 15 ксобѣ; 21 такоже; 23 штожь; 28 втоли кгде; 32 Корабчѣвский; 36 у зі(день); 38 Божія; 39 господарь; 40 млина, к црквї; 41 такоже; 42 Божїимъ.

О. П ш е з д з е ц ь к и й, «Образу»: 1 Надрядкові знаки відсутні, а передається через я; 2 отца, титли розкриті без застережень; 3 ии в кінці слова передається через їй, и після голосної передається як й; 4 Александръ; 5 Корятювич; 6а вѣдомо; 7 ктожь; 8 посмотришь, у третій особі дієслів післят стоїть ъ; 9 штожь; 11 Юрій Корятювич; 12 божьей; 12а Далиесьмо; 13 казательного; 14 исправлюють людей; 15 къ; 17 далиесмо; 19 альто; 19а всѣ боже; 20а твѣрдиты; 20 тыѣ; 21 такожь; 22 Смотричь; ижь то; 23 штожь; 24 всѣ земляне; 24а татарь; 26 граница; 27 доловѣ Смотричомъ; 27а Ходорновѣмъ; 28 полѣ, гдѣ; 29 проорують; 30 Рогожка; 32 Карабчиѣвскій; 33—36 лѣтъ 1375 нашего лѣта мѣа марта 17 дня; 37 Алексѣя; 41 такожь; 42 послѣ нароженія Божія.

25. Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево

1376 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описании», стор. 174, № CVI; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109, 1882, стовп. 232; Д. Зубрицьким в «Истории», стор. 266; А. Будилевичем у «Памятниках», вип. VII, стор. 73; О. Смирновим у «Сборнике», № 65, стор. 67; П. Івановим у ЗНТШ, стор. 119—120; О. Соболевським в «Очерках», стор. 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 11, стор. 21—22.

Описана або згадується Д. Іловайським в «Ист. Росс.», стор. 79—82; П. Батюшковим у «Белоруссии», стор. 71; А. Петрушевичем в «Холм. епарх.», стор. 26—27; І. Шараневичем в «Истории», стор. 220; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 131 та ін., в «Анониме», стор. 18—24, «Истории», стор. 266—267; в «Актах ВК», 1896, т. XXIII, стор. 42, 43, 46, 144—148, 1892, т. XIX, стор. 4, 52—56; А. Лонгіновим у «Гр. Юрія II», стор. 20, 31, та в праці «Червен. гор.», стор. 347; А. Андріяшевим у праці «Очерк ист.», стор. 94, 206—223; В. Площанським у «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Івановим в «Истор. судьбах», стор. 188—189; І. Линниченко в ЖМНПр., стор. 89, 170, 207—208; у праці «Болеслав», стор. 34, 46—49, 89, 207—208; Я. Ржежабеком в «Jiri II», стор. 136—141, 195—208; К. Стадницьким «Sympowie Gedymina», стор. 19—20.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 107; оригінал — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, євангеліє XIV ст., № 106, арк. 4—11.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок І. Срезневського з «Приложения к Др. п. р. п. и яз.», 1866.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Лекции», «Очерки»; Є. Будде, «Лекции»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2,

Пѣи́ла ѿца и сѣна и стѣ́о дѣа іі́а кна́зь ю́рї
 холмѣ́скни снѣ́дани́ла холмѣ́ского́ по́смертї́ сѣна́ мо́его
 кна́за се́мена при́дали і́смо к цѣ́кви бж́оїи преч(с)тої́
 бгѣ́мтѣри́ на бгѣ́моле вѣ́чїсто́е сѣла́ стрї́жово́ слѣ́пче ко́смово
 цу́цнево́ зобе́ла бѣ́регнѣ́ ѿба́полѣ́ бугу́ влѣ́тѣ́ ꙗ́ко ꙗ́ко
 і́еп(с)пї́и холмѣ́ское́ при бгѣ́любезно́мъ калї́сти і́еп(с)пї́и холмѣ́-
 ско́мъ и белѣ́зско́мъ да́ пребуду́ть же непору́шно
 по́дъ анафе́мою за́ што́ да́и г(с)ди́ на́мъ по́бытъ и з(д)рѣ́віе
 а́ по се́мъ и дете́мъ на́шимъ вѣ́чнѣ́ю па́мать а́минь : . . .

С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Функції», «Перв. прийм.», «Втор. прийм.».

Въ имѣ ѿ(т)ца и сѣна и стѣ́о дѣа¹ се на² кна́зь⁹ ю́рія³ холмѣ́скии снѣ́
 дани́ла¹⁰ холмѣ́ского¹² по́ смрті́ сѣна́ мо́его¹³ кна́за се́мена при́дали і́смо
 к цѣ́кви бж́оїи преч(с)тої́⁴ бгѣ́мтѣри́ на бгѣ́моле вѣ́чїсто́е⁵ сѣла́⁶ стрї́жово
 слѣ́пче ко́смово цу́цнево́ з⁷ обе́ма бѣ́реги ѿба́полѣ́¹¹ бугу́ в лѣ́(т)ѣ⁸ ꙗ́ко ꙗ́ко
 і́еп(с)пї́и холмѣ́ское́ при бгѣ́любезно́мъ калї́сти і́еп(с)пї́и холмѣ́-
 ско́мъ и белѣ́зско́мъ¹⁴ да́ пребуду́ть же непору́шно¹⁸ по́дъ анафе́мою за́ што́
 zde¹⁷ да́и г(с)ди́ на́мъ по́бытъ и з(д)рѣ́віе¹⁵ а́ по се́мъ и дете́мъ¹⁶ на́шимъ вѣ́ч-
 нѣ́ю па́мать а́минь:—

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Слова Въ имѣ ѿ(т)ца и сѣна и стѣ́о дѣа
 пропу́щені; 3 Ю́рія; 5 вѣ́чїсто́е; 7 зо; 8 ≠ со. пд.; 15 здравіи; 16 дѣ́-
 темъ; 18 не пору́шно.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Слова Въ имѣ ѿ(т)ца
 и сѣна и стѣ́о дѣа пропу́щені; 6 Слова сѣла стрї́жово слѣ́пче ко́смово

цуцнево пропуцєні; 8 ^тсѡ. пд; 14 На слові Бельзском... кінчається.

О. Соболевський, «Очерки»: 2 а; 3 юр...; 4 пречстой.

А. Будилович, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 11 обаполь; 12 Холмського; 13 не передається через е; 17 здѣ.

П. Іванов, ЗНТШ: 1 Слова Вѣ има ѿ(т)ца сѣна и сѣго дѣха пропуцєні; 3 Юрія Холмской; 6 далі: Стрижево; 7 далі: обома; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 10 Данилія; 11 обополь.

26. Жінка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві
в Озерниках збирати темянчину

1377 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 5, стор. 21; у «Вестнике ЮЗ и ЗР», стор. 12; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109—110, 1882, стовп. 236; О. Смирнов у «Сборнике», № 67, стор. 67; в «Описании... рукописей», стор. 40 та фотокопія № 9.

Про грамоту див. ще таку літературу: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, прим. 333, 351, а також т. V, прим. 71, стор. 254; «Акты ЗР», 1846, т. I, «Примечания», стор. 5; М. Погодін, «Виленск. вестн.».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Истор. морф.»; Є. Карський, «Белоруссы», т. I, та ін.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 109. Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, шифр Q, п. I. 2. евангеліє XIV ст., арк. 61 зв.

Для цього видання використано текст, опублікований в «Актах ЗР».

Се ѿ ¹книга ѿгльгкирдовая ²оульаниа. ѿустила есми брати на
црковъ ³бжию прѣстой ѹспєниа ⁴темьянщину ⁵. на годъ ⁶по полѹ/копе
грошии ⁷. ѿу возерищехъ на оуханехъ со ѿлєксєєвщину. а хто ¹²иметь
тоє закладывать. а́бо ѿ цркви бжѣа ^тѿдаливать. и мьститъ ⁸ему бгъ ⁹
и прѣстаа ¹⁰ѿго мѣрь. в сий ¹³вѣкъ и в ^тбѹдѹщий. аминь.

Різничитання

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»; О. Смирнов, «Сборник»: 3 Слова бжию прѣстой ѹспєниа пропуцєні.

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Крапки і надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгирдовая; 4 Успенця; 5 темянщину; 6 год; 7 грошей; 8 мститъ; 9 богъ; 10 причита; 11 въ.

«Описание... рукописей»: 1 Надрядкові знаки відсутні, титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 5 темьянщинѹ; 6 год, ѡ в кінці слів відсутній; 7 гроші; 12 кто; 13 ся.

27. Пані Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників
монастир

1378 р.

Текст публікувався в AGZ, т. II, № 9, стор. 15—16; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420б—420у; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», стор. 158—159; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 24; С. Обнорським, С. Бархударовим в «Хрестоматии», стор. 107—109; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 43—44; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 13, стор. 25—27.

Оригінал зберігається в Центральному історичному державному архіві УРСР у Львові, ф.: «Ставропігійський Інститут у м. Львові», № 129, оп. 1, «Братський архів», в'язка 1, од. зб. I («Купча»).

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії взято літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Г у м е ц ь к а, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси»; О. З а р у л н я к, «Наук. зап.»; Д. Ш е л у д ь к о, «Німецькі елем.»; «Словник»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Нариси», «Елементи», «Західноукр. грам.»; О. Ш а х м а т о в, А. К р и м с ь к и й, «Нариси»; А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»; О. С о б о л е в с ь к и й, «Очерки»; І. С р е з н е в с ь к и й, «Матеріали» та ін.

Грамота згадується П. Петрушевичем у «Наук. сборн.», стор. 187, та О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 73.

Во имѧ ¹ ѿ(т)ца ². и сѧ и стѣо дѧ. Аминь. бж҃ею млтѣю. и ³ добрыхъ людїи прѣзнью ⁴. исталасѧ ⁵ торгувлѧ. межи добрыми людми. межи боары. и межи крилошаны стѣо ивана. аже пани хонька. васковаѧ дѧдьковича жена. изъ дѣтьми своєими. ис ⁷ пани просиньєю ⁸. и зѧтемъ своєимъ ис ⁹ паномъ ивашкомъ данѣславичемъ. и си ¹⁰ внучаты своєими. и со всѣмъ племенемъ своєимъ доброю волею ¹¹ своєю и добрымъ оумышлѣньемъ ¹² своєимъ. а никоторою ¹³ силою. но сама то вчинила. безо лъсти и безъ хитрости. продала єсть. тотъ мунастырь за. к. гривенъ серебра вѣсного. именемъ иванови губцѣ протодѣяконови стѣо ивана. и єго брату ходорови. и дѣтемъ єхъ. а иванъ. губька ¹⁴ и своєимъ ¹⁵ братомъ. купилъ єсть тотъ мунастырь. именемъ калениковъ. цр҃квѣ стоѣ бци. оуспѣные причистоѣ. изъ бл҃г(с)влѣньемъ. пискупа ларивона. А купилъ єсть иванъ губька изъ братомъ своєимъ. на вѣки и ко ¹⁸ стму ѿѿ(н)у еп(с)пи ¹⁹ к селу гнѣвновчи д(а)ли ²⁰. єі. гривенъ серебра вѣсного. А губка далъ шюбу свою куничюю дорогимъ ²¹ сукномъ брунатынымъ пошита. за. є. гривенъ. пани хоньци. и єще ва ²⁴ дали. ві. лисици. пани хоньци и ²⁵ єѣ зѧтеви ивашкови. и дѣтемъ єѣ. а про то та пани хонька и своєимъ зѧтемъ. и своєимъ со всѣмъ племенемъ. оуздала єсть. тотъ мунастырь калениковъ. иванови губцѣ. и єго брату ходорови. на вѣки и дѣтемъ єхъ. со всѣмъ обѣздомъ ²⁷. и со всѣми границами. и землею. и сѣножатъми. и зъ ²⁸ ганми и зъ ²⁸ дубровами. и зъ ²⁹ бортьми. и зъ ²⁹ болоты. и съ ³⁰ рѣками. и со млиномъ. и сычемъ. и с ко-

[illegible]

лодаземъ. и с ловищи. и со ³¹ всѣми оужитки. ѡко из вѣка вѣчного слушало к тому мунастыреви, а тому мунастыреви. не ѿ(т)лучатиса ³² ѿ(т) стго ивана. оу вѣки. хто коли ѡго купилъ. тому слушати къ стму ивану. а при томъ оуздавантѣ. были боаре землѣне, панъ. ходько быбельский ³³ со двѣма снма ³⁵. андрѣико и васко. панъ глѣбъ дворѣскович(ч) ³⁶. со двѣма снма ³⁵ ванько ³⁷ А лехно ³⁸. панъ ивашко ³⁹ дроздъ. панъ васко кузмичъ, панъ михайло ⁴⁰ потрутовичъ ⁴¹. панъ гаврилко дробышевичъ ⁴² со двѣма снма. сеньковича ⁴³ два михайло ⁴⁴ а ⁴⁵ ивашко. стецко бдешицкий ⁴⁶. игнатко черневи(ч) ⁴⁷. попъ микулинський ⁴⁸ Федуть ⁴⁹. а други поппъ безмезднических ⁵⁰ кость. попъ тепѣкови(ч) ⁵¹ ѡковъ, нестюръ цепаревичъ ⁵² А пить ⁵³ моричъ ⁵⁴ в ѡлеша оу дому. за полъ гривны грошовъ ⁵⁵. А писалъ грамоту костько дыакъ болестрашицкий по бжюмъ нарожнѣмъ тисачю лѣ(т). и. т. лѣ(т). и. ѡ. лѣ(т) и осьмою лѣто:.

Різночитання

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 *А передається через ѡ;* 2 *о[ть]ца;* 3 *Розділові знаки не передаються;* 4 *прязню;* 15 *ис своимъ;* 18 *ико;* 19 *еп[иско]п[и]и;* 20 *Гнѣвновчи.* Дали.; 27 *обѣздомъ;* 45 *и;* 46 *Гдешицкий;* 51 *Тепяковичъ.*

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через ѡ;* 2 *О[ть]ца;* 3 *Розділові знаки не відображені у виданні;* 4 *прязню;* 15 *своимъ;* 19 *еп[иско]п[и]и;* 25 *и;* 27 *обѣздомъ;* 43 *ченьковича;* 44 *Мих...;* 48 *поп...ьскии;* 52 *Пегаревичъ.*

С. Обнорський, С. Бархударов, «Хрестоматия»: 5 *истала са;* 19 *ѣп[и]и;* 25 *в;* 33 *быбельский.*

AGZ: 5 *и сталася;* 7 *и с;* 8 *просиньею;* 9 *и с;* 11 *болею;* 12 *оумышлѣнымъ;* 13 *ани которою;* 15 *си своимъ;* 19 *епископи;* 20 *гнѣвновчидал и;* 24 *ещева;* 27 *обѣздомъ;* 28 *изъ;* 29 *из;* 30 *исъ;* 32 *отлучати са;* 33 *быбельский и;* 36 *дворѣсковичъ;* 37 *ванькомъ;* 40 *михайлъ;* 42 *гаврилъ Кодробышевичъ;* 47 *черневичъ;* 49 *федуть;* 51 *тепѣковичъ;* 54 *могоричъ;* 55 *грошовъ.*

«Купча»: 5 *и сталася;* 7 *и спани...;* 10 *иси;* 14..бъ...; 15 *и своею, ѣ;* 20 *дали;* 21 *доро...м;* 28 *изъ;* 29 *из;* 35 *снми.. ли.... васко;* 36 *д...рѣскович[ч];* 38 *Алехно;* 39 *ивашко др. з. ѣ па....аско кузьмичъ;* 40 *михаил;* 41.. *трутовичъ;* 46 *Кдешицкий;* 48 *по....у....ский;* 52 *... аровичъ;* 55 *запол.....ы грошовъ.*

М. Дурново, «Хрестоматия»: 5 *истала са;* 7 *и с;* 13 *ани которою;* 14 *Слово губька пропушено;* 15 *и своємъ нема;* 19 *ѣп[и]и;* 31 *съ;* 38 *алехно;* 39 *Після слова ивашко пропушено* дроздъ панъ в; 41 *ѡтрутовичъ;* 42 *Після слова дробышевичъ пропушено* со двѣма с[ы]н[а]ма; 43 *оньковича;* 44 *Пропущено—* аило а; 46 *кдешицкий;* 48 *поп.....ский;* 50 *без.здъничикии;* 52 *це.аре-вичъ;* 53 *апить.*

28. Володислав, князь опольський, дарує маєток в Бохурі своєму
служі Ладоміру Волошину

1378 р.

Текст опублікований в AGZ, т. VII, № 13, стор. 22; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 δ—420 ε; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 16; М. Дурново в «Хрестоматин», стор. 42—43; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 12, стор. 23—24.

Незважаючи на те, що в грамоті вказано рік написання, дослідники розходяться в її датуванні. В AGZ опубліковано грамоту під 1377 роком. Слушність цієї дати визнає Є. Карський («Два документа», стор. 544). А. Кримський, М. Дурново, О. Соболевський, С. Пташицький, Є. Карський («К вопросу...») і В. Розов прийняли вказаний у грамоті рік. Цю дату поставлено і тут.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано літографічний знімок, вміщений у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 175.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; Є. Тимченко, «Курс»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; «Словник»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во ѿма¹ ѿ(т)ца². и сѣа и стго дѣа. Аминь. бжѣю³ мл(с)тью. Мы князь володиславъ. Опольскоѣ земли. и велуньскоѣ земли. и рускоѣ земли. господарь. и дѣдичъ вѣчныи землѣмъ тѣмъ. самодержецъ. князь веле⁴ нашею доброю волею. и нашимъ добрымъ. оумышлѣнѣемъ. то ѣсмы вчинили взорѣвши. на нашего вѣрного⁵ слугу. именемъ рекучи ладомиръ. волошинъ. што же ѣсть намъ вѣрно послужилъ. и ѣщи служити будеть. А про то. про ѣго. вѣрную службу. дали ѣсмы ѣму. годлѣ поле. што же лежитъ. ѿ(т)⁶ бохура болше милѣ. то поле пустына. А терनावу рѣку, имивши с убою стороною. дѣли же⁸ до верха рѣки тоѣ. и пола вса што суть по рѣцѣ той. и все то што коли княжѣнѣа пустынь. с убою сторону. и ѿ(т)⁶ бохура лѣсы. и дубровы. и ѿ(т)⁶ ярославльскоѣ волости пустыню. лѣсъ. и добровы. и пола. што же коли ѣсть тамъ тоѣ пустынь княжѣнѣа. то все далѣ ѣсмы ладомирови. садити село оу волоскоѣе право. а далѣ ѣсмы ѣму на вѣки. и дѣтемъ ѣго. со всѣмъ дѣбѣздомъ. и со всѣми границами. ѡко⁹ из вѣка слуша к тои пустынь. и ѿ(т)⁶ бохура. и ѿ(т)⁶ ярославльскоѣ пустынь. и¹⁰ землею. и с лѣсы. и з дубровами. и сѣножатѣми и сѣ рѣкамы. и з болоты, и с ловищи. и со всѣми оужитки. што нинѣки могутъ быти: воленъ продати: воленъ замѣнити тако доброму ѡко ѣсть самъ. исо¹¹ княжею волею. а с того имѣеть. князю служити. трими стрѣлци. А ѡсадивши. ис каждого кметѣ. по два гроша широкаѣ. оу князю комору давати на каждый рокъ. А на то дали ѣсмы грамоту нашу. и печать привѣсѣли. велебного князьства нашего, а при томъ были. исвѣдѣци. панъ судивои староста кракувський. панъ андрѣѣшъ староста руский. панъ маршалко шофъ. панъ клѣвко. панъ микшикъ инѣдриховъ. снѣ панъ мартинъ лютковський. а дана ѣсть

грамота оу бохури. по бжьюмъ нарожѣнѣ тисачю лѣ(т) ¹². и. т. лѣ(т) ¹². и сѣмьдесать лѣ(т) ¹². и осмою лѣ(т) ¹³. А писалъ княжий писарь костько болестрашицкий. оу вѣки. Аминь. . . XXXXX

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові та розділові знаки у виданні відсутні, а передається через я; 2 О[т]ь; 3 Б[о]жею; 4 ве-ле[и]; 5 верного; 6 от[ъ]; 8 олиже; 9 якъ; 10 и[з]; 12 лѣт; 13 лѣт[о].

М. Дурново, «Хрестоматия»: 9 як; 11 и со.

29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Драгомиру Нове Село, а Некрі село Старуну

1378 р.

Оригінал грамоти не відшукано. Копію, взятую з «Книги галицького гроду», № 170, арк. 1037, опубліковано в ЗНТШ (т. I, 1892, № 2, стор. 4—5), звідки передруковується в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси».

Въ имя Отца и Сына и Святого духа. Аминь. Божією милостію ми княз Володиславъ Опольской землѣ господарь, Велунской землѣ, Руской землѣ господарь и дѣдичъ приржоний тѣмъ землямъ усѣмъ. Узрѣвши есми на вѣрную службу Драгумиру и на Некрину, дали есми имъ двѣ селѣ на имя село Старуня, а другое село Новое, а тая села лежатъ в Галицкой волости, на Малой Быстрици; штоже село Старуня, то ѡсадил ѡтець Некринъ пустыню, то есть село Некриново, и братии его, и дѣтій его. А Новое село Драгумирово, и брата его Станково, и дѣтій ихъ. А дали есми имъ та села у вѣки со всѣмъ правомъ и панствомъ, и со всѣми плати, и с ужитки, и со всѣми доходи, яко извѣка и к тимъ селомъ у ихъ границяхъ прислушаютъ, с полем, и с лѣсомъ, и с вокном и с рѣками. А то имъ у вѣки належати — волни продати, и замѣнити, отдати, у свои лѣпшиѣ ужитки оборотити. А с тихъ селъ иматъ Драгомир и Некра съ братією своею, и съ ихъ дѣтми и маютъ служити намъ, и нашимъ намѣсникомъ трими стрѣлци. А на подтверженіе тому листови велѣли есми привѣсити печатъ нашего великаго князтва. А писана грамота въ Львовѣ, в недѣлю на канонѣ Филипа, по Божомъ нароженію а лѣтъ и т и ѿ лѣтъ и осмое лѣто. А то свѣдци: панъ Андрѣяшъ староста Руской землѣ, панъ Дебеславъ Халастра, панъ Ходко Лоѣвичъ, панъ Васко Волчковичъ, панъ Миско Тяптуковичъ, и иныхъ к тому много было. *Locus sigilli*, Володиславъ княз.

*30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем
Андрієм Василом і Свидригайлом*

1382 р.

Текст опублікований під 1390 р. у «Временнике» (розділ «Смесь», стор. 5—6), звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 114, 1882, стовп. 247, під 1382 р., який прийнято і для цього видання.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 141.

Мы Великий Князь Витовтъ чинимъ знаемо симъ нашимъ листомъ, кто на него узритъ или услышитъ чтучи. Досмотрили есмо того, жаловаль Князь Андрей Василю на Свидригайла, а Свидригайло жаловаль на Андрея. И мы того досмотрили и раздѣлили и развели того на полы, што отъ Андреева села половина поля тянеть, то есмо повернули къ Андрееву селу; а што отъ Свидригайловы земли половина поля того, то есмо повернули Свидригайлови. Андрей имаеть володѣти на своей половинѣ, а Свидригайлови оукронича не уступати и володѣти у своей половинѣ оукронича, а Андрею неокупати. А на то на все дали есмо Андрею сюю нашу грамоту и печать свою приложили. А дана у великий четвертокъ Априля у 3 день 6898 году.

31. Вітовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слугі
Василію Карачевському заснувати село Княжу Луку

5 травня 1383 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, № 6, стор. 22; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 6, стор. 199—200, 1867, № 6, стор. 9—10; О. Пшездзецьким в публікації «Образу», т. II, стор. 51—53; М. Грабовським, О. Пшездзецьким у праці «Żródła», стор. 144; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 17.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в Архіві Інституту історії АН СРСР у Ленінграді, ф. № 57: «Коллекция Д. И. Зубрицкого», гр. № 4; Ленінградське відділення архіву АН СРСР, ф. 216, оп. I, № 39, арк. 146.

Грамота описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 34; О. Смирновим в «Сборнике», № 69, стор. 69; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 116, 1882, стовп. 250; Є. Карським в «Белоруссах», т. I; в «Протоколах», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси»; Є. Тимченко, «Курс».

Для цієї збірки взято текст Я. Головацького з «Пам'ятників».

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мл(с)тію ¹ Бжею, мы великѣ ² князь ³ Витовть ⁴ ведомо ⁵ чиним(ъ) кожному ⁶ доброму, кто коли на се(с) листь ⁷ позрит(ъ) ⁸, аже есмо допоустили садити село Княжоу Лукоу, на сыром(ъ) корени ¹⁸, оу Подолскаго земли, оу Каменецком(ъ) повѣтѣ, межѣ рѣками Морашками, до берега Морашки Сенковской з ⁹ лѣсом(ъ), што зовут(ъ) ¹⁰ Стрынов(ъ) Рог(ъ), и с ¹¹ Коуликовыми лѣски, аже потолка где ¹² оупадаеть ¹³ Морашка Сенковская оу Морахвоу Великоую, Василеви Карачовскому ¹⁹, слоузѣ нашему; дали ¹⁴ есмо емѣ зо ²⁰ всими лѣсы и зъ ²⁵ доубровами, с ¹⁵ полями и з ^{9а} сѣножатми и з ⁹ лугами, и зо всими пожитки ²¹, емѣ и дѣтем(ъ) ²² его и всимъ потомком(ъ) ¹⁶. на вѣки вѣчныє, то есмо оучинили, с ¹¹ паны радами нашими ²³, за его вѣрныи послough, и на лѣпшоую вѣдомость печать нашу казали есмо привѣсити ²⁴. Писан(ъ) листь(ъ), ѥ Полотскоу лѣта отъ Рожества Х(с)ва тисачного трисотного ѣсмыдсѣтого ¹⁷ третего, м(с)ца Маа пѣтого дна.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 3 а передається через я; 4 Витовть; 5 вѣдомо; 6 кождому; 7 листь; 8 позритъ; 9 зъ; 10 зовуть; 11 сѣ; 12 гдѣ; 13 упадаеть; 14 а дали; 15 и сѣ; 16 всимъ его потомкомъ; 17 осмыдсѣтого.

М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła»: Myłostiju Bożeju, my wielikij kniaź Witold wedomo czynim Każdemu dobromu, kto koli na sej list pozrit, aże jeśmo dopustili saditi seło kniażuju Łuku, na syrom Koreniu, u podolskiej zemli, u kameneckom powietie, mieżi riekami Moraszkami, do bereha Moraszki Senkowskiej, z liesom szto zowut: Striow Rog i Kulikowymi lieski, aże potolia hdie upadaiej Moraszka Senkowskaja u Morachwu wielikoju, Wasilewu Karaczewskomu służie naszomu, a dali jeśmo jemu zo wsimi liesy, i z dubrowami, i s pōliami, i sienozātmi i z łukami,

МѢСЯЦЕЖНО МЫ ВЪМНІКНЪ ВЪПОВѢДОМОТНИКЪ МОЖНОМУ ДѢЛО
 МОУ КТО ПОКОЛНІА СЕЛІСТЬ ПОЗНАЖЕ СМОДО ПОУСТІПАІА СДѢЛІТИ СЕЛО
 ІСНАЖОУТО ЛОУКОУ НА СЫРОКОРОННОУ ПОДОСКОУ СЕМАНОУ КАМЕНЕЦКО ПОВѢ
 ТЬ МѢХІРЪ КАМІНІ РАШКАМІ ДОБЕРГА МОРАШЕНЬКОВІСКОУ ЗАБІВІТИ
 ЗОВІТИ ПРІГОРОЖКОУ КАМЕНЬСКОУ МІАБІСНАЖІ ПОТОЛІА ДРОУПАДІТИ МОРА
 СЕНКОВІСА ДОУМОРАХВОУ ВЕЛІСКОУ ВАСИЛЕВІКАРАТОВІСКОУ МОУ СЮЖЕ
 НАШЕМОУ АДАЛІ СМОМОУ ЗОВІТИ АБІСІН ЗАДОВЕРОВАМНІ СПОЛАМН
 ІЗ СЕНОЖАТІМІН ДОУГАМІН ЗОВІТИ ПОЖІТИ СІСМОУНДѢТІ СТО
 НАВІ СТО ПОТІОКОНАВІ СІН ВѢТНІС. МО СМОУТІА ІА СПАНЫ РАДАМН
 НАШІМІН ЗАГОВѢРНІ ПОСЛОУГІНІА АБІ ПШОУІ ВѢДОМОСТЬ ПЕЧА
 НАШОУ ІА ЗАЛІ СМОПРНІ БІСІТІ. ПІСА ІА СЕЛІ ОУГОЛОТІ СКОУ
 АБІ ПІА ШРОЖІ СІВАХВАТІ СІАНОГО ТІА СІТІНОГО ШЕМІ ДРІ СІАНО
 ГО ТІРІТІНО ІА СІАМАА ПІА ТОГО ДНА:

і zo wsimi pozytki, jemu i dietiam jehо і wsim jehо potomkam na wieki wiecznyje. To jesmo uczynili s pany radami naszymi za jehо wiernyi posłuhi, i na lepszouju wiadomst' peczat' naszu kazali jesmo priwesit'. Pisan list u Połocku, leta ot rozdestwa Christowa Tysiacznoho trysotnoho osmdesiatoho tretego, miesiaca Maja piatoho dnia.

О. Пшездзєцький, «Образы»: 1 Тутли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; великий; 3 А передається через я; 4 Витовдъ; 7 сей листъ; 9а з нема; 10 далі: стріовъ; 11 с нема; 12 гдѣ; 13 оупадаєть; 14 а дали эсмо; 16 і всѣмъ его потомкамъ; 17 осьмьдесятого; 18 кореню; 19 Василеву Карачевскому; 20 цифри 30; 21 пожитки; 22 дѣтямъ; 23 нашими; 24 привесить.

Д. Зубрицький — копія: 2 Надрядковий знак над и закреслено; 3 князь; 11 ис; 13 оупадаєть; 17 осьмьдесятого; 25 з.

32. Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору Даниловичу

8 квітня 1385 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 116; в «Arch. Sang.», т. I, № 2, стор. 2; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 14, стор. 27—28.

Описана М. Руликовським, З. Радзімінським у «Kniaziowie», стор. 23; А. Прохаскою у праці «Codex».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

Для даної публікації використано текст з видання В. Розова.

Оригінал зберігається в Arch., A. S., D. p., № 28.

въ лѣто ¹ шеститисачное ². ѿ ѿ. ѿ. сотноѣ ³.. деваносто ⁴. третеѣ. на памѣть ⁵ стаго мученика ѳефимѣ ⁶. на канунѣ ⁷ проводѣв(ѣ) ⁸ ѡу (су)боту. а се ѡзъ чюрило^{8а} бродовьскій ⁹. даль ѳесм(ѣ) ¹⁰ село ¹¹ сво(ѣ) бродово кнѣзу ¹² федору данильѳевичю ¹³ ѿ дѣтемъ ¹⁴ ѳего. при своѣмъ ¹⁵ животѣ ¹⁶ ѿ по своѣмъ животѣ. а ѳему печаловат(и)са душею моѣю ѿ жены м(о)ѳѣ ¹⁷ душею. а на то послуши ¹⁸. ѳванѣ владычинъ зѣтъ ¹⁹. васко голыѿ ²⁰. ѡхн(о) ѡнисимъковъчъ ²¹. васько андрѣѳевичъ ²². ѡцко ланевичъ ²³. лукъѡнъ тивунъ ²⁴. павелъ подвойскій. ѳванѣ башкиртовичъ ²⁵. хватковичъ ²⁶ ... ѡдуровичъ.....²⁷ кривецъ федоровъ ²⁸. а кто. поступитъ ²⁹ на моѣ слово. въвѣдається тотъ ³⁰ передъ бѣмъ ѳс моѣю душею. а писалъ ³¹ родуничъ..ъ ³². ѡковъ.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 В лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються; 3 ѿ ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод; 9 ѡз Чурило Бродовскій; 10 есми; 11 сѣло; 12 кнѣзю; 13 Данилевичѣ; 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, *далі пропущено*: и по своемъ животѣ; 17 моее; 18 послушил; 19 Иван Владичин зѣтъ; 20 Голчи; 21 ѡнистизков[и]чъ; 22 Васко Анѣдреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукъѡн тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович; 27 ѡдѣурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 въвѣдает сѣ тот; 31 писал; 32 Родѣунискович.

«Monumenta»: 1 лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються; 3 ѿ ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод; 8а А е ѡз Чѣрило; 10 есми; 11 сѣло; 12 кнѣзю; 13 Данилоевичѣ; 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, *далі пропущено*: и по своемъ животѣ; 17 моее; 18 послушил; 19 Владичин зѣтъ; 20 Голчи; 21 ѡнистизков[и]чъ; 22 Васко Анѣдреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукъѡн тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович; 27 ѡдѣурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 въвѣдает сѣ тот; 32 Роѣунискович.

33. Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора Даниловича

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 2; В. Руликовським, З. Радзімінським у праці «Kniaziowie», стор. 25—28; в «Arch. Sang.», т. I, № 8, стор. 8, звідки взято ѿ для цього видання.

Се азъ кн(ѡ)зъ великий Федот, з братом своим Лазарем и Семеном и зъ маткою своею ѡльгою, дали есмо грамоту на том кн(ѡ)зю Федору Даньлевичу (!) штож нам не ѣступатисѣ ѣ его служебные, и по его животе што дасть церквам и кому нышто дасть, нам в то не вступатисѣ. а кто на тое поступитъ, тот ѣвѣдает с нами перед Богомъ и зъ его дѣшею.

34. Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність
польському королю

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 7, стор. 7—8; А. Кримським, «Укр. грам.», стор. 501—502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 9; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 15, стор. 29—30.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Міркування щодо визначення дати і локалізації грамоти див. у такій літературі: Є. Карський, «К вопросу...», стор. 23; В. Розов, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», стор. 29; «Arch. Sang.», стор. 155, та ін.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управление»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.», Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

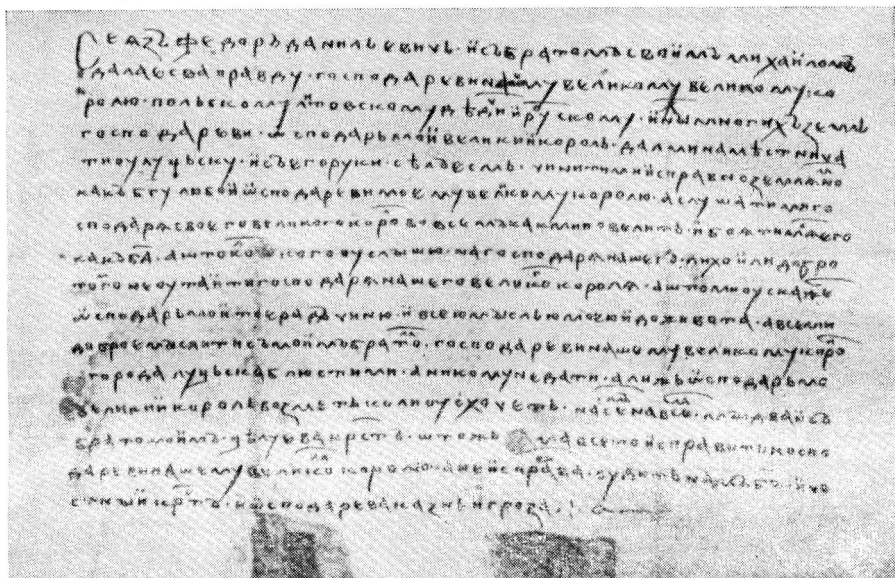
Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

V. Cz., зб. № 2960, vol. VII, sign. 39.

Се азъ ¹ федоръ данильевичъ. ѿсь ² братомъ своимъ михайломъ ³ дала
есва правду. господаревѣ наш(е)му ⁴ великому великому королю. польскому
л(и)товскому ⁵ дѣди(ч) ѿру(с)скому ⁶. ѿны(х) ⁷ многихъ земель господаревѣ.
ѿсподарь ⁸ мой ⁹ великий ¹⁰ король. дал ми намѣстничати оу луцьску. ѿсь ¹¹
его руки. сѣлъ есмь. чинити ми исправно землано(м) ¹² какъ бѣу любо ѿ
ѿсподаревѣ моему вел(и)кому королю. а слушати ми господарѣ своего вели-
кого коро(л) ¹³ во всемъ как ми повелить. ѿ боѣтим(с)ѣ ¹⁴ его какъ ба. а што
ко(л) ¹⁵ ѿ(т) ¹⁶ кого оуслышу. на господарѣ нашего. лихѣ ѿли добро то-
го(м) ¹⁷ не оутайти господарѣ нашего велико(г) ¹⁸ короля. а што ми оуска-
же(т) ¹⁹ ѿсподарь мой тоѣ радъ чиню. ѿ всею мыслыю моею ѿ до живота. а
все ми доброе мыслити съ моимъ братомъ(м) ²⁰. господаревѣ нашему великому
коро(л) ²¹ а города луцьска блюсти ми. а никому не дати. алижь ²² ѿспо-
дарь мо ²³ великий ¹⁰ король возьметъ кожи оусхочетъ. на се(мъ) ²⁴ на все(м) ²⁵.
мы два ѿсь братомоимъ ²⁶. цѣлуева ²⁷ крстѣ. што жь ²⁸ нама все то исправити
кѣсподаревѣ нашему велико(м) ²⁹ королю. а не ѿпра(ви)ва ³⁰. судить намъ
бѣ. ѿ честный ³¹ кр(с)тѣ. ѿ ѿсподарева казнѣ ѿ гроза. —

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 ¹ передається через ю; 2 Надрядкові та розділові знаки не передаються; 3 Михайломъ; 4 нашему; 5 литоескому (!); 6 и роускому; 7 иных; 9 мой; 10 великий; 11 и съ; 12 земляном; 13 корол(я); 14 бояти м[и] ся; 15 кол; 16 от; 17 того м[и]; 18 великого; 19 оускажет; 20 братом; 21 корол[ю]; 23 мой; 24 семь; 25 всем; 26 братом моимъ; 27 цѣлува; 28 штожь; 29 великом[у]; 30 исправива; 31 честный.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *а* передається через я; 2 Надряд-
кові та розділові знаки не передаються; 4 нашему; 6 и Рускому; 7 иных; 8
Осподарь; 11 и съ; 13 корол[я]; 14 бояти м[и]ся; 15 кол[и]; 16 от; 17 того
м[и]; 18 велик[о]го; 19 ускажет; 21 корол[ю]; 22 али жь; 23 мои; 24 семь;
25 всем; 26 брато[м] моимъ; 29 великом[у]; 30 исправива.

35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському монастирю

1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 7, стор. 22; П. Симоні у «Мстисл.
св.», стор. 40—41; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 17, стор. 32—33.

Дати написання немає. Більшість дослідників датують грамоту 1386 роком (див.:
«Акты ЗР»; Е. К а р с ь к и й, «Белоруссы», т. I, стор. 359, і В. Розов). І. Срезневський у
«Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117, та 1882, стовп. 254, помістив її під датою «до 1388 года».

Немає єдиної думки і щодо того, хто такий був Дмитрій Ольгердович. Приблизно в
один час згадуються два Дмитрії Ольгердовичі: один — Корибут, а другий — князь
брянський.

Оскільки Корибут десь у 1386—1388 рр. був князем новгородським і сіверським, а
Лаврашевський монастир знаходився недалеко Новгородка, в якому він князував, то є
більше підстав вважати автором цієї грамоти саме Корибута. З такими ж аргументами
виступали А. Нарушевич у праці «Historya», т. IV (див. родосл. табл.), К. Стадницький у
праці «Вгасіа», стор. 48; в «Актах ЗР», у «Примечаниях» до I тому, стор. 5; В. Розов у
«Южнор. гр.», «Укр. гр.» та ін.

О. Востоков в «Описании», стор. 125, LXXII; І. Срезневський в «Др. п. р. п. и яз.»,
1882, стовп. 254; Й. Вольф у «Rbld», стор. 92, та ін. приписували цю грамоту князю Бря-
нському, ніби старшому братові Корибута.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 153, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 1.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекції»; Ф. Медведєв, «Нариси»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; Є. Тимченко, «Курс»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6.

Се їазь ¹ великій ² кня(з) ³ дмитрій ⁴ блгирдовичь ¹⁰. помолился ёсмь ⁵ боу ї стої бни ⁶. даль ёсмь ¹¹ сто(ї) бни гнидковича ⁷ лѹкно. пати ¹² ё. ї ¹² ѓзера. ї морино ⁸ а кто пороушить (ї)ли ¹³. при моёмъ живогѣ ¹⁴. їли по мое(м) ¹⁵ живогѣ. росѹдитса ¹⁶ со мною прѣдъ бмъ ⁹.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 язъ, надрядкові знаки не передаються; 2 великий; 3 князь; 4 Дмитрей; 5 есми; 6 Богу и святой Богородицы; 12 Гнидк... далі пропущено до ї; 8 и морги...; 9 .. бмъ нема.

П. Симоні, «Мстисл. ев.»: 2 великы ї; 3 Титли не розкриті; 5 есм(ь)?; 7 гнидко?.. ча; 8 морин|о?|; 9 бмъ відсутнє; 10 блгирдов(и)чъ; 11 (е)смь; 12 патица:... е. ї; 13 ли; 14 ж(и)вотѣ; 15 мо(ёмъ); 16 россуди(т)са.

36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському

27 липня 1386 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 148, який надіслав свою копію з оригіналу в Археографічну комісію в Санкт-Петербург; в «Актах ЮЗР», т. II, № 61, стор. 101; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 7, стор. 190—191, та 1867, № 7, стор. 10—11; в «Русск. истор. библиот.», № 3, стовп. 6—7; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 в; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 16, стор. 30—31; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 25.

У грамоті не вказано місце її написання. На думку В. Розова, вона написана у Львові. Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 253—254.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в Ossolineum, № 47.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; І. Керницький, «Із спостережень»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числівн.», «Топограф. назви», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во има ¹ ѿца ² и сѣа и сѣго дѣха. аминь. ³ а се ѹ панъ ⁴ миѣило ⁵. ивано-вичъ ⁶. заставилъ своє село. черепыне ⁷. григорову ⁸ снѹ двѣдвского. осташкови. а къ пана ходковѣ руцѣ лоевича. во. к. ⁹ гривенъ без одноѣ гривны.

ВОНЛАЩАНАСТГОДХА АМИНЬ АСТАПАМЪ МНХАНОМВАНОВНУ
ЗАСТАВНАТЬ СВОЕ СЕЛО УХРЪПТЫНЕ ГРИГОРЕВУ СМЪДВЪСКОГО ОСТАШКОВИ
АКЪ ПАНАХЪ ДА КОВЪ РУЧЬ ЛОШВНА ВО ІС ГРИВЕНЪ БЕЗДОНОБЪ ГРИВНЫ
АРОКЪ ѿ СПЕВА ДНѢ АДОСПОВА ДНѢ АЖЕНЕ ВЪ КУПТЬ ЕГО НАТОТЪ
РОЖЪ ИЛБЕТЬ ДЕРЖАТИ ТО СЕЛО ОПАТЪ ДО АР҃УГО ГОРОКУ АНАТОСѢ
ДОУНПАМЪ ЛАРТИНЪ ЗЕВОВА ПАМЪ ОЛЕШКО НА ЧУИНЬСКИИ ПАМЪ
БАГРАМЪ СОУКНИЛ ВОВЕСКИИ ПАМЪ БѢДАНЪ ЛАШКОВЪСКИИ СОУКНИИ
ТЕРЕЗОВЕ СЪСКИИ ЧУНИСЪ АНТЪЗІМЪ ПОЛЕЛЪ ШТО ПРН АЛЪ БЫЛЪ
ГРИГОРЕВИШЕЛОЛЪЗІМЪСКОЕ ПОЛЕ ИСѢ ПОКАТИ АНАТОСѢ ДОУТВО ЗА
ВЪСМЪЗЪ ВОЮ ПЕЧАТЬ АНАТЪ МНХАНО СВОЮ ПЕЧАТЬ АТОСА ДѢЛАЛО
БѢДЪ Р. ѿ ѿ Д. АЦА ІМОЛА ВЪ ІС ДНѢ НАСТГОМУНІСА ПАМТЕЛѢМ
МО НА :

Того года вѣста не было
Р. 1386

а рокъ ѿ(т) ¹⁰ списа дне. а до спсова дне. аже не выкупить его на тотъ рокъ. имѣть держати то село. Опять ¹¹ до другого року. а на то свѣдоци панъ мартинъ воевода. панъ Олешко янчиньскій ¹². панъ баграмъ соцкїи лвовьскїи ¹³. панъ бѣданъ лѣшковскїи ¹⁴. соцкїи теребовельскїи ¹⁵. луникъ. а и с тымъ полемъ. што придалъ былъ. григорови шеломыньское поле. и сѣножати. а на то свѣдоцтво. завѣсилъ свою печать. а панъ михайло ⁵ свою печать:: а то са дѣяло ¹⁶. в ¹⁷ лѣ(т) [±]с.ѿ. ч. д. ¹⁸ м(с)ца. іюла. въ. кз ¹⁹. днь. на стго мчнка. пантелѣмона ²⁰::

Різночитання

А. Кримський *«Укр. грам.»*: 1 *А передається через я*; 2 *о[ть]ця*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 9—20; 10 *от[ь]*; 11 *опять*; 18—6894; 19—27.

«Акты ЮЗР»: 1 *А передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 4 *пан*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 7 *Черепинѣ*; 8 *Григорьеву*; 9—20; 10 *отъ*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Львовьскій*; 14 *Ляшковьскій*; 15 *Теребовельскій*; 18—6894; 19—27; 20 *Пантелѣмона*.

Я. Головацький, *«Памятники»*: 3 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 6 *Иванковичъ*; 10 *отъ*; 16 *дѣяло*; 17 *въ*.

«Русск. истор. библ.»: 1 *А передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 9—20; 10 *отъ*; 11 *опять*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Лвовьскій*; 14 *Ляшковскій*; 18—6894 (1386); 19—27.

В. Мациевський, *«Historya»*: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha amia. a se iaz pan michailo iwanowicz zastawił swoe seło czerepyne grigorewu synu dawidowskago ostaszkowi. ak pana chodkowie rucie łowicza. wo. k. griwen bez odnoe griwny: a rok ot spasowa dne. a do spasowa dne. a że ne wykupit ego na tot rok. imeet derzati to seło. opiat do drugogo roku. a na to swiedoci pan martin woewoda, pan oleszko ianczinskii. pan bagram sockii lwowskii. pan bogdan liaszkwskii. socki terebouelskii. łunik. a stym polem. szto pridał był. grygorewi szelomynskoe pole. i sienozati. a na to swiedectwo. zawiesił swoju peczat. a pan michailo swoju peczat: a to sia dzieiało w lieto 6794 (po Chr. 1286) mca Julia w 27 den na sw. muczenika Panteleimona.

37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших князів з польським королем про мир і вірність королю

17 вересня 1386 р.

Текст опублікований в *«Актах ЮЗР»*, 1865, т. II, № 63, стор. 102—103; *«Arch. Sang.»*, т. I, № 4, стор. 3—4; А. Прохаскою в праці *«Codex»*, № 28, стор. 28; в *«Русск. истор. библ.»*, стовп. 7—8; О. Соболевським, С. Пташицьким у *«Палеограф. снимках»*, № 39; М. Дурново у *«Хрестоматия»*, стор. 41—42.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 254; Я. Голембйовським у «Dzieje», стор. 13; Ф. Леонтовичем в «Источниках», стор. 8; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16; у «Протоколах», стор. 343.

Подається за виданням О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы Юрь¹ Сватъслави(ч)². кнзь³ великий⁴ смоленський⁵. даемъ ве⁶домо. кто коли сю грамоту видить. а любо⁷ слышнть с⁸ Володиславомъ бѣю мл(с)тью. с королемъ полскимъ⁹. литовьскимъ¹⁰. и рус(с)кимъ. ѿныхъ земль ѿсподаремъ¹¹ та(к)¹² есмь¹³ оу докончанъ. оу правдѣ. ѿ оу хр(с)тнмъ¹⁴ целованъ. ка(к) же есмь налса¹⁵ ѿ докончалъ. съ братомъ съ его со кнзмъ¹⁶ с великимъ скиригкайл¹⁷омъ. приехати ми было оу литву. ѿ то есмь ѿ справиль. приехалъ есмь оу литву. ѿ запсалъ есмь с королемъ. што ми с нимъ за ѿдинъ быти. не ѿстати ми корола. никоторымъ¹⁸ вереманемъ¹⁹. а никоторымъ²⁰ дѣломъ. ни оу лисе²¹ а ни²² оу добрѣ. не ѿ(т)веречи ми са корола. далъ есмь ему правду — и до своего живота. не изменити ми тоє правды, а помагати ми королю бес хитрости. где²³ коли ему надобѣ²⁴. пойти²⁵ ми самому. ажъ пакъ некотора²⁶ ма дѣла зайдуть²⁷ или немочь. ѿно ми послати брата своего бес хитрости. а с кимъ король миренъ. ѿ братъ его кнзь великий²⁸ скиригкайл²⁹о. ѿ с³⁰ тымъ ѿ азъ миренъ а ѿ с³¹ кимъ король не миренъ. ѿ братъ его кнзь великий³² скиригкайл³³о. ѿ с³⁴ тымъ ѿ азъ не миренъ хотѣ бы³⁵ с ѿною³⁶ братьею своею³⁷ не миренъ. ѿ с³⁸ тыми миру не держати ми. ѿ со ѿндреемъ полоцкимъ. ѿ с³⁹ полочаны миру не держати. ми. ани⁴⁰ сылатиса⁴¹. а што были есмы повоевали ѿ поимали. а то есмь нал са⁴² ѿ(т)воротити. ѿ ѿ(т)дати⁴³. на томъ на всемъ далъ есмь правду. хр(с)тъ⁴⁴ есмь целовалъ⁴⁵. за всю свою братью. ѿ за всю свою землю. ѿ за вси свой люди. а то есмь оучинилъ ѿ записалъ. своею доброю волею. што ми то сдержати крѣпко ѿ до своего живота. а не изменити⁴⁶. ѿ своимъ кнзми. ѿ своимъ бодры. кнзь⁴⁷ Федоръ Романовичъ. кнз(з)⁴⁸ Михайло⁴⁹ ѿванови(ч)⁵⁰ ваземьский⁵¹. Семень непролѣи⁵² гаврилови(ч)⁵³. юрьѿ голова. прокофѿѿ⁵⁴ ѿванови(ч)⁵⁵. Глѣбъ васильевичъ. ѿндрѿѿ⁵⁶ Микулиничъ. Борисъ меркурьевичъ. ѿндрѿѿ⁵⁷ Мирослави(ч)⁵⁸. хр(с)тъ⁵⁹ целовали⁶⁰. на то(ж)⁶¹ сюю⁶² грамоту дали есмы. ѿ своимъ печатъми за-весили⁶³. оу городѣ оу вилни⁶⁴. оу не(д)лю⁶⁵ по оуздвиженъ⁶⁶ чснго⁶⁷ хр(с)та⁶⁸. м(с)ца⁶⁹ семтабѣ⁷⁰. оу. 31. днь⁷¹. подъ леты бѣаго⁷² на-ро(ж)нъ⁷³ лѣтъ. тысаща. и триста. ѿсьмдесать⁷⁴. шестаго.:

Різномчитання

М. Д у р н о в о, «Хрестоматія»: 1 юрьѿ; 15 нал са; 22 ани; 28 великий; 29 скиричкайл^о; 36 сылати са; 43 ѿванови(ч); 49 ѿндрѿѿ.

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Сватославич; 4 и, ѿ, ѿ після голосної в кінці слова передаються через ѿ; 6 Розділові знаки

не збігаються з оригіналом; 7 алюбо; 12 так; 13 есмо; 14 хр[е]л[е]стнымъ; 15 н[а]лса; 16 кн[а]лемъ; 19 ани которымъ; 22 ани; 24 на добъ; 25 пойти; 27 зайдуть; 29 Скиригкайло; 30 ис; 31 хотябы; 38 отвори ти и отдати; 42 Михайло; 43 Иванович; 44 Вяземский; 45 Непролѣй; 46 Гаврилович; 47 Прокофей; 48 Іванович; 50 Мирославич; 51 хрестъ; 56 неделю; 59 оуз-
движьи; 66 осмь десять.

«Русск. истор. библ.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Святосла-
вичъ, а передается через я; 3 князь; 4 и, й, ѥ після голосної в кінці слова
передается через й; 5 Смоленский; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ;
19 а ни которымъ; 29 Скиригкайло; 31 хотябы; 33 пропущено своею; 37
нялся; 38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 42 Михайло; 45 Непролѣй; 46 Гав-
риловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрѣй; 51 хрестъ; 53 тожь;
56 неделю; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 сентября; 63—17 день;
64 Божьяго; 65 нароченья.

«Акты ЮЗР»: 1 Юрьѣ; 2 Святославичъ, а передается через я; 3 князь;
4 и, й, ѥ після голосної в кінці слова передаються через й; 5 Смо-
леньскій; 6 вѣдомо, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 съ;
9 Польскимъ; 10 Литовскимъ; 11 господаремъ; 12 такъ; 14 хрестномъ;
16 княземъ; 17 ни которымъ; 18 временемъ; 19 а ни которымъ; 21 лисѣ;
23 гдѣ; 25 пойти; 26 нѣкоторая; 27 зайдуть; 28 великій; 29 Скиригкайло;
30 и съ; 31 хотябы; 32 иною; 33 пропущено своею; 34 съ; 35 а ни; 37 нялся;
38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 40 цѣловаль; 41 измѣнити; 42 Михайло;
44 Вяземскій; 45 Непролѣй; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ;
49 Ондрей; 50 Мирославичъ; 51 хрестъ; 52 цѣловали; 53 то жъ; 54 сію;
55 завѣсили; 56 недѣлю; 57 Вильни; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца;
62 сентября; 63—17 день; 64 Божьего; 65 нароченья; 66 осмдесять.

*38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського
Владислава про збір податей у Перемишльській волості*

Між 1386—1418 рр.

Текст опублікований Є. Карським у праці «Два документа», стор. 545—546; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 18, стор. 33—35.

У тексті грамоти немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Про дату написання див. у Є. Карського, «Два документа», стор. 545, 548—549 (дається і її палеографічна характеристика).

Оригінал зберігається в А. Г., № 1350а.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; О. Соболевський, «Очерки»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. сполуч.», «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Великому королеви владиславу. гдрви нашему милостивому служба-
ω(т) слуги твоего. ω(т) костька судѣ перемишльского штс ієси милости.
выи королю. казалъ пописати. ѡвесь вшитокъ. што ієсмы выбрали на зем-
лѣнохъ, и мы то вчинили твою казнь, пописали ієсмы вшитко. што же ¹
ієсмы выбрали ис перемишльскоѣ волости. изъ ярославльскоѣ волости
ѡпроче пана тарнавського людии. и сь ² ланцьюской волости ис тѣхъ трии
волости. взали ієсмы вовса. єі. сотъ коло(д) вовса. и шість десать ³ колодъ
вовса. што оу рускомъ правѣ сѣдять кмети оу зѣмьскомъ. ис тѣхъ брали
ієсмы. ис подимѣя по колодѣ вовса. а и слугъ не брали ієсмы. не дадутъ
землѣне и слугъ брати. А што оу нѣмецкихъ правѣхъ сѣдять. на ланохъ
хотѣ бы триє члвци. сѣдили на лану. а любо ⁴. д. Одну колоду дають исъ
лану. а по два гроша широкаѣ. а по тѣ(х). єі. сотъ. и по шести десать ⁵
колодъ. взали ієсмы. пѣназми. шість десать ³ гривень.. и. є. гривенъ лѣдъ-
цкихъ. ѡпроче рѣшовської волости. А изъ рѣшовской волости. приходитъ
поль. третѣя ста ⁶ коло(д). ѡпроче воланъ што на воли сѣдять. а по томъ ⁷
вовсѣ ⁸. десать гривень приходитъ. и. і. skutъ. того ієсмы ієши не брали,
А што пакъ ты ієсмы пѣнази выдавали. панъ староста творѣянъ. взаль
на твоє потреби. л. гривенъ. и поль третѣе гривны. половица тѣхъ пѣна-
зи. а половицю тѣхъ пѣнази. наложили ієсмы. на твоѣ работы ѣко же ⁹
твоѣ мл(с)ть. оусказовалъ до насъ слуги своего. и листы своєми. казалъ
ієси, на домъ на медицин. приѣхалъ клепахъ на стго ѣкуба днь//днь.
лежалъ призираѣ тоѣ ¹⁰ работы. коли имѣлъ. и. тесль. на недѣ(л). А коли.
ѣ. тесль. а то на каждую недѣлю. каждому теслѣ. давалъ. по с(ь)ми ¹¹ грои
широкихъ. и ієши к тому ¹². истраву ¹³. всѣмъ дава(л). и їести и пити.
а то все куповано. твоєми пѣназми. взаль оу мене. клепахъ. иі. гривенъ лѣ-

БУДЕТЬ ВЕДОМОЕ У СЕЛЕН. ХТО КОМЪ ВЪЗНИКЪ ТРАМОТЪ АЛЛОБО
 СЪЗНАЮТЪ ОУЧЕНА ТУ АЗЪ ПАМЯ. ОУЧЕНА КЕРОВЪ БЪЗЪ ТАСЕ СЪ
 ОУМОНОВИЯ И ДОГОВОРИЛЪ СЪ КМАЗЪ БЪЗЪ СЕИРЪ ТАЙЛОМЪ И РО
 КЪ СЪМЪ ВЪЗЪ ТИРИЛЪ. КАРАЗЪ ТЪЗЪ ХВОШТОЖЕ ИМЪ НАМЪ ПЕРВЪ
 ПРИДЕТЪ ТЪ ФА ПЪЛОНЪ СЪ МЪ ХРЪЩЕНЪ ХВОШТОЖЕ ИМЪ ПРИДЕТЪ
 ОУДЪ УМЪ СЕЛЪ ПОРОЗЪТЪ ВЕХЪСЪ ДАТЪ И ДА СЪ СЪ РОЗЪ СЕ ВЪ КМЪ
 СЪИРИТИ СЪ ЛУШТОЖЕ МАКОРОЛА ПРАТЪТЪ АТОЛКО МЕРИ
 СЪЮМАТО ТЪ ВЪЗЪ ИКОМЪ ПРАТИТИ ОУЧЕ СЪТО РОТЪ КО СЪЛЪ
 ИА КЪТО МА СЪ ПРАМОТЕ НА ПИ СЪНЪ. АЖЕ ПЪ ДО СЪ КЪ СЪИРИ
 КЪ ИАЛО ТЪ СЪ СЕРБЪ ПРИ СЪТИ ИРАТИ СЪ РУБНА СЪЛОЖИЛЪ СЪ
 НА КОРОЛА КЪ СЪТО ВОЛЪЧЪИ ДЪ КОРОЛЪ ПОЖАЛУЕТЪ. МАТОЖЕ ЖЕЛИ
 СЪМЪ ПРАМОТЪ И МОУНА СЪЮ ПЪХАТЪ ТЪЗЪ СЪИТОЮ ПОРЪ
 ЛЕТЪ БЪИМЪ ДЪ ИТЪ ПЪЗЪ СЪ МЪАМОА БРА ОУЧЪ. И ДЪМЪ ОУЧЪ
 БОТЪ ПОЛИХА КЪ СЕВЪЩИМЪ ЗАВЪТРИСЪ

цкихъ. А ¹⁴ глинярюмъ што лѣпѣли ѓколо дому. а клепачь наѣмалъ. ³.
 іехъ лѣпило. за. д. недѣ(л). истраву ¹³ іемъ давалъ. то шистъ гривенъ пла-
 тилъ іесмъ. глинярюмъ. клепачь же казалъ платити. А што іесмы казалъ
 сѣна насѣчи досыть. и на твои приездъ. и на стадо твоє. то на буцєви.
 насѣчено іего досыть, за. д. гривны. а на кругилии воєвода ¹⁵. самъ призи-
 ралъ к тому ¹². двѣ гривнѣ далъ іесмъ косарю — Великому королеви.
 владиславу гдрви нашему.

Різночитання

Є. Карський, «Два документа»: 1 жъ; 2 ись; 3 шистъдесать; 4
 алюбѣ; 5 шестидесать; 6 тритѣаста; 7 потомъ; 8 во всѣ; 9 ѡкоже; 10 тоѣ; 11
 сми; 12 ктому; 13 и страву; 14 лацкихъ а; 15 и на круги ани воєвода.

39. Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200 карбованців

1387 р.

Текст і фотокопія опубліковані О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф.
 снимках», № 12, звідки передруковуються й у цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свєн-
 ціцький, «Нариси»; П. Бузук, «Нарис іст.»; «Словник»; Є. Карський, «Белоруссы».

Будеть вєдомо оусемъ. хто коли видить грамоту(с). а любѣ. слышитъ.
 чтучи. ажъ азъ Панко. слуга. королевъ. та(к) есмъ. оумолвилъ. и догово-
 рилъ. со княземъ Скиригайлѣмъ. и срокъ есмъ. оучинилъ. на розтво. х(с)во.
 штожъ. нине(ч). наипервє. придетъ. а последнее на хрѣщенє х(с)во. штожъ.
 нине(ч) придетъ оу дву неделѣ(х) по розтве х(с)ве. дати ми. двєсте роублевъ.
 кнзю скиригайлу. штожъ на корола прачеть. а толко. не приспєю на тотъ
 днь ино ми платити. оу десѣторѣ. толко. солжу какжо на сей грамоте написа-
 но. а жалова(л) ма кна(з) Скиригайло. тоє серебро. принєсти. и дати. с.
 рублѣ. а сложилъ ещо. на корола ка(к) его вола чимъ король пожалуетъ.
 на то жъ. дали. есмы грамоту(с) и под нашу печатю завєситѣю. подъ лєты
 бѣимй. а. ю. й. т. п. з. е. м(с)ца. ноябѣра. оу. Ѣ. й. днь. оу субѣту по. Михай-
 лѣ дни. на завѣтрїє.

40. Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство, м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові

1387 р.

Текст опублікований О. Смирновим у «Сборнике», № 70, стор. 69—72; І. Срезнев-
 ським у «Др. п. р. п. и яз.» 1863, стор. 266—267, 1882, стовп. 254; О. Соболевським,
 С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 14; Т. Нарбутом у «Pomniejsze pisma»,
 стор. 103—105; в «Отеч. зап.», ч. XXXVII, стор. 3, ч. XXXIX (літографія), вставка
 в кінці тому.

Описана або згадується М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 95; Ф. Леонтовичем в «Источниках», стор. 8; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: П. Бузук, «Нарис іст.»; Я. Спринчак, «Очерк»; О. Соболевський, «Лекции».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 151; літографія грамоти (з помилками) — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. 218, папка 462, од. зб. 2.

Владисла¹ бѣ мл(с)ти. король польскій³. литовскій⁴ руски.
ины(х) земель г(с)дрѣ. чинимъ славно и знаемо. и даемъ ведоמו оусе(м)⁵.
Хто коли сюю грамоту видить. а любо слышитъ прочитаѣ. бѣ далѣ намъ
всего много. аныне ѣзѣ и⁶ своимъ братомъ со кнѣзмъ скирикгайломъ. оумыс-
лили⁷ есмы и приимаемъ бий дарѣ. чсно. по бѣю ѣзволенью. и его прч(с)-
тое мтри. двѣи бѣи мрѣе. ажѣ сѣ намъ то⁸ прилучило. таѣ вѣра принати
и держати про то мы ѡбѣчаемъ и слобуемъ нашему брату. кнѣзю скириг-
кайлу. инаѣлиса⁹ есмы крѣпко бѣюсти его кнѣжнѣѣ и дрѣжвы¹⁰. по(д) братомъ
нашимъ кнѣзмъ скирикгайломъ. штожѣ¹¹ ины не¹² держитъ братъ¹³ нашѣ.
кнѣзь скирикгаило. оу литовской земли кнѣжнѣе троцкое. всего ми того под
братомъ нѣшмъ. не по(д)исковати. ани ѡбидети. ани которымъ веременемъ
не ѡ(т)нимати¹⁴. ни злобою ани¹⁵ которымъ гнѣмъ. не слушати ми лѣхихъ
людей. хто коли на него молвить. тому ми веры не нѣти а брата ми своего
не оутайти. сказати ми ему и лиху и добро а держати ми его выше оусее
нѣшее братѣе и слушати ми его боле. усехѣ¹⁶ своихъ приѣтелихъ и⁶ братьѣхъ
а всѣкому ми делу ѣсправа ему чинити и его лю(д)мъ. а в обиду ми брата
своего кнѣзѣ скирикгайла не выдати. хто коли его приѣбидить. любо братѣ.
а любо иныя которые лю(д)¹⁷ стати ми за своего брата крепко во всемъ ѡби-
да его правити. тако(ж) на руской стороне горо(д) менескъ. литовского
жѣ¹⁸ кнѣжнѣѣ. весь и со всеми лю(д)ми и с землею и со всѣкою пошлиною. и
с доходомъ. и кнѣзи служебные. тымъ оусемъ¹⁹ володети. кнѣзю скирикгайлу
брату нѣшму такжѣ волость свислочь. и с данью и с землею и с людми и со
всѣмъ доходомъ та(к)жѣ бобруескъ ѡбѣѣ половине. и с данью и с землею.
и с людми и со оусеми доходы. такжѣ и рѣчица всѣ. и весь доходъ и данѣ.
тако(ж) любечѣ весь и лю(д) и землѣ и весь доходъ и с данью. тако(ж) опо-
шескъ²⁰ весь лю(д) и землѣ и весь доходъ. и всѣ данѣ серебрянаѣ такжѣ и
любощаны и с данью и с людми и землѣ и весь доходъ. тако(ж) и гумена и
всѣ данѣ и люди и землѣ и дохо(д) весь. такжѣ логожескъ весь и рылова
дола. лю(д) и села и землѣ и данѣ рылова и весь доходъ. такожѣ логозкаѣ
данѣ и лю(д) и весь доходъ што воишвилѣ держалѣ. то есѣ по слову оуч(и)-

нила и доспела есва манастирь. цркви²¹ стго Івана. ѥ прилучила есва к
 цркви на веки. стму іѡа(н)оу пр(д)чи. ѥ даль мои братъ кнзь скирикгаило
 оую тую дань што нѣсть дохода. дань сѣребренаѧ. бобры. белки. ѥ лукна
 всѧ и лю(д) оу си а што ѡ(т)лучила есва стои цркви. тую²² истную дань с
 людми и со всѧкимъ доходомъ. того нама не порушити. ни котрымъ дѣломъ
 а ни приѡбидети ни ѡднимъ пизмъ²³. а хто приѡбидить ѥли ѡ(т)иметь.
 ѡ(т) стго івана цркви. тотъ будетъ²⁴ проклатъ оусий²⁵ вѣкъ и оу будущи.
 а тѣ есва оучинила собѣ на памѧть а стму ивану в²⁶ чсть и оу славу. такъ
 село лебедево. што и к лебедеву тагло и тагнет и што лебедевская волостъ.
 ка. люди. вси²⁷ села таѧ ѡколица тако(ж) дмитриево село грузовица.
 анципорово. село. и сколубино²⁸. и тургенево село. тѣ д. ри села. и што
 к нимъ тагло и тагнетъ. тѣми города ѥ селы и всѣми людми. володети кнзю
 скирикгаилу а ѡколо трокъ таѧ²⁹ места. по ваку. по старѣй рубежъ а
 по вѣльи оу низъ. такъ по старѣи рубежъ. толко ѡпроче же иновъ³⁰. и
 кулвы. а³¹ на су сторону по сколву. горо(д) радѣна. и оу са таѧ волостъ
 со всѧкою³² службою. оу си лю(д) и села. и оу сакии доходъ солчники ѥ вси
 люде и оу са таѧ села што оу солчницехъ. и в²⁶ тои волости тое село ивано
 во. што андрей держалъ борисовичъ. а нынѣ кнзю скирикгаилу. тако(ж)
 именвино село. што ацъ держалъ. тое кнзю скирикгаилу. такъ што на ваце
 село што Борисъ держалъ. а нынѣ кнзю скирикгаилу. и с тѣмъ што к тому
 тагло и тагнетъ. а ѡ(т)трокъ³³ за немонъ рубежъ ѡ(т) мерецкого города.
 покелѧ мерецкаѧ волостъ. ѡ(т)тула оу низъ по Немну али жъ и до немецъ
 обаполъ³⁴ немна. и пуца по старому. и городки. а. и немунекъ и волоска.
 в. ѥ. ѡлита ѥ волостка. г. и. пунѧ. и волостка. д. и. бирштанъ. и волостка.
 и воикгува. и село рѣмшишки. и шловойшува. али жъ и до ковна. а ѡ(т) ковна
 дале оу низъ. а за вѣлью ѥ за неважю. и по неважи оу верхъ лобунова. ар
 вистова. пади. а ѡ(т) тола али жъ до шатеевъ. а ѡ(т) шатеевъ оу верхъ. али
 жъ³⁵ до хурмогъолы. ѥ до лепиниковъ. а ѡ(т) лепиниковъ по тои стороне
 вѣльи оу верхъ. али жъ³⁵ и до ваки. а ѡколо трокъ³⁶ села. лѣпуны ѥ с
 волостью. другое перелаѧ и с волостью. на виники таѧ волостъ. со милишки
 ѥ с травиники³⁷ волостъ трокы. по порти ѥ новое село. тако жъ новый городъ
 и на вѣльи противъ шатеевъ поставили есмы кнзю скирикгаилу брату свое
 му. а стережи ѥ помагати намъ оусемъ со ѡдиного а тѣ люди што живутъ
 ѡ(т) немецъ подмагати ихъ намъ оусемъ заѡдно³⁸. а нинечи бѣ намъ даль.
 городъ полтескъ. а братъ нашъ кнзь скирикгаило. бѣю помощю ѥ нашею.
 оузалъ свое место оу свои руки. што еще ѡ(т)цъ ему оуделилъ. тако(ж) мы
 ему даемъ ѥ дали есмы. тотъ городъ полтескъ. а иному никому оу полтескъ

не оуступатисѧ. толко кнзю скирикгайлу володети городомъ полоцкомъ. и оусеми тыми месты. и городаы и волостми и людми. оусею тою землею. што коли тагло и тагнетъ к городу полоцку. на семь на всемъ даль есмь правду крепкую брату своему кнзю скирикгайлу. аж бы то было не измешано. на тожь дали есмы сю грамоту. и под нашею печатью завеситоу. а при томъ были чсные люди. панъ хрщнь козегловскый ³⁹. и докторъ стославъ. а кончано и написано оу ловехъ скойстерскихъ оу первую не(д)лю по ст(о)мъ марку еувангliste под леты бѣими. а. т. п. з. е.

Різночитання

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 й[с]; 7 Скиркагаиломъ оумыслили; 8 *слово то пропущене*; 10 државы; 11 што жь; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѿ[т]имати; 15 а ни; 16 оусехъ; 17 лю; 18 же; 19 оусемь; 20 тако и Ропошескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 25 оу сии; 26 въ; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 33 ѿтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижъ; 36 Троковъ; 37 Трабиники; 38 за ѿдно; 39 Хрщнько Зегловскый.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 й[с]; 7 Скиркагаиломъ оумыслили; 8 *слово то пропущене*; 9 и налисѧ; 10 државы; 11 што жь; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѿ(т)имати; 15 а ни; 17 лю; 18 же; 19 оусемь; 20 тако и Ропошескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 24 будетъ; 25 оу сии; 26 въ; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 38 ѿтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижъ; 36 Троковъ; 37 Трабиники; 38 за ѿдно; 39 Хрщнько Зегловскый.

Т. Нарбут, «Pomniejsze pisma»: Władisław Bożeje Miłostiu Korol polski, Litowski, i innych ziem Hospodar! Czynim sławno i znamo i dajem wiadomo usiem chto koli siju hramotu widit' a liubo słyszyt' proczytają. Boh dał nam wseho mnoho; a nynie ja z swoim bratom so kniaziom Skirykhajłom umyslili jeśmy i prymajem Boży dar czesno, po Bożeju izwoleniju i jeha preczystaje matery, diewicy, bohorodicy Mar'je, jak sie nam to przyłuczyla taja wiera pryniati i derżati. Proto my obieszczajem i slubujem naszemu bratu Kniaziu Skirhajtł u nialisia je. śmy krepko bliusti jeha Kniażenja družby pod bratom naszym Kniaziem Skirykhajtłom stoż i nynie dierzyt' brat nasz, Kniaż Skirykhajtł u litowskiej zemli, Kniażenje trockoje, wseho mi toho pod bratom naszym niepodyskiwati, ani obidieti, ani kotorym bereme-

niem nieotnimati, ni złoboju, ani kotorym hniewom, niesłuszati mi lichich liudiej: chto koli na neho mołwit', tomu mywiery nie niati, a brata mi swojeho nie ufaiti, jemu i lichu i dobro, i derżati mi jeho wysze usieje naszoje bratie, i słuszati mi jeho bolje usich swoich pryjatelj i bratij, a wsiakomu mi diełu i sprawa jemu czyniti i jeho ludem, a w obiedu mi brata swojeho kniazia Skirykhajtu niewydati, chto koli jeho pryobidit: liubo brat a liubo inyje kotoryje stati mi za swojeho brata krepko wo wsim, obida jeho prawiti. Takoz na ruskoj stronie horod Menesk, litewskohoż Kniaženja, wieś i wsiemi ludmi i so wsiakomu poszlinuju i dochodom i Kniazi służebnyje, tym usiem wołodieti Kniaziu Skirykhajtu bratu naszomu. Także wołost' Swisłocz i s daniju i s zemleju i s ludmi i so wsim dochodom. Także Bobrujesk, obie połowinie i s daniju i zemleju i s ludmi i so wsiemy dochody. Takoz i Reczyca wsia i wieś dochod i dań. Takoz Lubecz wieś i lud i zemla i wieś dochod i wsia dań serebranaja. Także i Luboszany i s daniju i ludmi i zemla i wieś dochod. Także Ihumena i wsia dań i ludi i zemla i dochod wieś. Także Łohożesk wieś i Ryłowadola ludi i sieła i ziemla i dań Ryłowa i wieś dochod. Także Łohożskaja dań i ludi wieś dochod, szto Wojszwild derżał, cztó jeswa po słowu czynili i dospieli jeswa: monastyr cerkwie swiatoho Iwana i pryłuczili, jeswa k cerkwi na wieki, swiatomu Iwanu Preteczy i dał moj brat kniaź Skirykhajto usiu tuju dań szto nie jest dochoda dań serebranaja, bobry, bełki i łukna wsia i lud i usi, a szto odłuczili jeswa swiatoi cerkwi dań s ludmi so wsiakim dochodom toho nami nieporuszyti, ni kotorym diełom, ni pryobiditi od nich kniażem a chto pryobidit', ili otimiet', ot swiatoho Iwana, tuju istinu cerkwi, i toł budet prokurat usij wiek i w buduszczyj; a to jeswa uczynili sobie na pamiat', a swiatomu Iwanu w czest' i w sławu. Takoz seło Lebedewo, szto i k Lebedewu tiahło i tiahnet i szto lebedewskaja wołostka, ludi wsi, i sieła taja okolica. Takoz Dmitrjewo sieło Hruzdowica Ancyporowo sieło i Skołubino i Turheniewo sieło tyje try sieła, i szto k nim tiahłoje było i tiahnet'. Tymi horody i sieły i wsiemi lud'mi wołodieti kniaziu Skirikhajtu. A około Trokow tyje miasta po Waku po staryj rubeż, a po Wilii u niz takoz po staryj rubeż tolko oprócz Zejmów i Kulwy. A na siu stronu po Skołwu Dzitwa rzeka horod Radunia i usia taja wołost', so wsiakomu służboju i usi ludi, sieło i usiaki dochod. Solczeni (Druskieniki) i wsi ludi i usia tyja sieło szto w Solcznicech, i w toi wołosti toje seło Iwanowo, szto Andrej derżał Borysowicz, a nynie Kniaziu Skirykhajtu. Takoz i Mentwino (sic?) sieło szto Jac derżał to je kniaziu Skirykhajtu. Także szto na Wace sieło szto Borys derżał a nynie kniaziu Skirykhajtu i stym szto k tomu tiahło i tiahnet. A ot Trokow za Nemen rubeż ot Mereckoho horoda pokola Mereckaja wołost' ot tyda w niz po Nemnu, aliż i do Nemec oba pól Nemna i puszcza po staromu i horodki: 1, u Nemunek i wołostka; 2, u Olity i wołostka, 3, u Puni i wołostka, 4, u Birsztan i wołostka. I wojkawo i sieło Rumszyszki i Szłowojszuwa aliż i do Kowna. A ot Kowna dalej u niz, a za Welin za Newiazii i po Newiaż i u Werch Lobunowa, Arwistowa i Piadi, a otłola aliż do Szatiejew a ot Szatiew u werch, aliż do Churmokholy i do Lepiników, a ot Lepiników po toje storonie Wilii, u werch aliż i do Waki.

А около Троков село Liepuny i s wolostiju; druhoje Peretaj i s wolostiju, Nawiniki, taja wolost Somiliszki i Strjawniki, wolost Troki, Poporti i Nowoeselo, takozh Nowyj horod na Welji protiwn Statiejew postavili jesmo kniazju Skirykhajtu bratu swojemu. A sterczy i pomahati nam u siem so odinoho, a tyje ludi szto zywot' ot Nemec (straż pograniczna na Pruskiej granicy), podmahati ich nam usiem za odno. A nynieczy Boh nam dal horod Poltesk (Połock) a brat nasz kniaz Skirykhajto Boziju pomoczju i naszeju wziat swoje mesto i u svoi ruki szto jeszcze otec jemu udielit takozh i my jemu dajem i dali jesmy tot horod Poltesk a inomu nikomu u Poltesk nieustupatisia, tolko kniazju Skirykhajtu wolodeti horodom Połockom, i usiem tyimi mesty i horody i wolost' mi i ludmi usieju toju zemleju szto koli tiahto i tiahnet' k horodu Połocku. Na siem na wsim dal jesm pravdu krepkiju bratu swojemu kniazju Skirykhajtu azby to bylo nieizmieszano na toz dali jesmy siju hramotu i pod naszju pieczatiju zawesistuju a przy tom byli chesnyje ludi pan Chrszn (Krystyn) Koziehlowski. Doktor Hosław (Świętosław). A konczeno i napisano w łowech (na łowach) Skoisterskich, w perwju Niedelu po swiatom Marku ewanheliste, pod liety Bożymi 1387 (Kwietnia 28).

«Отеч. зап.», ч. XXXVII: Орфографія тексту повністю осучаснена.

41. Король польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воеводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла

27 січня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-а, стор. 22—23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 8, стор. 191—192, 1867, № 8, стор. 11—12; в «Собрании актов», № 89, стор. 117; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 19, стор. 36—37.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Нелюбова, «Конструкции»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Саміленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.» «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; В. Санников, «Порядок»; Є. Тимченко, «Курс»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк 154., оригінал — у А. Г., sign. 5332.

Влодисла(в) ¹. бжею. мл(с)то ². кроль ³ польски литовський. руский ⁴ дѣдичь и инѣ(х). многы(х) зѣмлѣ ⁵ господарь. чинимо то свѣдо(м). оусѣмо ⁶ который ⁷ на то(т) листо посмотрито ⁸. оже пано ⁹ петр воево(д) молдавѣ ¹⁰. затѣ ¹¹ и приатѣль ¹² нашъ. пожичило ¹³ на(м) д ¹⁴ тисачи рублѣй фряжьского серебра ¹⁵. ѡхо же ждати имаеть. намо. ѡ(т) тыхо ма(с)пусто за г ¹⁶ лѣта. а мы слубоуемо ему. при нашеѣ вѣри. и е ¹⁷ брату роману. и ѡго ¹⁸ дѣте(м). тѣхо д ¹⁴ тисачи рублѣй. воротити исполна г того ¹⁹ лѣта на ма(с)пусто. пак

ли быхо(м) ²⁰. їмо не воротили. на ї ²¹ де(н) а́ко ту написано. тогда гродо на(ш) галичь. ис ²² тою волостию ²³. што к ²⁴ нему прислушаеть ²⁵ тому исному и ²⁶ воево(д). и его брату роману и дѣтемо їхо или которы їхо ²⁷ живо останть ²⁸. оу тыхо д ¹⁴ тиса́чахо заставити имаемы. а они имають держати. так(о) долго докола.. имо тыхо д ¹⁴ тиса́чи рублиї исполна не ѿ(т)дамы. а тижь ²⁹ коли бы. которыї неприя́тель своею силою ѿблогло ³⁰. того исныи гро(д) галичь. тогда тото исныї воевода. и бра(т) его. и дѣти їхь. или которы ³¹ из нихо жи(в) останеть. имають ис ³² правою вѣрою и со оусею своею силою безо лсти. того исного города. боронити а намо оу ты ³⁴ часы вѣсть ³⁵ давати. што быхомо ³⁶ пособла́ли. пак ли бы ³⁷ тото исныї. гродо силою оузато ³⁸. а ³⁹ мы оужды имае(мо) ты ³⁴ исныї д ¹⁴ тиса́чи рублиї имо вороти-ти. исполна. а на крѣпость того наша печать. к ²⁴ сему листу велѣли есми ³³ привѣсити. оу лѣто божеего ⁴⁰. рождства ѿ ⁴¹ чное т ⁴² и п ⁴³ и ѿ ⁴⁴ писано листо оу луцкоу. оу по оу понедѣльникъ ⁴⁵ предъ рускими масопусты.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оуѣмъ; 7 ї в кінці слова після голосного передається через й; 8 посмотритъ; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 11 а передається через я; 12 пріятель; 13 позычилъ; 14—4; 15 серебря; 16—3; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 ись; 33 Слово есми пропущене; 34 тыи; 35 вѣсть; 36 быхмо; 37 ижъ; 38 узметъ; 39 и; 40 Божіего; 41—1000-чное; 42—300; 43—80; 44—8-е; 45 Луцку, у понедѣльникъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оуѣмъ; 7 ї в кінці слова після голосного передається через й; 8 посмотреть; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 12 пріѣтель; 13 позычилъ; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 ись; 33 Слово есми пропущене; 34 тыи; 36 быхмо; 37 жъ; 38 оузметъ; 39 и; 40 Божіего; 44 ѿ-е; 45 Луцкѹ оу понедѣльникъ.

42. *Петро, молдавський воевода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла*

10 лютого 1388 р.

Текст опублікований В. Уляницьким у «Материалах», № 3, стор. 3; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-6, стор. 23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 9, стор. 192, 1867, № 9, стор. 12.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117—118, 1882, стовп. 255; В. Сенкевичем у статті «О влиянии», стор. 28—29; М. Моховим у «Феодал. отн.», стор. 25.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.»; «Словник»; О. Яцимирський, «Язык».

Подається за виданням В. Уляницького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 155, оригінал — в А. Г., sign. 5331.

Владиславу¹ божею милостию² кролю³ Польскому Литовскому⁴ дѣдичю и Русскому⁵ и инѣхъ многихъ зѣмль⁶ господарю оусердечне⁷ поклоняние⁸ от Петра воеводы Молдавского. Чинимъ свѣдомо велебної⁹ твоеї милости же есми дали тому истинному¹⁰ пану Варшавскому 3 тисячѣ фряжского¹¹ серебра, тѣмъ¹² вѣсомъ што есми почали давати оу Луцку, а давали есми оу Сочавѣ оусѣхъ стоить на семь листу 3 тисячи рублии фряжского¹¹ серебра. За тожъ чинимо сесь листъ о 3 тисячи а вашей милости стоить¹³ о чотири тисячи сумаю¹⁴. Просимъ вашей милости, чтобы есте оучинили иный листъ, яко и тотъ, што писанъ, но не на 4, але на 3 тисячи¹⁵. А писанъ листъ оу городѣ Сочавѣ оу понедѣльникъ¹⁶ первой недѣли поста подъ нашею печатью, оу лѣто божьего рожества 1388¹⁷.

Різничитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Русскому; 6 земель; 7 усердечное; 8 поклоняніє; 9 і та и в кінці слова після голосної відповідають й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 14 сумаю; 15 далі іде: подъ кралевою жъ печатю. А кто къ намъ принесеъ записъ на 3 тисячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на 4 тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 — 1388-е.

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Русскому; 6 земель; 7 оусердечное; 8 поклонаніє; 9 і та и в кінці слова після голосної передаються через й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 15 далі іде: подъ кралевою жъ печатю. А кто къ намъ принесеъ записъ на, гъ тысячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на д тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 ꙗѣтѣи-е.

43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксич та інші заступають за князя Қорибута перед королем польським Владиславом

26 квітня 1388 р.

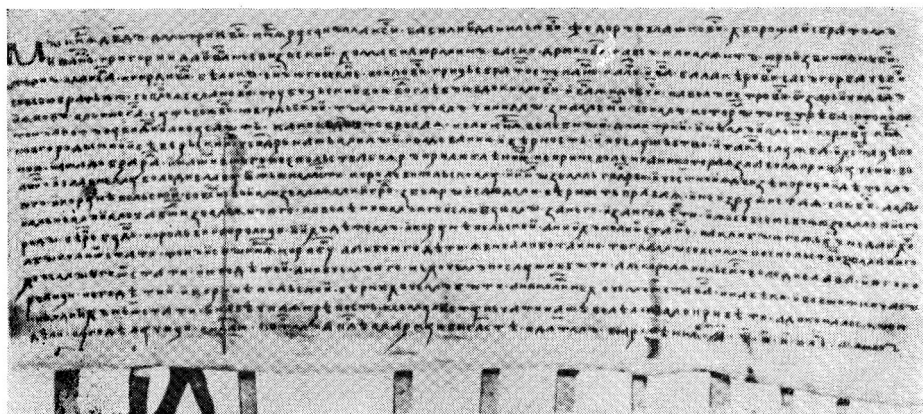
Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 9, стор. 8—9; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 503—504; О. Соболевським, С. Пташицьким в «Палеограф. снимках», № 6; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 20, стор. 38—39.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано видання О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свєнціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; С. Бєвзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. упр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; І. Нєлюбова, «Конструкції»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Мы кна(з) ¹ двѣдъ. Дмитриѣви(ч) ². кна(з) ¹ русанъ плакси(ч) ³. василий ⁴ данилыѣви(ч). фєдоръ ѣвлашкови(ч). хвороща ѥѣ братомъ ѣвано(м) ⁵. григорий да ѣва(н) несвизьскій. хома билюрминъ. васко. дрюкови(ч). гавсъ. климантъ ⁶. юрьй звинкєнєви(ч). терпъ. макс(к). кгирдиви(д). бѣликъ. снѣ ѣго семе(н). воилови(ч) ⁷. гриць с брато(м) степано(м). кали(т) ⁸. ѣва(н). балакѣрови(ч). сасъ горбачєви(ч) со всею братьѣю. семе(н) ѣсманови(ч) ⁹. трубецький воєво(д) глѣбъ ѣвдокимови(ч). ѣва(н) жидовчи(ч). павель петрови(ч). ѡзарѣйчи ¹¹ двѣдъ ѥѣ ѣковъ. моишега(л) ¹². сушь ¹³ воєво(д) ¹⁰ новгрдський ¹⁴. тым то листомъ. чинимы ¹⁵. знамени(т) ¹⁶. всимъ. которы(м) того трѣба. кто коли тонъ листь оувиди(т) ѣли оуслыть ¹⁷. како кєды в то время ¹⁹. коли кна(з) ¹ вєлєбный. дмитрий ²⁰. ѥнѣмъ ѣмене(м). корибу(т). кна(з) ¹ новгородський ѥѣ сѣверський. гспдръ нашъ милый. голдованіє ѥѣ вѣрность. ѥѣ послушство. ѥѣ такъ(ж) ²¹ служба. и х(с)ста цѣлованіє ²². наша добра ра(д) ²³. ѥѣ наши(м) вшего поспольства боѣръ прилюблѣниє(м) ²⁴. не принєволєни ²⁵ а никотораѣ ²⁶ зла вола примучєни. велико(м) ²⁷ ѥѣ славнєму володиславу. Бжѣѣи ²⁸ мл(л)сти. королевєи польскому. ѥѣ ѣны(х) земль г(с)пдрви. ѥѣ честной ѣдвизѣ ²⁹ корици ѥѣ дѣтемъ ѣго. ѥѣ корунъ польской. со вси(м) ³⁰ своїми землями ѥѣ гро(д) ³¹. з боѣры ѥѣ с людьми. вѣрность праваѣ. ѥѣ не ѣзрушистаѣ ³². слюби(л) ³³. а мы ѣменємъ ѥѣ моча вши(х) ³⁴ земланъ ѣго. повелѣниємъ ³⁵ ѣго ѣлюбуюємы ³⁶. за него. ѥѣ за ѣго дѣти. ѥѣ же со всею своєю землею ѥѣ с города. вѣре(н) ³⁷ будє(т). королевєи ѥѣ королици. ѥѣ ѥхъ дѣтемъ. ѥѣ корунъ польской. а ни ³⁸ ѥѣ жъ коли ѡ(т)стане(т). пак ли бы ³⁹ ѣго жъ ⁴⁰ бѣ не дай. хо(т)л бы ⁴¹ коли ѡ(т)стати. тонъ ѣсны ⁴² кна(з) ¹ корибу(т), а либо ⁴³ ѣго дѣти. ѣвно а либо ⁴³ тайно. тогды мы со всимъ поспольство(м) земли ѣго хочємы єго ѡ(т)стати. ѥѣ ѣго дѣтей. а ни в чємъ ⁴⁴ ѣго. не хочємъ послушнии быти. аєе корола поль-

ско(г) ⁴⁶ володислава. ѿ его королици. ѿ его дѣтий. ѿ корунѣ польской. вѣрни хочемъ быти. и николи(ж) не хочемъ ѿ(т)става(т) ⁴⁷. ѿ на вѣки. ѿ во вшитки часы николи ѿхъ не ѿ(т)стати ⁴⁸. ѿ на вѣчнаа крѣпость. к сему листу печати нашѣ велѣли ѿсмо привѣти ⁴⁹. а доконалосѣ тоѣ дѣло. оу годѣ ⁵⁰ лучици. в нѣлю. по (с)тмѣ ап(с)лѣ марку ѿвнглстѣ. пд ⁵¹ лтмѣ ⁵². на- рожѣниа (бж) ⁵³ + а. т. п. ѿ. ѿ лѣ(т) ⁵⁴. Амен.

Різномитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 3 Плаксич; 4 Васили; 5 Иваном; 6 Климанъ; 7 Семен Войлович; 8 Степаном Калит; 9 Семен Ясманович; 10 воевода; 11 ѿзарыч и; 13 Скушъ; 15 чинимъ; 16 знаменито; 17 оуслы[ши]ть; 19 время; 20 велебный князь Дмитрий; 21 такжѣ; 23 рада; 24 примоблѣнием; 25 не-приневолены; 26 ани котораѣ; 27 великому; 28 б[о]лѣе; 29 ядвизѣ; 30 всеми; 31 гроды; 32 неизрушистаѣ; 33 слюбили; 34 мочавших; 35 повелѣнимъ; 36 и слюбуемъ; 37 вѣрне; 38 ани; 39 паклибы; 40 егожѣ; 41 хотабы; 42 тонъ-тон и с[ы]ны; 43 алибо; 44 а нивчомъ; 46 польского; 47 ѿставати; 48 ѿстати; 49 привѣ[си]ти; 50 го[р]одѣ; 51 пл[о]д; 52 л[ѣ]тъ; 53 б[о]лѣ[го]; 54 лѣ[т].

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 5 Иваном; 7 Семен, Воилович; 8 Степаном, Калит[а]; 9 Семен, Ясманович; 10 воевод[а]; 12 Мои-шелга; 14 Новг[о]р[о]дський; 16 знаменит[о]; 17 услы[ши]ть; 19 время; 20 Дмитри; 22 цѣло[ва]ние; 23 р[а]да; 26 ани которая; 28 Б[о]лѣе; 29 Яд-визе; 31 го[р]од[ы]; 32 неизрушистая; 33 слюб[и]ли; 34 мочавших; 38 ани; 41 хот[ѣ]л бы; 43 алибо; 46 Польск[о]го; 47 отстават[и]; 48 отстават[и]; 49 привѣ[си]ти; 50 го[р]одѣ; 54 лѣт[о].

44. *Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський,
присягає на вірність королю польському Владиславу*

18 травня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 10, стор. 10; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502—503; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 5; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 21, стор. 40—41; А. Прохаскою у праці «Codex», № XXIX.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. С в е н ц і ц ь к и й, «Елементи», «Західноукр. грам.»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. С а м і л е н к о, УМШ, 1958, № 2; Л. Г у м е ц ь к а, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; «Словник», та ін.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 208.

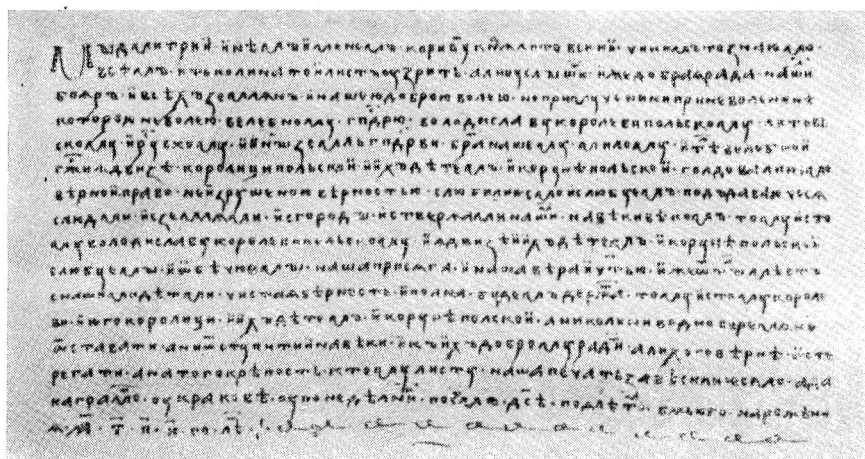
Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы дмитрий ¹. йнѣмъ йменемъ ². корибут(т) ³ кна(з) ⁴ литовский. чинимъ то знаємо. всѣмъ. кто коли на той листъ оузритъ. али оуслыши(т). йже добраа рада. наши(х) боаръ. й всѣхъ земланъ. й нашею доброю волею. не примучени ни приневолены ⁵ нѣкотою неволею. велебному г(с)пдрю. володиславу королеви польскому. литовському. й ру(с)скому. й йны(х) земель г(с)пдрви. бра(т) нашему. милому. й тѣ(ж) велебной г(с)жи адвизѣ. королици польской. й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. голдовали йесмо вѣрно й право. не йзрушеною ⁶ вѣрностью. слюбили йесмо й слюбуемъ. подѣдаваючеса ⁷ с людми. й с землѣми. й с города. й с твержами наши(м). на вѣки вѣкомъ. тому йстому володивславу королеви польскому. й адвизѣ й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. слюбуемы й ѡбѣчюемы ⁸. наша присага. й наша вѣра й чтью. йже ѡ(т) ты(х) мѣсть с нашими дѣтми. чистаа вѣрность. й полна. будемъ держа(т). тому йстому королеви. й йего королици. й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. а николи ни в одно верема не ѡ(т)ставати. а ни ѡ(т)ступити й ⁹ на вѣки. й къ йхъ доброму ради(т). а лихого вѣрнѣ. ѡстерегати. а на того крѣпость. к тому листу. наша печать завѣсили йесмо. а дана грамо(т). оу краковѣ. оу понедѣлни(к). по с(т)мѣ. дсѣ. подѣ лѣто(м). бжые-го ¹⁰. нарожѣниа. .а. т. п. и. го. лѣ(т) .:.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 Дмитрій, надрядкові знаки відсутні, кінцеві й, й, й після голосної передаються через й; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 5 непримучени, приневолены; 6 неизрушеною; 7 подѣдаваюче ся; 8 ѡбѣчюемы [!]; 9 й пропущене; 10 б[о]жыего пропущене.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 6 неизрушеною.

45. Великий литовський князь Олександр-Витовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві

1 липня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, 1846, стор. 23—26, № 9, звідки передруковується й у цьому виданні; А. Дзялиньским у «Zb. praw. lit.», стор. 103—109, латинською транскрипцією; А. Прохаскою в праці «Codex», № XLII, стор. 15; в «Актах ВК», т. V, стор. 133—137; С. Бершадським у «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 1—25, № 1.

Поруч із текстом нашої грамоти, що вміщений під заголовком «Грамота великого князя литовського Витовта брестським євреям, дана в 1388 г., 2 июля, в Луцке», С. Бершадський публікує ще три її варіанти. Один польською мовою («Грамота великого князя литовського Витовта трокським євреям, дана 1388 г., 24 июня, в Луцке»), взятий з праці М. Балиньского «Hist. m. Wilna», стор. 225—233, і два латинською. Перший з латинських текстів («Грамота князя Болеслава благочестивого євреям Великої Польщі, дана 1264 г., 14 августа, в Калите») взятий з праці А. Реслера «Das Altprager», стор. 180—185, другий («Грамота великого князя литовського Витовта брестським євреям от 1388 г.») — з праці А. Дзялиньского «Zb. praw. lit.», стор. 103—109; останній опубліковано також в «Актах» під № 6. Крім того, у коментарях використано публікацію Я. Голембійовського в праці «Dzieje», стор. 562—566.

Як видно із зіставлення опублікованих текстів привілею, всі видавці користувалися різними джерелами.

Привілей описаний або згадується М. Ясинським в «Уст. и зем. гр.», стор. 2; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 118, 1882, стовп. 255—256; І. Даніловичем у «Skarbice», I, стор. 272—273.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.»; Д. Шелудько, «Німецькі элем.», та ін.

Во ¹ имя ² Божіе ³, станься. Мы Александръ ⁴, або ⁵ Витовтъ ⁶, зъ Божей ⁷ ласки великий князь Литовскій, и дѣдичъ ⁸ Городенскій, Берестейскій, Дорогицкій ⁹, Луцкій ¹⁰, Влодимерскій ¹¹ и іншихъ ¹², знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ, нинѣшнимъ ¹³ и потомъ будучимъ, кому

будетъ ¹⁴ потреба того вѣдати ¹⁵, або ¹⁶ чтучи его слышати ¹⁷. Умыслили есмо
 съ паны радами нашими и дали права и вольности всей ¹⁸ Жидовѣ ¹⁹ Вы-
 шейменской ²⁰, мешкающимъ въ этомъ ²¹ панствѣ нашомъ, который ²² суть
 ниже ²³ въ томъ листѣ нашомъ выписаны. Напервѣй ²⁴, устави ²⁵ есмо ²⁶,
 ижъ ²⁷ за пѣнзи ²⁸, рахуючи ²⁹, або ¹⁶ в ³¹ иншой речи, которая ³² ся ³³
 тычетъ ³⁴ парсуны ³⁵ жидовскоѣ ³⁶ напотивку ³⁷ жидовѣ ³⁸, двумъ хрес-
 тьяномъ, а третему жиду, который бы ся добръ ³⁹ ховаль въ законѣ своемъ
 жидовскомъ, свѣдетство ⁴⁰ допущено маеть ⁴¹ быти. Тежъ ⁴², если бы
 хрестьянинъ нагабалъ жидѣ, мовячи, ижъ ²⁷ бы ему свою заставу заставиль,
 а жидъ бы ему того заперель, а ⁴³ хрестьянинъ бы ⁴⁴ ему не хотѣлъ вѣрити:
 жидъ, присягши ⁴⁵ на важности ⁴⁶ оноѣ ⁴⁷ заставы ⁴⁸, а за ся присягши
 хрестьянинъ, досвѣтчилъ ⁴⁹ бы то на него,— маеть ему то заплатити. Тежъ,
 если бы жидъ хрестьянину, не давши свѣтковъ ⁵⁰, рекъ, ижъ ⁵¹ бы позы-
 чиль ⁵² ты ⁵³ заставы, а онъ бы заперель: то хрестьянинъ маеть ⁵⁴ заплати-
 ти, а любо ⁵⁵ присягою ся очистити. И ⁵⁶ тежъ могъ ⁵⁷ бы ⁵⁸ жидъ взяти ⁵⁹,
 именемъ заставы, всякіе речи, которые бы были ему заставлены, которымъ
 колвекъ ⁶⁰ именемъ ⁶¹ были ⁶² вымовени, а ⁶³ о ⁶⁴ тыхъ-то речахъ ⁶⁵ жадного
 габаня не чинечи, вынявши одноѣ кривавоѣ мокроѣ ⁶⁶ хусты ⁶⁷ светоѣ ⁶⁸
 костельноѣ ⁶⁹, которыхъ жаднымъ обычаемъ ⁷⁰ ни одинъ пріймовати ⁷¹ не
 маеть ⁷². Тежъ, если бы хрестьянинъ нагабалъ жидѣ о заставу, которую ⁷³
 маеть ⁷² жидъ, которая бы ему была черезъ ⁷⁴ злодѣйство, або черезъ
 кгвалтъ взята: на тую истную ⁷⁶ заставу жидъ маеть ⁷² присягнути, яко не
 вѣдалъ, коли ему ⁷⁷ вкрадено, або кгвалтомъ взято ⁷⁸, а тое у той своей
 присяги вымовити маеть, какъ ⁷⁹ ему тая заставка ⁸⁰ заставлена ⁸¹... очистив-
 ши ся ⁸² хрестьянинъ маеть ⁷² половицу ⁸³ лихвы ⁸⁴ платити, которая бы ему
 до того часу примножила. Тежъ, если бы ⁸⁵ черезъ упадъ, пожоги, або
 злодѣйства, або черезъ кгвалтъ, речи свои ⁸⁶ (съ), заставленными ⁸⁷ застава-
 ми ⁸⁸ утратилъ бы ⁸⁹, а хрестьянинъ, который бы ⁴⁴ ему заставиль, всякій
 не маеть ⁷² жидѣ габати ⁹¹: жидъ своею властною присягою будетъ очи-
 щень ⁹². И тежъ, если бы жидове межъ ⁹³ собою незгоду або сваръ почали,
 судья мѣста ⁹⁴ нашего ⁹⁵ жадного ⁹⁶ пересуда ⁹⁷ на нихъ ⁹⁸ не маеть ⁷² брати,
 але мы только; а любо ⁵⁵ нашъ староста будетъ ли ⁹⁹ ихъ судити, а на нихъ
 бы которая вина або проступка пришла: тотъ ¹⁰⁰ судъ маеть ⁷² быти на насъ
 захованъ. Кътому ¹⁰¹, если бы хрестьянинъ жиду рану нѣкоторую за-
 далъ ¹⁰², винный таковый маеть ⁷² вины ¹⁰³ заплатити, чимъ маеть ⁷² намъ
 чоломъ бити, а ранному маеть досыть вчинити ¹⁰⁴, подлугъ ранъ его, яко
 шляхтичу. Тежъ ¹⁰⁵, если бы хрестьянинъ жидѣ забиль, маеть быти каранъ,
 яко винный; а всякіе речи ¹⁰⁶, рухомые або нерухомые, мають ¹⁰⁷ быти
 въ нашей ¹⁰⁸ моцы. И тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестьянинъ жидѣ вдарилъ ¹¹⁰ такъ,
 яко бы криви не розлилъ: маеть на немъ вина быти, водлугъ обычая наше
 земли ¹¹¹, а вдареному и ¹¹² ображеному маеть ⁷² досыть вчинити, яко шлях-
 тичу, а если бы пѣнзей ¹¹³ не мѣлъ, тогды за проступокъ ¹¹⁴, яко право на-
 йдетъ ¹¹⁵, маеть ⁷² быти каранъ. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ черезъ ¹¹⁶ нашо ¹¹⁷
 ѣхаль; жадный ¹¹⁸ ему нагабаня ¹¹⁹ чинити не маеть; а если бы ¹²⁰ которые
 речи крамные везъ, маеть ⁷² мыто платити черезъ вси мыта положонные ¹²¹,

какъ и иншые дають ¹²² мыто. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидове, подлугъ ^{122а} своего
 обычая, нѣкоторого жида умерлого, от ¹²³ мѣста ¹²⁴ до мѣста ¹²⁴, от повѣта
 до повѣта, або от одное земли до другое земли везли бы ¹²⁰ черезъ мыта:
 ничего на нихъ мыта не маетъ ⁷² брано быти ¹²⁵; хочемо, если бы такъ заисто
 мытникъ што бралъ на нихъ, ижъ бы ¹²⁶ яко розбойникъ каранъ былъ.
 Тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестыяннинъ копища ихъ возилъ ¹²⁷, або квалтомъ
 находилъ: хочемо, ижъ бы, подлугъ ^{122а} обычая наше земли, правъ ¹²⁸
 нашихъ, былъ каранъ; а ¹²⁹ вси именья ¹³⁰ его мають на насъ спасти. Тежъ ¹⁰⁵,
 если бы хто какъ ¹³¹ на школу жидовскую металъ ¹³², тотъ маеть старостѣ
 нашему заплатити два фунты перцу. Тежъ, если бы который жидъ былъ ¹³³
 найденъ судьи своему у винѣ пѣнежной ¹³⁴, або въ иной которой, кото-
 рая здавна уложона ¹³⁵, то ¹³⁶ маеть ⁷² заплатити. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидъ,
 черезъ вызнанье ¹³⁷ своего судьи, былъ бы ¹²⁰ позванъ къ суду ¹³⁸, первый
 и другій раз не пришолъ бы: маеть заплатити вину, за оба-два разы, кото-
 рая ¹³⁹ уложона ¹⁴⁰; а если бы къ третему вызванью ¹⁴¹ не пришолъ, кото-
 рая вина ¹⁴² положона для впаметанья ¹⁴³, судьи маеть заплатити. А если
 бы жидъ жида ранилъ, вину ¹⁴⁴ судьи своему, водлугъ обычая земского,
 (маеть) заплатити. Тежъ установили есмо ¹⁴⁵, ижъ жадень ¹⁴⁶ жидъ не маеть ⁷²
 присягати на десятером Божиыхъ ¹⁴⁷ приказаній ¹⁴⁸, то есть ¹⁴⁹, книги Мой-
 сеевы ¹⁵⁰, только о великой речи ¹⁵¹, которая бы была ¹⁵² 50 гривенъ серебра
 литого, або будетъ ¹⁵³ передъ обличностью нашою вызнана ¹⁵⁴; а маеть ⁷²
 присягати перед школою у дверей, И тежъ ¹⁰⁵, если бы ¹⁵⁵ жида забито, а
 черезъ свѣдѣство ¹⁵⁶ не могъ довести, своимъ пріятелемъ, который бы его
 забилъ: если бы могъ, въ пытанью, нѣкоторого подозреного ¹⁵⁷ мѣти, мы
 жидомъ напротивку подозреного ¹⁵⁷ хочемъ ¹⁵⁸ обронцоу быти. И тежъ,
 если бы хрестыяннинъ нѣкоторый жидовцѣ рукою квалтовною мѣлъ што
 вчинити, абы вдарилъ ¹⁵⁹, маеть быти ¹⁶⁰ каранъ, подлугъ права наше зем-
 ли. И ¹¹² тежъ: судья жидовскій ¹⁶¹, которая ся дѣеть межи жиды пригода,
 къ суду не маеть ⁷² передъ себе приводити, оли жъ бы черезъ скаргу былъ
 наведенъ. Тежъ, если бы жидове гдѣ собѣ ¹⁶² выбрали, у школѣ, або гдѣ
 колвекъ ⁶⁹, тамъ ¹⁶³ мають служены быти. И ¹¹² тежъ, если бы отъ жида
 хрестыяннинъ ¹⁶⁴ заставу свою вызволилъ такъ какъ ¹⁶⁵ бы ему лихвы не за-
 платилъ ¹⁶⁶, а тымъ ¹⁶⁷ — то лихвъ если бы ¹⁶⁸ черезъ мѣсець не далъ: и (къ)
 нимъ ¹⁶⁹ примножаютъ другіи ¹⁷⁰ лихвы. Тежъ жадного ¹⁷¹ въ дому жидов-
 скомъ ¹⁷², не хочемъ гостемъ мѣти. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ на имѣніе, або
 на листы ¹⁷³ пановъ знаменитыхъ ¹⁷⁴ пѣнззей ¹⁷⁵ бы ¹⁵⁵ позычилъ, а того ¹⁷⁶
 черезъ свои ¹⁷⁷ листы ¹⁷⁸, або ¹⁷⁹ печати досвѣдчилъ бы: мы жидови ¹⁸⁰, на-
 мѣсто ¹⁸¹ иншихъ заставъ, имѣніе заставленое назнаменуемо, а ему того
 имѣнія ¹⁸², напротивку квалтови, хочемъ боронити ¹⁸³. Тежъ, если бы ко-
 торый дѣтя ¹⁸⁴ жидовское окормилъ, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти.
 И ¹¹² тежъ, если бы жидъ взялъ у ¹⁸⁵ хрестыянина ¹⁸⁶ заставу ¹⁸⁷ черезъ часъ
 одного року держалъ бы; если бы важности пѣнззей ¹¹³ позычоныхъ не вчи-
 нила, абы жидъ судьи своему тую заставу оказалъ; если бы тая заставка не
 добра была, старостѣ нашему маеть ⁷² вказана быти; а потомъ жидъ ее до-
 бровольнѣ ¹⁸⁸ маеть ⁷² передавати, если бы тая истная заставка, нижили бы ¹⁸⁹

рокъ пришлоу, своему была¹⁹⁰ судьи¹⁹¹ вказана; а естли бы застава въ жиди черезъ рокъ день одинъ, была, потомъ жадному жидъ не маеть⁷² отповѣдати¹⁹². Надъ то¹⁹³, хочемъ, ижъ¹⁹⁴ бы жадный жиди къ заплатѣ заставы его въ день святой¹⁹⁵ не принуждалъ¹⁹⁶, и тежъ, естли бы хто жиди, къ заплатѣ заставы его, въ день святой принудилъ¹⁹⁷, або квалтъ въ дому бы его вчинилъ: яко ростравца скарбу нашего окрути¹⁹⁸ маеть⁷² быти каранъ. Тежъ подлугъ уставъ¹⁹⁹ папезскихъ²⁰⁰, во имя святого отца нашего²⁰¹, грознѣ²⁰² приказуемъ, абы²⁰³ на томъ жидове, остаточнѣ²⁰⁴, въ панствѣ²⁰⁵ нашомъ уставены мѣли быти обвинены, ижъ²⁰⁶ поживаютъ челоуѣчоу²⁰⁵ крови, кгда то естъ напротивку закону и уставы, ижъ²⁰⁶ жидове посполитные²⁰⁶ мають утягати и выстерегать²⁰⁷ ся отъ посполитоу²⁰⁸ крови, але естли бы нѣкоторый жидъ о забитиу²⁰⁹ дѣяти²¹⁰ хрестыанского черезъ хрестыянина былъ обвиненъ, таковой маеть⁷² быти посвѣтчонъ трема хрестыяны, а трема жиды добрыми; а кгда бы жидъ был посвѣтчонъ, тогды²¹¹ жидъ виною маеть⁷² быти каранъ за проступокъ¹¹⁴; а естли бы свѣтки преречоныя невинность²¹² его посвѣтчили бы: хрестыянинъ вину, которую жидъ мѣлъ терпѣти, немилостивѣ²¹³ маеть⁷² платити. Тежъ уставили есмо²¹⁴, ижъ²¹⁵ жидове²¹⁶ коней посполитыхъ, въ день только²¹⁷ (въ)²¹⁸ заставу мають брати, явно²¹⁹; а естли бы²²⁰ нѣкоторый конь²²¹ у жиди, краденый, черезъ хрестыянина былъ бы найденъ: тогды жидъ властною²²² присягою²²³ очистити ся маеть²²⁴, рекучи²²⁵: «жемъ²²⁶ того коня въ день взялъ²²⁷, который же за пѣнзяи²²⁸ мои²²⁹ естъ²³⁰ заставленъ²³¹», а²³² тогды²³³ тотъ²³⁴ жидъ отъ тоу²³⁵ рѣчи²³⁶ будетъ выбавенъ²³⁷. И²³⁸ тежъ, ижъ²³⁹ бы²³⁹ мынцарѣ²⁴⁰, въ княжствѣ²⁴¹ нашомъ уставлены²⁴², жидовъ съ фальшивыми пѣнезми²⁴³, або зъ речыми иншими, сами²⁴⁴, черезъ²⁴⁵ посла нашего²⁴⁶ воеводы и¹¹² тежъ¹⁰⁹ черезъ²⁴⁷ мѣщанъ, которымъ-колвекъ²⁴⁸ обычаемъ, таковыхъ²⁴⁹ имати не смѣли бѣ²⁵⁰. Тежъ²⁵¹, естли бы жидъ нѣкоторый, принуожоный²⁵² великою потребизною²⁵³, часу ночного²⁵⁴ волалъ бы²⁵⁵, а естли бы хрестыяне, ему ко²⁵⁶ поможенью не прибѣгли къ²⁵⁶ воланью: всякій сусѣдъ, и тежъ жидъ³⁰²⁵⁷ шеляговъ²⁵⁸ маеть⁷² заплатити. И¹¹² тежъ уставили есмо²⁵⁹, ижъ бы жидовѣ²⁶⁰ продавали всякую²⁶¹ речъ²⁶² доброволнѣ²⁶³, имають²⁶⁴ куповати и хлѣба ся²⁶⁵ дотикати²⁶⁶, яко и хрестыянинъ; а²⁶⁷ заказуючи имъ²⁶⁸ вину намъ мають заплатити. И тежъ²⁶⁹: вси, которые, артыкулы²⁷⁰ дали есмо²⁷¹ имъ, на томъ привильнъ²⁷² нашомъ выписаны²⁷³, подтверждаемъ то имъ на вѣчныя часы, и печатъ нашу казали есмо²⁷¹ привѣсити. Стало ся естъ²⁷⁴ и дано въ Луцку, въ октаву святого Ивана²⁷⁵ Крестителя²⁷⁶, подъ лѣты²⁷⁷ Божего нароженя тысяча триста лѣтъ, осмдесять и осмъ лѣтъ²⁷⁹. А при томъ были тые свѣткове²⁸⁰: князь Ѳеодоръ, воевода Луцкій, будучий²⁸¹ того часу, Жимонтъ²⁸² рыцерь²⁸³..., а Луба²⁸⁴, бояре зъ Литвы, и тежъ Минкгаило изъ Ошмены, и тежъ зъ Литвы иншіе бояре²⁸⁵.

Різночитання

«Акты ВК»: 1 Грамота публікується в копії від 5 січня 1507 р., затвердженій польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і друкується із супроводжувальним текстом XVI ст.:

«Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запаменталыхъ, которые ся дѣють подь часомъ и иного бы ростырку мудрый нашолъ, абы потверженье листов было бы приведено, светков достойныхъ сведецтвомъ было бы умоцнено ку вечности.

Для тое речи памяти Мы Жикгмонть, Бою милостю Король Польскій, Великій Князь Литовскій, Рускій, Княжа Пруское, Жомоитское и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми листы которые всимъ слушнымъ, нинешнимъ на потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменито маючи:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ мѣстъ Нашихъ Великого Князства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ котормъ права и вольности ихъ выписаны были; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 3 Божя; 4 Александеръ; 5 або *нема*; 8 дедичъ; 9 Дорогочинскій; 10 Слуцкій; 11 Володимерскій; 12 инныхъ; 14 будетъ; 15 вѣдать; 16 альбо; 17 слышети; 18 всимъ; 19 жидамъ; 20 вышей мененымъ; 21 томъ; 22 которые; 23 ниже; 24 наперво; 25 уставуемъ; 26 есмо *нема*; 27 ижъбы; 28 пенези; 29 рухающий; 31 у; 33 се; 34 тычетъ; 35 послуги; 36 жидовское; 37 напировко; 38 жидови; *далі вставлено*: не маеть хрестіянинъ свѣдчити, съ жидомъ хрестіянинъ маеть быти допущонъ, а в речи альбо учинку фальшивомъ, тогды маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестіяны и безъ вшелякого откладаня; 39 добре; 40 сведецтво; 41 допущано маеть; 42 Тежъ *далі*: уставуемо; 43 *між а і* хрестіянинъ *вставлено*: тогды если бы; 44 бы *нема*; 45 присягу учинить; 46 важность; 47 оноѣ *нема*; 48 *після* заставы *ідутъ слова*: которая ему была заставленная правъ съ того будетъ; а чого бы присегою довелъ, хрестіянинъ не маеть ся съ того выивомать ему платити; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 рекжемъ; 52 позычылъ; 53 ты; 55 альбо; 56 и *нема*; 57 може; 58 бы *нема*; 59 *далі іде*: у закладѣ; 61 *далі іде*: мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ не вымовляючи, окромъ; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 одное хустъ кривавыхъ и мокрыхъ; 67 хусты *нема, далі іде*: посвященныхъ; 68 светоѣ *нема*; 69 костельныхъ; 70 *далі іде*: кождый жидъ; 71 одинъ пріймовати *нема*; 73 *слова* которую маеть жидъ *відсутні*; 74 черезъ *нема*; 76 истиную; 77 емуто; 78 *далі іде*: своею слушною присягою очищатися маеть тотое у своей; 79 якъ; 80 *далі*: въ какой цѣнѣ; 81 заставлена, *далі*: есть, а такъ жидъ; 82 *далі*: присягою своею тогды; 84 лифвы; 85 *далі*: жидъ; 86 свое; 87 заставные; 88 заставами *нема*; 89 погубилъ; 91 *далі*: а въ томъ бы нагабалъ; 94 места; 96 жадного *нема*; 97 пересуду; 98 на нихъ *нема*; 99 будетъ ли *нема*; 100 то; 101 Кътому *нема*; 102 *далі*: яко; 103 вину; 104 учинити; 105 А; 106 *далі*: его; 107 маеть; 108 нашой; 109 тежъ *нема*; 110 убилъ; 111 наше земли *нема*; 112 и *нема*; 113 пенезей; 114 проступъ; 115 кажетъ; 116 *далі*: панство; 117 наше; 118 жадныхъ; 119 нагабаній; 120 бы *нема*; 121 *далі*: ни болшей, ни меншей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ; гдѣ жидъ мѣшкаеть; 122а водлугъ; 123 изъ; 124 места; 125 *Замість* хочемо,

естли бы такъ заисто мытникъ што бралъ на нихъ, иж бы яко розбойникъ
 каранъ былъ *иде*: а естли врадникъ Нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда
 маеть быти каранъ яко подозренный челоуѣкъ; 126 а жъ-бы; 127 его сказали;
 128 и правъ; 129 и; 130 имѣня; 131 *дали*: зъ хрестіянъ кинулъ; 132 металлъ
нема; 133 былъ *нема*; 134 пенежной; 135 вложено; 136 ту; 137 приказанье;
 138 *дали*: до суда за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталъ,
 таковой за обадапозвы маеть вину платити; 139 *дали*: здавна есть устав-
 лена, а естли бы за третимъ позвомъ ку праву не сталъ, таковой маеть
 вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана; 141 вызваню;
 142 вина которая; 143 впометанья; 144 вины; 145 есѣмо; 146 жадинъ;
 147 Божьимъ; 148 приказани; 150 Мойсеевой; 151 речы; 152 было пятиде-
 сять; 153 *дали*: тотъ жидъ позванъ передъ Насъ, а о меньшей речи мають
 присегати перед школою на школьномъ двору; 154 вызваня (?); 155 *дали*:
 жидъ таемне забить былъ, а въ свѣдѣство явне не мѣло быти приятелей его,
 тогда который бы его забилъ, а естли бы былъ подозренный, таковой можетъ
 быти пойманъ и опытанъ, а Мы жидамъ напротивъ подозренному мистра
 выдати хочемъ; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 159 *дали*: кгвалтъ учинилъ,
 або ее зкгвалтилъ, такового хочемъ абы; 160 быти *нема*; 161 *дали*: жадное
 речи усчалое межъ жида у права не маеть ихъ вызывати, а тежъ бы черезъ
 жалобу были вызваны ку праву; 162 гдѣ собѣ *нема*; 163 *дали*: имъ маеть;
 165 якобы; 166 платилъ; 167 тыхъ; 169 и онымъ; 170 другіе; 171 жадныхъ;
 172 *дали*: гостей мѣти не допускаемъ; 173 листь; 174 земли наше; 175 пене-
 зей; 176 *дали*: бы; 177 свои *нема*; 178 листь; 179 *дали*: и печати его довело.
 Ино мы жидовый вмѣсто иншихъ закладовъ имѣня допускаемъ быти (?)
 заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье ему отъ кривды боронити; 183
Замість Тежъ, естли бы который дѣтя жидовское окормило, тотъ яко злодѣй
 маеть каранъ быти. *иде*: А который бы хрестіанинъ або хрестіанка дѣтя ихъ
 взели, або украли жидовское, яко злодѣй мають быти караны; 184 дѣтя;
 185 отъ; 187 *дали*: а черезъ рокъ держалъ у себе, а естли бы заставы тое цѣна
 позычонныхъ пенезей переносила, тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати
 судьи своему и старостѣ Нашому, а вказавши тую заставу, естли бы добре
 не былъ, (sic), а больше суммы пенезей не стоялъ, тогда можетъ его вольно
 продати якъ свое властное. А то еже тотъ же закладъ, естли первой нижли
 годъ вышолъ, судьи своему указалъ тую заставу, а если у жида годъ и день
 лежалъ, жодному на тое передъ правомъ отказывати не повиненъ; 188 до-
 броволне; 189 нижли бы; 190 бы; 191 суди; 192 *дали*: Тежъ жаденъ хрестіа-
 нинъ ку сплаченю закладу своего в жидовскій день свѣты притегати; 193
 Надто; 195 свѣтый; 196 *дали*: Который бы кольвекъ хрестіанинъ силою от-
 нялъ отъ жида заставу сю, або кгвалтъ въ его дому учинилъ: яко кгвалтов-
 кинъ виною Нашое коморы маеть быти каранъ. Противъ жидовъ одно у
 школѣ, або гдѣ вси жидове бываютъ сужоны маеть быти усчинено, кромѣ
 Насъ, альбо Нашего старосты, которыхъ Мы можемъ передъ себе позвати;
 198 окрутне; 199 уставы; 200 папезскихъ *нема*; 201 *дали*: Папежа; 202 моц-
 не; 203 *дали*: ижбы далѣй мешкаючи жидове у Панствѣ Нашомъ не были
 виновани для тое хрестіанское крови не поживали у своихъ потребахъ,

кгдажъ, подлугъ десятера Божья приказанья старого закону, отъ крови христiанской могутъ ся воздержати. А естли-бы который жидъ о забитiе нѣкоторое дитяти христiанское былъ обвиненъ черезъ христiанина, ино такой жидъ трема христiяны а трема жиды ма быть звытежонъ. А кгдажъ будетъ звытежонъ, только зась ма виною быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естлибы якого жида въ его невиновности свѣдкове очистили, таковою виною, што мѣлъ жидъ терпѣти, христiанинъ ма справне терпѣти; 214 уставуемъ; 215 *дали*: бы; 216 *дали*: кони которые колвекъ посполите; 217 только *нема*; 218 на; 219 явне; 220 *дали*: которыи кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ Христiанина нѣкоторого, а тотъ бы конь налезенъ у жиды; 222 властною *нема*; 223 *дали*: своею себе; 224 маеть *нема*; 225 мовечи; 226 ижемъ я; 227 *дали*: а мнѣ его; 229 мои *нема*; 231 заставлено; 232 а *нема*; 233 тогды *нема*; 237 ма быть вызволенъ; 238 *Замість* И тежъ *іде*: Приказуемъ, ижъ-бы поставленные; 239 жебы; 241 князьствѣ; 242 уставлены; 244 сами *нема*; 245 безъ; 246 *дали*: або старосты Нашого; 247 *дали*: або без почестныхъ нашихъ; 248 жаднымъ; 249 таковыхъ *нема*; 250 бѣ *нема*; 251 *дали*: уставуемъ ижъ; 252 принузонъ былъ; 253 непригодою а; 254 *дали*: кликалъ бы; 255 *дали*: квалту; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 259 уставуемъ; 260 жидове; 261 вси; 262 речи; 264 и мають; 265 куповали; 266 дотакѣти; 267 *дали*: люди имъ тое; 268 заказуючи и; 269 *Передъ* И тежъ *вставлено*: А жиды тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчную твердость и мощь, то выписанье съ подписаньемъ свѣтковъ далисмъ имъ, и печати Нашое мощностью подвержаемъ; 270 артикулы; 272 привили; 273 выписаны; 274 Дѣялося; 275 Яна; 276 *дали*: нароженья его; 277 року послѣ; 279 тысячного трехъ сотного осмѣдсѣять осьмого году; 280 При тыхъ светкахъ: При кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ а передъ Жигимонтомъ, рицерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Минигайломъ зъ Ошмены, и передъ иншими многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженье Господара Его Милости; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломбѣть поуданыхъ Нашихъ жидовъ, въ местѣхъ Нашихъ Великого Кзязьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили то симъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталосѣ есть и дано в Менску (!?) передъ Вохрищеньемъ лѣта отъ нароженья Христосоваго полторы тысячи и семь лѣтъ.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыни, Великого Князьства Литовскаго Маршалка Нашого Наивысшого и передъ Старостою Городенськимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ Новгородскимъ, и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, Державцою Ветенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ), Кухмистромъ королевское земли (!) Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ,

и передь Яномъ Миколаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, державцою Слонимскимъ и передь иными паны.

Через руки Петра Опаленского, Познанского Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

С. Бершадский и, *«Русск.-евр. архив»*: 1 С. Бершадский вкористав копію цієї грамоти від 5 січня 1507 р., затверджену польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і опублікував із супроводжувальним текстом XVI ст.: «Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запамяталыхъ, которые ся дѣють подь часомъ и иного бы рострыгу мудрый разумъ нашолъ, абы потверженьемъ листовъ было бы приведено, светковъ достойныхъ сведецтвомъ было бы вмоцнено ку вечности.

Для тое речи и памяти Мы жикгимонтъ, Божю милостью Король Польскій, Великій князь Литовскій, Рускій, Княжа Пруское, Жомонтскій и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми то листы которымъ всимъ слушнымъ, нишнимъ и потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменитость маючимъ:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ мѣсть Нашихъ Великого Князьства Литовского, и покладали перед Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Князя Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности имъ выписаны; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 2 име; 6 Витольтъ; 7 Божи; 8 дедичъ; 11 Володимерскій; 13 нинишнимъ; 14 будетъ; 20 вышей мененой; 21 томъ; 24 Напервей; 27 ижъбы; 28 пенязи; 29 рухаючи; 31 въ; 32 которое; 34 тычетъ; 36 жидовское; 37 напретивно; 39 добре; 40 свидетельство; 41 допущано маеть; 47 оное; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 ижъ *нема*; 52 позычыл; 53 ты; 54 маеть; 55 альбо; 60 колве; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 одное кривавое мокрое; 68 свѣтое; 69 костельное; 72 маеть; 76 истепую; 78 *дали*: тотое у своей; 83 половицы; 92 очистень; 93 мези; 94 места; 95 нашего; 107 маеть; 108 нашой; 113 пенезей; 114 поступокъ; 115 найдеть; 116 *дали*: панство; 122 дають; 123 отъ; 124 места; 126 ажъ-бы; 127 казиль; 130 имѣня; 134 пенезной; 140 вложона; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божи; 148 приказани; 149 есть; 151 речи; 152 *дали*: пятьдесятъ; 153 будетъ; 154 вызваня [?]; 156 свидетельство; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 162 *дали* (мѣсто); 164 хрестіанинъ; 167 тыхъ; 168 если бы; 169 и онымъ; 170 другіе; 175 пенезей; 178 листь; 180 жидомъ; 181 мѣсто; 182 имѣня; 184 дѣтя; 186 *дали*: на; 188 добровольне; 189 нижлибы; 190 бы; 191 суди; 193 надто; 194 ижъ; 195 свѣтый; 197 припудиль; 198 окрутне; 202 грозне; 204 остаточне; 205 человекее; 206 посполитые; 207 выстерегать; 208 посполитое; 209 забитю; 210 дѣтяти; 211 тогдѣ; 212 невиностью; 213 нелитостиве; 215 *дали*: бы; 218 на; 221 конъ, *дали*: былъ бы в; 228 пенязи; 230 есть; 231 заставень; 233—234 тотъ то; 235 тое; 236 речи; 239 жебы; 240 мынцаре; 241 князьствѣ; 242 уставены; 243 пенезми; 245 черезъ; 248 колве; 250 бѣ *нема*; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 263 добровольне; 264 и мають; 266 дотыкати; 268 заказуючи и имъ; 270 артикулы; 271 есьмо;

272 привили; 273 выписаны; 274 есть; 281 будучи; 282 Зимонтъ (а Рымонтъ); 283 рыцаре; 284 а Луба; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломъбытѣе подданныхъ Нашихъ жидовъ, въ местѣхъ Нашихъ Великого Князьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили есмо то имъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталося есть и дано въ Мельнику передъ Водохрищами, лѣта нароженя Христова полторы тысячи и семь.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовскаго Маршалкомъ Нашимъ навышшимъ и передъ Старостою Городенскимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ, Воеводою (Полоцкимъ), и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ, Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, державцою Успенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ). Кухмистромъ Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ, и передъ Яномъ Миколаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, Старостою Слонимскимъ и передъ иными паны.

Черезъ руки Петра Опаленскаго Познанскаго Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

Приписка: Есть до книгъ уписана тая копія слово в слово.

У того екстракту, при печати притисненной, подпись рукъ тыми словами: Въ небытности пана Себестіана Корижни, писара кгородскаго Виленскаго, Станиславъ Бартълومهевичъ Радвинъ Ивановичъ.

Который же тотъ екстрактъ, ку активованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

А. Дз я л и н с ь к и й, «*Zb. praw. lit.*»: Wo imia bożeje, stansia. Iżby błudnych rzeczy zapamiętałyech, kotoryje sia dejut' pod czasem, i inoho by rostyrhu mudryj rozum naszoł, aby potwierzeniem listow byłoby przywiedeno, swetkow dostojnych swedectwom byłoby wmocneno, ku wieczności, dla toje reczi i pamięci. My Żikhimont bożiu miłościu korol Polskij, welikij kniaź Litowskij, Ruskij, kniaźa Pruskoje, Żomojtskij i inych pan i dedicz: znamenujemy tymi to listy, kotorym wsim słusznym ninesznim i potom buduczim tych listow znamenitost' majuczim. Bili nam czołom Żidowe nasze: z Berestia, s Trokow, z Horodna, z Łucka z Wołodimera i zynszich mest naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, i pokładali pered nami priwilej najasnejszoho kniaźati i pana kniazia Alexandra, to jest Witowta kniazia Litowskoho i dedicza: w ktorom prawa i wolnosti im wypisany; i bili nam czołom, abychmo im tot priwilej umocnili, i potwierdili naszym listom, kotoryj priwilej tymi słowy jest wyłożon.

Wo ime bożie stansia. My Alexandr, abo Witolt z bożi łaski welikij kniaź Litowskij i dedicz Horodenskij, Berestejskij, Dorohickij, Łuckij, Wołodimer-skij, i inszych: znamenito czynim tym naszym listom, ninisznim i potom buduczim, komu budeť potrzeba toho wedati, abo cztuczi jeho słyszati. Umyslili

jesmo s pany radami naszymi i dali prawa i wolnosti wsej Żidowe wyszej mene-
noj meszkajuczim w tom panstwie naszym, kotoryi sut' niżej w tom liste na-
szom wypisany. Naperwej ustawiljesmo iżby za peniazi ruchajuci abo wyszjoj
reczi ktoroje sia tyczet' parsuny Żidowskoje napretiwku Żidowe dwum
chrest'janom a tretemu židu, kotoryj by sia dobre chował w zakone swojem
żidowskom, swedectwo dopuszczono majet' byti. Też jestliby chrest'janin
nahabał žida mowiaczi, iżby jemu swoju zastawu zastawił, a žid by jemu toho
zapreł, a chrest'janin by jemu ne choteł weriti: žid prisiahszi na ważnosti
onoje zastawy, a zasia prisiahszi chrest'janin: doswetczyłby to na neho, majet'
jemu to zapłatiti. Też jestliby žid chrest'janinu ne dawsi swetkow, rek by
pożyczil ty zastawy, a on by zapreł to chrest'janin majet' zapłatiti albo pri-
siahoju sia oczistiti. I też moh by žid wziati imenem zastawy, wsiakije reczi,
kotoryje by byli jemu zastaweny, kotorym kolwek imenem byliby wymoweni.
Ot tych to reczej żadnoho habania neczinecz, wyniawszi odnoje kriwawoje,
mokroje chusty swietoje kostelnoje, kotorych żadnym obyczajem ni odin pri-
j-mowati ne majet'. Też jestliby chrest'janin nahabał žida o zastawu ktoruju
majet' žid, kotoraja by jemu była czerez złodejstwo, abo czerez khwałt wziata,
na tuju istenuju zastawu, žid majet' prisiahnuti, jako ne wedał koji jemu
wkradeno, abo khwałtom wziato, to toje uswoje prisiahi wymowiti, majet',
kak jemu taja zastawa zastawena, oczistiwszi sia chrest'janin, majet' po-
łowicy lichwy płatiti, kotorajaby jemu do toho czasu primnožiła. Też jestliby
czerez upad, požohi, abo złodejstwa, abo czerez khwałt, reczi swoi zastawle-
nymi zastawami utratil by, a chrest'janin kotoryj by jemu zastawił wsiakij
ne majet' žida habati, žid swojeju własnoju prisiahoju budet' oczisten. I też,
jestliby židowe mezi soboju nezvodu, abo swar poczali, sud'ja mesta naszoho
žadnoho peresuda na nich ne majet' brati: ale my tolko, albo nasz starosta,
budietli ich suditi, a na nich by kotoraja wina abo prostupka priszła, tot sud
majet' byti na nas zachowan. Ktomu, jestliby chrest'janin židu ranu nekoto-
ruju zadał, winnyj takowyj, majet' winy zapłatiti, czim majet' nam czołom
biti, a rannomu majet' dosyt' wcziniti, podłuh ran jeho, jako szlachticzu.
Też jestliby chrest'janin žida zabił, majet' byti karan jako winnyj, wsiakije
reczi ruchomyje, abo ne ruchomyje majet' byti w naszjoj mocy. I też jestliby
chrest'janin žida wdarił tak, jakoby kriwi nerozlił, majet' na nem wina byti
wodłuh obyczaja naszoje ziemi, a wdarenomu i obrażonemu majet' dosyt'
wcziniti, jako szlachticzu. A jestliby penezej nemeł, tohdy za postupok, jako
prawo najdet', majet' byti karan. I też jestliby žid czerez panstwo naszo jechał,
žadnyj jemu nahabania cziniti ne majet'. A jestliby kotoryje reczi kramnyje
wez, majet' myto płatiti czerez wsi myta położonyje kak i inszyje dajut' myto.
Też jestliby židowe, podłuh swojeho obyczaja nekotorocho žida umerłocho, ot
mesta do mesta, ot poweta do poweta, abo ot odnoje zemli do druhoje zemli wezli
by czerez myta, niczoho na nich myta ne majet' brano byti. Chocziemo, jestliby
tak zaisto mytnik szto brał na nich, aż by jako rozbojnik karan był. Też jest-
liby chrest'janin kopiszcza ich woził, abo khwałtom nachodił: chcemo, iżby
podłuh obyczaja naszoje zemli praw naszym, był karan, a wsi imenia jeho
majut' na nas spasti. Też, jestliby chto kak na szkołu židowskuju metał, tot

majet' staroste naszomu zapłatiti dwa funty percu. Też jestliby kotoryj žid był najden sud'i swojemu u wine penežnoj abo wynszoj kotoroj, kotoraja z dawna ułożona, to majet' zapłatiti. Też jestliby žid czerez wyznanie swojeho sud'i, byłby pozwan k sudu, perwyj i druhij raz ne prziszol by, majet zapłatiti winu za obadwa razy kotoraja włożona. A jestliby k tretemu wyznaniu ne prziszol, wina kotoraja położona dla wpometania, sud'i majet' zapłatiti. A jestliby žid žida ranił, winu sud'i swojemu, wodłuh obyczaja zemskoho, zapłatiti. Też ustawilijesmo, iż žadin žid nie majet' prisiahati na desiaterom boži prikazani, to jest knihi Mojsejewy, tolko o welikoj reczi, kotoraja by była piatdesiat hriwen serebra litoho: abo budet' pered oblicznostiu naszoju wyznania a majet' prisiahati pered szkołou u dwerej. I też, jestliby žida zabito, a czerez swedecstwo, ne moh dowesti swoim prijatelem, kotoryjby jeho zabił, jestliby moh w pytaniu nekotorocho podobrenoho meti: my židom na protivku podobrenoho, choczm obroncoju byti. I też, jestliby chrestianin, nekotoroj židowce rukoku khwałtownoju meł szto wcziniti, abo wdarił, majet' byti karan podłuh prawa naszoje zemli. I też, sud'ja zidowskij, kotoraja sia diejet, meži židy prihoda, k sudu ne majet' pered sebe priwoditi: oližby czerez skarhu byłby naweden. Też, jestliby židowe hde sobe vybrali, u szkole abo hde kolwe, tam majut' sužony byti. I też jesliby ot žida chrestianin, zastawu swoju wyzwolił, tak, kak by jemu lichwy ne zapłacił: a tych to lichw, jestliby czerez mesiec nedał, i onym primnožajut' druhij lichwy. Też žadnoho w domu židowskom ne choczm hostem meti. I też jestliby žid na imenie, abo na listy panow znamenitych peniazej by pozyczył, a toho czerez swoi listy, abo peczati doswiedzil, my židow mesti inszych zastaw imenie zastawlenoje naznamenujemo, a jemu toho to imenia na protivku khwałtowi choczm boroniti. Też jestliby kotoryi detia židowskoje okormil, tot jako złodej majet' karan byti. I też jestliby žid wzał u chrest'janina na zastawu czerez czas odnoho roku deržałby. Jestliby waźnosti peniezej pozyszonych ne wcziniła, aby žid sud'i swojemu, tuju zastawu okazał, jestliby taja zastawa ne dobra była, starostie naszomu majet' wskazana byti, a potom žid jeje dobrowolne majet' prodawati, jestliby taja istnaja zastawa nižliby rok prziszol, swojemuby sud'i wskazana. A jestliby zastawa w žida czerez rok deń odin była, potom žadnomu žid ne majet' opowedati. Nadto, choczm, iżby žadnyj žida k zapłacie zastawy jenow deń swietyj ne pripužał. I też, jestliby chto žida, k zapłacie zastawy jeho, w deń swiatyi pripudił, abo khwałt w domu by jeho wczinił, jako rozprawca skarbu naszojo okrut ne majet' byti karan. Też podłuh ustaw papežskich wo imia swiatoho otca naszojo, hrozne prikazujem, aby na tom židowe ostatoczne w panstwie naszom ustaweny, meli byti odwineny, iż požiwajut' człoweczeje krowi, khdy to jest' na protivku zakonu i ustawy, iż židowe pospolityje majut' utiahati i wysterehat sia, ot pospolitoje krowi, ale jestliby nekotoryj žid, o zabitiu detiati chrest'janskoho, czerez chrest'janina był obwinen, takowy majet' byti poswetczon trema chrest'jany, a trema židy dobrymi, a khdyby žid był poswetczon, to hdie žid winoju majet' byti karan za prostupok, a jestliby swetki preczonyje, newinnost'ju jeho poswetczili by, chrest'janin winu ktoruju žid meł terpeti, nemilostiwe majet' płatiti. Też, ustawilijesmo iżby židowe, konej

pospolitych w deń tolko zastawu majut' brati jawno; a jestliby nekatoryj kon, byłby w žida kradenyj, czerez chrest'janina byłby najden, tohdy žid własnoju prisiahoju oczistitisia majet', rekuczi: žem toho konia w deń wziął, kotoryjże za peniazi moi jest zastawen: a tot to žid, ot toje reczi, budet' wybawen. I teź žeby myncare w kniaźstwe naszom ustaweny, židow s fałszywymi penezmi, abo z reczmi inszimi, sami czerez pośła naszoho wojewody, i teź czerez mieszczan, kotorym kolwe obyczajem, takowych imati ne smeliby. Teź jestliby žid niekatoryj pripužonyj, welikoju potrzebnoju, času nocznoho wołałby, a jestliby chrest'jane jemu ku pomoženiu ne pribegli, ku wołaniu wsiakij sused, i teź žid, tridcat' szelahow majet' zapłatiti. I teź, ustawilijesmo, iżby židowe prodawali wsiakuju recz dobrowolne, i majut' kupowati i chleba sia dotikati, jako i chrest'janin, a zakazujuczi im, winu nam majut' zapłatiti. I teź, wsi kotoryje artykuły dalijeśmo im na tom priwili naszom wypisany, potwierżajem to im na wecznyje czasy, i peczat' naszuz kazalijesmo priwesiti. Stalo sia jest, i dano, w Łucku, w oktawu swiatoho Iwana krestitela (1. lipca): pod lety bożeho narożenia, tisiacza trista let, osmdesiat i osm let (1388). I pritom byli tyje swetkowe: kniaź Fedor wojewoda łuckij, buduczni toho času Žimont rycere a Łuba bojare z Litwy i teź Minkhajło i z Oszmeny i teź z Litwy inszije bojare.

My teź, na czołom bit'ie poddanych naszych židow w mestech naszych welikoho kniaźstwa Litowskoho, pri tych wsich członkach zostawili jesmo, i potwierdili iesmo to im naszym listom na wecznost'. A dla lepszoho swedomia i peczat' nasza k tomu listu naszomu jest zawieszona. Stalo sia jest i dano w Melniku, pered wodo chryszczami (5. stycznia), leta narożenia Christowa, połtory tisiaczi i sem (1507). Pered welebnym otcom kniazem Wojtechom biskupom Łuckim, i pered welmożnymi pany: Mikołajem wojewodoju Trockim, i pered Janom z Zaberezynia welikoho kniaźstwa Litowskoho marszałkom naszym nawyszszim, i pered starostoj Horodenskim, i pered Stanisławom Hlebowiczom wojewodoju, i pered kniazem Iwanom Hlinskim wojewodoju Nowhorodskim, i pered kniazem Michajłom Hlinskim derżawcoju Utenskim, i pered Wojtechom kuchmistrom korolewoje jeje miłosti starostoj Kowenskim i Bełskim, i pered Janom Mikołajewiczom marszałkom dwornym starostoj Słonimskim i pered innymi pany. Czerez ruki Petra Opalenskoho Poznanskoho gubernatora, ktoromu tyje reczi byli polecany.

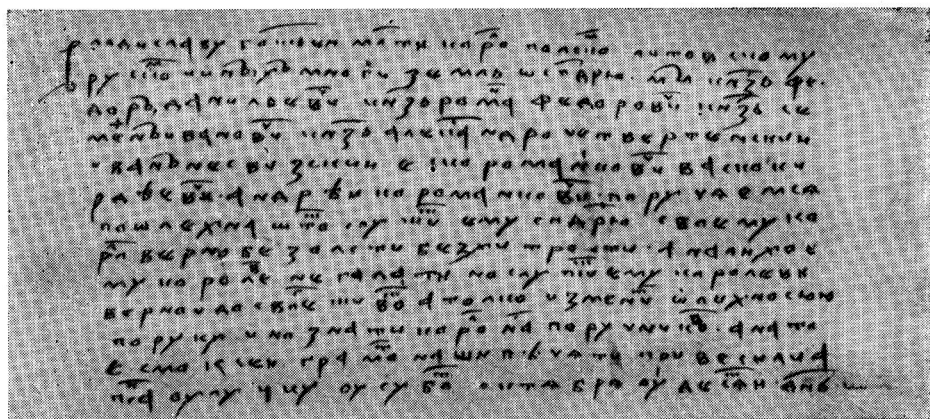
46. *Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна*

10 жовтня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 11, стор. 11; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 10; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 22, стор. 41—42.

У тексті грамоти не вказано року її написання. Але оскільки зберіглася грамота подібного змісту латинською мовою, датована жовтнем 1388 р., то дослідники приписують їй цей рік.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 115.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бєвзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; В. Борковський, «Синт.»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.» та ін. Грамота описана в «Arch. Sang.», стор. 155—156.

Владиславу. божьей¹ млісти² коро(л)³ польско(м). литовскому. руско(м) и йныхъ⁴ многи(х) земель ѿспдрю⁵. мы кнзь федоръ данильєви(ч). кнзь рома(н) федорови(ч) кнзь семень йванови(ч) кнзь алек(с)андро четвертенский⁶ йванъ несвизский⁷. еско романкови(ч) васко кирдѣєви(ч). андрѣй-ко⁸ романкови(ч). поручаемсѧ⁹ по ѡлехна што(ж) служи(т) ему спдрю¹⁰ своему коро(л) верно безо лсти без хитрости. а на лихо ему короле(в) не гадати но служи(т)¹¹ ему королеви верно й до свое(г) живо(т)а толко йзмени(т) ѡлехно сюю поруку йно знати коро(л) на(с) поручнико(в). а на то есмо к сей¹² грамо(т) наши пѣчати привесили а пса(н)¹³ оу луцку оу субо(т) ѡктябра оу деса(т)и¹⁴. днь. ѿ

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 3 *Титли розкриваються повністю*: корол[ю]; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 9 поручаемся; 11 служил[и]ти.

«Arch. Sang.»: 1 божю; 2 м[и]л[о]ст[ю]; 3 *Титли розкриваються без застережень*; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 5 госп[о]д[а]р[ю]; 6 Четвертенский; 7 Несвизский; 8 Андрѣйко; 9 поручаемся; 10 г[о]сп[о]д[а]р[ю]; 12 сей; 13 писан; 14 десатий.

47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом
короля польського Владислава та королеви Ядвіги

16 грудня 1388 р.

Текст опублікований М. Круповичем, № 4, стор. 6; М. Погодіним у «Вилensk. вестн.», Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 23, стор. 36—37, 1867, № 23, стор. 22—23; І. Срезневським у «Свед. і заметках», стор. 213—214; В. Розовим, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23, стор. 42—44.

Подається за виданням В. Розова.

І. Срезневський, Я. Головацький і В. Розов вказують на те, що оригінал знаходився в бібліотечі графів Красинських у Варшаві, № 39, а М. Крупович — що в бібліотечі Костянтина Свідзінського в Сульгустові, копію з якого зробив Круповичу М. Малиновський.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.», «Елементи»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Істор. морф.», «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Я. Спринчак, «Очерк»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.»; Є. Карський, «Белоруссы», та ін.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 256.

Мы кна(з) дмитрій ¹. ѿлгѣрдови(ч) ². чинимъ ³ знамени(т) ⁴. тымъ ⁵
листо(м) ⁶. ѿже ⁷ ѿмѣюще ⁸. чистоѣ ⁹ мысли мѣсрдие ¹⁰. и по(ж)дание ¹¹.
к велико(м) ¹² королеви володиславу польско(м) ¹³. ѿ ¹⁴ къ ѿго королі-
ци ¹⁵ адвизѣ ¹⁶. ѿ къ ѿго дѣте(м) ¹⁷. ѿ ¹⁸ къ ¹⁹ корунѣ польскои. хотѣчи ²⁰
с ²¹ нашими. дѣтми. ѿму ѿ ѿго короліци. ѿ кору(н) ²² по(л)скоѣ. службу
вѣр(н)ѣ ѿ оуставичнѣ оуказати. тому ²³ ѿтому королеви. володиславови.
ѿ ѿго коро(л)ци ѿ ѿго дѣте(м) ²⁴. ѿ корунѣ польскоѣ ²⁵. слюбуемъ ²⁶ дер-
жати. цѣлюю правду ѿ чиста вѣра. с ²⁷ наши(м) ²⁸ дѣтми ѿ с ²⁹ наши(м) ³⁰
послѣдки. при немъ ѿ на вѣ(к) бы(т) ³¹. а николи ѿ(т) ³² ни(х) ³³. а ни ѿ(т) ³⁴
коруны по(л)скоѣ никоторою ³⁵ хитростью ³⁶ ѿ(т)стати. але ѿто ³⁷ вси(х)
неприятеліѣ ѿстерега(т) ³⁸ всею нашою силою ³⁹. ѿ на вѣ(к) ⁴⁰. помагати ми.
а а(ко) ко(л) ⁴¹ тако(ж) ⁴² ѿслубили ⁴³ бы(л) ⁴⁴ ѿсмо. кна(з) ⁴⁵ дмитрію мос-
ковско(м) ⁴⁶ ѿ правду дали. оужь ѣде(м) ⁴⁷. и хоче(м) ⁴⁸ са порожни. оучини-
ти тоѣ прав(д)ы. про(т) ⁴⁹ абы коро(л) ⁵⁰ бы(л) ⁵¹ бзпечнѣший ⁵². оу нашей
службѣ. ѿ оу ⁵³ правдѣ. коли са ⁵⁴ вороти(м) ⁵⁵. сложи(в) ⁵⁶ той слю(б) ⁵⁷.
тогда хочемъ ⁵⁸ кголдова(т) ⁵⁹. короле(в) ⁶⁰ ѿ ѿго короліци. ѿ его дѣте(м) ⁶¹.
ѿ кору(н) ⁶² польскоѣ ⁶³. вѣрное послу(ш)ство ⁶⁴ держа(т) ⁶⁵. подѣ присагою
ѿ по(д) ⁶⁶ ч(с)тью ⁶⁷. подлугъ ѿбычаѣ ⁶⁸. а(ко) ко(л) ⁶⁹ бывае(т) ⁷⁰ при голдо-
ванию ⁷¹. а на крѣпо(с) ⁷² то(г) ⁷³ листа. привѣ(с)ли ⁷⁴ ѿсмо наша печа(т) ⁷⁵.
абы то крѣпко здержа(т) ⁷⁶. не ѿзрушисто ⁷⁷. никакими, ⁷⁸ дѣ(л) ⁷⁹. а дана
грамо(т) ⁸⁰. в ⁸¹ молодечнѣ в ⁸² середу. декабра. ѿ ⁸³. днѣ. а то са конча(л) ⁸⁴.
в ⁸⁵ лѣ(т) ⁸⁶ бжѣе ⁸⁷. а. т. п. ѿ ⁸⁸ ѿ. е лѣ(т) ⁸⁹. а при то(м) ⁹⁰ бы(л) ⁹¹ боаре.
бра(т)ша ⁹². минигайло. кна(з) юрьѣ ⁹³ кожишно ⁹⁴. иванови(ч) ⁹⁵.

М. Крупович: 1 *Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті, розділові знаки не збігаються з нашим виданням*; 3 чиним; 4 знаменито; 5 тым; 6 листом; 8 имуюче; 9 чистое; 10 милосердьє; 11 поздание; 12 Великому; 13 Польскому; 15 королицы; 16 Ядвизе; 17 и к дѣтем; 18 к; 22 корунѣ; 26 слюбуем; 27 нашими; 28 быти; 34 ото; 35 остерегати; 39 яколь; 40 також; 41 и слюбили; 42 были; 43 Князю; 44 Московскому; 46 хочемся; 47 прото; 48 Король; 50 безпечнешии; 52 колися; 54 сложим; 56 хочем; 57 кголдovati; 58 королеви; 60 корунѣ; 62 послушенство; 63 держати; 70 неизрушысто; 71 крѣпость; 72 того; 73 привесли; 74 печать; 76 сдержати; 77 Козшно; 79 дѣлы; 80 грамота; 82—13; 83 коньчыла; 84 лета; 85 слово божье *пропущене*; 86 слово лѣтъ *пропущене*; 88 были; 89 Братша; 90 Юри.

Я. Головацький, «Пам'ятники»: 1 *Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті*; 4 знаменито; 6 листомъ; 10 милосердіє; 12 великомъ; 13 польскому; 14 и, *розділові знаки не збігаються з нашим виданням*; 16 слова Ядвизѣ и къ его дѣте(м) *пропущені*; 18 и корунѣ; 19 хотячи; 20 съ; 22 корунѣ; 23 томъ; 24 дѣтемъ; 27 нашими; 28 сты; 29 отъ; 30 нихъ; 31 а отъ; 33 хитростію; 34 отъ; 35 остерегати; 37 вѣкъ; 39 яко коли; 40 такожъ; 41 и слюбили; 42 были; 43 князю; 44 Московскому; 45 ѣдетъ; 46 хочеть; 47 про то; 48 король; 49 былъ; 50 безпечнѣший; 53 воротимъ; 54 сложивъ; 55 слюбъ; 57 кголдovati; 58 королеви; 63 держати; 65 подъ; 66 честью; 68 бываетъ; 71 крѣпость; 72 того; 74 печать; 76 здержати; 78 Ивановичъ; 79 дѣлы; 80 грамота; 81 въ; 83 кончало; 84 лѣто; 85 божье; 86, *аѣп и не лѣтъ*; 87 томъ; 88 были; 89 Брагша.

І. Срезневський, «Свед. и заметки»: 1 Дмитрий; 2 олѣгѣрдович; 6 мостом; 7 йже; 25 Польской; 32 ни которою; 34 ѡ то; 36 силою; 41 и слюбити; 51 и ѳу; 61 Польской; 67 ѡбычая; 69 кголдowaniu; 70 не изрушиті; 75 ни какими.

М. Погодін, «Вилensk. вестн.»: 1 *Титли розкриті без застережень, надрядкові знаки відсутні*; 2 Ольгердовичъ; 4 знаменито; 10 мыслими лосердіє; 11 *іє передається через іє*; 18 *къ нема*; 19 *а передається через я*; 20 *съ*; 26 слюбуемъ; 28 сты; 33 хитростію; 34 отъ; 41 и слюбили; 45 ѣдетъ (sic); 46 хочеть; 47 про то; 67 обычая; 68 бываетъ; 81 въ; 89 Брагша; 92 и.

48. Мстиславський князь Семен-Лигвений присягає на вірність польському королеві Владиславу

25 квітня 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 10, стор. 26; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 533; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 10, стор. 192—193, 1867, № 10, стор. 12—13; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 119, 1882, стовп. 259—260. Згадується у зв'язку з визначенням дати її написання М. Дашкевичем у «Заметках»,

стор. 156; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16, а також в «Примечаниях» до «Актів ЗР», 1846, т. I, стор. 5—6; у «Протоколах», стор. 232; М. Карамзіним в «Історії», т. V, прим. 108, 217.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», та ін.

Для даної збірки використано текст грамоти з «Актів ЗР». Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Западнорусские акты», № 1. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 173.

Мы ¹ князь Семень, инымъ именемъ Лыгвеній ², чинимъ знаменито ³ симъ листомъ, кто на нь ⁴ возрить, или прочитаеть, ижъ ⁵ коли освящены ⁶ господинъ ⁷ Володиславъ, Божьею ⁸ милостью ⁹ король Полскій ¹⁰, Литовскій ¹¹ и Рускій и иныхъ ¹² земль многихъ господарь ¹³, братъ нашъ милѣйшій ¹⁴, поставилъ насъ опекальникомъ мужемъ и людемъ Великого Новгорода: и мы тому корол(ю) ¹⁵, и Ядвизѣ, королицѣ королевства Полского, и съ ¹⁶ тыми людьми съ ¹⁷ Великого Новаго(ро)да ¹⁸, како жь долго держимъ у нашемъ опеканю ¹⁹, слюбили есмы ²⁰, и еще ²¹ симъ листомъ слюбуемъ ²², ижъ ⁵ хочемъ при нихъ, при корунѣ королевства Полского пристати, и съ нашею сило(ю) и съ нашими помочми, и съ ¹⁶ нашею радою, и съ ¹⁶ нашимъ остереженьемъ ²³ безо всякой ²⁴ лъсти ²⁵ и хитрости; не хочемъ такожъ николи отступити ²⁶ ихъ, коруны ²⁷ королевства Полско(го); а сему на свѣдѣство, наша ²⁸ печать ²⁹ привѣшена ³⁰ есть ³². А... данъ ³¹ есть ³² у Судомири ³³, у недѣлю ³⁴, у тыйждень ³⁵ по Великомъ дни, лѣта Божья ³⁶ тысяча ³⁷ 389 ³⁸.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 4 нань; 5 ижъ; 6 осващены; 15 королю; 21 еще; 24 всакой; 29 печать; 31 а данъ; 32 есть; 33 Сѣдомирѣ; 36 Божья; 37 тисача; 38 тпд.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 Лыгвени; 3 знаменит[о]; 5 иже; 6 освящени; 7 глосподиинъ; 8 Бложье; 9 м[ил]л[о]сти; 10 Полскии; 11 Литовскии; 12 Рускии, иныхъ; 13 г[ол]е[л]у[д]л[ар]ь; 14 милеишии; 16 ис; 17 с; 18 Нова — года; 19 опеканию; 20 есми; 21 еще; 22 слюбуемъ; 23 остережении; 24 всякои; 25 лети; 26 отступ[и]ти; 27 коруне; 28 наша; 29 печат[ь]; 30 привешена; 32 есть; 34 н[е]д[ѣ]лю; 35 тыйжде[л]нь; 36 Бложья; 37 тис[я]чя.

49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям

18 червня 1389 р.

Текст опублікований С. Бершадським в «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 26—28, № 2, звідки передруковується в цьому виданні.

Оригінал не відшуканий, копія від 19.VIII 1547 р., завірена Сигізмундом Августом, збереглася в актових книгах Метрики литовської («Записи», № 120, арк. 363).

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 156—161.

Крім того, грамота завірялася ще пізніше Яном Казиміром 20.VI 1655 р. і Станіславом Августом 19.XII 1785 р. Остання занесена в книгу «Судных дел», № 234, арк. 253.

Жикгимонтъ Августъ милостю Король Полскій Великій Князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомоїцкій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознайменуемъ тымъ листомъ, кому того вѣдати належить нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, постановившисе передъ Нами и радами Нашими, подданные Наши, жидове Городенскіе: Июда Абрамовичъ, Шмоило Якубовичъ, именемъ своимъ и именемъ усеѣхъ жидовъ Городенскихъ, били Намъ чоломъ и покладали передъ Нами привилей подъ тытуломъ и печатью Наяснѣйшаго Княжати пана Александра, albo Витольда, Великого Княжати Литовскаго, у которомъ привилью права и вольности въ собѣ замыкають онымъ наданые и позволенные, просили Насъ, абыхмо преречоный привилей Нашимъ привилеемъ ствердили. Который привилей слово до слова так се въ собѣ маеть:

Въ ыме Панское, аминь.

Люцкые sprawy, естлибы не были ствержены голосомъ светковъ, albo сведецтвомъ писма, борзо бывають въ запомненю.

Про то Мы Александръ, або Витольдъ, з ласки Божое Княжа Литовское и дедичъ Городенскій и Берестейскій, Дорогицкій, Луцкій, Володимерскій и иныхъ земель, ведомо чынимо тымъ теперешнимъ, яко и на потомъ будучого веку людемъ, до которыхъ ведомости тотъ Нашъ листъ прыдетъ: Ижъ жидамъ Нашимъ Городенскимъ права и вольности имъ самымъ и потомкомъ ихъ надаемъ и позволяемъ, яко нижей описано такъ выражаемъ.

Ижъ жыдове Городенскіе на пляцахъ тыхъ, на которыхъ теперь мешкають, то есть, почавши отъ мосту замку Городенского ку рынку, обаполь улицы, до улицы, которая идетъ зъ улицы Замковое ку Подолю; тыломъ тые пляцы до домовъ церковныхъ и дому Ивановского. А з другое стороны улицы до цмынтару, а поперекъ до цмынтара а пляцов костелныхъ аж до речки. Городницы. А около ку замку до малое церкви.

На которыхъ тыхъ плацахъ надъ Городницею божница ихъ жыдовская стоить.

До того копища ихъ, гдѣ змерлыхъ своихъ ховають, подле пляцовъ жыдовскихъ надъ Городницею до самое речки Городницы, а ждовжъ до пляцу пана Ивана Федоровича, а з другое стороны vzdлужъ до улочки и до пляцовъ костельныхъ.

Съ которого того копища такъ теперешнего, яко и на потомъ набытыхъ пляцовъ, так тежъ пляцовъ божницы ихъ жыдовское жадныхъ податковъ а ни повинности до скарбу Нашого давати не мають.

До того позволяемъ имъ в домахъ своихъ вшелякіи пожитки себе привласшати і вшелякіе накое, дома робечы до скарбу Нашого повинность дорочную.

Гандле и куплю в рынку и в клеткахъ, и по улицахъ з мешаны заровно отпраовати усжывати мають; ремесла вшелякія робыти.

Волно резникомъ жидомъ, было купуючы, в рынку и в клеткахъ своихъ тушами и чвертями, и на шроты рубаючи, кому хотя продавати волно, не даючи за скарбу Нашого жадное повинности, плечкового и лоеваго.

Кгрунтовъ оромыхъ и сеножатныхъ, которыи теперь мають и напотомъ набудуть, заровно з мещаны до скарбу Нашого платечы, заживати мають.

И иншыя права и волности, в привилияхъ отъ Насъ жидомъ Берестейскимъ въ року тисеча трыста осмдесять осмомъ наданныхъ, и тыхъ жидовъ Городенскихъ при томъ же праве заставуемъ.

Абы тогды тые речы вишь выраженные на вечные часы и веки могъ тотъ листъ Нашъ (?), выразившы нижей именами светки при томъ былыхъ, онымъ дали есмо и печатью Нашою змоцнили.

Деялосе в Луцку, передъ святомъ Яна светого Хрестителя, року отъ нароженя Сына Божого тисеча трыста осмдесять девятого, месеца июня осмнадцатого дня, индикта третего.

Пры томъ были люди зацные: Оедоръ княжа, на тотъ часъ Воевода Луцкій; Рымонъ и Жыкгмонтъ, жолнере альбо бояре з Литвы; такъ тежъ Минкгайло з Ошмены, тежъ з Литвы. И при многихъ людей веры годныхъ светковъ.

Мы тогды, на прозбу помененныхъ подданныхъ Нашихъ жидовъ Городенскихъ, во всихъ оныхъ пунктахъ, клязузулахъ, артикулахъ ласкаве склоняючисе ку менованому привилею, права и волности, въ пререченомъ привилею описаные, умыслили есмо ствердить, умоцнить: якожъ тымъ привилеємъ Нашымъ ствержаемъ, умоцняемъ, хочечы, абы на вечные потомные часы моць мели.

И для лепшое веры и моцы до того листу привилею печать Наша есть завешона. Писано у Вилни, подъ лета Божого нароженя 1547, месеца Августа 19 день, индикт 5.

Sigismundus Augustus, Rex.

Валериянъ, писарь.

*50. Великий князь литовський Вітовт пише листа про
в'язовецького судника Пилипка*

Після 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 65, стор. 103, звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 262.

Отъ великого князя Витовта... смерде. Тилько тотъ судникъ Вязовецькій Пилипко жаловаль ся намъ: привернулъ дей еси его къ конокормству; ино чи не боишся ты, смерде, насъ, да чи не бываль ты у насъ подъ посохомъ, што его съ того дѣла вернешь, што онъ на насъ суды чинить? А писанъ у Веленѣ въ дворѣ, у пятокъ по Велицѣ дни на Святой недѣли.

51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневичів, а також Миша Мужиковича на відповідне майно

23 травня 1390 р.

Текст опублікований В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23-а, стор. 175—176, звідки передруковується і в цій збірці.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; І. Слинько, «Наук. зап.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, та ін.

А се знаменито буду(т). и свѣдочно всѣмъ. добрымъ. што на тотъ листь оуоздрать. Мы панъ ѡнъ дѣдичъ тарнувський. староста руский. познавами то нашимъ листомъ. господарѣ нашего милостивого. короля влодислава. ѣго приказаньемъ. то ѣсмы вчинили. игнаткови черневи(ч) дали ѣсмы ѡ(т)мѣну. за пекули(ч). и ѣго брату самоилови. оу тѣшковичехъ, воземъши подъ слугами королѣвскими. ѣхъ вотнину дворища фалелѣевичъ. што же мишь мужикови(ч). держаль та дворища оу тѣшкови(ч). королѣвъ слуга. и мы ѣсмы. тому исному мишеви и ѣго дѣтемъ дали ѣсмы фецеви(ч) дворище и бугданъчича оу новосѣльце(х) на вѣки. и дѣтемъ ѣго. за ѣго дворища за ѡ(т)мѣну. што же имѣлъ оу тѣшковичи(х). а тако дали ѣсмы мишеви та дворища оу новосѣльце(х) и землею. и сѣножатями. и зъ гайми. и ставомъ. и з болоты. и со всѣми оужитки. ѡко коли. из вѣка вѣчному было к тѣмъ дворищомъ. а на то дали ѣсмы. грамоту нашу. и печать завѣсили. на потвержѣнныѣ тѣ(х) дворищъ. а данъ листь по бжьюмъ нарожѣнныѣ. а. лѣ(т). и. т лѣ(т). и деѡаносто лѣ(т). на стго дха днь оу перемышли. а имать мишь служити кролеви стрѣльцемъ на каждую воину. а при томъ были и свѣдци. панъ ходько быбельский. панъ мичко мжюрувський. панъ фебрунь воєвода. панъ васко кузмичъ, костько судья перемышльський. воитъ перемышльський михалко. и вели было добрыхъ при томъ. кто жь коли зломи(т) нашу грамотоу су(д) пре(д) б(г)мъ имаю с нимъ.

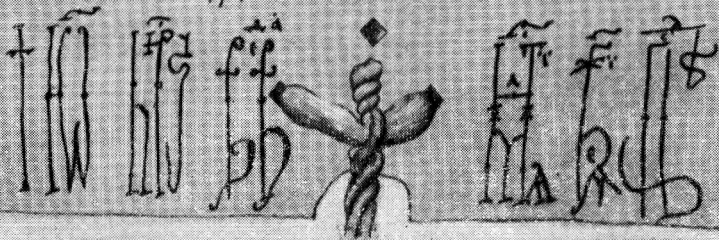
52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства

Близько 1390 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», т. VI, стор. 8—12 (після оригіналу іде його польський переклад); в «Archiva», т. I, стор. 3—4. Описана Д. Зубрицьким в «Hist. m. Lwowa», стор. 77. Мовна основа південнослов'янська, але є східнослов'янізми.

Текст і фотокопію для цього видання взято з праці А. Прохаски «Codex».

азъ Іѡ. Мирча великий воивода и глосполдиинъ въсей земи ѹгро-влахйской и запланинскимъ[ъ] страна[мъ], даватъ[ъ] Глосполдѣствами вѣрж и доушж Глосполдѣствами, Владислава, кралѣ, ѡтъ Леѡнбургал, и прѣгаремъ[ъ] ѡт[ъ] земля брата Глосполдѣствами, великог[о] князя Ви-

[illegible]

толта, яко хто трѣбуєтъ, да прїйде[ѣ] въ зема Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми с[ѣ] купіѣси, да прїйде[ѣ] слободно на вѣрѣ и на доу[ш]ѣ Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми съ прѣмножеством[ѣ] добытком[ѣ], макар[ѣ] да донесет[ѣ] без[ѣ] числа без[ѣ] числѣ, тыѣща тыѣщ[ѣ] тѣм[ѣ]. Тѣкмо на едином[ѣ] мѣстѣ, где си стат[ѣ] коупіѣ розвезати, ѹ Трѣговище, тѣ да си платат[ѣ] вам[ѣ], и, що полюба, да си купѣ а Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми сицет[ѣ], купит[ѣ]. Що ли не купим[ѣ], а ѡни да сѣ слободни ходити по всей земли и ѡбласти Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми, продавати и купѣвати по всѣх[ѣ] трѣговах[ѣ] по всѣх[ѣ] бродовох[ѣ] подѣнавских[ѣ], почавше ѡт[ѣ] Желѣзных[ѣ] вратѣ дори до самог[о] Браилова; еще же[ѣ] и по всѣх[ѣ] пѣтевах[ѣ] прѣзпанинских[ѣ]. [И] нигде да не даваѣт[ѣ] вам[ѣ], ни на коем[ѣ] трѣсѣ, ни на коем[ѣ] бродѣ. А где бѣдет[ѣ] вама продадена ѡт[ѣ] Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]во-ми (!), а тѣзи Вамеш[ѣ] Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми да сокотит[ѣ] на мене, а еже вам[ѣ] да не смѣет[ѣ] ѹзати. А где нѣст[ѣ] продадена, тѣзи да си и не погледат[ѣ]. [А] кто ли бы посрамотил[ѣ] сѣй хрїсовоул[ѣ] Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми таковѣ имат[ѣ] прїѣти велико зло и ѡргѣ ѡт[ѣ]. Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми, како и невѣрник[ѣ] сїемѣ хрїсовѣлѣ Г[о]л[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми. Іѡ. Мирча, воевода, милостїѣ бжїѣѣ господар[ѣ].

53. Перемишльський воевода Фебрун свідчить, що владика Афана-сій продав два дворища у Бишковицах панові Яшкові Іспрувському

1 січня 1391 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420⁵; О. Соболевським; С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 24, стор. 44—45.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенцицький, «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМІШ, 1956, № 6; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Подается за виданням В. Розова. Фотокопію зроблено з літографічного знімка з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во ѡма¹ ѡца² и сна и стго дѣа. Аминь, А се знаменито будь³. и свѣдоч-но всѣмъ добрымъ людемъ⁴ што на тотъ листъ оуозоздрѣть. А се ѡ Фебрунъ воевода перемишльський. познавамъ то нашимъ листъ⁵. доброю волею своєю. и добрымъ оумышлѣниемъ своємъ. пришедши. пере⁶ наше ѡбличїе. и передъ земланы. Фанасии влдка перемишльський и⁷ своєми крылошаны. Продалъ ѣсть оу бышковичихъ. два дворища⁸ пану ѡшкові испрувському. на вѣки. за. ѡ. ⁹ гривень широкихъ грошии, а тако влдка про-далъ ѣсть. ѡко самъ держалъ. и¹⁰ землею и сѣножатями и с лугомъ, и з болонїемъ. и со всѣми оужитки што му прислуша оу бышкувѣскуи грани-ци. и оуздаль ѣсть влдка перед нами. пану ѡшкові испрувському. та дво-

10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.
 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.
 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70.
 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90.
 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110.
 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130.
 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150.
 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170.
 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190.
 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210.
 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230.
 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250.
 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270.
 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290.
 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310.
 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330.
 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350.
 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370.
 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390.
 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410.
 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430.
 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450.
 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470.
 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490.
 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510.
 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530.
 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550.
 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570.
 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590.
 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610.
 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630.
 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650.
 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670.
 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690.
 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710.
 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730.
 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750.
 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770.
 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790.
 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810.
 811. 812. 813. 8

рища. на вѣки. и дѣтемъ його. воленъ продати. воленъ замѣнити, воленъ кому ѡ(т)дати ¹¹. А при томъ были земляне исвѣдѣци. панъ ходько быбельскии, панъ адамъ брецкии, панъ михаль оугринъ ваповецкии, панъ васко шепѣчиць, мичко боркови(ч), костько судѣя перемышльскии. инѣхъ добрыхъ людий землянъ много было при томъ. а к тому листови. печать нашу завѣсили ієсмы, на потвержѣныє тѣмъ словомъ. А писана грамота. по бжьюмъ нарожѣнѣ. а ¹², лѣ(т) ¹³. и, т̃ ¹⁴, лѣ(т) ¹³, и ч̃ ¹⁵, лѣ(т) и первое лѣ(т) ¹³, а писанъ листъ. на стго васильа днь оу перемышли. на новое лѣ(т) ¹⁶ оу вѣки. ХХ

Різочитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні; 2 О[ть]ца; 3 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4 людьмъ; 5 лист[ом]ъ; 6 пере[дъ]; 7 и[с]; 8 дворищи; 9 — 10; 10 и[з]; 11 отдати; 12—1000; 13 лѣт; 14—300; 15—90; 16 лѣто.

54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князя Скиргайлові

1392 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 2, стор. 2; І. Срезневським у «Подлиннике»; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 25, стор. 46—47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 270.

У тексті немає вказівки на рік чи дату написання. З приводу дати і місця див.: Е. Карський, «Белорусь», стор. 360; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 398. Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», «Нариси»; Ф. Медведєв, «Нариси»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 188.

Поручили(с) ¹. кна(з) велико(м) скиргайлу ². за гридка за костантинови(ч) ³. вынали ⁴ его на свои ру(к). за побѣгъ и за все лихое. первый поручни(к) кна(з) михайло евнутеви(ч). кна(з) василий михайлови(ч). кна(з) иванъ городецький. бра(т) його кна(з) юрьи. левъ плакси(ч) левъ васильевъ сн̃. ру(с)нъ плакси(ч). кна(з) федоръ. миркли. бра(т) его дмитрий ⁵. ли(па)-та бра(т)ша. кна(з) юрьи кожоушно ива(н) ру(с)нови(ч). ѿсипъ дада. исай соколникъ. дани(л) висовидови(ч). ѿзаръа мишютинъ. мелешко степанъ. зазьба ⁶. кгастовтъ. кердути. крукъждо. сурьатъ. федоръ - весна. федоръ ѿташкови(ч) рикайло. ѿхрѣмъ ⁷. братьа його терешко. ѿндрюшко. никонъ василей. дмитриеви(ч) ⁸. монивидъ. койликикови(ч)и. ѿндрѣй ⁹ митковъ. пасыно(к). матфѣй оусови(ч). семеникъ. кна(з) ¹⁰ михайловъ. ѿнципоръ ¹¹ с ¹² брато(м).

«Акти ЮЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 3 Константиновича; 4 А передається через я; 5 Дмитрій; 6 Засыба; 7 Охремъ; 8 Дмитрієвичъ; 9 Ондрей; 10 княжъ; 11 Михайловъ сынъ Онципоръ; 12 съ.

55. Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті

30 березня 1392 р.

Текст опублікований Б. Хашдеу в «Archiva», стор. 18; М. Костакеску в «Documentele», стор. 7—8; в «Documente», стор. 431 (фотокопія); в «Ист. Молд.», 1951, стор. 93 (фотокопія), звідки передруковується і в цьому виданні.

Згадується В. Сенкевичем в праці «О влиянии», стор. 8, 21; О. Яцимирським в «Молд. гр.», стор. 177, та ін.

Приклади з грамоти використані в «Словнику».

Велики. Велики самодержавнѣи мл(с)ти бжи гнѣ іѡ романъ воевода обладаѣ землею молдавскою ѡ(т) плонины до морѣ далѣ есмѣ ис моимъ сынѣми олександро и богданѣ. служѣ нашему иванышу витѣзю за его вѣрную службу г сѣла на серетѣ. ему оурукъ со оусѣмъ доходомъ. оу вѣки и дѣтемъ его и оучатомъ (!) его и праоунучатомъ его и пращирѣтомъ его со оусѣмъ правомъ иселомъ чюрсачвъцы и владимровъцы и букуровци. а хотарѣ имѣ нижни ѡ(т) марашевъцы валѣ што поперекъ полѣ до серета та на ту сторону серета оу нижнимъ коньцы поланы могила а ѡ(т)тола простѣ чересъ лугъ оу криницы могила. а ѡ(т)тола простѣ оу буковину могила а ѡ(т)тола по край буковины горѣ шѣшербовьского хотарѣ оу лугъ могила ѡ(т)тола къ теплицы (?) ту та могила а ѡ(т)тола к серету середѣ полѣ могила. а ѡ(т)тола... серета горѣ... до буковины кде вышелъ путь ѡ(т)тола к рѣци (?) пашъноу (?). полѣ. а ѡ(т)тола по край буковины дѣломъ доловъ до сяну то слоузѣ (?). Тамъ все а коли на то вѣра моѣ и моихъ сыно(!) вѣра. вѣра жюпана юги жюркевича. вѣра жюпана стецькова. и со братами его вѣра братоулова нѣтедулова. вѣра пана станиславова. вѣра пана драгоева. вѣра анѣдришова и пана жюржева. вѣра пана драгуша вѣтазева. вѣра стравича. вѣра пана оуладова пана гидевова пана грозина вѣра пана костина вѣра оришева вѣра оусѣхъ боарѣ мо... молдавськихъ а на крѣпость тому и на памѣть велѣлѣ есмо нашу печать великую привѣсити штобы непорушена то николиже до вѣка. писанъ листъ оу лѣто шестотисѣчное полно ѣ сотѣ мѣ(с)цѣ марта оу л де(н) нашемъ городѣ оу романа воеводи

56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між
віленським єпископом і князями гедройськими

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 16, стор. 28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 19, стор. 198—199, 1867, № 19, стор. 18—19; в «Белорус. арх.», ч. II, стор. 14.

У грамоті немає дати її написання. В «Актах ЗР» з уваги на те, що 7-й індикт за часів Вітовта припадає на 1399, 1414 і 1429 рр., надруковано що грамоту під 1399—1429 рр. Я. Головацький відносить її написання до 1392—1429 рр. Ця дата прийнята і в нашому виданні. І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 288) описав цю грамоту під 1399 р.

Подається за виданням Я. Головацького.

За свідченням Я. Головацького, оригінал зберігався в Архіві Віленського капітулу.

Мы великий кнѣзь Витовтъ даемъ¹ вѣдомо сею ншою грамотою, што спиралися Кгедройтський кнѣзи с бискупомъ оу² Виленськимъ ѿ ѿзеро ѿ Исе-то. И мы имъ роздѣлили на полы³ тоє ѿзеро, бискупови⁴ таа половина што къ Лынкгменомъ, а Кгедройтськимъ друґаа половина. А псанъ оу Троцехъ, ноябрья КѢ индиктъ 3.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 оу пропущене; 3 наполю; 4 бискупови.

57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху
селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 22, стор. 32; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 17, стор. 197—198, 1867, № 17, стор. 17—18; у «Протоколах», стор. 132; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 534; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 19; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 61, стор. 111—113; В. Русанівським в «Укр. гр.», стор. 36.

У грамоті не вказано року її написання. В «Актах ЗР» опубліковано що грамоту під 1414—1429 рр. Я. Головацький датує — «після 1392 р.», В. Розов, О. Соболевський, С. Пташицький та В. Русанівський — під 1429 р.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в «Укр. грам.» А. Кримського.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26.

Мы великий кнѣзь¹ витовтъ². дали. ёсмо^{3—4} сою нашу грамоту бедриху. што держить ѿ(т)⁵ насъ двѣ селици. ѿдно⁶ сволочигачи. а другѡе верхъ болванца⁷ оу смотрицькой волости. на тый двѣ селици. записали ёсмо ёму. Сею нашею грамотою. шестьдесятъ копъ. подольскими полугрошники. коли жь

быхомъ хотѣли тый двѣ Селищи любо сами оузати оу него Или кому приволили быхомъ выкупити. ѥ тогда ѥмѣмъ ⁸ дати ѣму за тый двѣ селищи шестидесятъ копѣ. тую. подольскими полугрошники. по той личбѣ какъ оу подольи ѥдетъ а писана оу турейску в володимерьскомъ Оеврала оу а днь индикта оу 3̃.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 7 Волванца; 8 имѣмо.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 є передається через е; 7 а передається через я; 8 имѣмо.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 кн(я)зь; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 от(ъ); 6 одно; 7 а передається через я.

58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамиша до польського короля
про підтвердження миру між ними

20 травня 1393 р.

Текст опублікований М. Оболенським в «Ярлыке» та «Сборнике», стор. 25—27; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 26, стор. 47—49.

Описана В. Межовим у «Русск. истор. библи.», № 8 і 9; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 166—167; М. Карамзіним в «Истории», т. IV, прим. 191. Окремі міркування про цю грамоту див. також: «Северная Пчела», 1842, № 172; «Библиотека для чтения», 1851, т. 106, стор. 1—5; «Современник», 1850, т. 24, стор. 18—23; О. Малиновський, «Ярлык», стор. 3, та ін.; в «Зап. Од. общ.», т. I, стор. 337—340; в «Актах АЭ», стор. 345.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Функції», «Втор. спол.», «Втор. прийм.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», І. Керницький, «Із спостережень»; «Словник»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управління»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, 1956, № 6; Д. Шелудько, «Німецькі елем.», О. Мельничук, «Слов. мовозн.», та ін.

Подается за виданням В. Розова.

Слово Тактамышеву. къ Королеви. Польскому. Вѣдомо даемъ. нашему бра(т) ¹. ажъ ² есмь ³ сѣлъ. на столѣ великого. црства. коли есмь ³ первое сѣлъ на црьскомъ ⁴ столѣ. тогда есмь. послалъ былъ квамъ Асана ѥ ⁸ Котлубугу. вамъ дати вѣдание. ѥ наши послы нашли ва(с) ⁵ под городомъ под Троки стоащи ⁶. вы па(к) ⁷ послали е ^{7а} есте кнамъ посла вашего. Литвина. на ѥмѣ Невойста. Оу другомъ пакъ ⁹ лѣтѣ. стала межѣ на(с) замѣтна ¹⁰. нашъ племеньни(к) ¹¹ Бекбула(т) ¹² ѥ Хо(ч)жа ¹³ Мединъ оучинилсѣ намъ ворогъ. ѥ оуста(ли) на на(с) ¹⁵. ѥ ѥще к тымъ. Бекгичъ. и Турдучакъ. Берди. Давыдъ Тикна. головний. мой. были слуги. ѥ тий стали намъ ворогъ. ѥ оу мене служаче. ѥ почали коромолити на мене. послалисѣ. ѡдного на ѥмѣ. Идикгил

до Аксакъ Темира. на мене ли(хо)го¹⁷ мыслаче. По тыхъ посланию. по Идикгиву посольству. вышолъ на мене Аксакъ-Темиръ. Желѣзнаѧ нога. ѡ(т)¹⁸ Чорного Пѣска. Тогда Аксакъ. пришолъ. такъ тайно на насъ. аже не было намъ никакоѡ вѣстїи а ни слова. алижъ о(у)зрѣли¹⁹ есмо его оу нашой державѣ мы па(к)²⁰ поспѣли есмо йспратати²¹ всеѣ силы нашеѣ. толко што ѡколо²² на(с)²³ нашъ дворъ. есть ѡ с тыми стали есмо противъ того Аксакъ. Тѣй йснѣй Бекбулатъ. нашъ ворогъ. насъ выдалъ ѡ побѣглъ ѡ(т)¹⁸ насъ. Коли той лихий Бекбула(т)²⁴. побѣглъ тогда вси люди вса рать. на бѣгъ привернулиса. То дѣло потоло²⁵ стало. Бѣ насъ пожаловалъ ѡпа(т)²⁶. наши неприѣтели вор(о)зи²⁷. далъ намъ всихъ оу наши руки. Мы ѡхъ сказнили²⁸. такъ. што ѡпатъ²⁹ не будутъ намъ пакостити. Нынѣ послалъ есмъ к вамъ. слуги наши. Асана ѡ Тулу ѡчю³⁰. то повѣдати вамъ нашему брату. абы то вѣдали вы + што(а)³¹ межи твоѣѣ землѣ. суть кнѧ(ж)ниѧ³² волости. давали выходъ Бѣлой ѡрдѣ. то намъ наше дайте а што будетъ вашеѣ державы под нами. а мы за то не стоимъ вамъ. йщите своего а мы вамъ дамо. А ѡ йще што было межи насъ какъ здавна³³. гостемъ путь чистъ. ѡ вашимъ ѡ нашимъ торговцемъ. безъ приѣмъ без пакости. всакому члвку. ѡ чорнымъ людемъ промѣслъ. На то все послали есмо. сей нашъ Арлыкъ. ѡ с нашею печатью золотою. абы то крѣпко было. А той Арлыкъ писано³⁴ оу ѡрдѣ на оустѣй Дону. курачеге лѣта. а мѣсѧца. йречипа. .: . Какъ ѡтцъ³⁵ нашъ³⁶ какъ ѡци³⁷ ваши. были заодно³⁸. послы сылали межи собою. а мы также хочемъ с вами быти. Аже будетъ³⁹ ва(м)⁴⁰ надобѣ помочь на кого на ворога вашего. Азъ самъ есмъ готовъ за того тобѣ на помочь всею моею силою. а толко вѣстъ намъ дайте. А коли па(к)²⁰ потомъ коли намъ бы надобѣ вы намъ таковиже будте.

Різночитання

М. Оболенський, «Ярлык». 1 бра; 2 ажъ; 3 есмъ; 4 црьскомъ; 5 ва; 6 *А передается через я*; 7 вы па; 7а послание; 8 *Надрядкові знаки у тексті не відображені*; 9 такъ; 10 на замѣтня; 11 племеньни; 12 Бекбулаъ; 13 Хожа; 15 оуста на на.; 17 лиго; 18 о; 19 озрѣли; 20 па; 21 испратати; 22 около; 23 на; 24 Бекбула; 25 потомъ; 26 оя; 27 ворзи; 28 казнили; 29 опять; 30 Очюю; 31 вы+ што; 32 княжния; 33 давна; 34 писанъ; 35 отцъ; 36 нашъ; 37 оци; 38 заодно; 39 будетъ; 40 ва.

59. Федір Любартович, сіверський князь, присягає на вірність польському королю Владиславу і королеві Ядвізі

23 травня 1393 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 15, стор. 14; в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 66, стор. 103—104; у «Русск. истор. библ.», т. II, № 16, стовп. 15; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 11; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 27, стор. 50—51; в «Дополнениях», № ССХІІ (латинською мовою).

[illegible]

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 241.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Нариси», «Доповіді та повідомлення»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; І. Нелюбова, «Конструкції»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.»; О. Зарудняк, «Пригл. управління», «Наук. зап.»; С. Саміленко, УМШ, 1955, № 6, 1956, № 6, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок у публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы кнѧ(з) ¹. федоръ. любортови(ч) ². знаемо. чинимъ. симъ. нашимъ. листомъ. кто коли. на нь ³. возри(т) ⁴. и ли ⁵ пакъ. оуслыши(т) ⁶. аже г(с)дрь ⁷. нашъ. король. пол(с)кий. литовский. и ру(с)кий ⁸. иныхъ ⁹ земль. г(с)дрь ⁷. нашъ. милый. бра(т) ¹⁰. и его кролеваѧ. бѣ ¹¹. млсти. адвига. жаловали ма. и дали ми. землю. до своеѣ воли. на йма сѣверскую ¹². со всѣ. городми ¹³. со всѣми. оужитки. про то ¹⁴. слюбую. и слюбили есмо ¹⁵. нашему. г(с)дрю. кролю. влодиславу. преже. написаному. и его кролевой. адвизѣ ¹⁶. и его. дѣтемъ. ихъ ¹⁷ намѣсткомъ. служити. вѣрну ¹⁸ быти. и послушну с тымъ. со всѣмъ. чи ма жаловали ¹⁹. а противу имъ никды. не быти. ни однымъ. вереманемъ. бозо лсти ²⁰. и без ²¹ хитрости. и на крѣпость. сему. нашему ²². листу. нашу. печать. привѣсили есмо ¹⁵. оу вислицы ²³. под лѣты. розтва ²⁴. хва ²⁵ тисѧ(ч) ²⁶ т. ч. г. лѣта. — —

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, ѧ передається через ѧ, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 3 нань; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польский, литовский и русский; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мя жаловали; 20 во золсти; 24 розлєствѧ; 25 X[рис]t[o]ва.

«Акты ЮЗР»: 1 князь, ѧ передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрить; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій и Рускій; 9 и иныхъ; 10 братъ; 11 Божьей; 12 Сѣверную; 13 всѣ(ми) городами; 14 просто; 15 есмо; 16 Ядвигъ; 18 вѣчну; 19 чи(мъ) мя жаловали; 20 безо лсти; 21 безъ; 22 нашему; 23 Вислицы; 24 Роздества; 25 Христова; 26 тисѧч, далі ідуть арабські цифри.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 князѣ, ѧ передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышит; 8 Полский, Литовский и Русский; 10 брат; 24 Розтва; 26 тисѧч, далі ідуть арабські цифри.

«Русск. истор. библ.»: 1 князь, ѧ передається через я; 2 Любортовичъ; 4 возрить; 5 Надрядкові знаки не передаються; 6 оуслышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польский, Литовский. и Русский; 9 и иныхъ; 10 братъ; 13 всѣ(ми) городми; 14 прото; 19 чи(мъ) мя жаловали; 20 безо лсти; 23 Вислицы; 24 роздества; 25 Христова; 26 тисѧч.

60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини
Лоевичів із поділом майна

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 3, стор. 2; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 11, стор. 193, 1867, № 11, стор. 13; П. Житецьким в «Очерке», стор. 356, та в «Унив. изв.», 1875, № 12, стор. 60; О. Смирновим у «Сборнике», № 72, стор. 72; у «Собрании актов», № 91, стор. 119; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 27; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 45; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 28, стор. 51—52.

Копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР — колекція Д. Зубрицького, 57, од. зб. 3, під заголовком: «Раздельная Волчка Ходькова Лоевича и пани Ходьковой на дядину и села въ волости теребовельской». Рукописна копія XIX ст. зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 216, оригінал — у Ossolineum, Diplomata I. O., № 7.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276. Див. також: Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 8; «Протоколь», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нарис іст.»; І. Свенціцький, «Нариси»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; Я. Спринчак, «Очерк» та ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; І. Василенко, «Истор. грам. р. я.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Функції», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Пригл. управление», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

А се знаменито будь ¹. и свѣдошно всѣмъ добрымъ што на тотъ листъ оуоздрать ². оже ³ мы панъ гнѣвошь староста рускоѣ земли то познавами ⁴ нашимъ листомъ. а ⁵ пришедъши предъ наше обличье ⁶. и передъ земланы. панъ волъчко пана ходьковъ. сыновець. лоевича ⁷. ис ⁸ пани ходьковою женою. и съ іеѣ ⁹ дѣтми. и зѣтемъ іеѣ ¹⁰ клюсомъ ¹¹. поєдналисѣ ¹². о ¹³ села вшитка. о ¹³ дѣлницу. ѿ(т)дѣлили ¹⁴ волъчка ѿ(т) ¹⁵ себе. дали їему село оу теребовльскии ¹⁶ волости новосельцѣ. и ¹⁷ шистъ кобыль ¹⁸. и ¹⁹ стада. а жеребець. а два хресты серебряна ²⁰. а поєдналисѣ ¹² на вѣки ²¹. оже ²² волъчкови. не починають ѡдѣль ²³ николи. А ²⁴ при томъ ²⁵ были исвѣдъци ²⁶. панъ ходько быбельскии ²⁷. панъ васко кузмичъ ²⁸. панъ пашко мазувшанинъ. ивашко ²⁹ данъслави(ч) ³⁰. рекънолтъ ³¹. костько ³² судья ³³ перемышльскии ³⁴. и много было добрыхъ при томъ ²⁵. а писанъ листъ оу вышни. по бжьюмъ ³⁵ нарожѣнѣ. ѿ. ѿ. лѣ(т) ³⁶. и. т. лѣ(т) ³⁶. и. ч. лѣ(т) ³⁶. и. г. лѣ(т) ³⁶.

Різничитання

«Раздельная»: 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 лоевичъ; 8 и с; 11 илюсомъ; 14 отдѣлили; 15 от; 22 ожѣ; 23 о дѣль; 24 а; 29 и вашко; 30 данославъ; 31 рекънолтъ; 32 Костко; 35 [о]лѣжѣмъ; 36 лѣтъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 а передається через я; 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 Лоевича; 14 отдѣлили; 15 от[ъ]; 17 а; 19 и[с]; 33 судья; 36 лѣт.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Розділові знаки не відповідають оригіналу; 2 А передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 ієіе; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 18 кобилъ; 19 и зъ; 22 ожь; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 30 Даньславичъ; 36 лѣтъ.

М. Дурново, «Хрестоматія»: 3 ...е; 5 а пропущене; 9 ієѣ; 12 поеднали са; 13 ъ; 22 ъе; 23 ъ дѣлъ; 25 притомъ; 34 перемышльскій.

Я. Гловацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 6 обличье; 8 и съ; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 17 а; 19 и зъ; 20 серебряна; 22 ожь; 23 ъ дѣлъ; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 36 лѣтъ.

«Унив. изв.»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 А передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 ієіе; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 17 а; 19 и зъ; 22 ожь; 23 ъ дѣлъ; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 И Вашко; 30 Даньславичъ; 36 лѣтъ.

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 А передається через я; 3 А се, нарядкові знаки не відбиті; 4 познаваемы; 7 Лоевичъ; 8 и съ; 11 Илюсомъ; 12 поеднали; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльской; 17 а; 21 навѣки; 22 ожь; 23 ъ дѣлъ; 26 и свѣдци; 27 Выбельскій; 28 Кузьмичъ; 30 Даньславъ; 32 Костко; 34 Перемышльскій; 36 лѣтъ.

П. Житецький, «Очерк»: 2 А передається через я; 3 а се, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 и съ; 10 ієіе; 13 о; 14 отдѣлити; 15 отъ; 19 и зъ; 20 серебряна; 22 ожь; 23 ъ дѣлъ; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 33 судья.

61. Олєг Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу
за його брата і свого зятя князя Корибута

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 67, стор. 104; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506—507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 7, у «Arch. Sang.», т. I, № 17, стор. 16.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276; А. Прохаскою у праці «Codex», № CIV, стор. 33; в «Протоколах», стор. 343.

Оригінал зберігається у В. Cz., зб. № 2955, sign. 237.

Приклади з грамоти зустрічаються в такому мовознавчому дослідженні, як «Словник». Для даного видання використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы великий¹ кнѧ(з)² ѡлєгъ ѡвановичъ³. рѧзаньскій⁴. знаємо чинимъ — сїєю⁵ нашою⁶ грамотою. кто коли на ню возрїть⁷ ѡли пакъ оуслыши(т) аже слюбуемъ ѡ слюбили їсмо⁸. ѡ ручимый⁹ поручили їсмо⁸ оу великого. короля. оу Володислава. бжїей милости. полского¹⁰. литовского ѡ русского¹¹. ѡ ѡныхъ многи(х) земель гспдрѧ. за ѡго брата. за кнѧ(з)¹². за Корибута. ѡже быти їму вѣрну ѡ послушну своѡго бра(т)¹³ великого коро(л) преже написаного¹⁴. а никоторымъ веременемъ. его не ѡ(т)стати. а ни противъ¹⁵ ему бы(т) нидѣломъ. ни слово(м) ни помысломъ. а ни¹⁶ противъ тыхъ што суть подъ ѡго рукою. пакли¹⁷ бы за(т) мой кнѧ(з) Корибуть. што мыслиль. ѡли што бы хотѣль оучинити. ѡ либы¹⁸ оучиниль. противъ своѡго брата короля и противъ тыхъ. штожь¹⁹ суть подъ ѡго рукою послушни. а за мою порукою. тогды мы кнѧ(з) ѡлєгъ ѡго тестъ ѡ ѡго поручникъ. ѡмамы оу томъ во всемъ ѡстати. нашему королю Володиславу. преже написаному, а само(г) кнѧ(з) Корибута. ѡмамы поставити передъ королемъ. безо лсти безъ²⁰ хитрости. ѡ на крѣпость. сѡй нашої²¹ грамотѣ. нашу печать велѣли їсмо привѣсити: оу нашо²² городѣ. оу Переяслави, оу днь стго апсла филипа. подъ лты рожства. х(с)ва тисѧча. ѡ т. ч. г. ѡго лѣ:.

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні. Кінцеве и після голосної передається через ѡ; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрїть; 8 есьмо; 9 ручили мы и; 10 Польского; 11 Руского; 15 против; 17 пакъли; 18 или бы; 19 што жъ; 20 безъ; 21 нашей; 22 нашемъ.

А. Кримським ѡ, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрїть; 9 ручимы и; 11 Руского; 12 кн[я]зя; 13 бр[а]та; 14 преженаписаного; 16 ани; 17 Пак ли; 18 или бы; 19 што жъ.

[illegible]

62. Молдавський воевода Роман присягає на вірність королю
Владиславу і його нащадкам

1393 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Dokumente», № DCXLV; В. Уляницьким у «Материалах», № 8, стор. 6—7, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5330.

Згадується О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 177.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Яро-
шенко, «Укр. мова молд. гр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.»; «Словник»; С. Бевзен-
ко, «Істор. морф.», «Доповіді та повідомлення»; О. Яцимирський, «Язык».

Оу Божие ¹ имя станься ². знаменито сто ³ чиними презь тнь лить
имъ же ⁴ потребизна нинѣ и потомъ будучимъ ⁵ того листа. иже мы Романъ вое-
вода ⁶ Молдавский ⁷ и дѣдичъ оусей ⁸ землѣ Волошской отъ ⁹ плонины аже
до брегу моря иже. из ¹⁰ доброй волѣ. а ни кимъ ¹¹ не принужень. али з ¹²
доброї из ¹³ мудрої рады своихъ ¹⁴ слугъ и пановъ нашихъ. вѣрныхъ и с ¹⁵
приволѣньемъ оусей землѣ Волошской ни однѣмъ принужениемъ слюбил-
ли есми и слюбуюмъ обѣщаючи чистою вѣрою ¹⁶. чистою правдою вѣрна
служба служити вѣчно записуемъ и с ¹⁵ нашими дѣтьми иже суть нинѣ и
потомъ будучимъ и с ¹⁵ паны и слугами нашими и оусей землѣ Волошской
не преможеному ¹⁷ Владиславови и з ¹⁸ Божееі ¹⁹ милости ²⁰ королеви Поль-
скому. князю великому Литовскому ²¹. и дѣдичю оусей Руской землѣ госпо-
дареви нашему милому и освѣщеноі ²² Ядвизѣ и з ¹⁸ Божееі милости ²³ коро-
лици Польской. и ихъ дѣтемъ потомъ будучимъ и корунѣ Польской и слу-
били есми и слобуюмъ вѣрне быти, ани иного господаря шюкати. а не ²⁴
имати. але королеви и его женѣ и его дѣтемъ и корунѣ Польской вѣрне слу-
жити и помагати и добра рода ²⁵ радити со оусѣмъ посольствомъ оусей зем-
лѣ Волошской якоже слуша вѣрному слугѣ оучинити своему господарю
милостивому. на его оусѣ неприятелѣ помагати. ни одного ²⁶ не воимуючи ²⁷.
подлугъ чти и нашеі правды, выявѣши землю Пруськую и Литовськую и
с ¹⁵ ону сторону Кракова. про далекость нашего люда ихъ оудрачения, а на
то оусе и слюбуюмъ безъ лъсти ²⁸ безъ хитрости и с ¹⁵ тѣми ²⁹ со оусѣми выше-
писанными ³⁰ вѣчныи тонѣ запись твердо держати; а на то болшее свѣ-
дочество. печать нашу к ³¹ листу тому велѣли есми завѣсити. и мы панове.
и посольство оусей землѣ Волошской ³² и с ¹⁵ нашими дѣтьми нѣнишними
и потомъ будучимъ. не роздѣляючися ³³ и с ¹⁵ нашимъ господаремъ. и слюб-
уюмъ нашею правдою и нашею вѣрою ³⁴ записуемъ велебному Владиславови
кролеви Польскому и его женѣ велебной Ядвизѣ, кролици Польской и его
дитемъ. и корунѣ Польской вѣрно служити, и ³⁵ николи ся не роздѣлити на
вѣкы и с ¹⁵ крольвствомъ Польскимъ якоже выше писано. посполу стати
противу ихъ неприятелемъ ни одного ²⁶ не вѣймаючи помагати и радити чис-
тою вѣрою. безъ лъсти ²⁸ безо хитрости. а на крѣпость того нашѣ печати
посполно и съ ³⁶ нашимъ господаремъ привѣшаемъ. Писанъ листъ оу Со-
чавѣ оу недѣлю на канунѣ водохрещъ ³⁷ подѣ ³⁸ лѣтомъ Божиимъ. + а. т. ч. оу г.
тѣмъ лѣтѣ.

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «*Documente*»: 1 б[о]жие; 2 стань са, я *не* *передається* через а; 3 Знаменитостю; 4 їмъже; 5 будущимъ; 6 воевода; 7 Молдавский; 8 оусей; 9 ѡт[ъ]; 10 из[ъ], *розділові знаки не збігаються з нашим виданням*; 11 никимъ; 12 з[ъ]; 13 и з[ъ]; 14 своїхъ; 15 с[ъ]; 16 в[ъ]рою [и]; 17 непреможеному; 18 из[ъ]; 19 божей; 20 м[ил]л[о]сти; 21 Литовському; 22 освѣщеної; 23 милости; 24 ане; 25 рада; 26 ѡдного; 27 воимаючи; 28 лъсти [и]; 29 тѣми и; 30 выше писаными; 31 къ; 32 Волошы[с]кої; 33 роздѣляючи са; 34 б[ъ]рою; 35 а; 36 ис[ъ]; 37 водохрѣць; 38 под.

63. Борис Олександрович, великий тверський князь, укладає угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом

1393 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», № 107, стор. 34—35; І. Срезневський у «Свед. и зам.» № 14, стор. 215, 216.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 74, арк. 49—52, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зроблена з Метрики литовської, № 6, арк. 51 зв.— 52.

Характеристика грамоти дається в «Описании» О. Востокова, стор. 135, № XXIV, ч. II.

Се язъ Князь Великій Борисъ Александровичъ Тферскій, взялъ есьми любовь такую съ своимъ Господиномъ съ Дѣдомъ великимъ Княземъ Витовтомъ Литовскимъ и многихъ Рускихъ земель государемъ, быти ми съ нимъ за одинъ при его сторонѣ и пособляти ми ему на всякого не всій мая (?); а Господину моему дѣду великому князю витовту, мене Великому Князя Бориса Александровича своего внука боронити отъ всякого думою ипомощію; а (?) въ земли и въ вады и во все мое Великое Княженіе Тферское моему Господину Дѣду, Великому Князю Витовту не вступатися и дядемъ моимъ и братіи моей и племени моему Княземъ быти въ моей послушѣ. Я Князь великій Борисъ Александровичъ воленъ, кого жалую, кого казню, а моему Господину Дѣду Великому Князю Витовту не вступатися; а который всхоchetъ къ моему Господину къ дѣду, къ Великому князю Витовту со отчиною и моему господину Дѣду, великому Князю Витовту со отчиною не пріймати; поидеть ли который къ моему господину Дѣду къ Великому Князю витовту и онъ отъ отчины лишень а у отчинѣ его воленъ я великій Князь Борисъ Александровичъ; а моему господину Дѣду великому Князю витовту не вступатися.— А рубежъ отчинѣ моего господина Дѣда великого Князя витовта по старинѣ, а которые мѣста порубежныи потягли будутъ къ Литвѣ или къ Смоленску а податъ будутъ давали ко Тфери, ино имъ и нынѣчи тягнути по старому; а которые мѣста порубежныи потягли будутъ ко Тфери, а податъ будутъ давали къ Литвѣ или къ Смоленску. ино имъ(?) и нынѣчи тягнути по деленому, а податъ давати по давному. А што вчинится межи Вашими людьми и нашими и волостями наши вчинять исправу, а чому наши воло-

стели не вчинять исправу и намъ свѣхався(?) да вчинить исправу безъ перевода а земли и водѣ и всему обидному дѣлу межѣ нами судъ обчій; а што будетъ вчинилося въ нашой любви и въ нашихъ перемиріяхъ тому всему судъ и права безъ перевода; а судити судьямъ обчѣмъ целовать крестъ, а о што ся сопрутъ судіи ино положити на моего господина Дѣда великого Князя витовта; а суженое заемное, положение, поручное отдати по исправѣ. А холопа, робу, должника, паручника, татя, розбойника выдати исправѣ. А людемъ нашимъ гостемъ гостити, межѣ насъ путь чистъ безъ рубежа и безъ пакости и пошлинъ имати? съ моихъ Тферскихъ людей въ моего Господина Дѣда Великого Князя витовтовѣ отчинѣ въ Смоленску, въ витебску, на Кіевѣ, въ Дорогобужѣ, въ вязмѣ и по всему его Великому Княженію по давному и нового не примышляти. А по моей отчинѣ Князя Великого Бориса Александровича пошлины имати съ людей моего Господина великого князя витовта во Тфери, въ Кашинѣ, въ Городку въ Зыбцевѣ и по всему моему Великому Княженію по давному а нового не примышляти. А на семъ на всемъ я Князь великій Борисъ Александровичъ далъ есьми правду своему господину Дѣду великому князю витовту и крестъ целовалъ къ нему а по сей ми грамотѣ правити. Писанъ 3-го индиктъ 5-й (1393).

Різночитання

А. Прохаска, «Codex»: Se iaz kniaź Welikij Borys Aleksandrowicz Tferskij, wziął jeśmi lubow takowu i z swoim hospodynom z diedom Welikim kniazem Witowtom Litowskim i mnohich Russkich zempl Hosudarem, byti mi snim za odyń pry jeho storonie i posoblali mi jemu na wsiakoho newyimaia; a hospodynu moiemu diedu Welikomu kniaziu Witowtu, mene Welikoho Kniazia Borysa Alexandrowicza swojeho wnuka boroniti ot wsiakoho, dumoiu i pomocyu a w zemli i w wody i wo vse moie Welikoie Kniazenie Twerskoie moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia a diadem moim i bratij moiej i plemeni mojemu Kniazem biti w moiem postusie. Ja kniaź welikij Borys Alexandrowicz wolen koho żaluii koho kazniu a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sie; a kotoryi wschoczet k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu so otczynoiu neprymati; poydetli kotoryi k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu, i on ot otczyni liszen, a w otczynie ieho wolen Ja welikij kniaź Borys Aleksandrowicz; a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia. A rubeż otczynie moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta po starynie; a kotoryi miasta porubeżnyi potiahli budut k Litwie ili k Smolensku; a podat budut dawali ko Tfery ino im i nynieczy tiahnuti po staromu; a kotoryi miasta porubieżnyi potiahli budut ko Tfery, a podat budut daiwali (sic) k Litwie ili k Smolensku, ino im i nynieczy tiahnuti po dawnomu; a podat dawati po dawnomu. A szto wczynit sia mezy waszŷmy ludmi i naszymy i wołosteli naszymy wczyniat isprawu; a czomu naszymy wołosteli newczyniat isprawu i nam ziechawsia da wczynim isprawu bez perewoda a zemli i wodie

i wsemu obidnomu diełu mezy nami sud obczyi; a szto budet wczeniło sia w naszoy lubwi i w naszych peremiriach, tomu wsemu sud i prawo bez perewoda; a suditi sudiam obczym celował krest, a o szto sia soprut sudi, ino położyti na moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta, a sużenoie, zaiemnoie, położenoie, parucznoie otdati po isprawie. A chołopa, robu, dołżnika, parucznika, totia, rozboynika wydati po isprawie. A ludem naszym hostiem hostiti, mezy nas put czyst bez rubieža i bez pakosti; i poszliny imati z moich Tferskich ludei w moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowtowie otczynie w Smolensku, w Witebsku, na Kijewie, w Drohobuży, w Wiazmie i po wsemu ieho Welikomu Kniazieniu po dawnomu; a nowoho ne prymyszlati. A po moiej otczynie Kniazia Welikoho Borysa Alexandrowicza poszliny imati z ludei moieho hospodyna Welikoho Kniazia Witowta wo Tfery, w Kaszynie, w Horodku, w Zybcewie i po wsemu moiemu Welikomu Kniazieniu po dawnomu a nowoho ne prymyszlati. A na sem na wsem; Ja Kniaż Welikij Borys Alexandrowicz dał iesmy prawdu swoiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu i krest cielował k niemu a po seimi hramotie prawiti. Pisan w Tfery w leto 6901, awhusta 3, indikt 5.

64. *Владислав, польський король, дарує Данилові Задержевцькому села під Галичем і Зудечовом*

29 червня 1394 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 18, стор. 17—18; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 505—506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 15; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 29, стор. 53—54.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 243.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во йма¹. ѿ(т)ца² ѿ сна. ѿ стго дха. аминь. мы Вѣликий. коро(л)³. вло-
диславъ Бѣ мл(с)ти. польски. литовський и роуски. иныхъ многихъ. зѣмль.
г(с)дрь. знаемо чинимъ. симъ нашимъ листомъ. кто коли. на нь возритъ. или
пакъ. оуслышитъ. аже нашъ. верный. слоуга. данило дажбогови(ч)⁴. заде-
рѣвеккий. зѣмланинъ. нашей зѣмли. роуское. послужилъ. намъ ѿ оука-
заль. прѣд нами. свою вѣрноую. слоужбу. возревше есмо на на его вѣрноую.
службу. ѿ хота⁵че по немъ. аж бы тымъ лѣпей ѿ вернѣи. намъ ѿ нашимъ
дѣтемъ. ѿ нашимъ. намѣсткомъ ѿ нашимъ щаткомъ. послужилъ. ѿнъ⁶.
ѿ его дѣти. его намѣстки. его щатки⁷. даемъ ѿмоу. ѿ дали ѿесмо. и ѿстав-
ляемъ⁸. ѿ ѿставили⁹ ѿесмо. ѿего ѿ дети ѿ ѿего намѣстки. ѿего щатки⁶. при

[illegible]

томъ. при всѣмъ. што коли коупилъ. или пакъ. ѿ(т)мѣну⁹ ієсмо ієму дали. на имѣ подъ галичемъ. чѣгрово. загвоздиє¹⁰. с манастиремъ. а подъ зудечовомъ. джюровъ. со трими. присѣлки. колоколинъ. михалевъ. черемхово. пилипова. роуда. тул(ч)ино¹¹. дворище. а ѿ(т)мѣна^{9а} противу крупска. волкови(ч)¹². а противу. сѣхова. кнѣ(ж). лоука¹³. а при томъ при всѣмъ. ѿставляємъ ієго. и ієго дѣти. и ієго намѣстки. и ієго. щатки. на вѣки. вѣкомъ. непороухомо. никимъ. ис нашимъ вѣданыємъ. волѣнъ продати. замѣнити. тако доброму. ꙗко коли самъ. имаєтъ¹⁴. служити ис того всѣго намъ. и нашимъ дѣтемъ. и нашимъ намѣсткомъ. и нашему. щатку. ꙗко который. нашъ. зѣмлянинъ. двема копѣи. а дѣсѣтью. стрѣлцовъ. а даємъ. и дали есмо со всѣми. оужитки. с лесомъ. съ дубровами. с водою. и съ зѣмлею. и ставы. како коли. каждый зѣмлянинъ приимаєтъ. а при томъ были свѣдци. панъ спытокъ воєвода краковьски. панъ ꙗшко. тарновьски. панъ ликоза воєвода. панъ гофмистръ крщнъ панъ кмита. панъ ꙗшко ѿлешиньски¹⁵. на крѣпость. сѣму. нашему листу. казали есмо нашу печать привѣсити. в нашемъ¹⁶ городѣ. оу краковѣ в днь. стѣх. пѣтра. и павла. под лѣты рж(с)тва. х(с)ва. тыся(ч)¹⁷ .. т... ч... д¹⁸. лета...

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 *отця*; 3 *корол[ь]*; 4 *Дажбогович*; 5 *онъ*; 6 *щатки*; 7 *оставляємъ*; 8 *оставили*; 9 *отмѣну*; 9а *отмѣна*; 10 *а Гвоздие*; 11 *Тулично*; 12 *Волков[и]чи*; 13 *Княж[а] лука*; 14 *и маєт*; 15 *Олешиньски*; 16 *нашем*; 17 *тыс[я]ча*; 18—394.

«Arch. Sang.»: 1 *Надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 11 *Тулично*; 13 *Княжолука*.

65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу за воєводу Стефана

1395 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 11, стор. 26—27; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 12, стор. 14.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 128, 1882, стовп. 280; В. Уляницьким у «Матеріалах», стор. 8; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7.

Для публікації взято текст з видання Я. Головацького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 235, оригінал — в А. Г., sign. 5328.

Мы панове бодре¹, панъ Братуль, и панъ Станиславъ, и панъ Михаль, и панъ Шандръ, слюбуємъ² и слюбили есмо за нашего господарѣ Стефана, воєводу земли Молдавскоѣ: кгда коли кроль господарь его и нашъ, Владиславъ польскій и Литовскій и Рускій и иныхъ земель, пошлетъ по оногo

господара Стефана, тогды оный маеть до него приѣхати и (съ) своими бояры и съ паны, слюбити и голодовати, тако како иньи воеводы голдовали и чинили, и тако како коли иньи слуги, панове его чинили. Такежъ слюбуемъ о Коломыи и о Снатины и о Покутье: о то нашъ господарь Стефанъ не имаеть ни одного слова рѣчи; а о Цецинь и Хмелевъ, коли нашъ господарь бѣдетъ оу своего господара и въ нашего, кроля Владислава польского, о то са имаеть намолвити и обровнати, подлугъ кролевы воли. Такежъ слюбуемъ за тыхъ, штожъ бѣдуть дома, не приѣдуть съ нашимъ господаремъ Стефаномъ къ голдованью, а кого коли господарь нашъ, кроль Владиславъ, пошлетъ своихъ слугъ, пановъ до нашей земли: тогды тыи имають предъ ними голдовати, слюбити тако, яко и мы слюбили и голдовали предъ нашимъ господаремъ кролемъ, съ нашимъ господаремъ, безъ лсти и безъ хитрости. А на крѣпость сему, наши печати привѣсили есмо къ сему листу. (Писанъ) подъ лѣты Розства Христова тисача тѣе лѣта.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 *а* передается через я; 2 *е* передается через е.

66. Стефан, молдавський воевода, укладає угоду з польським королем Владиславом про боротьбу проти спільних ворогів

1395 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Documente», № DCXLVII, стор. 817—819; В. Уляницьким у «Материалах», № 10, стор. 8—9, звідки передруковується в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5329.

Уривок з грамоти наведений В. Сенкевичем у праці «О влиянии», стор. 10.

Приклади зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Яцимирський, «Язык».

Мы Стефанъ ¹ воевода землѣ молдавской знаемо и чинимъ симъ ² нашимъ листомъ, кто нанѣ коли возрѣть или пакъ оуслышитъ ажѣ изъ Божьею помощью велебного ³ кроля ⁴ Владислава Полского ⁵ Литовского и Рускаго ⁶ иныхъ многихъ ⁷ зѣмль нашего милого государя ⁸ посадилъ ^{8а} насъ ⁹ и сѣли есмъ ¹⁰ на воеводствѣ земли молдавской. протожъ ¹² слюбили есмо и слюбуемъ нашему милому государю ¹³ кролю ¹⁴ Полскому велебной ¹⁵ королевой Ядвизѣ и ихъ ¹⁶ дѣтемъ и ихъ наместникомъ ¹⁷ по нихъ ¹⁸ будучихъ ¹⁹ государемъ кролемъ ²⁰ коруны полское ²¹ и ихъ щаткомъ корунъ королевства ²² польской с ²³ нашими дѣтми с ²³ нашими намѣстники потомъ будучимъ, и съ государми ²⁴ землѣ молдавское ²⁵ с ²³ нашими щатки вѣрнымъ быти подлугъ ²⁶ ихъ стати своими животы и со всею нашею мочью и со всѣми нашими бояры ²⁷ и со всѣми нашими земляны и съ слугми и со всѣмъ поспольствомъ, земли молдавской противу кроля Оугорского, противу воеводы Басарабского, противъ турковъ, противъ татаръ, противъ русъ ²⁸ такежъ ²⁹ кеды коли бы ся пригодило помочи у королевѣствѣ полскомъ на далекиѣ стороны дален Кракова и дален полски к ³⁰ нѣмцомъ крыжевонцемъ ³¹ тогды коли насъ ⁹

обошлють³² и оупомануть крол Влодислав³³ и ихъ последний имамы помогати подлуг²⁶ всеѣ нашеѣ мочи противу всѣхъ ихъ неприятели невнимуючи³⁴ ни однихъ³⁵ при чти при вѣрѣ безо лсти³⁶ безъ хитрости. такъ же³⁷ слобуюмъ имъ остерѣгати³⁸ ихъ во всомъ добру имъ раду радити не однимъ веременемъ противъ имъ не быти а мимо ихъ ни однихъ³⁹ госдrei⁴⁰ собѣ не искати на вѣки вѣчниѣ безо лсти³⁶. безъ хитрости. на крѣпость сему нашему листу нашу печать привѣсили есмъ въ⁴¹ нашемъ городѣ в⁴¹ Сочавѣ въ день святого Богоявлѣнья крещчѣнья⁴² Господня⁴³. Мы панове и бояре землѣ Молдавской панѣ Мыхалѣ⁴⁴ братѣ воеводинѣ Братлѣ Нятедулѣ⁴⁵ панѣ⁴⁶ Станиславѣ. панѣ⁴⁶ Драгшѣ⁴⁷ витязѣ. панѣ Грозя витязѣ. панѣ⁴⁶ Иванѣ Стравичѣ⁴⁸. панѣ⁴⁶ Владѣ дворникѣ. панѣ⁴⁶ Мыхалѣ Иванишѣ витязѣ. панѣ⁴⁶ Гидевѣ. панѣ⁴⁶ Романѣ. Костя витязѣ иные панове бояре земляне все посполство⁴⁹ землѣ молдавской слобуюмъ и слобили есми с²³ нашими господари с²³ воеводами землѣ Молдавскоѣ с²³ нынѣшними и потомъ будучими велебному кролеви Владиславу⁵⁰ прѣженеписаному⁵¹ Полскому, Литовскому и Рускому иныхъ многихъ⁵² зѣмлѣ нашему милому господареву и велебной кролевой Ядвизѣ. ихъ дѣтемъ. ихъ намѣстникомъ⁵³ и потомъ будучимъ ихъ щаткомъ и корунѣ королевства Польского вернымъ быти и помагати со всею нашею мочью⁵⁴. со всѣми нашими приятельми со всѣми нашими братьями. с²³ нашими дѣтьми. и с²³ нашими щатки противъ кроля Оугорского. противъ воеводы Бесарабьского. противъ Турковъ противъ Татаромъ противъ Руси такоже кгда⁵⁵ колибы⁵⁶ ся пригодило помочи оу королевствѣ Полскому на далекиѣ стороны. далеи Кракова далеи великого Польска ку Немѣцемъ. и ку Крижевникомъ. коли насъ обошлютъ⁵⁸ и оупомануть кроль Володиславъ⁵⁹ Польски и⁶⁰ прѣже написанни⁶¹ ихъ намѣстки. послѣднии государи кроли. кролювства коруны Польской. тогды мы имамы помогати по длугу⁶² всеѣ нашеѣ мочи на всѣ стороны. не выимучи ниодныхъ⁶³ при чсти⁶⁴. и при вѣрѣ. безо лсти³⁶ и безъ хитрости. а некоторымъ веременемъ противъ имъ не быти. а пакъли бы нашъ господарь нынѣшний и потомъ будучи. штобы мыслили. алюбю⁶⁵ хотѣли починати противъ господаря кроля. коруны Польскоѣ. тогды мы имамы нашихъ господарии отъ⁶⁶ того выимати⁶⁷ и недати⁶⁸ имъ и бронити и пакъли⁶⁹ бы нашъ господарь нынѣшний и потомъ будучи в⁴¹ томъ насъ не хотѣли послушни быти. и мы⁷⁰ имамы при господарю при кролю и при корунѣ королевства Польского остати⁷¹ и с²³ ними по сполу⁷² на тыхъ нашихъ господарии воеводъ стати при чсти⁷³ при вѣрѣ безо лсти³⁶. безъ хитрости. и на крѣпость сему нашѣ печати привѣсили есмо к⁷⁴ тому листу. въ городѣ в⁴¹ Сочавѣ. оу день святого Богоявлѣнья на крещенье⁷⁶ Господнѣ⁷⁷ подѣ⁷⁸ лѣтомъ⁷⁹ святого Рожства Господня ≠ а...т...ч...е лѣтъ.

Різночитання

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «*Documente*»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 симъ нема; 3 велебнаго; 4 крол[а]; 5 Влодислава Пол[ь]ского, ь подається в дужках; 6 Руского; 7 [и]иных[ъ] многих[ъ];

8 господаря; 8а посадил[ъ]; 9 нас[ъ]; 10 есмь; 12 Про тож[ъ]; 13 господарю; 14 крол[ю]; 15 и після голосної в кінці слова передається через й; 16 ихъ; 17 наместником[ъ]; 18 них[ъ]; 19 будучих[ъ]; 20 кроломъ; 21 пол[ъ]ское; 22 королевства; 23 с[ъ]; 24 господар[ъ]ми; 25 Молдавской; 26 подлуг[ъ]; 27 я передається через а; 28 Рус[и], є зауваження, що це описка, повинно бути Пруси; 29 Такеш[ъ]; 30 къ; 31 крижеванцемъ; 32 обошлють; 33 крол[ъ] Влодислав[ъ]; 34 не вынимуючи; 35 одних[ъ]; 36 л[ъ]сти; 37 Такожє; 38 остерѣгати; 39 одних[ъ]; 40 господарей; 41 в[ъ]; 42 кр[ъ]щѣнѣа; 43 господьна; 44 Михаль; 45 воеводинѣ, пан[ъ] Браталь Натедул[ъ]; 46 пан[ъ]; 47 Драгашъ; 48 Стравич[ъ]; 49 поспол[ъ]ство; 50 Володиславу; 51 прѣже написаному; 52 иногих; 53 намѣсткомъ; 54 м[о]чю; 55 кеды; 56 коли бы; 58 обошлють; 59 Володиславъ; 60 Польский; 61 написаный; 62 подлугъ; 63 ни одних[ъ]; 64 ч[ъ]сти; 65 а любо; 66 ѡт[ъ]; 67 внимати; 68 не дати; 69 А пакъ ли; 70 быти, мы; 71 ѡстати; 72 посполу; 73 ч[ъ]сти; 74 к[ъ]; 76 кр[ъ]щченъе; 77 господне; 78 под; 79 лѣт[о]мъ.

67. *Витовт, великий князь литовський, дарує князю Федору Даниловичу Острог і належні йому села*

2 липня 1396 р.

Текст опублікований В. Руликовським, З. Радзімінським у праці «Князиowie», № 4, стор. 33; А. Прохаскою у праці «Codex», № 127; у «Monumenta», стор. 242; в «Arch. Sang.», т. I, № 20, стор. 20, звідки передруковується і в цьому виданні. Оригінал зберігається в Arch., A. S., № 39.

Мы великий кн[а]зь Витовт чиним знаємо всим, хто на сюю грамоту ўзрит, или ўслышит чтучи, иж записуем и записали есмо кн[а]зю Федору Даниловичу острогъ, как и ѡтец его держалъ, из селы и зо всим, што к тому прислушает, как при ѡтцы его было. Также што придали есмо кн[а]зю Федору село Бродов, а также Радоселки, Радогоща, Межиречье, Дѣяков, также Свищово ис приселки: озераны, Городница, два Ставки.—А то все перво выписаное держати кн[а]зю Федору вѣчно, непорушно, никимже, и до его живота, а по его животе жонѣ и дѣтем его ў вѣки.—А на то дали есмо кн[а]зю Федору сюю грамоту и печат свою велѣли привѣсити.—П[и]сн в Луцку, в понедѣлок ѡпосле Петрова дна, в лѣто 5̃ девят сот четвертое.

Різночитання

А. Прохаска, «Codex»: My welykij kniaz Witowt czynymo znajemo wsim chto na siju hramotu wzrit ili uslyszyt cztuczi. Iz zapisujem i zapysaly jeśmo kniaziiu Fedoru Daniłowyczu Ostrog kak otec jeho derżał i z seły i zo wsim szto k' tomu prysłuszajet, как pry otcі jeho było. Także szto prydały

jeśmo kniaziu Fedoru seło Brodow a także Radoselki, Radohoszcze, Meżyrzycze, Dyakow, także Swiszczow i z pryselki Ozierany, Horodnica, Dwastawky. A to perwo wypisanoje, derżaty kniaziu Fedoru wierno neporuszno nikimże i do jeho żywota a po jeho żywote żonie jeho i dietiam j'ho u wieki. A na to wse dały jesmo kniaziu Fedoru siju hramotu i peczat swoju welily prywisytu, Pysan w Łucku w ponedilok poslia Petrowa dnia w lito szestitisiacznoje dewiatsoł czetwertoje.

68. *Ярослав Ізяславич, полоцький князь, дарує млин на р. Бельчиці Борисоглібському монастиреві*

1396 р.

Текст опублікований в «Вест. ЮЗ и ЗР», т. I, сентябрь, 1862, стор. 122—123; О. Востоковым в «Описании», стор. 116—117, № 5.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 129, 1882, стовп. 282; П. Кеппеном у «Списку», стор. 72, № 79; М. Стрийковським у праці «Kronika», кн. XII, розділ 13; М. Кромером, «Hist. Pol.», стор. 407; у «Собр. др. гр.», стор. 24; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16; О. Смирновим у «Сборнике», № 73, стор. 73.

Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 69, арк. 7 і 9. Текст публікується з 7-го арк., а фотокопія — з 9-го. Третя копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 243.

Во имя бжое стансе

Іа¹ кня(з)² Поло(ц)ки(и) Юрсла(в) Ізаславови(ч) сознаваю сим³ мои(м) листо(м) вечне⁴ и непорушно⁵ иж⁶ на чолобитыє⁷ архима(н)дриты нашого бори(с)глебского филарета и всеи брати(и) его богомо(л)цо(в) наши(х) кѹ потребе виживеню⁸ и пожиткѹ⁹ и(х). Позволи(л)¹⁰ есмы¹¹ и вечне нада(л) на основание и сожыждение¹² млына берег во(л)ни(и)¹³ противо и(х) берега на рецы белчицы ѹни(з)¹⁵ монастыра бори(с)глебского¹⁶ межи¹⁴ дорогами котораѹ¹⁷ (д)о монастыра¹⁸ идѣти¹⁹ и за белчыцою²⁰ дрѹгаѹ дорога до двины ведеть. А кто²³ сию²⁴ волю нашѹ или одноюта²⁵ сеи грамоты дѹшеполе(з)но(и) нарѹши(т) да бѹде(т) часть его²⁷ со Арие(м) и со юдою. А на твердостъ вечнѹю печат(и) нашѹ велели(з)мо²⁸ завеси(т). Писано бысть во граде³⁰ нашом(и) Поло(ц)кѹ лета от со(з)да(н)наго³¹ мира ꙗ̑ ѿст-
но(г). д. индикта³² аї.

Різночитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Язь; 2 Титли розкриті без застережень; 3 симь; 4 вечно; 5 непорушно; 6 ижъ; 7 челобитые; 8 выживеню; 10 ихъ позволили; 11 есми; 12 созыждение; 13 вольны; 14 межи; 15 и ныжь; 16 борисоглебского; 17 котора; 18 одъ монастыра; 19 идетъ; 20 бельчицою; 23 хто; 24 сѹю; 25 илы одно іото; 27 ею; 28 велилисмо; 30 Гради; 31 создания; 32 Индыкта.

О. Востоков, «Описание»: 3 симъ; 8 выживено; 9 пожытку; 11 есми; 13 волный; 14 межы; 16 Борисоглебскаго; 18 оу монастыря; 19 идеть; 25 оунаюта (одноіота); 28 велилисмо; 30 градѣ.

69. Вітовт, великий князь литовський, дарує Борисовцям
тіунський прибуток

1396—1413 рр.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 4, стор. 2—3, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 242.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 280, 1882, стовп. 279.

Се язъ князь великій Вітовтъ дали есьмо сюю нашу грамоту Борысовцемъ, што же тивуномъ дохода ихъ безмѣномъ не давати, но давати имъ тивуномъ доходъ у нашъ камень вѣсячій у Менській; а вѣсити ихъ чловѣку Борысовцу по старинѣ передъ тивуномъ и передъ мужми, а тивуномъ и слугамъ его въ то не вступатися и ничѣмъ черезъ пошлину не обидѣти. А кто иметь черезъ сюю нашу грамоту въ чомъ ихъ обидити, того и сказимъ. А писанъ на Ямчинѣ, во вторникъ, передъ купалы светого Ивана, мѣсяца іюня 20 дня.

70. Владислав, король польський, дарує своєму слугі Михайлові
Волошину село Гошів

1397 р.

Ні публікації, ні опису грамоти не знайдено в науковій літературі. Її копія зберігається у Львівському філіалі Центрального історичного архіву УРСР, ф. 129, оп. 1, в'язка 6, од. зб. 6.

Копія має два варіанти, написані кирилицею і латинкою, що подаються нижче.

Мы. Лодыславъ. бѣе мати король польскій литовскій и рускій и всемогій здѣлалъ государь знаемо вынимаемо нашимъ. листомъ кто колы нанъ узрити или пакъ услышитъ аже михайло волошынъ сосвоею братією наима кериломъ и юріємъ ите панове чимъ послужили намъ вѣрни и возрѣвши наихъ вѣрною службу и хотачи. а жебы тымъ лѣпій намъ инашимъ дѣтемъ нашимъ и щадкомъ послужили оны ѣ ихъ дѣти ѣ ихъ щадкове оставлаемъ и устанавлиаемо ихъ. идаемъ ѣ дѣлне своимъ сѣло под нещачевемъ * рѣцѣ на свѣчи у порѣчы на пола гошова злѣсомъ и споліомъ и зводою и совѣми ужытки и граныщамы како извѣку вселакъ селу тому навѣкы вѣчній волны продати ѣ обмѣнаты за лѣпшій ужытки обротыты надѣютъ памататы дослымъ дѣтемъ ѣ нашимъ наслѣдникомъ и намѣстникомъ отымъ всѣмъ ограныщамъ вѣтвѣцкихъ копѣмъ дарѣ копѣмъ дарѣ приносить крѣпость и помощь нашому лысту и нашой печати казенной, и превѣсыти унашомъ городѣ, или въ мѣстѣ Жыдачевѣ, мѣсаца, августа, 31. дня подлеты рождества Христова ————— тисаща

My łodysław biie Maty korol Polskij Litowski i Ruski wsemohy zdiłat Hosudar znaiemo wyne (?) maiemo naszym łystom kto koły nan uzdrył ily pak usłyszyl aże Mychayło Wołoszyn so swoieyiu bratyieiu na imia Kierylom i Juriiem i te panowe czym posłuzyty nam wirnym i my wozriwszy na ich wirnoiu służbu i chotiaczy ażeby tym lepszym nam i naszym ditem i naszym szatkom posłuzyty. Ony, i ich dite i ich szczadkowe ostawliaiem i ustanowliaiem, ich; idaiem i dilne swoim sylo pod zydaczewym, na rici Swiczy u poriczy na polia Hoszowa z lisom i s polom i z wodoiu i so wsimy uzytkie i hranyciamy kako i z wiku wszeliak sełu tomu na wieki wiczni wolno prodaty i obminiaty za lepszyi uzytkie obratyty nadiut pamiataty dorosłym ditem naszym naslidnykom i namistnykom otym wsim o hranyciach Witwyckiech kopiem dary kopiem dar prenosyty kriposć i pomoszcz naszomu łysty i naszoy peczaty kazennoy, i prewisyty u naszom horodi ili w misti Żydaczewi misiacia Auhusta dnia 31 pod lity rozdestwa chrystowa tysiaszcza... 1000.

* Слово виправлене іншим чорнилом, перший варіант не можна прочитати.

Ма. Ладислава въ мати король полскій ли-
 товскій и рускій и великій Звѣздалъ Государь
 Знаю вышесказаннаго. Листомъ кто коли-
 нанъ узреть и въ Пакъ прииметь аже Михайло
 волошкѣ сосвоемъ Престоломъ на имя Кериломъ и
 юріемъ и те панове чинъ послужили намъ вѣр-
 нѣ возрѣвши намъ вѣрною служебу и хотаки. аже сѣмъ
 тѣмъ лѣпшій намъ и нашимъ, дѣтемъ нашимъ
 и щадкомъ послужили они и ихъ дѣти и ихъ
 щадковѣ оставляемъ и устанавливаемъ ихъ. а даемъ и
 даемъ своимъ село поддѣвъ, а вѣсѣмъ рѣцѣ на
 свѣчи цпорѣчы на поля гошова зхѣсомъ и споліо-
 мѣ и зхѣсомъ и савѣмъ рѣцѣ и грамѣмъ
 како извѣку вселѣхъ сѣмъ тому навѣки вѣчній
 волни Продати и обѣзматы Залѣпшій цни-
 тѣ. оборотити надеють. Памятати, Дорослимъ
 дѣтемъ и нашимъ наследникомъ и наследникамъ
 комъ отимъ вѣсѣмъ ограницахъ вѣтѣцкѣхъ
 копіемъ даръ копіемъ даръ приносить крѣп-
 ость и помощь нашему листу и нашою печатью ка-
 зенной, и прѣжсѣти унашомъ городѣ или въ
 мѣстѣ Жидачевѣ, мѣста, августа, 31, да по-
 дати рождества Христова --- тысяща

71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривень

13 вересня — 15 листопада 1398 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863 р., т. 1, стор. 3; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 13, стор. 195; 1867, № 13, стор. 15; О. Смирновим у «Сборнике», № 76, стор. 74; І. Срезневським у «Приложении к Др. п. р. п. и яз.», 1866, стор. 269; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420η — 420 θ; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 28; П. Бузуком у «Нарисі іст.», стор. 90; М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 45; С. Обнорським, С. Бархударовим у «Хрестоматии», стор. 112—113; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 31, стор. 56—58; в «Протоколах», стор. 130—131.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1866, стор. 269, 1882, стовп. 286.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарпат. гр.»; О. Соболевський, ЖМНПр., стор. 69; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10; «Словник»; П. Бузук, «Нарис іст.» та ін.

Для цієї збірки використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка в публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26 та № 39, арк. 248.

А се ¹ панъ ². бенко староста галицький ³. й снати́ньский свѣдчу то своймъ. листомъ. каждому доброму кто на сей ⁴ листъ оузритъ. ⁵ или перед кымъ будетъ. чтюнь ¹⁰. йже пришедь. передъ насъ. панъ. гервасъ ⁵. и вѣноваль. и оправиль. своєю женѣ варварѣ сто гривень. на своемъ селѣ на тольмачи ¹¹. й жюрковѣ, на своєю вотнинѣ. а на то. дали ієсмы ¹² свой листъ й нашу. печать привѣсили. а при томъ. были. свѣдци. панъ миколай спичникъ ⁶ воєвода снати́ньский. панъ гѣрко панъ. андриашъ. панъ борись хомѣковичъ ⁷. панъ хроль. варвариньский. воронко войтъ коломыйский руский а писанъ листъ у ¹³ коломый. оутыжднь ⁸ по стмъ ¹⁴ михайлѣ. коли са пишеть подъ лѣты рѣства. хва. а. лѣ(т). й. т. лѣ(т) й дева́носто. лѣ(т) ¹⁵. й осмоіе лѣ(т) ¹⁵.

Різничитання

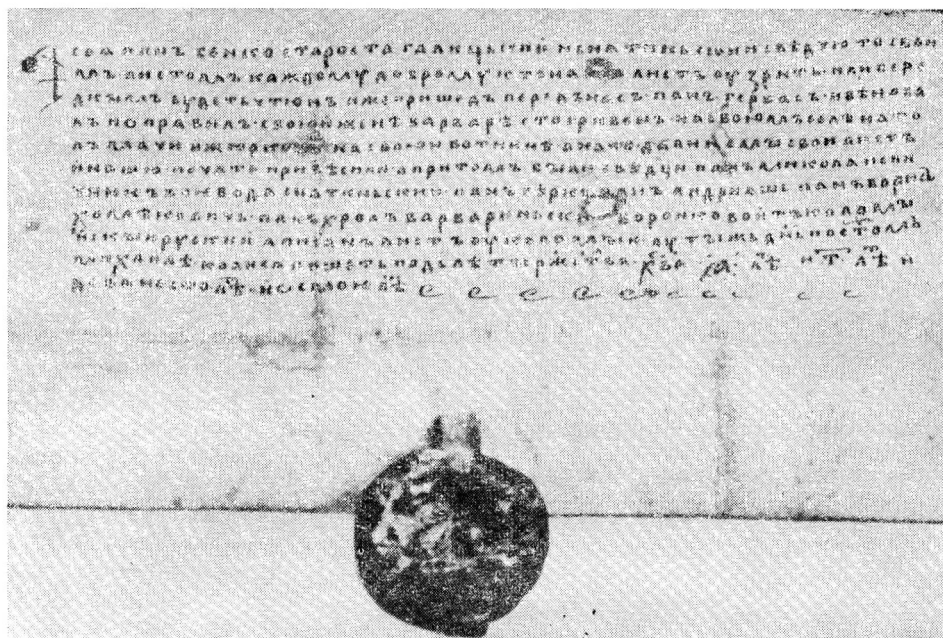
А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 ¹ передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 5 Гервась.

П. Бузук, «Нарис іст.»: 4 Слово сей пропущене; 6 микола испичникъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола ис Пичникъ; 8 тыжь д[и]нь.

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола и Спичникъ.

«Акты ЮЗР»: 1 ¹ передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки оригіналу не відображені; 4 сесь; 6 Микола Испичникъ; 7 Хомѣковичъ.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 4 Слово сей пропущене; 6 Микола испичникъ.

«Протоколы»: 1 А передается через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 сесь; 6 микола испичникъ; 8 у тыжь днь; 9 після кінцевого т у третій особі дієслів стоїть ть; 10 чтіонъ; на місці ю стоїть ію; 11 толмачи; 12 іосмы; 13 оу; 14 стомъ; 15 ль(т).

72. Семен із Колків дарує Печерському монастиреві податок на копу грошей

21 листопада 1398 р.

Рукописна копія, вписана в книгу копій документів XVII ст., зберігається у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР, ф. II, 1431—1550, № 88, арк. 347, зв.—348, звідки друкується і в цьому виданні.
Приклади з грамоти зустрічаються в «Словнику».

зъ Лесниковъ листъ на копу грошій.

А писана сія грамота при архимандритовѣ Θεодосіеве. Милостию Божією и Пречистыя Ёго матере и молитвами святыхъ и преподобныхъ отецъ нашихъ Печерскихъ, Я Семень сколковъ по повелѣнію господина цтя (!) моего уписаль есми вѣдомъ Пречистой Богоматери Печерскому монастиру

родители наши Іоана Ірину Θεодосію Василя Іоана Артемія, Анну Анну(!), Єфрема, Силевестра, Александра, Бориса Θεодосію, Євпраксію, Іоанна, а записаль есми на своемъ імѣнні въ домъ Пречистой въ годъ же въ годъ, копу гроши взять въ Мойсиковичахъ а въ лѣсникахъ при моемъ животѣ и о послѣ моего живота кто иметъ тое імѣнїя держати а стыхъ імѣнїи маеть тую копу гроши давати на Воведеніе Свѣтѣя Богородицы. А хто сію грамоту мою порушить родителей моихъ кто или пакъ иншїй хто, тому судить Богъ и Свѣтая Богородица во второе и страшное Христово пришествіе, а при томъ были старци Печерского монастыра Дублянски Іона Авраамъ ключникъ, Нифонтъ Свѣтаго Михайла Златоверхого игумень Стефанъ Переломило попъ Лисинскїй Фалелей а писалъ Филаретъ Полатникъ а писанъ у Печерскомъ монастырѣ мѣсяца ноемврія 21. на Воведеніе Богородицы, въ лѣто 6906 (1398 г.). Индикта 5 въ втокъ до того листу притясна печать.

*73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу
200 гривень і 30 коней за Галицьку митрополію*

1398 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», дод. Л., стор. 142; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 12, стор. 27; в «Описании К.-С. собора», дод., стор. 38—39; Я. Головацьким в «Памятниках», 1865, № 14, стор. 195—196, 1867, № 14, стор. 15—16; в «Собрании актов», № 96, стор. 126; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 423; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 204; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 30, стор. 55—56; в «Русск. истор. библ.», стор. 132; в «Athenaeum», стор. 25—26.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 130, 1882, стовп. 286; О. Востоковим в «Описании», стор. 110; А. Дзялинським у «Zb. praw. Lit.», стор. 18; Д. Зубрицьким у «Hist. m. Lwowa», стор. 79; в «Актах ЗР» (розділ «Примечания», стор. 7).

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: М. Дурново, «Очерк»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; О. Зарудняк, «Пригл. управління»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № LXVIII, од. зб. 1, звідки зроблено фотокопію. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 247.

А се азъ, вл[а]д[ы]ка ¹ Іванъ ² из Луцка ³, знаємо чиню всѣмъ, аже дал ми г[о]л[о]с[у]д[а]р[ь], мои ⁴, великыи ⁵ король, митрополію Галицкую. Хочет ⁶ ми помочи на поставленіе митрополитомъ. А коли ⁸, Б(ог)ъ дасть, стану митрополитомъ, я ⁹ за то слобую ¹⁰ и хочу ¹¹ дати, оже Б(ог)ъ дасть, моему милому г[о]л[о]с[у]д[а]рю королію двѣстѣ гривень рускихъ а тридцять ¹² коней ¹³, безъ хитрости. И того не хочу иступити ¹⁴, и ¹⁵ на то есмь свои листъ далъ ¹⁶ и печать ¹⁷ привѣсилъ. В ¹⁸ Опатовѣ, предъ Громницами ¹⁹, у лѣта на-роженя ²⁰ С[ы]на Б[о]ж[ь]я тысяч ²¹ и ¹⁵ три ста девяносто ²² осмого лѣта.

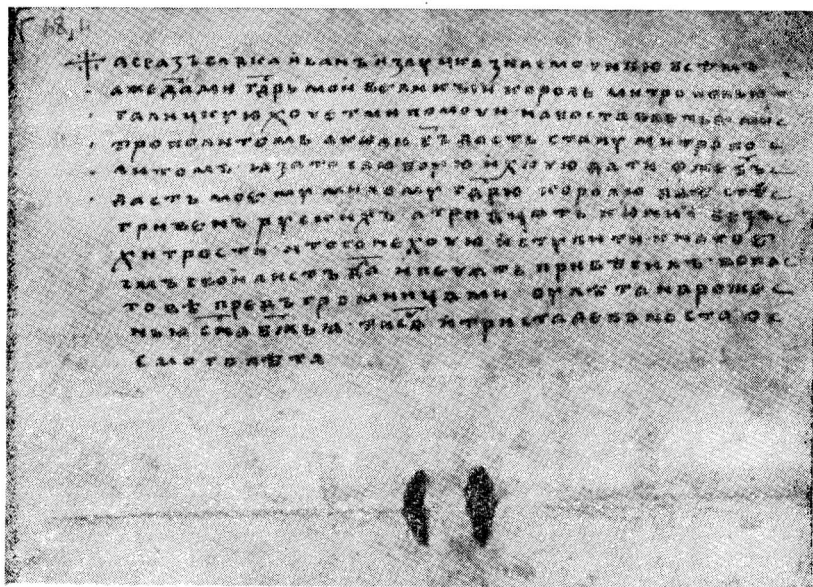
Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.»: 2 Йванъ; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 8 коли; 9 ѡ; 10 слюбою; 11 ѡхѡю; 12 тридцать; 13 конїи; 14 ѡступити; 15 ѡ; 16 да(л); 17 печать; 19 громницами; 20 нароженьѡ; 22 девѡсто.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 великій; 6 хочеть; 13 коній; 17 печать; 18 Въ; 21 тысяча.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 Великій; 11 хочу; 12 трицять; 13 коній; 18 въ; 21 тисячи.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 5 великіи; 6 хочеть; 9 ѡ; 12 трицять; 13 конїи; 14 испустити; 17 печать; 18 Въ; 19 Громницами; 20 нароженьѡ; 21 тысяча; 22 девѡсто.

«Athenaeum»: A se az Władyka iwan iz Łucka znamo czynim wsiem aże dał mi gospodar moj wielikij korol mitropoliu halickuju chocet mi pomoczi na postawlenje mitropolitom a koli bog dast stanu mitropolitom. Ja to sliubouju i chocziju dati oże boh dast mojemu mitomu hospodariu koroliu dwiestie hrywen ruskich a tridcat konij bez chitrosti ja toho ne chocziju istupiti i na toje jesm dał swoj list i pieczat' priwiesił w Opatowie pred hromnicami ou leta narożenija syna bożia tisiecz trista dewianostaho osmoho leta (1398).

74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані

До 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, стор. 27, № 13; у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 13—14; в «Описании... рукописей», стор. 31.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 286—287; М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 157; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7—8; М. Карамзіним в «Истории», т. V, стор. 111, 171.

Для цього видання використано публікацію в «Актах ЗР». Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Собрание Погодина», шифр: Пог. 12, євангеліє XIV в., арк. 128 зв. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 249.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Б е в з е н - ко, «Іст. морф.»; Є. Т и м ч е н к о, «Курс».

А се ¹. азъ ² великий ³ князь. андрей полоцкий ⁴ далъ ѳсми ⁵ стой ⁶ тройци. рекоу звану ⁷. з гоны з бобровыми¹⁶. ѿ(т)звана ⁸. ѿ(т) запада. до дрысы. а къ ⁹ той рече никому прихода нѣтъ. ¹⁷ а по моѳемъ животѣ ¹⁸. который кнзь ¹⁰ иметь ѿ(т)нимати соудить ¹¹ ѳмоу ¹² стаѳа ¹³ трца ¹⁴. да будеть ¹⁵ проклатъ.

Різночитання

«Вест. ЮЗ и ЗР»: 1 Асе; 2 а передається через я; 3 великій; кінцеве й після голосної передається через й; 4 полоцкой; 5 ѳсми; 6 святой; 7 звону; 8 звона; 9 я; 10 князь; 11 судить; 12 ѳму; 13 святая; 14 тронца; 15 будетъ.

«Описание ... рукописей»: 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 дал ... ѳсми; 6 Титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 7 званицю; 8 ѿт Звана озера да до Дрысы; 12 ему; 13 с[в]я[т]а; 16 [б]о[б]ровыми; 17 нетъ; 18 моемъ животе.

75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом

1398 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 18, стор. 18, під 1392 роком; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 18; у виданні «Dziennik», 1822, т. I, стор. 339—400 (кирилицею, латинкою і літографія); О. Соболевським, «Сл.-рус. палеограф.», № 7, звідки передруковується і в цьому виданні; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 17.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка у публікації О. Соболевського, С. Пташицького

Мы велики кнѳ(з) ¹ витовтъ ². чини(м) знаемо. симъ наши(м). листо(м). кто коли его оузри(т) или оуслыши(т). чтучи. досмотрили есмо того. жаловаль кнѳ(з) Бискупъ. на викгаила. а викгаило. жалова(л). на Бик(у)па.

ѿ ловища. и мы то(г). досмотрили. и роздѣлили есмо. и мы ³ голое болото. на полы. што ѿтъ Бискупова села. половина голого болота. то повернули есмо. къ Бискупову селу. а што о(т) Викгаиловы ⁴. землѣ половина. голого. болота. то есмо повернули. Викѣкгаилови. Бискупъ имаеъ ловити на своем половинѣ. а викгаило лови оу таа ловища. не оуступати. а Викгаилу. ловити. сѧ оу своем половинѣ. оу ловищехъ. а бискупу сѧ оу то не оуступати. а на то на все дали есмо бискупу. сюю нашо. грамоту и печать. свою. приложили. а да(н) оу троцѣхъ. оу великую. субботу. априла. оу. г. днь.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриваються без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 имѣ; 4 Викгаиловы.

«Dziennik»: My wielikiy kniaz witowt. czynim. znaiemo. sim naszym listom. kto koli jehо uzryt' ili uslyszyt' czuczcy: dosmotryli jesmo toho. zalowal kniaz Biskup na wikhayla. a wikhaylo. zalowal na biskupa o łowiszczа. i my toho dosmotryli. i rozdzielili iesmo. im hołoje bołoto. na poły. szto ot. biskupowa siełа. połowina. hołoho bołota. to powiernuli jesmo. k biskupowu siełu. a szto ot wikhayłowy. ziemle połowina. hołoho bołota. to jesmo powiernuli wikhayłowi. biskup imaiet' łowiti. na swojej połowinie. a wikhayłowi sia u taja łowiszczа nie ustupati. a wikhayłu. łowiti. u swojej połowinie u łowiszczех. a biskupu sia u to nie ustupati. a na to na wsie dali jesmo biskupu. siuju.

и великийи сѣмъ доповѣдъ. и инѣ. знатомъ сѣмъ на шѣхъ. а нѣмъ
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.
и томоу сѣмъ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ. и инѣ оу тѣхъ.

nasziu. hramotu. i pieczat' swoju pryłożyli. a dan u trociech. u wielikui subotu. apryla. u. 2. dien.

Кирилицею осучаснено орфографію.

*76. Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському
монастиреві землю та угіддя*

Близько 1399 р.

Текст опублікований у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 15—16; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 14, стор. 27—28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 15, стор. 16, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, шифр: F. п. I.17, євангеліє XIV ст., арк. 144 зв.

Се іазь ¹ князь великий ² Анофрей положилъ єсми ³ сїє євангелїє оу нашємъ ⁴ монастыри, въ церкви оу свѣтого Іоана Предтечи, на островѣ. А придалъ єсми свѣтому Іоану: на Сомниці ⁵ землю зъ бортью, борть ⁶ по великую дорогѣ, по Соменью озеро; на Оулѣ ⁷ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Витебскомѣ ⁸ рубежи землю съ бортью, на Начѣ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Лиснѣ єзь и оустье. А въ церковь ⁹ свѣтого Іоана и въ нашъ ¹⁰ монастырь, и въ села ¹¹ и въ люди свѣтого Іоана не вступатисѣ никому ¹². А владыцѣ съ игумена Іоаньского и съ нашего ¹³ монастырѣ Островского ¹⁴ кѣниці ¹⁵ не брати, а никакихъ пошлинѣ. А отъ кого бѣдетъ ¹⁶ какаѣ обида нашему монастырю, ино досмотрѣть ¹⁷ и боронить намъ самимъ, а по насъ родѣ нашему; а старци ¹⁸ и люди, которые ¹⁹ живѣтъ на свѣтого Іоана земли, и сѣдити и радити игумену Іоаньскому, самому зъ братьею а иному никому не вступатисѣ; а владыцѣ не вступатисѣ въ нашъ ¹⁰ монастырь.

Різночитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 *я* і *А* передаються через *я*; 2 великий; 3 *є* передається через *є*; 5 Сомниці; 6 борть; 7 Уль; 8 Витебскомѣ; 9 церковь; 10 нашъ; 11 село; 12 ни кому; 13 нашего; 14 Островскаго; 15 куніци; 16 будетъ; 17 досмотреть; 18 старцы; 19 которые.

«Акты ЗР»: 1 *я* і *А* передаються через *я*; 3 *є* передається через *є*; 4 нашемъ; 9 церковь.

*77. Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки
між містами Полоцьком та Ригою*

6 березня 1399 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. II, 1819, стор. 15, № 14; в «Русско-ливонских актах», стор. 94—95; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 18.

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131—132, 1882, стопл. 288—289; О. Востоковим в «Описании», стор. 63; П. Кеппенем у «Списку», стор. 72—73, № 90.

Подається за виданням «Собрания г. г. и д.».

Кілька копій зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 45, од. зб. 27, 28 та 69, копія XIX ст.— в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 258, а також у Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 159, № 599.

Першу копію (27) використано для фотокопії в цьому виданні. Копії 28-а, 69-а подаються в розділі різночитань. При копії 28-ій, поруч з текстом слов'янського оригіналу, подано переклад німецькою мовою, а копія 69-а супроводжується таким текстом: «Подлинник сей грамоте, писанный в 1396 году, на пергаментѣ, с привѣсью восковой, вовсе не примѣтной печати, сообщенъ униатскаго Борисоглѣбскаго, вблизи Полоцка находящагося, монастыря Архимандритомъ тамошнимъ Езуитом, у конхъ теперѣ хранится...».

Мы Великий ¹ Кнзь ² Витовтъ дали есмо ³ сию ⁴ грамоту ⁵ Бургкимистру ⁶ Ризскому ⁷ Никтиборкгу ⁸ и всѣмъ Нѣмцемъ ⁹ купцемъ ¹⁰ Ризскимъ ¹¹ и инымъ ¹² всѣмъ ¹³, штожъ ¹⁴ оу Полоцку Полочаномъ ¹⁵ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷, цѣловати крстъ на томъ ¹⁸, што имъ чинить ¹⁹ Нѣмцемъ ²⁰ все оуправду ²¹, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ ²³ торговомъ ²⁴ дѣлѣ; а такожъ ²⁵ оу Ризѣ къ ²⁶ Полочаномъ ¹⁵ цѣловати крестъ ²⁷ Нѣмцемъ ²⁰ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷ на томъ ¹⁸, што ²⁸ Полочаномъ ¹⁵ чинить ²⁹ все оуправду, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ торговомъ ²⁴ дѣлѣ. А рубежа ³⁰ не чити промежи себе ³¹ на обѣ сторонѣ, ни Нѣмцемъ ²⁰, а ни Полочаномъ ¹⁵, знати истію истця ³². А на то на все дали есмо ³ сию ³³ грамоту ⁵ и печать ³⁴ свою велѣли ³⁵ привѣсити. А псана ³⁶ оу Полоцку ³⁷, оу четвергѣ ³⁸ четвертоѣ ³⁹ недли поста, Марта оу шестии днь ⁴⁰, по Божьемъ ⁴¹ нароченьи вышло лѣтъ тысяча ⁴² и четьриста ⁴³ без ѿдного ⁴⁴ лѣта. Сам.

Різночитання

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 3 е(с)мо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 Ризко(му); 8 Никтиборк(г); 9 Нѣмце(м); 10 купце(м); 11 Ризски(м); 12 Після слова инымъ пропущено включно до привѣсити; 36 а пса(н); 37 Полоцьку; 41 божье(м); 42 лѣ(т). тиса(ч); 43 четьри ста; 44 ѿдин(ъ).

Копія 28-а; 1 великій; 2 Типли розкриті без застережень; 3 есмы, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 4 сню; 6 бургамистру; 8 никтиборту; 9 нѣмцамъ; 10 купцамъ; 14 что есть; 15 полочаномъ; 17 людямъ; 21 ужавду; 25 тако есть; 26 и; 28 что; 29 чинит; 30 рубежа; 31 себѣ; 32 истцу истца; 33 сію; 34 печать; 35 велели; 38 четверть; 39 четвертой; 41 божемъ; 44 одинаго.

Копія 69-а; 1 великий; 3 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 ризско(м); 8 никтибор(г); 9 нѣмце(м); 10 купце(м); 11 ризски(м); 13 всѣ(м); 14 што(ш); 15 полочано(м); 16 добры(м); 18 то(м); 19 чини(т); 20 нѣмце(м); 22 вѣсѣ(х); 23 все(м); 24 торгово(м); 25 тако(ш); 26 к; 27 крестъ; 29 чини(т); 30 рубежа; 32 истца; 34 печа(т); 36 пса(н); 40 Замість днь написано над рядком дно; 41 божье(м); 42 лѣ(т) тиса(ч); 43 четьри ста; 44 одино(г).

78. Вітовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрішиним та Рогачевим

3 квітня 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 15, стор. 28; у «Вестн. Европы», стор. 144—145, 159 (літографія); Й. Лелевелем у праці «Księgi», стор. 67; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 16, стор. 197; 1867, № 16, стор. 17.

Описана в «Актах ЗР», у розділі «Примечания», стор. 8; у «Вестн. Европы» та А. Прохаскою в праці «Codex», стор. 58; О. Востоковим в «Описании», стор. 124, № 8.

В основу цього видання взято публікацію Я. Головацького.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 7; друга копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 256.

Мы великий¹ кнзь Витовтъ², даемъ вѣданье⁴ всѣмъ, кто⁵ на сѣй⁶ листъ узозритъ, или слышитъ⁷, дали есмо землю, кановникомъ⁸ Виленскимъ⁹ на има Березинская¹⁰, къ¹¹ Стрѣшину, што были есмо дали¹²

кнзю¹³ Юрью¹⁴, Толочкѹ¹⁵ ѿ(т) Рогачева¹⁶. ѿ(т) Тоима¹⁷, а в¹⁸ тѹ землю пер-
вописанѹю не оустѹпатисѧ никомѹ¹⁹, ани²⁰ Рогачевцемъ²¹, ани²⁰ иномѹ
комѹ, нижь держатъ²², кановникомъ Виленскимъ, к¹¹ Стрѣшин(ѹ)²³
вѣчно, непорюшно никимже²⁴, а на то все дали есмо на крѣпость сеи листъ
и печатъ²⁵ свою велѣли привѣсити, а псанъ²⁶ оу Троцѣх²⁷ оу четвергъ²⁸
по велицѣ дни, подѣ лѣты по рож(с)твѣ²⁹ Гни³⁰ ꙗ и г ста, и деватъ³¹ де-
сатъ³² и деватъ³¹. Монивидъ³³.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням;
8 кановнико(м); 9 виленски(м); 10 березынська; 12 дала [?]; 14 Юрь(ю);
15 о? толочку; 17 ѿ(т) тоима; 19 ни кому; 21 рогачевце(м); 22 держ(а)т; 23 ж
стрѣши(н); 24 никим же; 26 пса(н); 27 троцѣ(х); 29 рожтвѣ; 30 гни; 31 дева(т);
32 деса(т); 33 Монви(д).

«Вестн. Европы»: 5 Замість ком всюди стоять крапки; 6 сей; 10 бере-
зынска; 17 ѿ(т)тойма; 19 ни кому; 20 а ни; 21 рогачевцемъ; 23 Після
слова Виленскимъ пропущено к Стрѣшин(ѹ) вѣчно, непорюшно никимже;
29 рожствѣ; 30 гдни; 31 деватъ; 32 деса(т).

Копія XIX ст.: 1 Великій; 2 Витолтъ; 4 вѣданъ; 7 узозритъ и вслы-
шитъ; 10 А передается через я; 11 и; 13 Титли розкриті без застережень;
16 Рогачова; 17 отойма; 18 въ; 21 Рогачевцомъ; 22 нѣтъ держати Канони-
комъ; 25 печать; 27 Троцѣхъ; 28 Четверъ; 29 Рожества; 32 тысяча и триста
и девяdesять и девять; 33 нема: Мониви(д).

79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілкою
Кропивники своєму слугі Ходку Чемеревичу

1 жовтня 1399 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 22, стор. 22; В. Розовим в «Южнор. гр.»,
«Укр. гр.», № 32, стор. 58—59.

Текст і дата взяті з видання В. Розова. В «Arch. Sang.» вона датується 13 жовтня
1399 р.

Оригінал зберігається в Arch., A. S. № 43.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гуменець-
ка, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»;
С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», М. Антошин, «Закарп. гр.», Я. Сприн-
чак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Во йма б(ж)ые ста(н)¹ Мы Владиславъ б(ж)ые мл(с)ти. коро(л). пол(с)-
кій². литов(с)кій. й рускій. йны(х)³. многи(х). земель. г(с)дрь чинимы⁴. знае-
мо. симъ нашимъ. листомъ кто ко(л). на(н)⁵ возри(т). йли па(к). оуслыши(т).

аже слуга. нашъ. верный па(н) ходко. чемереви(ч). послужи(л). на(м).
верне. мы възрѣвши. на его верну. службу. ѿ хотаче по нѣмъ. аж бы ⁶ намъ.
вернѣй. послужи(л). ѿ нашимъ. дѣтемъ. его дѣти. ѿ его щаткове. дали есмо
ѿ даемъ. наше село. надѣво. ѿ с ⁷ п(р)иселкомъ. ѿсь кропивники. ѿ со всѣмъ
правомъ. с лѣсомъ. ѿ с дубровами. с полемъ. с бортми. ѿ съ сѣножатми. ѿ с
рѣками. со всѣмъ. оужиткомъ. како к нему. ѿз вѣку. прислушало. старыми
границами. а то даемъ тако. на вѣку вѣкомъ. ему и его дѣтемъ. ѿ его щатку.
не ѿмаеть. ѿ(т) нихъ то ѿтойти. никоторымъ вереманемъ. а ис того ѿмають.
намъ. служи(т). ѿ нашимъ. намѣсткомъ. ѿнъ ѿ его дѣти. ѿ его. щаткове ко-
пиемъ. а шестью стрѣлцевъ. гдѣ коли намъ. будетъ надобно. к нашей. по-
требѣ. тежъ то ѿзvoli(л). есмы ему. аж бы ⁶ его. аж бы ⁶ коли. нѣкотораа.
пригода ему. ста(л) ⁸. тогды ѿма то село замѣни(т). продати. тако доброму.
Ако ѿ самъ. што бы ⁹ моглъ. намъ с того. службу. написаную. служи(т).
во всѣхъ. нашихъ. пригодахъ. не ѿмешкаа. ѿ тому. на крѣпость. печать.
нашо. казали есмы. привѣси(т). во лвовѣ в днѣ покрова. бци ¹⁰. под лѣты.
роства ¹¹. хва. тисача лѣтъ. деваѣнсто. деваѣ(г). лѣ(т) ¹². а свѣдкове на то.
панъ хричень. судомирскѣй. панъ. збыгнѣвъ. маршалко. панъ. гнѣвошь.
подкоморий. панъ. пашко скотницкѣй. панъ. бѣнко. старосто галицкѣй. панъ.
пашко. мазовески. панъ. мичко. кухмистръ. вожикъ. ѿныхъ ³. много было
при томъ. добрыхъ. людѣй. поланъ. ѿ руси. а писалъ. писаръ. малохѣй. ко-
ролевымъ приказомъ.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 стан, крапки і надрядкові знаки не відбиті; 2 польски[й],
[й] є у всіх прикметниках даного тексту; 3 [и] інших; 4 чинимъ; 5 или;
6 ажбы; 7 ис; 8 стала; 9 штобы; 10 бо[города]и; 11 роз[ес]тва; 12 лѣт[a].

80. Львівський воєвода Маціна свідчить про купівлю паном Клюсом
у Ходора Шидловського села Шидлова і дворища Жаворонковича

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 6, стор. 3; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 20, стор. 199, 1867, № 20, стор. 19—20; О. Смирновим у «Сборнике», № 77, стор. 74—75; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 60—61, в «Очерке», стор. 356; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 29; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420ф; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 33, стор. 60.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К. 57, од. зб. 5, а також в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 261, оригінал—в Ossolineum, «Inwentarz dyplomatów», № 9.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 277, 1882, стовп. 297; у «Протоколах», стор. 212.

Текст публікується за виданням В. Розова. Фотокопію взято з публікації О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 1 на стор. 145.)

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції».

«Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.»; Ф. Медведев, «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; А. Кримський, «Укр. грам.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.».

Во йма³⁴ оца¹ ї сна¹ ї стго¹ дха. а се я пань мацина. воёвода їлвовъ-ский². освѣдчаю ть³. тымъ листомъ. каждому⁴ доброму. передь кымъ коли буде. тьтъ⁵ листь чтюнь. аже⁶ пришедъ. предъ наше обличьё. на йма⁶ ходо-ро⁶. шидловоский⁷. своёю доброю волю⁸. здоровымъ животомъ. ничимъ⁹ не принужень. и¹⁰ продалъ пану клюсови. свою дѣднину^{10а}. на їма шидловъ. а к¹¹ тому дворище жаворонковича. ть есть¹² продаъ за л. копъ. русскихъ. безо дву копу¹³. и за кунъ¹⁴. пану клюсови. на вѣкы. и дѣтмъ ёго. ї его¹⁵ прирожнымъ послѣдкомъ. а¹⁶ тако продалъ. іако самъ держалъ¹⁷. и с¹⁸ нивами. и сѣножатми. ї ставы. и со лѣсы. ї з¹⁹ дубровами. ї с пасиками. со всѣми границами. ї вдоложъ²⁰. ї пуперекъ²¹. того їсного села. ї дворища того. жаворонковича. а панъ клюсь имаеть²² того їсного села. шидлова. оуживати. ї дворища того. жаворонковича²³. на вѣкы. и дѣти ёго. а на ть²⁴ свѣдци. пано ашко мазовшанинь. пано мичко, куликовский²⁵. михаль²⁶ жильховский²⁷. во їть їлвовский кундрать. миколаї²⁸. милаха лабанеского²⁹ снѣ. баграмъ соцкы ї. а на потверженьё. приложилъ тому³⁰ листу. свою печать. пано мацина. а писанъ листь. во лвовѣ. по бжѣ їмъ³¹ наръжний³² ... а. лѣ[т]³³. д. ста лѣ[т]³³ ::

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Отца; 2 Илвовский, *крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені*; 4 каждому; 6 ходоръ; 7 Шидловский; 8 волею; 10 и *пропущене*; 10а дѣдину; 11 къ; 12 тоестъ; 13 купу; 15 его, его; 16 а; 17 держалъ; 18 съ; 19 зъ; 21 уперекъ; 23 Жаворонковича; 24 то; 25 Куликовский; 26 Михайль; 28 Миколать; 29 Чабанеского; 30 къ тому; 31 Божымъ; 32 нароженіи; 33 лѣтъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 о(т)ца; 2 Крапки у виданні не відображені; 10а дѣдину.

«Унив. изв.»: 1 о(т)ца; 2 Крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені; 5 будетъ тьи; 10 и; 11 къ; 13 безъ одвукопу; 14 закупъ; 15 его, его; 16 а; 19 із; 21 у перекъ; 22 имаеть; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нарожении; 33 лѣтъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 5 будетъ тьи; 10 и; 10а дѣдину; 11 къ; 13 безъ одвукопу; 14 закупъ; 16 а; 20 въ доложъ; 21 у перекъ; 22 имаеть; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нарожении.

Копія Д. Зубрицького: 3 освѣдчаютъ; 4 каждому; 8 волю; 9 ни чимъ; 10 и *пропущене*; 12 то ьсть; 13 безъ одвукопу; 15 его. его; 21 и оуперекъ; 24 то; 26 Михаль; 28 Миколать; 29 Чабанеского; 31 б[о]жымъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 О[ть]ца; 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 17 держяль; 21 у перекъ.

П. Житецький, «Очерк»: 1 ѿ(т)ца, інші титла розкриті без застережень; 5 тѣи; 10 ѣ; 10а дѣдину; 11 къ; 12 їсть; 13 без одвукупу; 14 и закупъ; 15 ѣго; 19 із; 20 і въ доложъ; 21 і у перекъ; 22 имаеть; 24 то; 27 Жильховскы; 34 А передається через я, надрядкові знаки відсутні.

81. Князь Олександр Патрикєвич Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 17, стор. 28—29; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 21, стор. 200, 1867, № 21, стор. 20; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 48; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 34, стор. 61—62.

Описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 71; О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 74. Див. також: К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 40; «Протоколы», стор. 232.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Бевзенко, «Нариси»; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію взято з праці О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 2 на стор. 145.)

Оригінал грамоти зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, ф. «Западнорусские акты», № 2.

Се азъ. кнѧ(з)¹. александръ.² патрикѣви(ч).³ стародуб(с)ки⁴ знамени(т).⁵ чинимы. симъ нашимъ листомъ. аже слюбую. ѣ слюби(л)⁶ есми⁷ ѣ цѣлова(л)⁸ есми⁷ крестъ. по⁹ смерти. на(ш)го¹¹. го(с)дра¹². великого. кнѧ(з)¹³. витовта. не¹⁴ ѣскати ми. ѣныхъ. господаревъ. мимо наше(г)¹¹. милого. господарѧ. крола¹⁶. влодислава. пол(с)кого. ѣ¹⁷ коруны. пол(с)коѣ. не¹⁸ ѿ(т)лучити ми са еѣ. никоторымъ¹⁹. веременемъ. безо лсти. ѣ без²⁰ хитрости. на крѣпость. сему наше(м)²¹ листу. нашо^{21а} печѧ(т)²². привѣсилѣ есмо. оув озера.²³ оу круды. межи. городна. ѣ мере(ч)²⁴ по розтвѣ²⁵ х(с)вѣ²⁶, оу пѧтокъ. оу канунъ. стго.²⁷ ѿбрѣзаниѧ²⁸. хва²⁹. по нароженьѣ. сна.³⁰ божьего тисѧчь³¹. лѣтъ. ѣ чотыри. ста³². лѣтъ: —

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 княз[ь]; 5 знаменит[о]; 6 слюбилъ; 8 цѣловал; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 наш[е]го; 12 [lo]lc[y]d[al]ря; 13 кнѧ[з]я; 16 кроля; 17 и; 18 и не; 21 нашем[y]; 21 а нашу; 22 печат[ь]; 23 оу возера; 24 Мереч; 26 Х[ри]с[то]вѣ; 28 обрѣзання; 29 Х[ри]с[то]ва.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 князь; 2 Александръ; 3 Патрикѣвичъ; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 6 слюбилъ; 7 есмы; 8 цѣловаль; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 нашего; 12 господарѣ; 13 княза; 14 не; 17 и; 18 и не; 19 нѣкоторымъ; 20 безъ; 21 нашему; 22 печать; 23 оу-въ озера; 24 Меречь; 25 Розствѣ; 26 Христовѣ; 27 св.; 28 Обрѣзаніа; 29 Христова; 30 Сына; 31 тисѣча.

«Акты ЗР»: 1 я передається через я; 2 Александръ; 3 Титла і скорочення розкриті без застережень; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 7 есмы; 14 на; 20 безъ; 21 нашему; 24 Меречь; 25 Розетвъ; 28 Обрѣзанія; 31 тысяча; 32 чотыриста.

82. Івашко, син молдавського воеводи Петра, і пан Вілча ручаються
Владиславу, королю польському, за Романа

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLVIII, стор. 819—820; В. Уляницьким в «Матеріалах», № 12, стор. 12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5327.

Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я¹ Івашко сынъ² Петровъ. дѣдич³ Валаски и панъ⁴ Вилча. поручаемъ и выручили есмо оу нашего господаря. оу велебного кроля Полско-го⁵ Романа, а слюбуемъ и слюбили есмо за Романа аже имаєть⁶ Романъ служити нашему гсдрю⁷ кролю Влодиславу Полскому⁸. и корунѣ Полскоі⁹. и веренъ быти безо лсти и без хитрости. а того натсва¹⁰ Романъ не имаєть оуспоминая¹¹. а ни¹² жяловати ни пред¹³ однимъ чоловѣкомъ. а ни¹² на князь Швитригай¹⁴ не имаєть жяловати. пак¹⁵ ли бы Романъ почял¹⁶ и жяловаль пред¹³ кимъ того нятства. а любо на княз¹⁷ Швитригайла. тогды мы имаєва того исного Романа опять¹⁸ поставити. и дати в¹⁹ руцѣ нашему милому гсдрю⁷ кролю Полкому²⁰. и на крѣпость сему листу наши печяти привѣсили есмо в¹⁹ городѣ Берестьи под²¹ лѣты Розства Хрва²² тысяча лѣтъ и чотыриста.

Різночитання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 сѣнь; 3 дѣдич[ь]; 4 пан[ь]; 5 Польского; 6 имаєть; 7 [lo]c[no]d[la]рю; 8 Пол[ь]скому; 9 Пол[ь]скоі; 10 натства; 11 оуспомина[и]; 12 ани; 13 пред[ь]; 14 княза Швитригай[ла]; 15 Пак[ь]; 16 почал[ь]; 17 княза; 18 опать; 19 в[ь]; 20 Пол[ь]-скому; 21 под[ь]; 22 Хрис[то]ва.

83. Івашко, син молдавського воеводи Петра, присягає на вірність
королеві Владиславу і князеві Вітовту

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLIX; В. Уляницьким у «Матеріалах», № 13, стор. 11—12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я ¹ Івашко снъ ² Петра воеводи. дѣдич ³ земли Валаскоѣ знаемо чиню симъ листомъ, аже велебный гсдръ Влодиславъ и з ⁴ Божьей ⁵ млсти кроль Полски и велебный княз ⁶ Витовтъ Литовски ⁷ смиловалис ⁸ надо мною ⁹. приняли суть мене собѣ слугою. тогды я слюбою ¹⁰ имъ веренъ быти и служит ¹¹ на всѣхъ мѣстехъ ¹² безо лсти без ¹³ хитрости. также коли ми Бгъ поможетъ ¹⁴ ку моеи отнинѣ ¹⁵. буду господаремъ и воеводою оу земли Валаскои. ¹⁶ слубую и сеи листь на себе даю. аже хочю тымъ лепѣи служит ¹⁷ нашему милому гсдру кролю Полкому ¹⁸ преже написаному ¹⁹. и велебному княз ²⁰ Витовту. и корунѣ Полской ²¹ веренъ быти со всѣми моими бояры Валаскими. и со всею землею Валаскою при них ²² и зоста ²³ на вѣки. противу ихъ не быти никоторымъ веременемъ. мимо ихъ иныхъ ²⁴ господаревъ не искати безо лсти и безъ ²⁵ хитрости; также хочю отступит ²⁶ нашему гсдру крол Полскому ²⁷ тоѣ земли Шепинскоѣ ²⁸. и тыхъ городъ ²⁹ што суть в ³⁰ неи по старую границу, а тежъ штожъ мои отецъ ³¹. Петръ воевода позычил ³² пѣнзяи моему милому гсдру кролю Полкому ³³. и тыхъ ся отступаю ³⁴. и листы хочю тыи вротит ³⁵. и на крѣпость сему моему листу печать мою привѣсили есмо в ³⁶ городѣ Берестью оу четвергъ въ ³⁷ днь ³⁸ изачатьа ³⁹ Матки Бжъеи под ⁴⁰ лѣты Розства Хсва ⁴¹ тысяча лѣтъ и чотыриста лѣтъ. и на то на все слюбили. есмо. цѣловаль ⁴² крестъ с ⁴³ паномъ Вилчею и печать Вилчина привѣшена съ ⁴⁴ моею, а хочю голдовати подлугъ крестьянского права.

Різночитання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через 4; 2 Титли розкриті без застережень; 3 дѣдич[ь], розділові знаки не відповідають нашому виданню; 4 из[ь]; 5 божьей; 6 княз[ь]; 7 Литов[ь]ски; 8 смиловали с[я]; 9 мною [и]; 10 слубую; 11 служити, 12 мѣстех[ь]; 13 [и] без[ь]; 14 поможет[ь]; 15 ѿтчинѣ[и]; 16 и в кінці слів після голосної передається через й; 17 служити; 18 Пол[ь]скому; 19 преже написаному; 20 княз[ю]; 21 Пол[ь]ской; 22 них[ь]; 23 зоста[ти]; 24 иных[ь]; 25 без[ь]; 26 ѿступити; 27 крол[ю]; Пол[ь]скому; 28 Шепин[ь]скои; 29 городовъ; 30 в[ь]; 31 ѿтець; 32 позычил[ь]; 33 Пол[ь]скому; 34 ѿступаю; 35 вронити; 36 д[ь]нь; 37 зачат[ьа]; 38 под[ь], 39 Христова; 40 [и] цѣловал[и]; 41 с[ь].

84. Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві

XIV ст.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. II, звідки передруковуються і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 26. Характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се азъ Пашко Обуховичъ, тивуна Унегнєвицкаго сынъ, погадавши есми съ своею братією ¹, съ тивуномъ Негнєвицкимъ Гринемъ а съ ² братомъ своимъ Михаиломъ, а съ ² дѣтми ³ своимъ съ Семеномъ а съ ² Панкомъ, записалъ есми на пречистое домъ къ ⁴, Лаврашеву монастырю сѣножати двѣ около нивы нашей подъ перевѣсіемъ ⁵, вѣчно і ⁶ непорушно. А при томъ былъ Тивунъ Негнєвицкій ⁷ Гринко ⁸, а братъ мой Михайло, а дѣти мои Сенько и Панько а Онтонъ Ефремовичъ, а пани Митковое люди: Василь ⁹ а Степанъ Жибуничъ а Ондронъ Комаровичъ.

Різночитання

Рукописна копія: 1 братією; 2 съ; 3 детьми; 4 къ; 5 перевѣсіемъ; 6 и; 7 Негнєвіцкы; 8 Гринъ; 9 василь.

85. Лук'ян Шуба з своєю дружиною Василисою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Крічу з майном

XIV ст.

Текст надрукований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. I, звідки передруковується і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева № 256, папка № 70—72, арк. 106—106 зв., оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 140 зв. Грамота характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се я рабъ Божій ¹ Лукьянъ Шуба и съ своею женою Василисою и ² съ своими ³ дѣтми Петромъ и ⁴ Ѳедкомъ, и своего цѣлого разума, отходя сего свѣта записалъ есмь къ ⁵ пречистой ⁶ Богоматери къ ⁵ Лаврашову монастырю человѣка на имя Крѣчу и ⁷ дѣти его и землею и со всеми уходы, а дали есмо вѣчно.— А при томъ ⁸ былъ: архимандритъ Никита Лаврашовскій, отецъ нашъ духовный ⁹, и старци на имя Восьянъ и Макарей и инші ¹⁰ старци; а добрыхъ людей было стороннихъ: пани Волкова ¹¹ Гавсовича жена Фетина съ ¹² своимъ сыномъ Яцкомъ, а панъ Василей Протасовичъ, а Офонасъ сотникъ. А хто сіе ¹³ порушить нашо приданіе, што есмо придали къ пречистой ⁶ Богоматери, разсудиться со мною предъ Богомъ. А писалъ панъ ¹⁴ Николскій ¹⁵ Панкратей.

Різночитання

Рукописна копія: 1 Божии; 2 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 съсвоими; 4 а; 5 к; 6 пречисто; 7 й; 8 прітомъ; 9 духовны; 10 иншии; 11 Волковаа; 12 и съ; 13 сие; 14 попъ; 15 Никольскій.

ПОКАЖЧИК СЛОВОФОРМ АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

- а 1.11 *, 2.4, 4.8, 5.10, 6.19, 8.2, 9.10, 10.20, 11.20, 12.16, 13.3, 14.19, 15.22, 16.8, 17.4, 18.9, 20.6, 21.3, 22.13, 23.23, 24.9, 25.1, 26.1, 27.13, 28.9, 29.9, 30.6, 32.5, 33.1, 34.7, 35.1, 36.9, 37.10, 38.16, 39.5, 40.30, 41.6, 42.3, 43.8, 44.5, 45.35, 46.4, 47.7, 48.2, 49.7, 50.1, 51.6, 52.7, 53.7, 55.9, 56.2, 57.1, 58.10, 59.1, 60.7, 61.5, 62.5, 63.25, 64.7, 65.3, 66.3, 67.4, 68.2, 69.4, 70.1, 71.4, 72.8, 73.3, 74.3, 75.7, 76.9, 77.5, 78.3, 79.5, 80.2, 82.6, 83.2, 84.10, 85.7; *а* 19.11, 57.1; *а* 80.4; *а* 26.1; *а* 80.1; *а* 17.1, 29.1, 40.1, 47.1, 51.1, 57.1, 80.1; *а* 24.1, 43.1, 44.1, 53.1, 60.1, 62.1, 66.1, 71.1, 78.1, 80.1
абихом 17.1; *абыхомъ* 8.1
або 9.1, 10.4, 11.1, 45.19, 49.1; *або* 26.1; *або* 49.2; *алюбо* 66.1; *альбо* 49.1
абы 8.1, 10.1, 11.1, 22.1, 45.3, 47.2, 49.2, 58.2
абыхмо 9.1, 49.1; *обысмо* 6.1
абыхомъ див. *абином*
августа 9.1, 49.1, 70.1
аж див. *ажъ*
аже 14.8, 15.1, 23.1, 27.1, 31.2, 36.1, 58.1, 59.1, 61.1, 62.2, 64.1, 70.1, 73.1, 79.1; *аже* 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; *ажъ* 66.1
ажъ 6.1, 39.1, 40.1; *аж* 40.1, 49.1, 64.1, 79.3; *ажъ* 37.1, 58.1
азъ див. *я*
аі 68.1
албо див. *або*
але 12.1, 24.1, 42.1, 43.1, 45.2, 47.1, 62.1
али 40.5, 44.1, 62.1,
алижъ 34.1, 58.1
алюбо див. *або*
альбо див. *або*
аминь 16.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1, 28.2, 29.1, 36.1, 49.1, 53.1, 64.1; *амин* 17.1; *ами(н)* 13.1; *аминь* 26.1
анафемою 25.1
ани 37.1, 40.3, 62.1, 78.2
антымисы 6.1
аныне 40.1
априла 75.1; *априля* 30.1
ап(с)ла 61.1
ап(с)ль 43.1
арие(м) 68.1
артикулахъ 49.1
артыкулы 45.1
архиерѣя 13.1
архимандритовъ 72.1
архима(н)дриты 68.1; *архимандрыты* 6.1
архимандрить 85.1
архіеп(с)помъ 4.1; *архіеп(с)по(мъ)* 4.1
архіеп(с)пы 4.1
асе 4.1
ать 15.3
ачное 41.1
аще 6.1
аю 39.1
ба див. *бога*
бг див. *бъ*
бга див. *бога*
бгмъ див. *богомъ*
бгода(н)ніе 4.1
бголюбезномъ 25.1
бгомоле 25.1
бгомтри див. *богоматери*
бгомъ див. *богомъ*
бгу, бгъ див. *богу*
бгъ див. *бъ*

* Число перед крапкою означає номер грамоти, а після крапки — кількість прикладів у тексті.

без 8.1, 36.1, 46.1, 58.1, 59.1, 61.1, 63.2,
77.1, 81.1, 82.1, 83.1; безо 14.1, 19.2,
27.1, 41.1, 46.1, 48.1, 61.1, 62.1,
66.4, 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; безъ 27.1,
58.1, 62.2, 63.1, 65.2, 66.4, 73.1,
83.1; бес 37.2; бозо 59.1; без[ъ] 52.1

безако(н)ни 4.1

безмѣномъ 69.1

белки 40.1

берег 6.1, 68.1; берегъ 12.1

берега 31.1, 68.1

береги 25.1; береги 5.1

бес *див.* без

бжею *див.* бжѣю

бжи *див.* бжѣ

бжию *див.* божію

бжимъ *див.* божимъ

бжѣа *див.* божѣа

бж *див.* бжѣю

бжое *див.* божое

бжои 25.1

бжѣе, б(ж) ѣе, б(ж)ѣе *див.* божое

бжѣего 44.1; божьего 81.1; божьего 42.1;

божого 49.2; бж 43.1; бѣаго 37.1

бжѣеи 43.1; бжѣеѣ 46.1; бжѣен 83.1;

бжѣеѣ 61.1

бжѣею 27.1, 28.1; божьею 48.1, 66.1;

бжею 37.1, 40.1; бжѣею 24.1; бжею 31.1,
41.1; божіею 17.1, 29.1, 72.1; бжею 6.2,
31.1, 42.1

бжѣа *див.* божѣа

бжѣи 21.1; божии 17.1; бѣа 24.1, 40.1;

бжи 55.1; б(ож)ын 23.1

бжѣомъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.1, 60.1; бо-

жьемъ 77.1; божомъ 29.1; бжѣмъ
80.1; бжѣмъ 22.1

бжѣа, бжѣа *див.* божѣа

бзпечѣшии 47.1

били 49.1

билъ 6.1, 9.2

бискупомъ 56.1

бискуп(у)на 75.1; пискупа 27.1

бискупова 75.1

бискуп(у)на 56.1

бискупову 75.1

бискупу 75.2

бискупъ 75.2

бити 45.1

благихъ 6.1

благословениемъ 6.1; бл[аго]с[ло]в[ле]ньемъ

15.1; блг(с)вльнѣемъ 27.1

благословенныхъ 6.1

благословения 6.1

благословити 6.2

бл[аго]с[ло]вить 15.1

блговѣрнаго 13.1

ближнии 10.1

ближнимъ 10.1

блюдѣте 8.1

блѣсти 34.1, 40.1

б(г)мъ, бѣмъ *див.* богомъ

бобровое 6.1

бобровыми 6.1, 74.1

бобры 15.2, 40.1

бога 1.1, 5.1, 6.2; ба 12.1, 34.1; бѣа 4.1

богоматери 6.1, 72.1, 85.2; бгѣмтри 25.1

богомолецъ 6.2

богомолство 5.1

богомол(л)цо(в) 68.1

богомъ 5.1, 33.1, 85.1; бѣмъ 35.1; б(г)мъ
51.1; богомъ 1.1; б[ог]мъ 15.1; богомъ

2.1; бѣмъ 13.1; бѣмъ 4.1; бѣмъ 32.1

богородица 72.1

богородицы 72.2

богодицскихъ 15.1

богослова 6.2

богослову 6.1

богоспасаемыхъ 6.1

богоявлѣнья 66.2

богу 1.1; богѣ 5.1; бгѣ 4.1; бгу 34.1; боу 35.1

богъ *див.* бѣ

б[ож]а 40.1

божого 45.1; божеего 41.1; бѣаго 37.1

божеі 62.1; божееі 62.1

божей 45.1; божой 6.2; божьей 83.1

божею *див.* бжѣю

божие 62.1; божіе 45.1; бѣе 64.1

божин, б[ож]ын *див.* бжѣ

божнимъ 62.1; бжимъ 22.1; бѣнимъ 24.1;

бѣ[ож]имъ 15.1

божихъ 45.1

будте 8.1, 58.1
 буду 14.1, 83.1
 буду(т) 51.1; будутъ 63.3; будутъ 24.1,
 58.1, 63.1; бѹдѹтъ 65.1
 будучи 6.1
 будучии 66.3; будучій 45.1; боудочий
 1.1; будущи 40.1; бѹдущїи 4.1; бѹ-
 дѹщий 26.1
 будучи(м) 4.1; будучимъ 9.1, 10.1, 45.1,
 49.1, 62.2, 66.2; будучимъ 9.1, 62.2;
 бѹдоучимъ 1.1
 будучих 66.1
 будучій *див.* будучии
 будучого 49.1
 будущи *див.* будучии
 будь 53.1, 60.1
 боу *див.* богу
 боудучей 1.1
 боудоучий *див.* будучии
 будетъ, бѹдетъ *див.* буде(т)
 бѹдѹтъ *див.* буду(т)
 бѹдущїи, бѹдѹщий *див.* будучии
 бѹдоучимъ *див.* будучи(м)
 буркгимистру 77.1
 бѹи 4.1, 27.1, 35.2, 40.1, 79.1; б[огороди]-
 ци 15.14
 бѹѣ 14.1
 б[огороди]цю 15.1
 бѹ 45.1
 бѹ 13.1, 34.1, 40.2, 43.1, 58.1; бгъ 83.1;
 бгъ 26.1; бгъ 4.2; богъ 1.1, 72.1; б[ог]ъ
 73.2
 бѹе *див.* божое
 бѹѣю *див.* бжѣю
 бѹи 24.1
 бѹимъ *див.* божимъ
 бѹими 39.1, 40.1
 бѹю *див.* божію
 бѹа *див.* божїа
 бѹаго *див.* божего
 бѹ 10.2, 37.1, 38.1, 40.1, 41.2, 43.2, 45.75,
 52.1, 58.1, 61.2, 64.1, 66.3, 79.4, 82.1;
 быми 51.1
 бываѣ(т) 47.1
 бывалъ 50.1
 бывають 49.1
 быдло 49.1
 была 45.5
 были 1.1, 4.1, 5.1, 11.1, 15.1, 17.1, 27.1,

28.1, 37.1, 40.1, 45.3, 49.2, 51.1, 53.1,
 58.1, 60.1, 64.1, 71.1, 72.1, 78.1, 85.1
 было 1.1, 4.2, 5.1, 10.1, 12.1, 17.1, 29.1,
 37.1, 40.1, 51.2, 53.1, 58.3, 60.1, 67.1,
 79.1, 85.1
 былыхъ 49.1
 былъ 10.1, 16.1, 24.1, 36.1, 45.8, 58.1,
 84.1, 85.1; был(л) 47.3
 бы(с) 7.1
 бысть 68.1
 быти 17.1, 22.1, 28.1, 37.1, 43.2, 45.17,
 58.1, 59.2, 61.1, 62.1, 63.1, 66.5,
 82.1, 83.3; бы(т)[и] 47.1, 61.1
 быхмо 9.1; быхомо 41.1; быхо(м) 41.1;
 быхомъ 57.2
 бѹгъ 58.1
 в 1.4, 4.3, 6.1, 15.6, 16.2, 17.1, 21.1, 22.2,
 23.13, 24.1, 25.1, 26.2, 27.1, 28.1, 29.2,
 33.1, 36.1, 40.3, 43.3, 44.1, 45.1, 47.3,
 49.7, 57.1, 64.2, 66.3, 67.3, 73.1, 78.1,
 79.1, 82.2, 83.2; в(ъ) 4.4; вѹ. 14.4,
 40.1; во 1.1, 4.1, 5.3, 6.4, 14.1, 15.1,
 17.1, 20.1, 23.2, 24.1, 27.1, 28.1, 34.1,
 36.2, 40.1, 43.1, 45.2, 49.1, 53.1, 61.1,
 63.2, 64.1, 66.1, 68.2, 69.1, 72.1, 77.2,
 79.3, 80.2, 84.1, 85.1; во 22.1; въ 1.5,
 5.1, 6.16, 7.1, 9.11, 10.1, 11.4, 15.4,
 16.1, 18.3, 22.3, 23.1, 25.1, 29.1, 32.1,
 36.1, 45.12, 49.6, 50.1, 52.1, 58.1,
 63.13, 65.1, 66.3, 69.2, 70.1, 72.8,
 76.6, 83.1; оув 81.1; въ — 29.1 *див.*
 ѹе оу
 вѹ 27.1
 ва 27.1
 вады 63.1
 важности 45.2
 валь 55.1
 валаски 82.1
 валаскими 83.1
 вама 52.1
 вамеш 52.1
 вами 58.1
 вамѹ 52.2; вам[ѹ] 52.1
 вамъ 8.2, 58.6; ва(м) 58.1
 ва(с) 58.1; васъ 8.1
 вашего 58.1; вашего 58.1
 вашей 42.1; вашей 42.1; вашейъ 58.1
 ваши 58.1
 вашими 63.1
 вашимъ 58.1
 вдариль 45.2
 вдареному 45.1
 вдоложь 80.1
 ведеть 68.1

ведомо 31.1, 37.1, 39.1, 40.1, 49.1
 ведомости 49.1
 везли 45.1
 везъ 45.1
 века 6.1
 веки 6.1, 40.1, 49.1
 веку 49.1
 векъ 26.1
 веле 28.1
 велебного 17.1, 28.1, 66.1, 82.1
 велебной 66.2; велебной 42.1, 62.1; велеб-
 ной 44.1
 велебному 44.1, 62.1, 66.1, 83.1
 велебный 43.1; велебный 17.1, 83.2
 велели(з)мо 68.1
 вели 51.1
 великаѧ 4.1
 великий 31.1; велики 55.2, 75.1
 великий 4.1, 6.2, 9.1, 33.1, 56.1, 57.1, 67.1;
 великии 15.4, 23.5, 77.1; великій 30.2,
 45.1, 49.1, 63.1, 69.1; великій 63.3; ве-
 ликіи 76.1; великыи 73.1; вѣликий 5.1;
 великыи 35.1; великыи 1.1, 18.1, 52.1;
 великыи 19.1; великыи 78.1; великыи
 37.1, 74.1; великий 61.1; великыи
 34.2, 37.2; вѣликий 64.1
 великимъ 23.1, 37.1, 63.1
 великого 13.1, 15.1, 22.1, 23.6, 34.1, 48.1,
 50.1, 58.1, 61.2, 63.6, 66.1, 81.1; вели-
 каго 29.1; велико(г) 34.1; велкого
 14.1; великог[о] 52.1
 великое 11.1, 23.1, 63.1
 великой 45.1
 великом 23.1, 48.1; велико(м) 43.1, 47.1;
 великомъ 6.1, 23.2
 великому 6.1, 10.1, 11.1, 23.8, 34.3, 38.2,
 62.1, 63.10; вел(и)кому 34.1; вели-
 ко(му) 23.1; велико(м) 34.1, 54.1
 великою 45.1,
 велико 52.1
 великую 55.1, 75.1; великѸю 76.1; вели-
 коую 31.1
 великыи, великыи *див.* великий
 велиць 50.1, 78.1
 велкого *див.* великого
 велѣли 29.1, 41.1, 43.1, 61.1, 62.1,
 67.1, 77.1, 78.1
 велѣль 55.1
 велю 8.1
 велеты 20.1
 веремемъ 40.1, 61.1, 66.2, 81.1, 83.1;
 веремѧемъ 37.1, 59.1, 79.1
 веремѧ *див.* время
 веремѧемъ *див.* веремемъ
 верепъ 82.1, 83.2; вѣре(н) 43.1

верне *див.* вѣрне
 вернешъ 50.1
 верно *див.* вѣрно
 верну *див.* вѣрную
 верный 64.1; верный 79.1
 верный *див.* вѣрный
 вернымъ *див.* вѣрнымъ
 верха 28.1; врѣха 1.2
 верху 10.1
 верхъ 40.3, 57.1; врѣхъ 1.5
 верхнии 12.1
 веры 40.1, 49.2; вѣры 4.1
 весь 18.1, 40.11
 вечистоѣ 25.1
 вечно *див.* вѣчно
 вечно 10.1, 62.1; вѣчно 6.1
 вечную 25.1; вѣчѸю 68.1
 вечные, вѣчные *див.* вѣчные
 вживаючи 12.1
 в(ж)ити 22.1
 вжитки *див.* оужитки
 вжиткове 22.1
 вжиточному 9.1
 вѣжковъ 22.1
 вздлужъ 49.1
 взозрѣвши 28.1
 взяли 11.2; взѧли 38.2
 взялъ 45.2, 63.1; взѧлъ 38.2; оузѧлъ 40.1
 взята 45.1
 взяти, взять *див.* оузяти
 взято 45.1; оузѧто 41.1
 видети 10.1
 видить 37.1, 39.1; видѣть 40.1
 вижывеню 68.1
 виленскимъ 78.2
 вина 45.3
 винами 2.1, 15.1; в[инами?] 15.1
 винный 45.2
 виноградовъ 1.1
 виною 45.1
 вину 14.1, 45.4
 винъ 45.1
 вины 21.1, 45.1
 витѧзю 55.1
 витязъ 66.4
 вишь 49.1
 вказана 45.2
 вказываль 9.1
 вкрадено 45.1
 вкупе 6.1
 владыка *див.* влдѧка
 владыце 1.1, 6.2; владыць 76.2
 владычинъ 32.1; влдѣчнъ 20.1
 властною 45.2

власть 6.1
 влдка 5.1, 20.1, 53.3; вл[а]д[ы]ка 15.1,
 73.1; вл[д]ка 19.1; владыка 1.1, 4.1,
 6.3
 вл[а]д[ы]кою 15.2
 влдчнъ *див.* владычинъ
 влостное 9.1
 внука 63.1
 внучата 10.2
 внучатомъ 6.1, 10.1; оунучАтом 2.1;
 оучатомъ 55.1
 внучаты 27.1
 во *див.* в
 вобѹдѹчий 5.1
 воведении 72.1
 воведение 72.1
 вовса 38.4
 вовсѣ 38.1
 водлугъ 45.2
 водохрещъ 62.1
 водою 64.1, 70.1
 водѣ 63.1
 воевати 23.1
 воевода 8.1, 17.2, 41.1, 45.1, 49.1, 55.1,
 62.1, 66.1, 83.1; воевода 14.1, 19.1,
 36.1; воевода 80.1; воѣвода 16.1,
 21.1, 38.1, 51.1, 53.1, 64.2, 71.1; воѣ-
 вода 24.1; воѣво(д)[а] 41.2, 43.1;
 воевода 52.1; воивода 52.1
 воеводами 66.1
 воеводинъ 66.1
 воеводою 83.1
 воеводство 66.1
 воеводѹ 65.1
 воѣводѣ 22.1; воево(д)[ѣ] 41.1
 воеводѣ 60.1
 воеводы 42.1, 45.1, 55.1, 66.2, 83.1; вое-
 воды 65.1
 воземъши 51.1
 возерищехъ 26.1
 возилъ 45.1
 возметъ 34.1
 возревше *див.* возрѣвши
 возрѣть 48.1, 61.1, 64.1, 66.1; возри(т)
 59.1, 79.1 *див. ще* узрѣть
 возрѣвши 79.1; возрѣвши 70.1; узрѣвши
 29.1; возревше 64.1
 возрѣвъ 15.1
 воивода *див.* воевода
 вонмующи 62.1
 вонна 12.1
 вонну 51.1
 воины 23.2

воить 22.1, 51.1; воить 71.1; войтъ 16.1;
 войтъ 20.1; воить 80.1
 вокном 29.1
 воласть 45.1
 воланью 45.1
 волентъ 9.1, 10.1, 12.1, 15.1, 21.3, 28.2,
 53.3, 63.2; волѣнь 64.1
 волею 27.1, 28.2, 37.1, 44.1, 53.1; волюю
 80.1
 воли 22.1, 23.1, 38.1, 59.1, 65.1
 волно 12.1, 49.2
 волности *див.* вольности
 волны 4.1, 70.1; волни 29.1; во(л)ни(и) 68.1
 володети 40.3; володѣти 30.2
 волоска 40.1
 волостел[ѣ] 15.1
 волостели 15.2, 23.1, 63.2
 волости 12.1, 28.1, 29.1, 38.6, 40.1, 57.1,
 58.1, 60.1
 волостию 41.1
 волостка 40.6
 волостми 40.1
 волость 2.1
 волость 40.5
 волостью 40.2
 волоськоѣ 28.1
 волошны 70.1
 волѣ 62.1
 волѣнь *див.* волень
 волю 68.1
 вола 39.1, 43.1; воля 10.1
 волань 38.1
 вольности 45.1; волности 49.3
 вольшины 12.1
 волюю *див.* волею
 ворога 58.1
 ворогъ 58.3
 вор(о)зи 58.1
 воротили 41.1
 вороти(м) 47.1
 воротити 41.2
 вослаъ 23.1
 воспръемникомъ 6.1
 вотнину 16.2, 51.1
 вотнинъ 71.1
 впамятанья 45.1
 врать 52.1
 время 43.1; верема 44.1
 вротит 83.1
 врѣха *див.* верха
 врѣхъ *див.* верхъ
 все 4.1, 6.2, 9.1, 17.1, 21.1, 28.2, 30.1, 34.2,
 38.1, 54.1, 55.1, 58.1, 63.1, 66.1, 67.1,
 75.1, 77.3, 78.1, 83.1; оусе 42.1, 62.1
 всего 11.1, 17.2, 40.2; всѣго 64.1

всей 5.1, 68.1; всей 1.1, 45.1, 52.1; оусей
 62.1; оусей 62.5; всё 58.1; все 66.1;
 вьсей 52.1
 вселАкъ 70.1
 всеми *див.* вѣми
 всемогій 70.1
 всему 6.1, 63.4
 всемъ, все(м) *див.* вѣмъ
 все(то) 13.1
 все *див.* всен
 всею 34.1, 43.2, 47.1, 58.1, 66.2, 83.1;
 оусею 40.1, 41.1
 вси 6.2, 9.1, 15.1, 24.2, 37.1, 40.1, 45.3,
 58.1; вси 40.1; оуси 40.2; оусий 40.1
 всинная 63.1
 всеми, вси(м) *див.* вѣми
 всемъ, всем *див.* вѣмъ
 всихъ, вси(х) *див.* вѣхъ
 всемъ 66.1
 вступатися, вступатисА, встѹпатисА *див.*
 оуступатисА
 вступаются 15.1
 вступили 10.1
 вступоватись 6.1
 вступуючи 10.1
 всходъ 6.1
 всхочеть *див.* оусхочеть
 вѣ 59.1, 66.1; оусъ 62.1; вѣ 19.1
 вѣго *див.* всего
 вѣми 1.3, 5.1, 15.2, 17.3, 22.1, 27.2, 28.2,
 29.2, 40.1, 51.1, 53.1, 59.1, 64.1, 66.4,
 70.2, 80.1, 83.1; всеми 40.1; оусеми
 40.2; оусѣми 2.2, 62.1; всеми 6.1,
 31.2, 85.1; вси(м) 43.1; вѣм[и] 15.1
 вѣмъ 1.1, 4.1, 16.1, 18.1, 20.1, 22.1, 24.1,
 27.2, 28.1, 38.1, 44.1, 53.1, 59.1,
 60.1, 64.2, 66.1, 70.1, 73.1, 77.2, 78.1,
 79.3; вѣмъ 29.1, 40.1; всемъ 6.2, 27.1,
 34.1, 37.1, 40.2, 61.1, 63.1, 66.1, 77.2;
 все(м) 34.1; оусемъ 39.1, 40.3; оусе(м)
 40.1; оусѣмо 41.1; оусѣмъ 55.2, 62.1;
 усѣмъ 29.1; всюмъ 6.1; всимъ 5.1, 31.1,
 43.2; всим 67.2; вѣм 51.1; вси(м) 43.1
 вѣхъ 22.1, 44.1, 66.1, 79.1, 83.1; всихъ
 49.1, 58.1; вси(х) 47.1; усехъ 40.1,
 49.1; оусѣхъ 42.1, 55.1; вши(х) 43.1;
 вѣсѣх[ъ] 52.4
 всю 37.2; оусю 40.1
 всюмъ *див.* вѣмъ
 всА 28.1, 40.4, 58.1; вся 6.1; оусА 40.2
 всякими 6.2
 всАкимъ 40.1
 всякіе 45.2
 всякій 45.2; оусАким 40.1
 всАкого 19.1; всякого 63.2

всАкому 24.1, 40.1, 58.1
 всАкобъ 14.1; всАкобъ 19.2; всякой 48.1
 всАкою 40.2
 всякую 45.1
 втокъ 72.1
 вторникъ 69.1
 второе 72.1
 вчинила *див.* оучинила
 вчинили 28.1, 38.1, 51.1; оучинили 23.1,
 31.1, 42.1
 вчинилось 63.1
 вчинилъ *див.* оучинилъ
 вчинити *див.* оучинити
 вчинится 63.1
 вчинить 63.1; оучинить 14.1; оучинит(ь)
 14.1
 вчинять 63.2
 вшего 43.1
 вшелякіе 49.1; вшелякіи 49.1; вшелякія
 49.1
 вши(х) *див.* вѣхъ
 вшитка 58.1
 вшитки 43.1
 вшитко 22.1, 38.1
 вшитокъ 38.1
 вшитци 22.2
 вы 58.3
 выбавень 45.1
 выбрали 38.2, 45.1
 выдавали 38.1
 выдалъ 58.1
 выдати 14.2, 40.1, 63.1
 выехалъ 15.1
 вызвали 2.1
 вызванью 45.1
 вызволилъ 45.1
 в-ызмѣну 23.2
 визнаваю 10.1
 визнаваючи 4.1
 признана 45.1
 признание 45.1
 выимати 66.1
 выкупити 57.1
 выкупить 36.1
 в-ымени 23.1
 вымовени 45.1
 вымовити 45.1
 вымѣнялъ 9.1
 вынимуючи 66.1
 вынимаемо 70.1
 вынявши 45.1
 вынАли 54.1
 выписаное 67.1
 выписаны 45.1
 выписаныи 45.1
 выражаемъ 49.1

выраженные 49.1
 выразившы 49.1
 выручили 82.1
 высокой 5.1
 выстерегать 45.1
 выходы 4.1
 выходи 58.1
 выше 1.1, 40.1; вышеше 62.1
 вышейменской 45.1
 вышелъ *див.* вышелъ
 вышеописанными 62.1
 вышеписаного 9.1
 вышеписаныи 9.1
 вышло 77.1
 выполъ 58.1; вышелъ 55.1
 вышеше *див.* выше
 вы + што (а) 55.1
 выѣздитъ 22.1
 выявъши 62.1
 въ 47.1
 въдаи 14.1
 въдали 58.1
 въдалъ 45.1
 въдание 58.1; въданье 78.1
 въданыемъ 64.1
 въдати 9.1, 23.1, 45.2, 49.1
 въдомо 56.1, 58.1
 въдомость 31.1
 въка 17.1, 19.1, 22.1, 27.1, 28.1, 51.1, 55.1
 въки 1.2, 4.2, 16.2, 20.1, 21.1, 22.3, 24.1, 27.3, 28.2, 29.2, 31.1, 43.1, 44.2, 51.1, 53.3, 55.1, 60.1, 64.1, 66.1, 67.1, 83.1; въкы 1.1, 5.2, 17.1, 18.1, 62.1, 80.2
 въкомъ 16.1, 44.1, 64.1, 79.1
 въку 79.2
 въкъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 40.1; вък 2.1; въ(к) 47.2
 въликий *див.* великий
 вълми 14.1
 въноваль 71.1
 въра 40.1, 44.1, 47.1, 55.14
 въре(н) *див.* веренъ
 въри *див.* върь
 върити 45.1
 върна 62.1
 върие 62.2; верне 79.1; върьнъ 44.1; вър-(н)ъ 47.1
 върни *див.* върныи
 върно 28.1, 44.1, 62.1; верно 46.2
 върного 28.1
 върное 47.1
 върному 17.1, 62.1
 върность 43.2, 44.1
 върностью 44.1
 върноу 17.1, 70.1
 върну 28.1, 29.1, 55.1; върноу 64.2; върну 59.1, 61.1; верну 79.1
 върьнъ, вър(н)ъ *див.* върие
 върныи 17.2, 31.1; верныи 64.1; верный 79.1; върни 43.1, 70.1
 върьнымъ 66.1; вернымъ 66.1
 върьныхъ 62.1
 върьний 79.1
 въроу 41.1, 62.3
 върь 41.1, 66.3; въри 41.1
 въры *див.* веры
 въръж 52.2
 въсиги 69.1
 въсиги 20.1
 въсиги 20.1
 въсиги 22.1, 27.2
 въсомъ 42.1
 въсти 58.1
 въсть 41.1, 58.1
 въсьхъ 77.2
 въсьхъ 69.1
 вътъвъщихъ 70.1
 вътъвъзова 55.1
 въчнаа 43.1
 въчне 5.1; вечно 68.2; въчне 5.1
 въчнии 66.1; въчние 4.1; въчнии 70.1
 въчно 9.2, 11.1, 17.1, 62.1, 67.1, 78.1, 84.1, 85.1
 въчного 27.1, 51.1
 въчное 4.1
 въчные 31.1; вечные 45.1; въчныи 17.1, 28.1, 62.1; вечные 49.2; вечные 6.1; въчныи 1.1
 въ *див.* в
 въвъдається 32.1
 въгорьскимъ 14.1
 въимаючи 62.1
 въска 18.1
 въступати 23.1
 въсьмъ 5.1
 въ 40.1, 41.2, 55.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 75.1, 78.1
 въ 21.1
 габаия 45.1
 габаты 45.1
 гадати 46.1
 гаемъ 9.1
 гаи 9.1; гаъ 2.1
 гайми 27.1, 51.1
 гай 9.1
 гандле 49.1
 гаикку 12.1
 га[ка]ми 17.1; гаями 6.1
 где 6.2, 10.1, 31.1, 37.1, 52.3; гдъ 9.1,

15.1, 23.1, 45.2, 49.1, 79.1; кде 14.1,
24.1, 55.1
генваря 10.1
гдрви 38.2
гдръ *див.* г[с]дръ
гдъ *див.* где
глинарюмъ 38.2
гнвмъ 40.1
гни *див.* господны
гнъ *див.* господинъ
годлъ 28.1
годныхъ 49.1
гodu 30.1
годъ 19.1, 26.1, 72.2
годъ *див.* городъ
годовали 44.1, 65.2
годованиѣ 43.1
годованию 47.1; годованью 65.1
годовати 65.2, 83.1; кгодова(т) 47.1
голова 37.1
головний 58.1
головнитъством 2.1
головы 10.1
голоу 75.2
голосе 75.1
голосомъ 49.1
голыми 6.1
гоны 6.1, 74.1
гординею 6.1
горе 6.1
горо(д) *див.* городъ
города 14.2, 34.1, 40.1, 41.1
городахъ 6.1
городенскимъ 49.1
городенскихъ 49.2
городенскіе 49.2
городенскій 49.1
городенского 49.1
городки 40.1
городми 59.1
городовъ 14.1
городомъ 6.1, 40.1, 58.1
городу 40.1
городъ 12.1, 37.1, 42.1, 55.1, 61.1, 64.1,
66.2, 70.1, 82.1, 83.1; годъ 43.1
города 40.2, 43.1, 44.1
городъ 24.2, 40.4, 82.1, 83.1; горо(д)
40.2; гро(д) 41.1; гродо 41.2
гору 6.1; гороу 1.1
горъ 5.1, 24.1, 55.2
горы 5.2, 6.2
госдрен 66.1

господа 6.1
господареви 34.3, 62.1, 66.1; ѿсподареви
34.1; косподареви 34.1
господаревъ 81.1, 83.1
господаремъ 62.2, 65.3, 83.1; ѿсподаремъ
37.1
господарин 66.2; господаи 66.1
господарское 6.1
господарю 10.1, 11.1, 42.1, 62.1, 66.1;
г(с)пдрю 44.1; ѿспдрю 46.1; спдрю
46.1
господарА 22.1, 34.3, 51.1, 65.3, 81.1;
господаря 62.1, 66.1, 82.1
господаръ 12.1, 17.1, 28.1, 29.2, 41.1,
48.1, 65.4, 66.2; господар[ъ] 52.1; г[о]-
сп[ода]рь 15.1
господина 63.4, 72.1
господиномъ 63.1
господину 6.2, 63.8
господинъ 6.2, 48.1; г[оспо]д[и]нъ 52.1;
гнъ 55.1
господны 66.1; гни 78.1
господня 66.1; господья 66.1
г[о]с[по]д[ѣ]ст[ва]ми 52.12
г[о]с[по]жи 15.5; г[оспо]жи 15.1
государемъ 63.1, 66.1
государи 66.1
государми 66.1
государю 66.1; г[о]с[у]д[а]рю 73.1
государя 66.1
государъ 70.1; г[о]с[у]д[а]рь 73.1
гостемъ 19.1, 45.1, 58.1, 63.1
гостинець 6.2; гостиньць 12.1
гостинца 6.1; гостынца 6.1
гостинцемъ 6.1; гостинцомъ 6.1
гостинцу 6.1
гостити 63.1
госта 19.1
гость 16.1
готових 11.1
готовъ 58.1
гофмистръ 64.1
грабити 23.1
граде 68.1
грамота 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 23.1, 28.1,
29.1, 53.1, 72.1; грамо(т) 44.1, 46.1, 47.1
грамотою 8.1, 56.1, 57.1, 61.1
грамоту 1.1, 6.1, 16.1, 27.1, 28.1, 30.1, 33.1,
37.2, 40.2, 51.1, 57.1, 67.2, 69.2, 72.1,
75.1, 77.2; грамотъ 4.1, 5.1; грамо-
ту(с) 39.2; грамотоу 51.1
грамотъ 14.1, 61.1, 63.1; грамоте 39.1
грамоты 4.1, 12.1, 15.1, 68.1

грани 6.2
 границами *див.* границами
 границы 6.1, 53.1; границъ 4.1
 грань 6.1
 границу 83.1
 граница 24.1
 границами 27.1, 28.1, 80.1; границями
 17.1; границыцы 70.1; границами
 79.1
 границях 29.1; границыцхъ 70.1; границихъ
 17.1
 границы 5.1
 границъ 4.1
 границихъ *див.* границяхъ
 границыцы *див.* границами
 границыцхъ *див.* границяхъ
 гривень 16.1, 20.1, 21.1, 27.3, 36.1, 38.6,
 45.1, 53.1, 71.1, 73.1; гривен 15.1
 гривну 20.2, 21.2
 гривнь 20.1, 38.1
 гривны 27.1, 36.1, 38.2
 гро(д), гродо *див.* городъ
 гро(д)[ом] 43.1
 гроза 34.1
 грознь 45.1
 грои (гроши) 38.1
 громницами 73.1
 гро(ш) 22.1
 гроша 28.1, 38.1
 грошей 10.4, 11.1
 гроши 72.2
 грошии 53.1; грошии 16.1; грошии 26.1;
 грошии 72.1
 грошовъ 27.1
 г(с)ди 25.1; г(с)и 13.1
 г(с)дрю 59.1, 82.2, 83.2; гсдрю 83.1
 г(с)дрѦ 81.1
 г(с)дръ 40.1, 59.2, 64.1, 79.1; гдръ 24.1;
 гсдръ 83.1
 г(с)жи 44.1
 г(с)и *див.* г(с)ди
 г(с)пдрви 43.1, 44.1
 г(с)пдрю *див.* господарю
 гспдрѦ 61.1
 гспръ 15.1, гспдръ 43.1
 гумена 40.1
 Үрецько[и] 4.1
 .д. 36.1, 38.3, 40.1, 41.5, 64.1, 68.1, 80.1;
 .д. ри 40.1
 да 1.3, 5.1, 6.1, 12.1, 25.1, 43.1, 50.1, 52.11,
 63.1, 68.1, 74.1
 дава(л) 38.1; даваль 38.2

давали 42.1, 58.1, 63.1
 даваль *див.* дава(л)
 дават[ъ] 52.1
 давати 1.1, 4.1, 18.1, 24.1, 28.1, 41.1,
 42.1, 49.1, 63.1, 69.2, 72.1
 да[важ]т[ъ] 52.1
 давному 63.3
 дав[ън]ыи 15.1
 давшие 15.1
 давши 45.1
 дадутъ 38.1
 даемъ 1.3, 4.1, 37.1, 40.2; даемъ 58.1, 64.1,
 70.1, 78.1, 79.2; даемъ 5.1, 56.1,
 64.1; даемо 6.1
 дай 25.1; дай 43.1
 дайте 58.2
 дал *див.* даль
 дала 34.1
 дале 40.1
 дален 66.4
 далекиъ 66.1
 далекость 62.1
 далековъ 66.1
 дали 1.1, 4.2, 5.2, 9.2, 14.1, 15.2, 17.2,
 24.2, 27.1, 28.2, 29.2, 30.1, 31.1, 33.1,
 37.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.2, 47.1, 49.1,
 51.4, 57.1, 59.1, 60.1, 64.3, 67.1, 69.1,
 71.1, 75.1, 77.2, 78.3, 79.1, 85.1; д(а)-
 ли 27.1
 дали(с)мо 4.1
 дальи 14.1
 дальъ 2.1, 6.2, 11.1, 12.7, 15.5, 18.2, 22.2,
 24.1, 27.1, 28.2, 32.1, 35.1, 37.2, 38.1,
 40.4, 45.1, 55.1, 58.1, 63.1, 73.1, 74.1;
 дал 2.1, 6.1, 34.1, 73.1; дал[ъ] 15.1;
 даль 16.1
 дамнѣца 17.1
 дамо 58.1
 да(н) 75.1; данъ 48.1, 51.1
 дана 1.1, 4.1, 5.1, 28.1, 30.1, 44.1,
 47.1
 дани 1.1
 данину 6.1
 данины 6.1
 данми 5.2
 данными 6.1
 дано 45.1
 даныхъ 15.1
 даны 4.1
 данъ 24.1, 40.8
 даньми 1.1
 даньници 15.1
 данью 40.4
 данъ *див.* да(н)
 даръ 70.1

дарь 12.1, 40.1, 70.1
 дать 1.1, 14.1, 15.1, 33.2, 73.2; да(ст) 4.2
 дати 14.1, 24.1, 34.1, 39.1, 57.1, 58.1, 73.1,
 82.1; дати 39.1
 даю 83.1
 даютъ 38.1; даютъ 45.1
 даючы 49.1
 два 2.1, 27.1, 28.1, 34.1, 38.1, 45.1, 53.1,
 60.1, 67.1
 две *див.* двѣ
 двема *див.* двѣма
 дверей 45.1
 двесте *див.* двѣстѣ
 двоѣ 12.1
 дворища 12.1, 22.1, 51.4, 53.2, 80.2
 дворище 12.2, 22.1, 51.1, 64.1, 80.1
 дворищи 16.1
 дворищу 12.2, 22.1
 дворищомъ 51.1
 дворищъ 51.1
 дворникъ 66.1
 дворъ 50.1
 дворянинъ 9.1
 дворъ 15.1, 58.1
 дворысчомъ 6.1
 дву 39.1, 80.1
 двумъ 45.1
 ~
 двци 40.1
 двѣ 20.1, 29.1, 38.1, 57.4, 84.1; две 6.1
 двѣма 27.3; двема 64.1
 двѣстѣ 73.1; двесте 39.1
 де(и) 41.1; дей 50.1
 деведесять 6.1
 деваносто 32.1, 51.1, 71.1, 79.1; девяносто
 73.1
 девАт(ь) 78.2; девят 67.1
 девАто(г) 79.1; девАтого 4.1; девятого 49.1
 дедичъ *див.* дѣдичъ
 декабрА 47.1; декабря 6.1
 деленому 63.1
 делечи 6.1
 делу *див.* дѣлу
 ~
 день, де(и), день *див.* днѣ
 державою 22.1
 державъ 22.1, 58.1
 ~
 державы 58.1; држвы 40.1
 держалъ 40.4, 45.1, 51.1, 53.1, 67.1, 80.1;
 держАл 2.1
 держа(т) 44.1, 47.1; держАт(ь) 78.1
 держати 6.1, 11.1, 14.6, 21.1, 36.1, 37.2,
 40.2, 41.1, 47.1, 67.1, 72.1; держати
 62.1; дрѣжати 1.1; де(р)жати 4.1; дер-
 жати 5.1

держимъ 48.1
 держать 12.2, 40.1, 57.1; держить 9.1;
 де(р)жить 4.1
 держАл *див.* держАлъ
 держати *див.* держАти
 держАт(ь) *див.* держА(т)
 дерзнуть 6.1
 десе(т), десят *див.* десять
 десятером 45.1
 десАт(и) 46.1
 десятинъ 4.1
 десятины 1.1, 4.1
 дѣсАтого 5.1
 десАторо 39.1
 десять 6.1, 11.1; десАть 38.4; десАт(ь) 78.1;
 десАт 15.2; десе(т) 10.1
 ~
 дети *див.* дѣти
 детемъ *див.* дѣтемъ
 детми *див.* дѣтми
 деялосе 49.1
 дидаскамию 6.1
 дитемъ *див.* дѣтемъ
 дичѣство *див.* дѣдичѣство
 діаконы 4.1
 длугу 66.1
 для 6.1, 11.1, 45.1, 49.1
 дне 14.2, 36.2
 ~
 дни 23.3, 48.1, 50.1; дни 39.1, 78.1; дны 4.1
 дному 12.1
 дн(с)ь 12.1, 22.1
 днА 31.1, 67.1, 70.1; дня 6.1, 49.2, 69.1
 дны *див.* дни
 ~
 днѣ 4.1, 19.1, 21.1, 24.1, 36.1, 37.1,
 38.2, 39.2, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1, 57.1,
 61.1, 64.1, 77.1, 79.1; днѣ 75.1, 83.1; днѣ
 5.2; день 1.1, 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 17.1,
 30.1, 45.5, 49.1, 66.2; день 1.1; де(и)
 55.1
 до 1.2, 5.10, 6.19, 8.3, 9.3, 10.3, 12.2, 14.2,
 15.1, 19.1, 23.3, 24.1, 28.1, 31.1, 34.1,
 36.2, 37.2, 38.1, 40.6, 45.4, 46.1, 49.18,
 52.1, 55.1, 58.1, 59.1, 62.1, 65.2,
 67.1, 68.2, 72.1, 74.1
 добра 43.1, 45.1, 62.1
 добраА 44.1
 добро 34.1, 40.1
 доброволно 21.1; добровоулно 20.2
 доброволнь 45.2
 добровы *див.* доубровы
 доброе 34.1
 доброи 17.1, 22.1, 62.1; доброи 62.1
 доброму 10.1, 24.1, 28.1, 38.1, 44.1, 64.1,
 71.1, 79.1, 80.1; добромому 31.1

дѣло 43.1, 58.1
 дѣломъ 37.1, 40.1, 55.1; дѣломъ 13.1
 дѣлу 63.1; делу 40.1
 дѣлѣ 15.1, 77.2
 дѣсатью 64.1
 дѣтей 9.3, дѣтей 43.1; дѣтий 29.2; дѣтий 20.1; дѣтий 43.1
 дѣтем 2.1, 17.1, 67.1; дѣте(м) 41.1, 47.3; дѣтемо 41.1; дѣтемъ 4.1, 9.1, 10.1, 11.1, 16.1, 21.1, 23.2, 32.1, 43.2, 44.3, 51.2, 55.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.2, 70.2, 79.2; дѣтемъ 18.2, 20.1, 27.3, 53.1, 62.1; дѣтемъ 6.1, 25.1; дѣтемъ 62.1; дѣтемъ 80.1; дѣтемъ 28.1; дѣтемъ[ъ] 31.1
 дѣти 1.1, 10.1, 41.1, 43.2, 64.2, 70.1, 79.2, 80.1, 84.1, 85.1; дети 10.1, 64.1
 дѣтий, дѣтий *див.* дѣтей
 дѣтми 29.1, 44.1, 47.2, 66.1, 84.1, 85.1; дѣтми 27.1, 60.1, 62.2, 66.1; детми 11.1
 дѣтя 45.1
 дѣтяти 45.1
 дѣтьмъ *див.* дѣтем
 дѣяло 36.1
 дѣяти 23.1
 дялемъ 63.1
 дялькo 15.1
 дяда 54.1
 дяконы 6.1
 дякъ 11.1; дякъ 16.1, 27.1
 дяци 22.1; дяци 4.1
 его 4.1, 6.5, 9.6, 10.11, 11.1, 14.1, 17.3, 18.2, 23.6, 27.1, 29.1, 33.3, 34.1, 37.3, 39.1, 40.7, 41.2, 45.8, 50.2, 55.5, 61.1, 62.5, 63.3, 64.4, 67.5, 68.2, 69.1, 75.1, 85.1; его 14.12, 15.1, 29.3, 31.2, 34.1, 36.1, 43.2, 47.1, 54.2, 58.1, 59.3, 64.1, 65.2, 72.1, 79.8, 80.1; ёго 80.2; ёго 13.3, 16.1, 20.9, 21.1, 22.1, 27.2, 28.2, 38.1, 43.11, 44.1, 47.6, 51.5, 53.1, 54.2, 61.5, 64.6; ёго 32.1, 61.1; ёго 41.1; него 6.1, 9.1, 23.1, 30.1, 40.1, 43.1, 45.1, 57.1, 65.1; ёго 26.1; е 41.1
 единомъ(ъ) 52.1
 едучи 6.1
 ее 45.1; ѿе 16.1; еѣ 81.1; ѿѣ 16.3, 27.2, 60.1; ѿѣ 60.1; еѣ 4.1; неи 15.3, 83.1
 еже *див.* бже
 езера *див.* озера
 ему 6.3, 9.3, 37.2, 40.4, 41.1, 45.14, 46.3, 55.1, 61.1, 63.1; емѣ 26.1; ему 79.3; емѣ 31.2; ему -57.2; ѿему 12.3, 20.2, 21.1, 22.1, 28.1, 47.1, 60.1, 61.1, 64.1, 74.1; ѿему 32.1; му 12.1, 53.1; нему 41.1, 63.1, 79.1; ѿмоу 64.1

емъ *див.* есмо
 епархией 6.1
 епископа 6.1; епискупа 15.1
 епископамъ 4.1
 епископомъ 1.1, 6.1; епископомъ 1.1; еп[с]к[п]омъ 4.1; еп[с]к[п]омъ 5.1; еп[с]к[п]мъ 5.1
 епископу 1.1
 еп[с]к[п]и 27.1; ѿп[с]к[п]и 25.1
 еп[с]к[п]и 5.1; ѿп[с]к[п]и 25.1
 еретыковъ 6.1
 есва 40.5; есва 34.1
 еси *див.* ѿси
 если 45.1
 есмо 4.3, 5.4, 6.1, 9.1, 10.1, 11.6, 17.4, 30.4, 33.1, 45.7, 49.2, 55.1, 64.2, 66.3, 67.3, 75.5, 77.2, 82.3, 83.2, 85.2; е(с)мо 4.2; есьмо 69.1; есмы 2.4, 23.2, 37.2, 39.1, 40.5, 48.1, 68.1; есмъ 18.2, 37.10, 39.2, 40.1, 66.1, 85.1; есмъ 55.1, 66.1, 73.1; есми 6.4, 10.4, 26.1, 29.2, 42.3, 62.3, 66.1, 72.2, 84.2; есми 29.2, 41.1, 76.2, 81.2; есмо 31.4, 46.1, 58.4, 59.2, 64.1, 65.2, 78.3, 79.1, 81.1; ёсмо 57.2; есмы 14.1, 23.1, 79.2; есмъ 15.5, 19.1, 34.1, 58.5; есмъ 15.3; есмъ(ъ) 19.1; есмъ 35.2; ѿсми 74.1; ѿсмо 24.1, 25.1, 43.1, 44.3, 47.2, 61.2, 64.3; ѿсмо 1.1; ѿсмо 61.1; ѿсмо 24.1; ѿсмы 28.3, 38.11, 51.7, 53.1; ѿсмъ 12.7, 13.1, 28.2, 38.2; ѿсмъ 12.1; ѿсмъ(ъ) 32.1; ѿсмъ 24.1; емъ 1.1; ѿмъ 38.1; есмы 40.1; есьмы 63.2; ѿсмы 71.1
 есте 42.1; есте 58.1
 естли 10.1, 45.37
 естлибы 45.1, 49.1
 естъ 17.2, 40.1, 45.4, 48.2, 49.2; естъ 45.1; [е]стъ 15.1; естъ 29.1, 58.1, 80.1; ѿстъ 7.4, 27.4, 28.4, 53.3
 еувангелисте 40.1; ѿвнглѣтъ 43.1
 еще 1.1, 4.1, 39.1, 40.1, 48.1, 52.1; ѿше 12.2, 27.1; ещо 39.1; ѿше 58.2; ѿщи 28.1, 38.2
 еѣ *див.* ее
 е 47.1, 58.1; ѿе 27.1, 38.1, 66.1; ѿ 35.1; е 41.1
 евангелѣе 76.1
 его, ёго *див.* его
 еѣзъ *див.* я
 ѿе 27.1, 38.2
 ему, емѣ, ёму *див.* ему
 емъ *див.* есмо
 епискупа *див.* епископа

есва *див.* есва
 есми, есмо, есмы, есмь *див.* есмо
 есте *див.* есте
 есть *див.* есть
 еѣ *див.* ее
 Ёвнглстѣ *див.* еувангѣлисте
 Ёгда 13.1
 Ёго *див.* его
 Іеіа *див.* ее
 Іему, Іему іемоу *див.* ему
 Іемъ *див.* есмо
 Іеп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Іеп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Іесн 38.2; еси 50.1
 Іесми, Іесмо, Іесмо, Іесмо, Іесмы, Іесмь,
 Іесмъ, Іесмъ, Іесм(ъ) *див.* есмо
 Іести 38.1
 Іестъ *див.* есть
 Іехъ Іехъ *див.* ихъ
 Іеще, Іещи *див.* еще
 Іеѣ, Іеѣ *див.* ее
 ж *див.* же
 жадень 45.1
 жадное 49.1
 жадного 45.3
 жадному 45.1
 жадный 45.2
 жаднымъ 45.1
 жадныхъ 49.1
 жаловаль 30.2, 50.1, 75.1; жалова(л) 39.1,
 75.1; жяловаль 82.1
 жаловатиса 23.1
 жалую 63.1
 ждати 41.1
 ждовжъ 49.1
 же 6.1, 13.2, 14.1, 15.2, 23.2, 24.2, 25.1,
 28.4, 37.1, 38.3, 40.1, 41.1, 42.1, 45.1,
 49.1, 51.2, 62.1, 66.1, 69.1, 72.1, 78.1;
 жъ 12.2, 14.3, 22.3, 24.4, 34.1, 40.7,
 43.1, 48.1, 51.1, 57.1, 58.1; жъ 39.1,
 45.1; ж 11.1; ж[е] 52.1
 жебы 70.1
 желѣзныхъ 52.1
 жемъ 45.1
 жена 27.1, 85.1
 женою 60.1, 85.1; жоною 11.1
 женѣ 62.2, 71.1; жоне 9.1; жонѣ 11.1,
 67.1
 жены 32.1
 жеребей 18.1
 жеребець 60.1
 жеребья 18.1

жи(в) 41.1
 живо 41.1
 живота 34.1, 37.2, 67.1, 72.1; живо(т)[а]
 46.1; ж[и]вота 15.1
 животе *див.* животѣ
 животомъ 19.1; животомъ 80.1
 животѣ 13.1, 15.1, 32.2, 35.2, 72.1,
 74.1; животе 18.1, 33.1, 67.1
 животы 66.1
 живуть 40.1; живѣть 76.1
 живымъ 13.1
 жида 45.13
 жидамъ 49.1
 жидове 45.7, 49.1; жыдове 49.1
 жидови 45.1
 жидовскій 45.1
 жидовское 45.1, 49.1
 жидовскомъ 45.2
 жидовскоѣ 45.1
 жидовскую 45.1
 жидовцѣ 45.1
 жидовѣ 45.3
 жидовѣ 45.1, 49.3
 жидомъ 45.1, 49.2
 жиду 45.2
 жидъ 45.25
 жиды 45.2
 жо! 10.1
 жолнере 49.1
 жоне *див.* женѣ
 жоною *див.* женою
 жонѣ *див.* женѣ
 жоупана 55.2
 жяловаль *див.* жаловаль
 жАловали 59.2
 жяловати 82.2
 жыдове *див.* жидове
 жыдовская 49.1
 жыдовскихъ 49.1
 жъ, жъ *див.* же
 з, з(ъ), зъ, з, зъ *див.* с
 за 1.5, 4.1, 5.2, 6.3, 9.1, 10.1, 11.1, 12.5,
 14.11, 16.2, 20.5, 21.1, 22.1, 23.1,
 25.1, 27.3, 31.1, 37.4, 38.2, 40.4, 41.1,
 42.1, 43.2, 45.6, 49.1, 51.3, 53.1, 54.4,
 55.1, 57.1, 58.2, 61.4, 63.1, 65.2, 68.1,
 70.1, 73.1, 80.2, 82.1
 забилъ 45.2
 забито 45.1
 забитью 45.1
 завесили *див.* завѣсили
 завесити 6.1; завеси(т) 68.1
 завеситою 40.1; завеситою 39.1
 завешона 49.1
 завѣсили 24.1, 44.1, 51.1, 53.1; завесили
 37.1

завѣсилъ 36.1
 завѣсити 62.1
 завѣтриѣ 39.1
 заговѣна 23.2
 задалъ 45.1
 задний 6.1
 заемное 63.1
 заживати 49.1
 зайдуть 37.1
 заимати 8.1, 14.1
 заимають 15.1
 зансто 45.1
 закажали 8.1
 заказующи 45.1
 закладывать 26.1
 закона 6.1
 законѣи 4.1
 закону 24.1, 45.1
 законѣ 45.1
 замковое 49.1
 замку 49.2
 замыкають 49.1
 замѣнати 9.1, 28.1, 29.1, 53.1, 64.1; за-
 мѣни(т) 79.1
 замѣтна 58.1
 заодно 40.1; заодно 58.1
 запада 74.1
 западъ 6.3
 записали 57.1, 67.1
 записаль 6.1, 37.1, 72.1, 84.1, 85.1
 записуемъ 62.2, 67.1
 запись 62.1
 запланинскимъ(ъ) 52.1
 заплатилъ 45.1
 заплатити 14.3, 45.10; заплати(т)
 10.2
 заплатить 11.1; заплатить 21.1
 заплатить 45.2
 заплати(т) *див.* заплатити
 запомнено 49.1
 запрель 45.3
 запсаль 37.1
 заровно 49.2
 застава 45.4
 заставами 45.1
 заставилъ 36.1, 45.2
 заставить 41.1
 заставлена 45.1
 заставленное 45.1
 заставлены 45.1
 заставленными 45.1
 заставленъ 45.1
 заставу 45.7
 заставы 45.5
 заставъ 45.1
 заступуетъ 9.1
 захованъ 45.1
 захочеть 11.1
 зачинти 12.1
 защные 49.1
 звечыстою 6.1
 згадавши 6.1
 згадавшись 1.1; згадавшись 5.1; згадав-
 шисѣ 4.1
 здавна 4.1, 45.1, 58.1
 здали 22.1
 зде 25.1
 здерж(т) 47.1
 здоровымъ 80.1
 з(д)рвѣ 25.1
 здѣлалъ 70.1
 земель *див.* земля
 землею 2.1, 16.1, 20.1, 27.1, 28.1, 40.4,
 43.1, 51.1, 55.1, 83.1, 85.1; землею 17.1,
 22.1; зѣмлею 64.1
 земли 9.3, 14.1, 16.1, 18.1, 20.1, 24.1,
 28.3, 30.1, 31.1, 40.1, 43.1, 45.5, 52.1,
 60.1, 63.2, 65.2, 66.2, 76.1, 83.3; земли
 52.1; зѣмли 64.1
 земль 2.1, 12.2, 14.1, 17.8, 21.1, 22.1,
 29.4, 58.1, 62.6, 66.5, 75.1; зѣмль
 41.1; зѣль 22.1
 землю 12.1, 13.2, 14.2, 21.1, 22.1, 37.1,
 59.1, 62.1, 76.4, 78.2
 зема 12.1, 40.5, 52.1; зема 52.1
 земля(м) 4.1; землям 17.1; землямъ 1.1;
 землямъ 29.1; зѣмлямъ 5.1, 28.1
 землями 14.2, 43.1, 44.1; землями 15.2
 земляне 16.1, 24.2, 27.1, 38.1; земляне
 53.1, 66.1
 землано(м) 34.1
 земланохъ 38.1
 земланы 53.1, 60.1; земляны 66.1
 земланъ 43.1, 44.1, 53.1; землянь 6.1
 земля 15.1, 34.1, 37.1, 40.1, 42.1, 43.1,
 44.1, 46.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.1,
 79.1; земль 49.1; земель 63.1; зѣмль
 41.1, 64.1, 66.2
 земского 45.1
 земскую 9.1
 землянь *див.* земланъ
 зема *див.* зема
 зимный 6.2
 ~-зі- 24.1, 37.1
 зла 43.1
 злобныхъ 6.1
 злобою 40.1
 злодѣй 45.1
 злодѣйства 45.1
 злодѣйство 45.1
 зломи(т) 51.1

злѡ 52.1
 злѣ *див.* землѣ
 змерлыхъ 49.1
 змоцнити 49.1
 знаемо 30.1, 40.1, 66.1, 67.1, 70.1, 83.1;
 знаемо 59.1, 64.1, 73.1, 75.1, 79.1;
 знаѣмо 44.1, 61.1
 знаменито 9.1, 45.1, 48.1, 51.1, 53.1, 60.1,
 62.1; знамени(т) 43.1, 47.1, 81.1
 знаменитыхъ 45.1
 знати 46.1, 77.1
 знаютъ 15.1
 зо *див.* с
 зовель 10.1
 зовемый 1.1
 зовѣт(ъ) 31.1
 золота 21.2
 золотю 58.1
 зоста 83.1
 составляемъ 49.1
 зѣмлю *див.* землею
 зѣмли *див.* земли
 зѣмлѣ *див.* землѣ
 зѣмлянинъ 64.3
 зѣмль *див.* земль
 зѣмьскомъ 38.1
 зatevi 27.1
 зать 27.2, 60.1
 зать 32.1, 41.1; за(т) 61.1
 зѣ *див.* з
 и 1.42, 2.5, 4.50, 5.28, 6.52, 8.2, 9.34, 10.13,
 11.17, 12.11, 13.3, 14.12, 15.31, 16.8,
 17.13, 18.5, 20.22, 21.7, 22.10, 23.7,
 24.2, 25.5, 27.38, 28.30, 24.25, 30.5,
 31.8, 32.1, 33.5, 36.4, 37.2, 38.15,
 39.4, 40.77, 41.12, 42.3, 45.35, 46.1,
 47.3, 48.12, 49.37, 51.17, 52.12, 53.16,
 54.1, 55.12, 56.1, 58.1, 60.10, 61.1,
 62.42, 63.23, 64.8, 65.21, 66.40, 67.6,
 68.7, 69.4, 70.13, 71.2, 72.6, 73.5, 75.5,
 76.9, 77.8, 78.4, 79.1, 80.4, 82.10, 83.15,
 84.4, 85.12; [и] 52.2; и 13.6, 24.5, 34.8,
 37.16, 40.17, 43.24, 44.14, 47.13, 59.1,
 61.6, 64.18, 77.2, 80.2; и 23.2,
 58.16, 59.1, 69.3, 79.6, 80.2, 81.1; и 39.1,
 43.2, 44.2, 59.1, 61.3, 79.12, 81.1; и
 43.1, 44.8, 47.3, 59.5, 81.1; и 14.2,
 19.3, 22.3, 24.4, 32.3, 37.9, 39.1, 40.22,
 46.1, 57.1, 70.1; и 71.1; и 71.3; и 19.2,
 26.3, 71.1; и 80.7; и 13.1, 35.4, 80.2;
 и 49.1, 80.1, 84.1; и 41.1, 80.1; и 1.1,
 5.1, 21.1, 32.1, 38.1, 41.1, 43.1, 47.1;
 и. го 44.1; и 14.1, 38.1; и 70.4; и.

ие 43.1; ие 47.1; и 38.1, 53.1
 ибо 6.1
 игуменомъ 7.1
 игумены 6.1; игумены 4.1
 игумень 72.1
 игуменьство 15.1
 игумена 76.1
 игумену 76.1
 идеть 6.3, 49.1; идеть 18.1; идеть 57.1;
 идѣти 68.1
 идучи 6.1
 ижъ 45.9, 48.1, 49.3; ижъ 12.1, 45.3, 48.1;
 иж 45.1, 67.1, 68.1; иже 22.1, 62.3;
 иже 24.1, 71.1; иже 43.1, 47.1, 61.2;
 иже 44.1; иже 44.1
 из 16.1, 17.1, 22.1, 27.1, 28.1, 41.1,
 51.1, 62.2, 67.1 73.1; из(ъ) 4.1; изъ
 10.1, 15.1, 16.1, 27.3, 38.2, 45.1, 66.1;
 из 19.1; ис 8.2, 14.2, 20.4, 27.2,
 28.1, 38.4, 41.1, 55.1, 60.1, 67.1; ис
 14.1, 32.1; ис 64.2, 79.1; ис 43.1; исъ
 2.11, 15.2, 17.13; исъ 34.3, ись 79.1;
 ись 22.1; ись 38.1; и 14.1
 изачятъ 83.1
 избѣга 14.1
 избѣреть 13.1
 изверзати 6.1
 иэвольню 40.1
 изволи(л) 79.1
 изволи(т) 4.1; изволить 1.1
 извѣка 29.1
 извѣку 70.1
 изгадалъ 6.1
 измени(т) 46.1
 изменить 37.2
 измешано 40.1
 изобидит 15.1
 изпродати 9.1
 изрушеною 44.1
 изрушистаа 43.1
 изрушисто 47.1
 иэиѣмльтса 13.1
 ии 38.1
 и *див.* и
 иконы 9.1
 ильовьскомъ 22.1
 или 6.3, 14.1, 15.6, 23.2, 30.1, 41.2, 48.1,
 63.2, 66.1, 67.1, 68.1, 72.1, 75.1, 78.1;

илы 70.2; или 14.1; или 34.1, 37.1,
 40.1, 43.1, 59.1, 64.2; или 61.1; или
 61.1, 79.1; или 14.1; или 57.1; или 71.1;
 или 35.1; (ї)ли 35.1
 има 22.1; има 79.1
 имаева 82.1
 имае(мо) 41.1
 имаемы 41.1
 имаеть 41.1, 82.2; имаѣть 64.1; имаѣть
 79.1; имаѣть 65.2, 75.1, 80.1; имаѣть
 30.1, 82.1; маѣть 6.4, 11.1, 45.39, 49.1,
 72.1; маѣт 10.1, 45.1; маѣ(т) 10.1;
 маѣть 65.1
 имамы 66.4; имамы 61.2
 имат 29.1; имат(ь) 52.1; имать 51.1
 имати 23.1, 45.1, 62.1, 63.2
 имаю 51.1
 имають 41.2, 45.1, 65.1; имають 79.1
 именами 49.1
 именемъ 16.1, 45.2, 48.1, 49.2; именемъ
 43.1, имене(м) 43.1; именем 17.1;
 именемъ 44.1; именемъ 20.1, 27.2, 28.1
 имени 23.1
 имѣть 18.2, 69.1, 72.1, 74.1; имѣть 26.1;
 имѣть 23.1
 именовани 22.1
 имивши 28.1
 имо *див.* имъ
 имуть 15.1, 24.1
 имя 9.3, 11.1, 29.2, 45.2, 62.1, 68.1, 84.1,
 85.3; има 17.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1,
 36.1, 70.1, 78.1; има 20.1, 28.1, 53.1;
 има 58.2, 79.1; има 28.1; има 80.1;
 име 49.1; има 59.1, 64.2, 80.2; има 79.1
 имѣемъ 57.1
 имѣеть 36.1; имѣѣть 28.1; имѣѣть 24.1
 имѣль 38.1, 51.1
 имѣніе 45.2
 имѣніи 72.1
 имѣній 72.1
 имѣнія 45.1, 72.1; именья 45.1; имѣня
 17.1; имѣнія 17.1
 имѣють 24.2
 имѣюще 47.1
 имъ 22.2, 23.1, 45.3, 49.2, 55.1, 56.1, 62.2,
 63.2, 66.5, 69.1, 77.1, 83.1; имъ 29.3;
 имъ 24.1, 59.1; имо 41.1; имо 41.2
див. ще нимъ
 индикт 49.1; индиктъ 9.1, 56.1, 63.1
 индикта 6.1, 10.1, 11.1, 49.1, 68.1, 72.1;
 индикта 57.1

иних *див.* иныхъ
 инни *див.* иные
 ино 6.1, 10.1, 11.1, 39.1, 50.1, 63.3, 76.1;
 ино 46.1; ино 37.1
 инновъ 40.1
 инного 62.1
 инному 12.1; инномъ 76.1, 78.1; инному 40.1
 иноодначежъ 10.1
 инопомочію 63.1
 иншими 45.1; ин(ъ)шими 4.1
 иншихъ, ин(ъ)ши(х) *див.* иныхъ
 инший 72.1
 иншой 45.2
 иншые, иншіе, иншіи *див.* иные
 иные 40.1, 66.1; инны 15.1, 65.2; инны
 42.1; инныъ 22.1, 23.1; инни 22.1;
 иншые 45.1, 49.1; иншіе 45.1; иншіи
 85.1
 иннымъ 48.1, 77.1; инѣмъ 43.1; инѣм 44.1
 инныхъ 1.1, 5.1, 9.1, 48.1, 49.2, 65.1, 66.1,
 83.1; инныхъ 61.1, 79.1; инныхъ 37.1,
 64.1; инныхъ 17.2, 66.1; инны(х) 4.1,
 40.1; инныхъ 44.1; 79.1; инны(х) 34.1,
 40.1; 43.1; инныхъ 59.1, 81.1; инныхъ
 46.1; иннихъ 45.2; ин(ъ)ши(х) 4.1;
 инѣхъ 42.1, 53.1; инѣ(х) 41.1; инихъ 29.1
 инѣмъ, инѣм *див.* иннымъ
 инѣхъ, инѣ(х) *див.* инныхъ
 инналиса, 40.1
 инъ 23.1
 иречипа 58.1
 ис, ис, ис, ис, исъ, исъ, исъ, исъ *див.* из
 исвѣдѣци 28.1, 53.1, 60.1
 иска 14.1
 искати 66.1, 83.1; искати 81.1
 илюбилн 47.1
 илюбубѣмы 43.1; илюбубѣмъ 14.1
 исного 41.1, 82.1; исного 80.1; исного
 80.1
 исному 41.1, 51.1
 исны 43.1
 исныи 41.1; исный 58.1; исныи 41.3
 исо 28.1
 исполна 14.2; исполна 41.3
 исправа 40.1
 испра(ви)ва 34.1
 исправити 34.1
 исправно 34.1
 исправу 14.1, 38.2, 63.3
 исправы 23.1
 исправъ 23.1, 63.2
 исправтати 58.1

книги 45.1
 княгини 18.1
 княжа 19.1, 49.2
 княжати 49.2
 кнажею 28.1
 княженѣ 63.1; кнаженѣ 23.1; кнжныѣ 40.1
 кнаженѣи 23.3
 княженію 63.1; княженію 63.1
 княжения 6.1; кнажнѣа 40.1; кнѣ(ж)енѣа 4.1; кнжнѣа 40.1; кна(ж)ниа 58.1; кнажнѣнѣа 28.2
 кнажии 28.1
 княжствѣ 45.1
 кнажю 28.1
 кна(з) 24.3, 35.1, 37.1, 39.1 43.5, 44.1, 47.3, 54.7, 59.1, 61.5, 68.1, 75.2, 81.2; кнзѣ 37.1, 40.3, 46.4, 56.1, 57.1, 67.1, 74.1, 77.1, 78.1; кназѣ 25.1; князѣ 1.2, 6.2, 9.1, 15.2, 18.1, 24.2, 30.2, 45.2, 48.1, 49.1, 63.4, 69.1, 82.1; кназѣ 2.1, 5.2, 8.1, 14.2, 19.2, 21.1, 23.2, 28.2, 31.1, 37.1, 74.1, 75.1; княз 29.2, 82.1, 83.2; кназ(ѣ) 4.1; кнѣзѣ 4.1; кназ(ѣ) 23.9; княз[ѣ] 15.4
 князевѣ 6.1
 княземѣ 63.2; кназемѣ 14.4, 39.1; кназемѣ 19.1; кназ(е)мѣ 23.3; кнзмѣ 37.1, 40.2
 кнази 7.1, 14.1, 23.1, 56.1; кназ(и) 23.1; кназий 14.1, 23.1; князии 15.1, 17.2, 23.1; кнзи 40.1
 кназми 37.1
 князтва 29.1; кназѣства 28.1; кназѣтва 24.1
 князю 10.1, 11.1, 62.1, 63.8; кназю 14.1, 19.3, 23.13, 28.1, 40.2; кназ(ю) 23.9; кнзю 39.1, 40.7, 67.4, 78.1; кна(А)зю 33.1; кна(з)ю 54.1; кназу 32.1
 кназа 8.2, 13.1, 14.1, 17.2, 23.5, 25.1; кназ(А) 23.7; князя 6.1, 15.1, 50.1, 63.6; кна(з)[А] 61.1; кназа 40.1; князя 52.1
 ко *див.* к
 кобылѣ 60.1
 кого 13.1, 15.1, 24.1, 34.1, 58.1, 63.2, 65.1, 76.1
 коем 52.1; коем[ѣ] 52.1
 каждому, кождоу *див.* каждому
 колвекѣ 45.3
 коли 8.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.2, 15.2, 16.1, 19.1, 24.3, 27.1, 28.2, 31.1, 34.1, 37.2,

38.2, 39.1, 40.4, 43.4, 44.2, 45.1, 47.1, 48.1, 51.2, 55.1, 57.1, 58.4, 59.1, 61.1, 64.4, 65.4, 66.4, 71.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.1, 83.1; ко(л) 34.1, 45.1, 47.2, 79.1; колы 70.1
 колибы 41.1, 66.1
 колиж 17.1
 коло(д) 38.2; колодѣ 38.2
 колоду 38.1
 колодѣ 38.1
 колодѣземѣ 20.1, 27.1
 колоко(л)ѣ 7.1
 колы *див.* коли
 комору 28.1
 кому 1.1, 9.1, 12.2, 14.1, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 57.1; комѣ 4.2, 78.1
 комуздо 13.1
 коней 45.1; коніи 73.1
 конецѣ 12.1
 коніи *див.* коней
 конокормству 50.1
 конча(л) 47.1
 кончано 40.1
 коня 45.1
 конѣ 45.1
 коньцы 55.1
 коньцѣ 12.1
 копица 45.1, 49.2
 копѣемѣ 70.2; копиемѣ 79.1
 копу 10.1, 16.1, 72.3, 80.1
 копѣ 11.1, 22.1, 57.2, 80.1; копѣ 10.1
 копѣца 6.2
 копѣцу 6.1
 копѣи 64.1
 корени 31.1
 корици *див.* королици
 короле(в) 47.1; королюв 17.1; королювѣ 51.1; королевѣ 39.1
 королевѣи 14.5, 19.3, 38.2, 43.2, 44.3, 46.1, 47.2, 58.1, 62.2; корол[евѣи] 34.1; короле(в)[и] 46.1; королевѣи 51.1, 62.1, 66.1
 королевѣи 66.1; королевѣи 66.1; королевѣи 59.1
 королевства 48.3, 66.1; королевства 17.1; королевства 66.3; королевства 66.1
 королевѣи 12.1, 14.1; королевѣи 65.1
 королевѣмѣ 79.1
 королевѣмѣ 14.2, 37.2, 61.1; королевѣмѣ 14.1, 19.1; королевѣмѣ 65.1, 66.1
 королици 43.2, 44.2, 47.3, 62.1; коро(л)ци 47.1; корици 43.1; королѣицѣ 48.1; кролици 62.1
 королю 34.3, 37.1, 38.1, 61.1, 73.1; коро(л) 48.1; коро(л)[ю] 34.1, 46.3; кролю

42.1, 59.1, 66.2, 82.2, 83.3; кроли 66.1
 королюв *див.* королев(в)
 королѹвства *див.* королевства
 королѹвскими 51.1
 королѹ 12.1, 14.2, 19.1, 34.1, 37.2,
 39.2, 43.1, 51.1, 61.2; коро(л)[ѹ]
 34.1, 61.1; короля 1.1; кролѹ 5.1,
 22.1, 65.1, 81.1; кроля 66.4, 82.1;
 кролѹ 4.1
 король 12.1, 14.5, 34.2, 37.2, 39.1, 40.1,
 48.1, 49.1, 59.1, 70.1, 73.1; коро(л)
 47.1, 64.1, 79.1; кроль 17.1, 41.1,
 65.2, 66.1, 83.1; крол 66.1, 83.1; корол
 17.1
 коромолити 58.1
 кору(н) 47.2
 корунъ 43.3, 44.3, 47.2, 48.1, 62.3, 66.3,
 82.1, 83.1
 коруны 47.1, 48.1, 66.3, 81.1
 коръчмитъ 16.1
 коръчмоу 16.1
 косарю 38.1
 косою 2.1
 косподареви *див.* господареву
 костельноу 45.1
 костельныхъ 49.2
 которая 6.1, 15.1, 45.9, 49.1; котораѹ 23.1,
 68.1
 которого 49.1
 которой 45.1
 котормъ 15.1; котормъ 49.1
 которую 45.2
 которые 40.1, 45.3; которы 41.2
 которыи 8.1, 14.1, 45.1, 49.1, 63.2, 76.1;
 которы(и) 43.1; который 6.2, 45.6,
 49.1, 63.2, 74.1; которыѹ 41.2; которыи
 64.1
 которымъ 40.3, 45.2; которы(м) 43.1
 которыхъ 45.1, 49.3
 краденый 45.1
 краи 55.2
 краковской 17.1
 краковский 12.1;
 кракувський 28.1
 краковского 22.1
 кралъ 52.1
 крамные 45.1
 крепко *див.* крѣпко
 крепкую 40.1
 крестъ 63.2, 77.1, 81.1, 83.1; кр(ес)тъ 23.2;
 крстъ 34.1, 77.1; кр(с)тъ 34.2
 крестъянского 83.1
 крещенье 66.1
 крещенья 66.1
 кривавоу 45.1

кривду 14.1
 кривдѹ 14.1
 криви *див.* кривы
 криво 14.1
 крижевникомъ 66.1
 крилоскомъ 4.1
 крилошаны 27.1; крылошаны 53.1
 криницы 55.1
 криницами 2.1
 кривы 45.2; кривы 45.1
 королевѹ 59.1; королевѹ 62.1
 королевѹ *див.* королевѹ
 королевствъ 66.1; королевствъ 66.1
 королевъ *див.* королевъ
 кроли 66.1
 кролици *див.* королевѹ
 кролѹ, кролѹ, кроля *див.* коро(л)
 кроль, крол *див.* король
 крольствомъ 62.1
 крстъ, кр(с)тъ *див.* крестъ
 кругилин 38.1
 крѣпко 37.1, 40.1, 58.1; крепко 40.1
 крѣпость 41.1, 43.1, 44.1, 55.1, 59.1, 61.1,
 62.1, 64.1, 65.1, 66.2, 70.1, 78.1, 79.1,
 81.1, 82.1, 83.1; крѣпо(с)[тъ] 47.1
 крижевонцемъ 66.1
 крылошаны *див.* крилошаны
 кто 1.1, 2.1, 4.1, 8.1, 13.1, 14.1, 15.2, 19.1,
 21.1, 24.1, 30.1, 31.1, 32.1, 33.1, 35.1,
 37.1, 43.1, 44.1, 48.1, 51.1, 52.1, 59.1,
 61.1, 64.1, 66.1, 68.1, 69.1, 70.1, 71.1,
 72.2, 75.1, 78.1, 79.1; хто 5.1, 6.1,
 9.1, 10.1, 11.3, 15.1, 18.1, 23.3, 26.1,
 27.1, 39.1, 40.4, 45.2, 52.1, 67.1,
 72.2, 85.1
 ктомъ 4.1
 которыи *див.* который
 ку, кѹ *див.* к
 куда 19.2
 куды 6.1, 12.1
 куницы 6.1; кѹницы 76.1
 куничюу 27.1
 кунъ 80.1
 купалы 69.1
 купать 14.1
 купивше 15.1
 купилъ 9.1, 16.2, 22.3, 27.3; коупилъ 20.1,
 21.1, 64.1
 купим[тъ] 52.1
 купли 10.1
 куплю 10.1, 49.1
 куповано 38.1
 куповати 45.1; кѹпѹвати 52.1
 купуючы 49.1
 купчи 9.1

купцемъ 77.1
 курАчего 58.1
 кухмистръ 79.1
 куѦвскій 17.1; куѦвскіи 12.1
 коуны 1.1; кѸны 4.1
 коупилъ *див.* купилъ
 коупѸж 52.1
 кѸпит[Ѹ] 52.1
 кѸпѸси 52.1
 кѸпѸвати *див.* куповати
 кѸпа 52.1
 къ *див.* к
 .л. 38.1, 55.1, 80.1
 ладану 13.1
 ланохъ 38.1
 лану 38.2
 ласкаве 49.1
 ласки 6.1, 9.1, 45.1, 49.1
 лвовскіи 21.2
 лево 6.2
 левой 6.3
 лежалъ 38.1
 лежат 29.1
 лежить 28.1
 лепшое 49.1
 лепѸи *див.* лѸпей
 леса 6.3
 лесами 6.1
 лесокъ 6.1
 лесомъ *див.* лѸсомъ
 лесы *див.* лѸсы
 лесъ *див.* лѸсъ
 лета *див.* лѸта
 летній 6.1
 леты *див.* лѸты
 ли 6.1, 14.5, 19.1, 41.2, 43.1, 45.1, 52.3,
 63.1, 82.1
 либо 43.2; либы 61.1
 лисе 37.1
 лисици 27.1
 листа 47.1, 62.1
 листо *див.* листь
 листовъ 17.1
 листови 29.1, 53.1
 листомъ 9.3, 10.1, 24.2, 30.1, 43.1, 45.1,
 48.2, 49.1, 51.1, 59.1, 60.1, 64.1, 66.1,
 70.1, 71.1, 79.1, 80.1, 81.1, 83.1;
 листо(м) 47.1, 68.1, 75.1
 листу 9.1, 10.2, 41.1, 42.1, 43.1, 44.1, 49.1,
 59.1, 62.1, 64.1, 66.2, 72.1, 80.1, 81.1,
 82.1, 83.1; листѸ 65.1; лысту 70.1
 листы 9.1, 17.3, 38.1, 45.2, 48.1, 83.1
 листь 6.1, 9.2, 11.2, 12.1, 14.1, 24.2, 42.3,
 43.1, 44.1, 49.2, 51.2, 53.3, 55.1, 60.2,
 62.1, 71.3, 72.1, 73.1, 78.2, 80.1, 83.1;
 листь 31.1, 62.1, 80.1; листо 41.2;

лист 24.1; лист(ъ) 31.1
 листь 45.1
 литвина 58.1
 литовскаго *див.* литовского
 литовски 83.1; литовскіи 59.1; литовъ-
 ский 24.1, 64.1; литов(с)кій 79.1; ли-
 товскій 9.1, 48.1, 49.1, 65.1; литовскій
 70.1; литовскіи 41.1; литовскій 6.1;
 литовскіи 40.1
 литовскимъ 63.1; литовскимъ 37.1; ли-
 товскимъ 23.1; литовскимъ 14.1;
 литовскимъ 14.1; литовскимъ 14.2,
 66.1
 литовского 40.1, 61.1; литовскаго 49.1
 л(и)товскому 34.1, 41.1; литовскому 44.1;
 литовскому 46.1, 66.1
 литого 45.1
 лихвы 45.3
 лихвъ 45.1
 лихий 58.1
 лихихъ 40.1
 лихо 34.1, 40.1, 46.1
 лихого 44.1; ли(хо)го 58.1
 лихое 54.1
 личачи 10.1
 личбъ 57.1
 лишень 63.1
 лишитисА 14.1
 ловами 6.1
 ловехъ 40.1
 лови 75.1
 ловити 20.1, 75.2
 ловишчехъ 75.1
 ловища 4.1, 12.1, 75.1; ловища 75.1; ло-
 висча 6.1
 ловищахъ 1.1
 ловищи 5.1, 17.1, 27.1, 28.1
 ловы 6.1
 лоеваго 49.1
 лсти 41.1, 46.1, 61.1, 65.1, 66.4, 81.1, 82.1,
 83.2; лсти 59.1; лсти 19.2, 48.1, 62.2;
 лсти 27.1
 лтмъ *див.* лѸтомъ
 лугомъ 53.1
 лугъ 55.2
 лука 40.1
 лучьскіи 19.1
 лоугами 31.1
 лоуками 1.1; лѸками 5.1
 лысту *див.* листу
 лѸ *див.* лѸто

лѣпей 64.1; лѣпїй 70.1; лепѣи 83.1
лѣпило 38.1
лѣпшїй 70.1
лѣпшоую 31.1
лѣпшиѣ 29.1
лѣпѣли 38.1
лѣсахъ 4.1
лѣски 31.1
лѣсомъ 17.1, 70.1, 79.1; лѣсомъ(ъ) 31.1;
лѣсомъ 20.1, 29.1; лесомъ 6.1, 64.1
лѣсѣхъ 1.1
лѣсъ 21.1, 28.1; лесъ 6.1
лѣсы 4.1, 5.1, 28.2, 31.1, 80.1; лесы 6.2
лѣ(т) 14.3, 21.2, 22.4, 25.1, 27.3, 28.2, 36.1,
43.1, 44.1, 47.2, 51.3, 53.5, 60.4, 71.4,
80.1; лѣт 17.1, 29.1; лѣтъ 17.1,
24.1, 37.1, 45.2, 66.1, 77.1, 79.1, 80.1,
81.2, 82.1, 83.2; лѣтъ 29.1
лѣта 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 24.1, 31.1, 41.1,
48.1, 58.1, 59.1, 65.1, 73.2, 77.1; лета
6.1, 49.1, 64.1, 68.1; лѣ(т) 79.1
лѣто 9.1, 16.1, 24.1, 27.1, 29.1, 32.1, 41.1,
42.1, 55.1, 67.1, 72.1; лѣ 6.1, 7.1, 21.1
лѣтомъ 20.1, 62.1; лѣто(м) 44.1; лѣтомъ
66.1; лѣтмъ 43.1
лѣтъ 58.1, 62.1
лѣты 45.1, 59.1, 64.1, 65.1, 71.1, 78.1, 79.1,
82.1, 83.1; лѣты 61.1; лѣты 37.1, 39.1,
40.1, 70.1
люба 23.1
любви 23.1, 63.1
любо 14.4, 34.1, 37.1, 38.1, 39.1, 40.3, 45.2,
57.1, 82.1
любовь 63.1
лю(д) *див.* люди
люда (*від* людъ) 62.1
люде *див.* люди
людей 10.1, 40.1, 49.1, 63.2, 85.1
людемъ 48.1, 49.1, 53.1, 58.1, 63.1, 77.2;
лю(д)мъ 40.1
люди 15.1, 19.1, 24.3, 37.1, 40.4, 49.1, 58.1,
76.2, 84.1; людї 79.1; люд(и) 23.1;
лю(д) 40.7; людии 14.1, 27.1, 38.1,
53.1; людий 24.1; людїй 15.1; лю-
д(и)и 23.1; люд[и] 15.1; люде 4.2, 40.1
людми 4.1, 6.1, 27.1, 40.6, 43.1, 44.1,
48.1; людьми 40.1, 63.1; лю(д)ми 40.1
лю(д)мъ *див.* людемъ
люды 6.1
люцкые 49.1
ладѣцкихъ 38.1; лацкихъ 38.1
лахи 14.1; ляхи 14.1
лѣвовы 17.2

лѣсти, лѣсти *див.* лѣсти
маемъ 10.1
маестностей 6.1
маеть, мает, мае(т), маеть *див.* имаеть
макар[ъ] 52.1
малое 49.1
малую 9.1, 11.1
малый 6.1
манастыремъ 64.1; мона(с)тыремъ 4.1
манастыря 1.1; монастыра 6.1, 68.1, 72.1;
монастырѣ 76.1
манастырь 1.1, 15.1, 40.1; монастырь 76.2;
мѣнастырь 27.1; мунастырь 27.2; мо-
настырь 6.1
марта 4.1, 11.1, 24.1, 55.1, 77.1
маршалко 28.1; маршАлко 79.1
маршалок 17.1
мати 70.1
матери 4.1; мѣри 40.1; матери 72.1
матки 83.1
маткою 33.1
матцѣ 24.1
маю 10.1, 11.1
мають 40.1, 45.7, 49.2; мають 49.2; мают
29.1
маА 31.1
меду 18.1, 20.1
медовїе 4.1; медовыѣ 1.1
медовыми 5.1
межи 4.1, 9.6, 10.6, 19.1, 22.1, 23.2, 24.1,
27.3, 31.1, 45.2, 58.4, 63.3, 68.1, 81.1;
межи 23.3; мѣжи 10.1
мели 49.1; мѣли 45.1
мене 19.1, 38.1, 52.1, 58.4, 63.1, 83.1
менованому 49.1
мену 11.1
месеца 6.1, 49.2; мсѣа 5.1; м(с)ца 4.1, 31.1,
37.1; мѣя 1.1; мѣА 24.1; м(с)цА 36.1,
39.1; мѣсяца 9.1, 69.1, 72.1; мѣсАца
70.1; мѣсАцА 58.1; мѣ(с)ца 55.1
мѣста *див.* мѣста
мѣсто *див.* мѣсто
мѣсты 40.1
металъ 45.1
мети *див.* мѣти
митрополиту 4.1
митрополитомъ *див.* митрополитомъ
мѣщаны 49.2
мѣшкають 49.1
мѣшкающимъ 45.1
ми 4.1, 15.1, 29.1, 34.7, 37.1, 39.2, 40.10,
47.1, 59.1, 63.3, 73.2, 81.2, 83.1
мили 6.1
миловати 6.1

милого 1.1, 66.1, 81.1
 милому 44.1, 62.1, 66.2, 73.2, 82.1, 83.2
 милости 10.2, 42.3, 61.1, 62.1; мл(с)ти 4.1,
 40.1, 55.1; 64.1, 79.1; милости 62.1;
 ~
 млти 46.1; млсти 83.1; мл(л)сти 43.1;
 ~
 млсти 59.1
 милостивого 51.1; мл(с)тиваго 4.1
 милостивому 38.1, 62.1
 милостивый 38.1
 м[и]л[ост]ивъ 15.1
 милостию 6.2, 17.1, 42.1; милостью 9.1,
 48.1; милостью 49.1; мл(с)тію 31.1;
 ~
 мл(с)тью 28.1, 37.1; мльтью 27.1;
 ~
 мльтью 24.1; милостию 29.1, 72.1
 милостиА 52.1
 милость 10.2; мл(с)ть 38.1
 [ми]лос[ѣр]дѣемъ 15.1
 милый 43.1; милый 59.1
 миль 28.1
 милѣйшій 48.1
 мимо 66.1, 81.1, 83.1
 минеть 19.1
 мира 6.1, 68.1
 мирень 37.5
 мирскимъ 6.1
 ми(р)скихъ 4.1
 миру 14.3, 37.2
 мирѣнь 4.1
 миръ 14.5
 митрополит 4.1; митрополить 1.1, 5.1
 митрополитомъ 1.1, 73.2; метрополитомъ
 4.1; митрополитомъ 5.1
 митрополіи 4.1
 митрополью 73.1
 млина 24.2; млына 68.1
 млинница 5.2
 млиномъ 16.1, 27.1; млином 2.1
 млину 24.2
 млинъ 24.2
 ~
 млсрдіе 47.1
 ~
 млсти, мл(с)ти, млти *див.* милости
 мл(с)тиваго *див.* милостивого
 мл(с)то 41.1
 мл(с)ть *див.* милость
 ~
 мл(с)тью, мльтью, мльтью *див.* милостию
 млына *див.* млина
 млынми 1.1, 5.1
 мнихомъ 24.1
 многихъ 34.1, 48.1, 49.1, 63.1, 64.1, 66.1;
 ~
 многих 66.1; многи(х) 46.1, 61.1,
 79.1; многихъ 42.1; многи(х) 41.1
 много 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 17.1, 29.1, 40.1,

53.1, 60.1, 79.1
 мною 2.1, 13.1, 15.1, 35.1, 83.1, 85.1
 мнѣ 19.2, 23.1
 многихъ, многи(х) *див.* многихъ
 мовячи 45.1
 могила 55.3; могила 55.3
 могилы 6.2
 моглъ *див.* моглъ
 могѣричъ 16.1, 20.1
 могутъ 17.1, 22.1, 28.1
 моглъ 45.3, 49.1; моглъ 79.1
 може 22.1
 можемъ 14.1
 можетъ 14.1
 мое 1.1, 2.1, 4.2, 10.1, 63.1; мое
 32.1; мое 5.1
 моего 10.1, 63.4, 72.1; моего 13.1, 25.1;
 мо+іе 72.1; моего 58.1
 мое 10.1
 моей 18.1, 63.3; моеи 15.1; моеи 83.1;
 моѣвъ 32.1
 моему 6.1, 10.2, 63.9, 83.2; моему 34.1, 73.1
 моѣмъ 74.1; моѣмъ 35.1; моѣ(м) 35.1;
 моѣм 72.1
 моею 34.1, 58.1; моею 83.1; моѣю 61.1;
 моѣю 32.2
 моѣвъ *див.* моей
 мои 10.5, 12.1, 15.1, 40.1, 45.1, 73.1, 83.1,
 ~
 84.1; мо[и] 34.1; мой 19.1; мой 58.1;
 ~
 мой 84.1; мой 34.1, 61.1; мой 34.1
 моими 83.1; моимъ (!) 55.1
 моимъ 6.1, 10.1, 63.1; моимъ 18.1; мои(м)
 4.1, 68.1; моимъ 34.1
 моихъ 55.1, 63.1, 72.1
 мокроѣ 45.1
 молвили 22.1
 молвить 40.1
 молдавское 66.1
 молдавской 66.4; молдавскоѣ 66.1
 молдавь 41.1
 молдавски 55.1
 молдавскихъ 55.1
 молдавскою 55.1
 молитвами 72.1
 м[о]л[и]т[в]ою 15.2
 молити 6.1
 молодому 11.1
 монастыра *див.* монастыря
 мона(с)тыремъ *див.* монастыремъ
 монастыри 76.1
 монастырю 1.1, 76.1, 84.1, 85.1; монастырю
 72.1
 монастырь 72.1
 монастырѣ *див.* монастыря

монастырь *див.* манастырь
 монеты 10.1
 мордовское 15.1
 моричь (могоричь) 27.1
 морю 62.1
 мора 55.1
 мо...ники 11.1
 мосту 6.1, 24.1, 49.1
 мость 19.1
 моцы 45.1, 49.1
 моць 49.1
 моча 43.1
 мочи 66.2
 мочью 66.2
 мощий 13.1
 моѡ 19.1
 мою 6.1, 10.1, 72.1, 83.1
 моА 55.1
 ~
 мртвѡмъ 13.1
 ~
 мрье 40.1
 ~
 мѡца, м(с)ца, м(с)цА *див.* месеца
 ~
 мтри *див.* матери
 ~
 мтръ 26.1
 му *див.* ему
 мудроі 62.1
 мужѡмъ 48.1
 мужи 15.1; мужии 15.1
 мужми 69.1
 мунастыреви 27.2
 мунастырь, мѡнастырь *див.* манастырь
 мученика 32.1; мѡника 36.1
 ~
 мѡца, мѡА *див.* месеца
 мы 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 8.1, 11.1, 14.1, 17.2,
 24.2, 28.1, 30.2, 31.1, 34.1, 37.1, 38.1,
 40.2, 41.2, 43.3, 44.1, 45.4, 46.1,
 47.1, 48.2, 49.2, 51.2, 56.3, 57.1, 58.5,
 59.1, 60.1, 61.2, 62.2, 64.1, 65.2,
 66.5, 67.1, 70.1, 75.3, 77.1, 78.1, 79.2,
 82.1
 мынцаръ 45.1
 мысли 47.1
 мыслили 66.1
 мыслиль 61.1
 мыслити 34.1
 мыслАче 58.1
 мыслью 34.1
 мыта 19.1, 45.3
 мытникъ 45.1
 ~
 мыто 45.1; мто 45.1; м[ы]то 15.1
 мыты 1.1, 17.1
 мѡститъ 26.1
 ~
 мѡжи *див.* межи

мѡли *див.* мели
 мѡль 45.3
 мѡнованыи 9.1
 мѡсець 45.1; мѡсАць 14.1
 мѡста 15.1, 23.1, 45.3, 63.2; места 40.1
 мѡстехъ 83.1
 мѡстичи 20.1, 22.1
 мѡстичовъ 21.1
 мѡстичъ 21.1
 мѡсто 24.1; место 40.1
 мѡстѡ 9.2
 мѡсть 24.1, 52.1, 70.1
 мѡсть 44.1
 мѡстычемъ 8.1
 мѡ(с)цА, мѡсАцА, мѡсАца, мѡсяца *див.* ме-
 сеца
 мѡсАць *див.* мѡсець
 мѡти 45.2; мети 6.1
 мѡщанъ 45.1
 мА 37.1, 39.1, 59.2
 мАсопусты 41.1
 мА(с)пусто 41.2; мАсопусто 41.1
 н 12.1
 на 1.8, 2.1, 4.5, 5.5, 6.14, 9.19, 10.3, 11.7,
 12.5, 14.10, 15.2, 16.1, 17.2, 18.3, 19.6,
 20.1, 21.5, 22.2, 23.7, 24.4, 25.1, 26.3,
 27.2, 28.4, 29.6, 30.7, 31.4, 32.4, 33.2,
 34.3, 36.4, 37.3, 38.15, 39.8, 40.11,
 41.4, 42.3, 43.2, 44.4, 45.17, 46.2, 47.3,
 48.2, 49.10, 50.2, 51.6, 52.6, 53.6, 54.1,
 55.1, 56.1, 57.1, 58.16, 59.3, 60.2, 61.2,
 62.5, 63.5, 64.6, 65.1, 66.9, 67.2, 68.4,
 69.1, 70.4, 71.5, 72.4, 73.2, 75.6, 76.9,
 77.5, 78.4, 79.4, 80.6, 81.1, 82.3, 83.6,
 84.1, 85.2
 набудуть 49.1
 набытыхъ 49.1
 наведень 45.1
 навѡки 4.1; навѡкы 70.1
 нагабалъ 45.2
 нагабана 45.1
 надаемъ 49.1
 нада(л) 68.1
 наданные 49.1
 наданныхъ 49.1
 наданя 6.1
 надбъ 2.1
 надо 83.1
 надобъ 12.2, 14.1, 16.1, 21.1, 37.1,
 58.2; надобно 79.1
 надто 6.1
 надбють 70.1
 надъ 6.1, 45.1, 49.2
 наіѡмалъ 38.1
 назад 23.1
 назнаменуемо 45.1

наипервее 39.1
 найдень 45.2
 найдеть 45.1
 накануне 62.1
 какое 49.1
 належати 29.1
 належить 49.1
 наложили 38.1
 нальпей 9.1
 нама 34.1, 40.1
 наместникомъ *див.* наместникомъ
 нами 6.1, 9.2, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 58.1,
 63.1, 64.1
 намолвити 65.1
 наместник(и) *див.* наместники
 наместникомъ *див.* наместникомъ
 наместникъ 10.1
 наместкомъ 59.1, 79.1; наместъкомъ 64.1;
 наместъкомъ 64.1
 наместника 9.2
 наместникамъ 34.1
 наместникомъ 66.1; наместникомъ 29.1;
 наместникомъ 66.1; наместникомъ 70.1
 наместники 66.1; наместник(и) 23.1
 наместничати 34.1
 наместо 45.1
 наместъки 64.1, 66.1; наместъки 64.2; на-
 местъкы 12.1
 намъ 6.1, 9.3, 11.1, 14.3, 23.2, 25.1, 28.1,
 34.1, 40.5, 42.1, 45.3, 49.1, 50.1, 58.10,
 63.1, 64.3, 70.2, 76.1, 79.4; намъ 33.2;
 намъ 29.1; намо 41.2; на(м) 41.1, 79.1
 нане(м) 4.1
 нанъ 66.1; нанъ 70.1; на(н) 79.1
 напервѣй 45.1
 написани 66.1
 написано 39.1, 40.1, 41.1
 написаного 61.1
 написаному 59.1, 61.1
 написаную 79.1
 напотомъ 49.2
 напротивку 45.4
 нарѣжний *див.* нароженьй
 нарожени 17.1
 нароженю 29.1
 нарожения 45.1, 49.2; нароженья 73.1;
 нароженья 43.1, 44.1; наро(ж)ныя
 37.1; нароженья 20.1
 нароженьй 24.1, 77.1; нароженьй 81.1; на-
 роженьи 21.1; нарѣжний 80.1; наро-
 женья 27.1; нароженья 53.1; наро-
 женья 28.1, 60.1; нароженья 51.1
 нарѣжит(т) 68.1
 наслѣдникомъ 70.1

наставляти 6.1
 настоятельно 6.1
 наступники 6.1
 наступникомъ 6.1
 насѣчено 38.1
 насѣчи 38.1
 насъ 1.2, 6.5, 8.1, 11.1, 38.1, 45.2, 48.1,
 49.3, 50.3, 57.1, 58.6, 63.1, 66.2, 71.1,
 76.1; насъ 5.1, 17.1, 23.8, 66.2; на(с)
 4.3, 46.1, 58.2
 нато 4.1
 натства 82.1
 находиль 45.1
 на(ш) *див.* нашъ
 наша 6.1, 41.1, 43.1, 44.3, 47.1, 49.1;
 наша 48.1
 на(ш)го *див.* нашего
 наше 6.1, 17.1, 53.1, 58.1, 60.1, 79.1, 80.1;
 наше 6.3, 9.1, 45.3; наше 45.1, 85.1;
 наше 40.1
 нашего 4.1, 6.1, 17.1, 21.1, 28.2, 29.1, 34.2,
 51.1, 62.1, 65.2, 66.1, 76.1, 82.1; на-
 шого 6.1, 9.1, 45.4, 49.2, 68.1;
 наше(г) 81.1; на(ш)го 81.1
 нашей 45.1, 65.1; нашей 62.1; нашей 23.3;
 нашей 47.1, 64.1; нашей 79.1; нашей
 41.1; нашей 6.1, 63.1, 70.1; нашей
 58.1, 61.1
 нашему 1.1, 4.1, 31.1, 34.1, 38.2, 40.1,
 44.1, 55.1, 58.2, 59.2, 61.1, 62.1, 64.2,
 66.3, 82.2, 83.2; нашему 9.1, 17.1,
 45.2, 70.1; нашемъ 76.2; наш(е)му 34.1;
 нашему 40.1; нашему 34.2
 нашемъ 23.1, 48.1, 64.1, 66.1, 76.1; нашему
 45.5, 61.1, 70.1; наше(м) 81.1; наш(м)
 68.1; нашемъ 55.1
 нашеъ 58.1; нашеъ 66.2; наша 84.1
 нашею 17.1, 28.1, 39.1, 40.2, 42.1, 44.1,
 47.1, 48.2, 49.2, 58.1, 61.1, 62.2, 66.2;
 нашею 6.1, 49.1; нашею 56.1; нашею
 57.1
 наши 15.2, 46.1, 49.1, 58.4, 63.2, 65.1,
 72.1, 82.1
 нашими 1.1, 5.1, 6.2, 11.1, 15.1, 31.1,
 44.1, 45.2, 47.1, 48.1, 49.1, 62.3, 63.1,
 66.10; наши(м) 44.1
 нашимъ 6.1, 9.3, 23.4, 25.1, 28.1, 30.1,
 40.1, 45.1, 48.1, 49.1, 51.1, 53.1, 58.1,
 59.1, 60.1, 62.2, 63.1, 64.7, 65.3, 66.1,
 70.1, 79.3, 81.1; нашимъ 49.2, 70.3;
 наши(м) 43.1, 47.2, 75.1; нашимъ
 29.1; нашимъ 40.1
 нашихъ 4.1, 6.3, 45.1, 49.1, 62.1, 63.1,

66.2, 72.1, 79.1; наши(х) 4.1, 44.1, 68.1
 нашили 58.1
 нашо, нашое *див.* наше
 нашего *див.* нашего
 нашей, нашей *див.* нашей
 нашему *див.* нашему
 нашомъ, нашом(м) *див.* нашемъ
 нашуо *див.* нашуо
 нашу 6.2, 9.1, 11.1, 17.1, 30.1, 45.1, 57.1,
 64.1, 69.2; нашѸ 4.1, 5.1, 68.2; нашоу
 31.1; нашу 1.1, 23.1, 28.1, 51.2, 53.1,
 55.1, 59.1, 61.1, 62.1, 66.1, 71.1, 75.1,
 79.1, 81.1
 нашымъ *див.* нашимъ
 нашѣ 1.3, 5.1, 43.1, 62.1, 66.1
 нашу *див.* нашу
 наша *див.* наша
 наш 1.1, 5.1, 9.1, 24.1, 40.2, 41.1, 43.1,
 48.1, 58.5, 59.2, 64.2, 65.3, 66.2, 69.1,
 76.2, 79.1; нашѣ 1.1, 4.2, 6.5, 9.3,
 11.1, 17.2, 45.1, 49.2, 65.1, 85.1; на(ш)
 41.1
 наясыньшого 49.1
 нѣлю *див.* нѣдѣлю
 не 1.2, 2.1, 4.1, 6.2, 8.3, 10.3, 11.1, 12.2,
 14.1, 15.3, 16.1, 18.1, 19.4, 21.1, 23.7,
 27.1, 30.1, 33.2, 34.3, 36.1, 37.9, 38.3,
 39.1, 40.10, 41.2, 42.1, 43.6, 44.3,
 45.25, 46.1, 47.1, 48.1, 49.3, 50.2,
 52.4, 58.2, 59.1, 60.1, 61.1, 62.7, 63.7,
 65.2, 66.6, 69.3, 73.1, 75.2, 76.4, 77.1,
 78.1, 79.2, 80.1, 81.2, 82.2, 83.2; нѣ 4.3
 невинность 45.1
 неводи 12.1
 неволею 44.1
 невола 14.1
 невѣрник[ѣ] 52.1
 невинимуючи 66.1
 него *див.* его
 недалеко 6.1
 недати 66.1
 недѣ(л) 38.2
 недѣли 42.1, 50.1; не(д)ли 14.1; нѣдли
 77.1
 недѣлю 29.1, 38.1, 48.1, 62.1; недѣ(л)[ю]
 38.1; не(д)лю 37.1, 40.1; нѣлю 43.1
 неделА(х) 39.1
 незгоду 45.1
 неи *див.* ее
 некоторА 37.1; нѣкоторА 79.1
 некоторым 10.1
 немецъ 40.2
 немилостивъ 45.1
 немочь 37.1

нему *див.* ему
 немъ 1.1, 45.1, 47.1, 64.1; нѣмъ 79.1;
 нюмъ 1.1; немъ 5.1
 немъцемъ *див.* нѣмъцемъ
 ненадобе 6.1; ненадобѣ 18.1
 некупати 30.1
 непенно 10.1
 непорушена 55.1
 непорочно 10.1, 17.1, 25.1, 67.1, 68.1,
 84.1; непорочно 78.1; непорухомо
 64.1; непорухомо 6.1
 непослушныхъ 6.1
 неприятелем 62.1
 неприятелии 66.1; неприАтелии 47.1
 неприАтели 58.1; неприятель 62.1; не-
 приѣдѣлѣ 19.1
 неприАтелА 19.1
 неприАтель 41.1
 нерухомые 45.1
 неумытного 4.1
 нехай 9.1
 ни 6.5, 10.4, 12.6, 14.2, 15.2, 16.2, 23.1,
 37.2, 40.4, 43.2, 44.3, 45.1, 47.1, 49.1,
 52.2, 58.1, 59.1, 61.4, 62.4, 65.1, 66.2,
 77.2, 82.3; ны 23.2
 нивами 80.1
 ниву 12.1
 нивы 24.1, 84.1
 нигде 52.1
 нидѣломъ 61.1
 нижей 45.1, 49.2
 нижни 55.1
 нижнимъ 55.1
 нижъ 78.1
 нижъли 45.1
 низъ 40.3
 никакими 47.1
 никакихъ 76.1
 никакоже 6.1
 никаковъ 58.1
 никды 59.1
 никим 78.1; никимъ 64.1
 никимже 67.1
 николи 43.1, 44.1, 47.1, 48.1, 60.1, 62.1
 николи(ж) 43.1; николиже 55.1
 никому 10.1, 18.1, 21.1, 34.1, 40.1, 74.1;
 никомѸ 76.3, 78.1; ником(у) 2.1
 никоторА 43.1
 никоторою 27.1, 47.1
 никоторымъ 37.2, 61.1, 66.1, 79.1, 81.1,
 83.1
 ними 15.1, 65.1, 66.1
 нимъ 4.1, 5.1, 14.1, 23.1, 37.1 40.1, 45.1,
 51.1, 63.1; нимъ 1.1 *див.* ще нмъ
 нине(ч) 39.2; нинечи 40.1; нынѣки 17.1;
 нынѣчи 63.2; нинѣки 28.1

нинѣшнимъ 45.1, 49.1; нынѣшнимъ 9.1
 нинѣ 62.2; нынѣ 58.1; ныне 40.3
 нинѣшнимъ 45.1; нинѣшнимъ 10.1
 ниодныхъ 66.1
 нихъ 6.1, 45.4, 48.1, 79.1; них 15.1, 66.1,
 83.1; ниho 41.1; ни(х) 47.1
 ничего 8.1; ничого 45.1
 ничимъ 10.1, 80.1; ничимъ 15.1; ничѣмъ 69.1
 нишихъ 6.1
 но 63.1, 19.2, 27.1, 40.1, 42.1, 46.1, 69.1
 новгородецъ 11.1
 нового 21.1, 63.2
 новое 29.1, 40.1; новоѹ 53.1
 новый 40.1
 новыхъ 14.1
 нога 58.1
 ноемврѣ *див.* ноѣбръя
 носить 12.1
 ночного 45.1
 ноѣбръя 56.1; ноАбръя 39.1; ноемврѣя 72.1
 нѣшее *див.* наше
 нѣшму *див.* нашему
 нѣшою *див.* нашей
 ны *див.* ни
 ныне, нынѣ *див.* нинѣ
 нынѣшними 62.1; нынѣшними 66.1;
 нѣнишними 6.2
 нынѣки *див.* нине(ч)
 нынѣшнии 66.2
 нынѣшнимъ *див.* нинѣшнимъ
 нѣ *див.* не
 нѣзы 12.1
 нѣкому 4.1
 нѣкотораА *див.* нектораѣа
 нѣкоторого 45.2
 нѣкоторою 44.1
 нѣкоторую 45.1
 нѣкоторый 45.4
 нѣмецкихъ 38.1
 нѣмцемъ 77.4; нѣмцомъ 66.1; немѣцемъ
 66.1
 нѣмъ *див.* немъ
 нѣнишними *див.* нынѣшними
 нѣст[ъ] 52.1
 нѣтъ 12.1; нѣтъ 23.4, 74.1
 ню 61.1
 нюи 16.1
 нюмъ *див.* немъ
 нятства 82.1
 нѣлса 37.1
 нѣлъ 37.1
 нѣти 40.1
 нѣ 14.1, 15.1, 40.1, 48.1, 59.1, 64.1

нѣшто 33.1
 о 6.2, 15.1, 42.2, 45.4, 63.1, 65.6, 70.1,
 72.1, 75.1; ѿ 56.2, 83.1; ѿ 22.1, 24.1,
 27.1, 29.1; ѿ 32.1, 47.1, ѿ 60.2; ѿ 75.1
 оба-два 45.1
 обаполь 40.1, 49.1; ѿбаполь 25.1
 обвинены 45.1
 обвиненъ 45.1
 обема 25.1; обѣма 5.1
 обернути 9.1, 10.1
 обида 76.1
 обидити *див.* обидети
 обидному 63.1
 обиду 40.1
 обителми 6.1
 обладаА 55.1
 области 6.1; ѿбласти 52.1
 областню 6.1
 обличностью 45.1
 оборотити 29.1; обротыты 70.1
 обошлють 66.1; обошлють 66.1
 ображеному 45.1
 обровнати 65.1
 оброчною 45.1
 обу 11.1
 обчый 63.1
 обчымъ 63.1
 обысмо *див.* абыхмо
 обычаемъ 10.1, 45.2
 обычая 45.4; ѿбычаА 47.1
 обѣлъ 9.1
 обѣма *див.* обема
 обѣтъ 15.1
 обѣщеваючи 62.1
 обѣменАты 70.1
 один 45.1; одинъ 45.1, 63.1; ѿдинъ 37.1
 одно *див.* одно
 одного 45.1, 62.2, 65.1; ѿдного 77.1;
 ѿдного 58.1
 одное 45.1; одноѣ 36.1, 45.1
 одноюта 68.1
 однимъ 66.1, 82.1; ѿднымъ 40.1, 59.1;
 ѿднѣмъ 62.1
 одныхъ 66.1; одных 66.1
 одъ 6.1
 оже *див.* Оже
 озера 81.1; ѿзера 12.1; Ѹзера 35.1; езера
 4.1
 озеро *див.* ѿзеро
 озеры 15.2
 ознайменуемъ 49.1
 оказалъ 45.1
 околицю 15.1

около *див.* Около
околничий 15.1
окормилъ 45.1
окрутъ 45.1
октаву 45.1
октовриа 1.1; октовріа 5.1; октАбра 46.1

оли 45.1; > оли 28.1
олиж 9.1, 10.1
они *див.* Они
оного 65.1
оноѡ 45.1
ону 62.1
онъ 9.1, 10.1, 11.1, 45.1, 50.1, 63.1; ѡнъ
79.1; ѡнѡ 64.1

оны *див.* Они
оный 65.1
онымъ 48.1, 49.2
оныхъ 49.1
опекалникомъ 48.1
опеканью 48.1
описано 49.1
описанные 49.1
оприснь 23.1
опять 9.1, 10.1, 82.1; ОпАтъ 36.1; ѡпАтъ
58.1; ѡпА(т) 58.1

оромыхъ 49.1
освесчати 6.1
освящены 48.1
освъщеноі 62.1
осмдесять 45.1, 49.2; ѡсмдесАтъ 37.1
осмнадцатого 49.1
осмого 6.1, 73.1
осмоіє 27.1, 71.1; Ѡсмоіє 28.1; осмое 29.1
осмомъ 49.1
осмъ 45.1

основание 68.1
основати 6.1

осочъными 6.1
оспожына 23.2

оставлАемъ *див.* ѡставлАемъ
останеть 41.1; остантъ 41.1
остати *див.* ѡстати

остеръгати *див.* ѡстерегати
остаточнѡ 45.1
остреженьемъ 48.1
острова 6.1
островов 6.1
островъ 6.1
островъ 76.1

от 6.1, 23.6, 42.1, 45.3, 68.1; ѡ 5.1, 19.3,
26.1, 27.1, 34.1, 36.1, 40.8, 41.1, 44.1,

47.2, 78.2; ѡт[ъ] 52.4; ѡ(т) 4.3, 8.4, 12.3,
13.1, 14.4, 21.1, 22.1, 28.5, 38.2, 40.6,
55.2, 57.1, 58.1, 60.1, 74.2, 79.1; отъ 1.1,
5.1, 6.14, 9.5, 10.4, 11.1, 23.6, 30.1,
31.1, 45.3, 49.4, 50.1, 62.1, 63.2, 66.1,
76.1; ѡтъ 1.4, 5.3, 52.1; Ѡтъ 75.1;

ѡто 12.1; ото 23.3; ѡто 47.1; отъ 30.1;
О(т) 75.1

отвѣтъ 15.1

отганяти 6.1

отдати 9.1, 10.2, 29.1, 63.1; ѡ(т)дати 21.1,
37.1, 53.1

отець, отецъ *див.* отецъ

отмѣну 11.1

отнинъ 83.1

отпшлеть 23.2

отповѣдати 45.1

отправованія 6.1

отправовати 49.1

отступаю 83.1

отступит 83.1

отступити 48.1

оттоль 6.1; ѡ(т)тула 40.1; ѡ(т)толь 19.1;

ѡ(т)толА 55.8

отходя 85.1

отца *див.* ѡ(т)ца

отцу 6.2; ѡ[тъ]цю 15.1

отческая 6.1

отчиною 63.2

отчинъ 63.5; ѡ[тъ]чинѡ 15.2; очинъ 23.3

отчины 63.1; ѡ[тъ]чины 15.1; очины 23.1

отымъ 70.1

ѡ[тъ]цемъ 15.1; ѡ[тъ]цѣмъ 15.1

ѡ[тъ]цю *див.* отцу

ѡць *див.* отецъ

ѡца *див.* ѡ(т)ца

очину 23.1

очины 23.1

очинъ 23.3

очистивши 45.1

очистити 45.2

очищати 11.2

очищенъ 45.1

Ѡбида 40.1

Ѡбличье 60.1; ѡбличье 53.1; Ѡбличье
80.1; ѡбличе 17.1

Ѡблогло 41.1

Ѡбръзанье 21.1

Ѡбъзди(л) 22.1

Ѡбъзды 22.1; ѡбезды 17.1

Ѡбъздомъ 27.1; Ѡбъздомъ 28.1; ѡбез-
домъ 12.1

ѿ весь 38.1
 Одино 12.1
 Одно 22.1, 44.1; ѡдно 57.1
 Оду 38.1
 Одьль 60.1
 Оже 60.2; Оже 22.1; Оже 41.1; ѡже 14.1; оже 73.1; еже 52.1
 Озера *див.* озера
 Околица 40.1
 Околнии 22.1
 Около 38.1; ѡколо 40.2; ѡколо 58.1; около 49.1, 84.1
 >
 Оли *див.* оли
 Олтарь 13.1
 Они 22.1; они 41.1; они 52.1; оны 70.1
 Оправиль 71.1
 Опроче 19.1; Опроче 38.3; ѡпроче 40.1;
 ѡпрочь 4.1
 ОпАть *див.* опять
 Осадивши 28.1
 Освѣдчаю 80.1
 Осмоіе *див.* осмоіе
 Отъ *див.* от
 ѡца *див.* ѡ(т)ца
 ѡбаполъ *див.* ѡбаполъ
 ѡласти *див.* ѡласти
 ѡбезды *див.* ѡбѣзды
 ѡбидети 40.1; ѡбидити 69.1; ѡбидѣти 15.1, 69.1; ѡбидити 69.1
 ѡбладае(т) 4.1
 ѡбличе *див.* ѡбличіе
 ѡбою 14.1
 ѡбрѣзаниа 81.1
 ѡбычаа *див.* обычая
 ѡбѣ 40.1, 77.1
 ѡбѣчаемъ 40.1
 ѡбѣчюемы 44.1
 ѡбѣздна 12.1
 ѡбѣздомъ *див.* ѡбѣздомъ
 ѡвчими 5.1
 ѡдинъ *див.* одинъ
 ѡдиного 40.1
 ѡдно *див.* одно
 ѡдного, ѡдного *див.* одного
 ѡднымъ, ѡднымъ *див.* однимъ
 ѡже *див.* Оже

ѡзера *див.* озера
 ѡзеро 56.2; озеро 76.1
 ѡктоврїа, ѡктабРА *див.* октоврїа
 ѡколо, ѡколо *див.* Около
 ѡль 19.1
 ѡмешкаа 79.1
 ѡни *див.* Они
 ѡнъ *див.* онъ
 ѡпосле 67.1
 ѡпришнїе 4.1
 ѡпроче, ѡпроче, ѡпрочь *див.* Опроче
 ѡпАть, ѡпА(т) *див.* опять
 ѡргїж 52.1
 ѡсадил 29.1
 ѡсмдесАтого 31.1
 ѡсѣмдесАтъ *див.* осмдесать
 ѡсмсо(т) 4.1
 ѡсмы(й) 4.1
 ѡсобливїе 4.1
 ѡсподарева 34.1
 ѡсподареви *див.* господаревн
 ѡсподаремъ *див.* господаремъ
 ѡспдрю *див.* господарю
 ѡсподарь 34.3
 ѡоставили 64.1
 ѡоставляемъ 64.2; ѡоставляемъ 70.1
 ѡстати 37.1, 61.1; ѡстати 66.1
 ѡстерега(т) 47.1
 ѡстерегати 44.1; ѡстерѣгати 66.1
 ѡт[ъ], ѡтъ, ѡ(т) *див.* от
 ѡ(т)веречи 37.1
 ѡ(т)воротити 37.1
 ѡ(т)дамы 41.1
 ѡ(т)дати *див.* отдати
 ѡ(т)дѣлили 60.1
 ѡтець 5.1, 29.1; ѡтец 67.1; отецъ 83.1;
 ѡтець 1.1, 4.2; отецъ 6.2, 72.1, 85.1;
 ѡ(т)ць 40.1; ѡтъць 58.1; ѡць 16.1;
 ѡць 19.1
 ѡ(т)иметь 40.1; ѡ(т)иметь 13.1
 ѡ(т)лучила 40.1
 ѡ(т)лучити 81.1
 ѡ(т)лучАтиса 27.1
 ѡ(т)мѣна 64.1
 ѡ(т)мѣну 51.2, 64.1
 ѡ(т)нимати 40.1
 ѡто, ѡто *див.* от

"отойти 79.1
 ω(т)повѣднѣи 14.1
 ω(т)повѣсть 14.1
 ω(т)ставати 44.1; ω(т)става(т) 43.1
 ω(т)стане(т) 43.1
 ω(т)стати 43.3, 47.1, 61.1
 ω(т)ступаѣтьсѧ 19.1
 ω(т)ступити 44.1
 ω(т)тола, ω(т)тула, ω(т)толь *див.* отголь
 ωтцы 67.1
 ω(т)ца 22.1, 64.1; о[тъ]ця 15.1; ѡца 16.1,
 20.1; ѡца 53.1; ω(т)ца 25.1, 27.1; ѡ(т)ца
 28.1; ѡца 80.1; ѡца 24.1; ѡца 36.1; отца
 9.1, 29.1, 45.1, 84.1, 85.1; цтя 72.1;
 ѡтца 17.1
 ѡци 58.1
 ω(т)ць, ѡць *див.* отець
 т
 ѡдаливать 26.1
 т
 ѡлученїи 4.1
 т
 ѡлучень 4.1
 т
 ѡнимати 74.1
 т
 ѡнѣти 4.1
 т
 ѡцо(в) 4.1
 .п. 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1
 пакъ 37.1, 38.1, 58.1, 59.1, 61.1, 64.2, 66.1,
 70.1, 72.1; пак 41.2, 43.1, 82.1;
 па(к) 58.3, 79.2
 паки 6.1
 пакли 61.1; пакъли 66.2
 пакости 58.1, 63.1
 пакостити 23.1, 58.1
 памѧты 70.1
 памѧть 25.1, 32.1, 40.1, 55.1; память
 18.1
 пан *див.* панъ
 пана 9.1, 10.2, 11.1, 16.1, 22.2, 36.1, 38.1,
 49.2, 55.9, 60.1
 пани 27.5, 60.1, 84.1, 85.1
 пано *див.* панъ
 панове 62.1, 65.2, 66.2, 70.1
 пановъ 45.1, 62.1, 65.1
 паномъ 10.2, 27.1, 83.1; паномъ 20.1
 панствомъ 29.1
 панское 49.1
 панствъ 45.2

пану 10.4, 22.3, 42.1, 53.2, 80.2
 панъ 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 10.1, 12.5, 14.1,
 16.6, 20.10, 21.8, 22.4, 24.1, 27.5, 28.6,
 36.6, 38.1, 40.1, 51.5, 53.4, 60.5, 64.6,
 65.4, 66.9, 71.7, 79.7, 80.2, 82.1, 85.2;
 пан 17.6; панъ 29.5; пано 19.1, 41.1,
 80.3
 паны 6.1, 14.1, 31.1, 45.1, 62.1, 65.1
 папешскихъ 45.1
 парсуны 45.1
 паручника 63.1
 пасиками 80.1
 пастыръ 6.1
 пасыно(к) 54.1
 паче 6.1
 пашную 13.1; пошъноу 55.1
 пд *див.* подъ
 певныхъ 6.1
 перво 67.1
 первое 17.1; первое 58.1; первое 53.1
 первои 42.1
 первомъ 23.1
 первописаную 78.1
 первую 40.1
 первый 45.1; первый 54.1
 первыхъ 6.1; пе(р)выхъ 4.1; первыхъ 15.1
 перевода 63.2
 перевоза 12.2
 перевозовъ 4.1
 перевъсьемъ 84.1
 перевъсьиши 15.2
 передавати 45.1
 передъ 6.1, 15.1, 20.1, 32.1, 45.2, 49.3,
 53.2, 60.1, 61.1, 69.3, 71.1, 80.1;
 перед 2.1, 9.1, 13.1, 14.2, 33.1, 45.1,
 71.1; пере 53.1; пред 4.1, 17.1, 82.2;
 пре(д) 51.1; предъ 1.1, 9.1, 41.1, 60.1,
 65.2, 73.1, 80.1, 85.1; прѣд 64.1; прѣдъ
 35.1; предъ 5.1
 перемиръхъ 63.1
 перемиръ 23.1; перемиръ(е) 23.1
 перемирьи 14.1, 23.2
 перемирья 23.1
 перенесънїе 13.1
 преступити 6.1
 пересуда 45.1
 перцу 45.1
 печали 8.1
 печаловат(и)сѧ 32.1
 печати 14.1, 43.1, 45.1, 62.1, 70.1; печати
 66.1, 82.1; печѧти 65.1; пѣчати 46.1
 печать 1.1, 6.1, 9.1, 10.2, 11.2, 19.1,
 20.5, 24.1, 28.1, 30.1, 31.1, 41.1, 44.1,
 45.1, 49.1, 51.1, 53.1, 55.1, 61.1, 62.1,
 64.1, 66.1, 71.1, 72.1, 75.1, 80.1; печѧть
 48.1, 73.1, 77.1, 83.2; печѧть 5.1, 36.2,

59.1, 78.1, 79.1; печат 17.1, 29.1, 67.1;
печа(т) 4.1, 47.1, 68.1; печА(т) 81.1
печатъми 37.1
печатью 39.1, 40.1, 42.1, 45.1, 49.2, 58.1
печерскихъ 72.1
печерскому 72.1
печѣрскій 16.1
пива 20.1
писалъ 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 28.1, 32.1,
55.1, 72.1, 79.1, 85.1; псалъ 11.1
писана 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 29.1, 53.1,
57.1, 72.1; псана 77.1
писано 14.1, 22.1, 41.1, 49.1, 58.1, 62.1, 68.1
писановъ 1.1
писаны 17.1
писанный 10.2
писанъ 6.2, 9.1, 10.1, 12.1, 24.1, 42.2,
50.1, 53.1, 55.1, 60.1, 62.1, 63.1, 69.1,
71.1, 72.1, 80.1; писан(ъ) 31.1; (писанъ)
65.1; псан 67.1; псанъ 11.1, 56.1;
псан(ъ) 78.1; пса(н) 46.1
писарева 4.1
писарь 16.2, 20.1, 21.1, 28.1, 49.1, 79.1;
писа(р) 4.1
писецъ 1.1; писецъ 5.1
пискупа *див.* биск(у)па
писма 49.1
пити 38.1
пить 16.1, 20.1, 27.1
пишеть 71.1
платечи 49.1
плати 29.1
платилъ 38.1
платити 12.1, 38.1, 39.1, 45.4
платАт[ь] 52.1
плацахъ 49.1; пляцахъ 49.1
племени 63.1
племенемъ 22.1; племенемъ 27.2
племеню 16.1
племеньни(к) 58.1
плечкового 49.1
плонины 55.1, 62.1
пляцахъ *див.* плацахъ
пляцовъ 49.4; пляцовъ 49.1
пляцу 49.1
пляцы 49.1
пнзмъ 40.1
по 1.9, 4.4, 5.1, 6.10, 9.3, 10.2, 11.2, 12.6,
13.1, 14.4, 15.3, 16.1, 17.1, 18.1, 19.7,
21.1, 22.2, 23.1, 24.1, 25.2, 26.1, 27.1,
28.3, 29.1, 32.1, 33.1, 35.1, 37.1, 38.6,
39.2, 40.13, 41.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1,
49.1, 50.1, 51.1, 52.4, 53.1, 55.2, 57.1,
58.2, 60.1, 63.11, 64.1, 65.1, 66.3,

67.1, 69.1, 71.1, 72.1, 74.1, 76.3, 77.1,
78.2, 79.1, 80.1, 81.3, 83.1
побережнѣе 15.1
поборы 2.1
побѣгль 58.2
побѣгнеть 14.1
побѣгъ 54.1
побыть 25.1
повеления 6.1
повелить 23.1; повелить 34.1
повелѣнїемъ 13.1; повелѣнїемъ 43.1
повелѣнїю 72.1
повернули 30.2, 75.2
повернулисА 58.1
повинностей 49.1
повинности 49.1
повинность 49.1
повиноватись 6.1
повинуюсА 19.1
повоевали 37.1
повѣсмъ 4.1
повѣдалъ 9.1
повѣдати 58.1
повѣдаютъ 17.1
повѣта 9.1, 45.2
повѣтъ 31.1
повыменялъ 9.1
погадавши 84.1
погледат[ь] 52.1
погонными 6.1
погостовъ 15.1
погостомъ 6.1
погосты 15.1
пограбилъ 23.1
подавали 15.2; подавалі 15.1
подавати 23.1
податковъ 49.1
подать 63.3
подданные 49.1
подданныхъ 49.1
подимъна 38.1
по(д)исковати 40.1
подкоморего 11.1
подкоморій 79.1
подле 49.1
подлугъ 9.1, 45.1, 47.1, 62.1, 83.1; подлугъ
66.2; подлѣгъ 65.1
подмагати 40.1
подо *див.* подъ
подозренного 45.2
подольскими 57.3
подтвердили 9.1
подъ 6.9, 10.1, 20.1, 22.1, 25.1, 37.1, 39.1,
42.1, 45.1, 47.2, 49.1, 50.1, 51.1, 61.2,
62.1, 64.2, 65.1, 66.1, 71.1, 78.1, 84.1;

под 10.1, 39.1, 40.2, 44.1, 58.3, 59.1,
 64.1, 70.2, 79.1, 82.1, 83.1; подь 61.1;
 пд 43.1; подо 11.1; по(д) 40.1, 47.1
 подьдающеса 44.1
 поЕдналиса 60.2
 поехати 6.1
 пожедал 17.1
 пожаловаль 58.1
 пожалуеть 39.1
 по(ж)даниЕ 47.1
 поживати 1.1, 4.1, 5.1
 поживають 45.1
 пожитки 1.1, 31.1, 49.1; пожиткы 5.1
 пожитку 10.1; пожитку 68.1
 пожичило 41.1
 пожоги 45.1
 пожитками 6.2
 позванъ 45.1
 позволенные 49.1
 позволи(л) 68.1
 позволяемъ 49.2
 поземом 15.2
 познавама 51.1, 60.1
 познавамъ 53.1
 позритъ(ь) 31.1
 позычилъ 45.2; позычил 83.1
 позычныхъ 45.1
 поидеть 8.2, 14.2; поидеть 14.1, 19.2
 поидите 8.1
 поидуть 14.3, 19.1
 поймали 37.1
 поити 14.1; пойти 19.1; пойти 37.1; пойти
 13.1
 поидеть 63.1
 покела *див.* покола
 покинувши 6.2
 покладали 49.1
 покладалъ 6.1
 поклоняние 42.1
 покои 22.1
 покола 12.2; покела 40.1; поколь 19.1
 покрова 14.1, 79.1
 покупилъ 9.1
 полбобьра 18.1
 полведра 18.1
 поле 9.5, 10.2, 11.6, 28.2, 36.1; полъ 10.2
 полем 29.1; полемъ 36.1; полемъ 79.1;
 полиомъ 70.1
 поли 24.1
 поличным 15.1; поличнымъ 15.1
 полиомъ *див.* полем
 полколоды 18.1
 полкому (= полскому) 82.1, 83.1
 полми 5.1; полми 1.1
 полмили 6.1
 полна 44.1
 полно 55.1
 половина 24.1, 30.2, 56.2, 75.2
 половинъ 30.2, 75.2; половине 6.2, 40.1
 половину 45.1; половищу 38.1
 половицы 6.1
 половица 38.1
 положение 63.1
 положилъ 76.1
 положить 63.1
 положона 45.1
 положонные 45.1
 полочаны 37.1
 полочаномъ 77.4
 полски 66.1, 83.1; пол(с)ки 79.1; полскіи
 48.1; полскій 49.1; польски 41.1, 64.1,
 66.1
 пол(с)кии 59.1; польскій 65.1, 70.1; польс-
 кий 40.1
 полскимъ 37.1
 полского 48.2, 61.1, 66.1, 82.1; пол(с)кого
 81.1; польского 65.1, 66.2; польско(г)
 43.1; полско(го) 48.1
 полское 66.1; по(л)сковъ 47.1
 полской 83.1; полской 44.1; полской 43.2,
 44.2, 47.2; польской 47.2; польской
 47.1; польсковъ 66.2; польскоі 62.1;
 по(л)ской 47.1; польской 43.1; польс-
 кой 44.1
 полскому 66.3, 82.1, 83.2; польскому 58.1
 полскомъ 66.1; польско(м) 47.1; поль-
 скъмъ 14.1; полско(м) 44.1
 пол(с)ковъ 81.1; по(л)сковъ 47.1
 полтора 18.1
 полтора[с]та 15.1
 полугрошники 57.2
 полуносчы 6.1
 полъ(ко)пе 26.1
 полъ *див.* поле
 польпшньнЕ 22.1
 полноба 52.1
 поля 9.2, 11.1, 30.2; пола 28.2, 55.3, 70.1;
 поля 4.1
 полами 31.1
 поланы 55.1
 поланъ 79.1
 поляхъ 4.1
 польски *див.* полски
 польскій *див.* пол(с)кий
 польского *див.* полского
 польской, польскон, польскоі *див.* полской
 польско(м), польскъмъ *див.* полскомъ
 полскому 14.1, 34.1, 41.1, 43.1, 44.2
 польскын 17.1

польскимъ 14.1
 поль 16.1, 27.1
 полътритьЕ 38.1
 полътритьА 38.1
 полы 30.1, 56.1, 75.1
 помагати 14.5, 19.4, 37.1, 40.1, 47.1, 62.3,
 66.2; помогати 66.1
 помененныхъ 49.1
 поможенью 45.1
 поможетъ 83.1
 помози 13.1
 помолился 35.1
 поморский 17.1
 помочи 66.2, 73.1
 помочію 63.1
 помочи 48.1
 помочь 58.2; помощь 70.1
 помощью 40.1, 66.1
 помысломъ 61.1
 понедѣльникъ 41.1, 42.1; понедѣлни(к)
 44.1; понедѣлок 67.1
 понять 4.1
 понаѣтіа 4.1
 поперекъ 12.1, 55.1; поперекъ 49.1
 пописали 38.1
 пописати 38.1
 попо *див.* попь
 попове 4.1, 22.1
 поповичове 4.1
 понович 20.1
 поповъ 4.1, 6.1; поповъ 1.1, 20.1
 попь 22.2, 27.3, 72.1; попо 16.1
 попы 6.1
 порожни 47.1
 порти 40.1
 порубежныи 63.2
 порукою 61.1
 поруку 46.1
 поручили 61.1
 поручилъ(с) 54.1
 поручни(к) 54.1; поручникъ 61.1
 поручнико(в) 46.1
 поручное 63.1
 поручаемся 46.1
 поручаемъ 82.1
 порушити 40.1
 порушить 72.1, 85.1; порушить 35.1
 порѣчы 70.1
 посадил 66.1
 посвѣтчили 45.1
 посвѣтчонъ 45.2
 посла 45.1, 58.1
 [по]слали 23.1; послали 58.2
 послалисА 58.1
 послаль 58.1; послаль 58.1
 посланию 58.1

послати 19.1, 37.1
 после 11.1; послѣ 10.1, 72.1
 последний 66.1
 последнее 39.1
 послы 58.1; послы 58.1
 послове 23.1
 пословъ 23.2
 посломъ 23.2; послом 23.1
 послоуги 31.1
 послужили 70.2
 послужилъ 28.1, 64.2; послужи(л) 79.2
 послуси 16.1, 20.1, 21.1, 32.1; послусъ
 63.1; послоуси 31.1
 послухомъ 21.1
 послушнии 43.1; послушни 61.1, 66.1
 послушну 59.1, 61.1
 послушество 43.1; послу(ш)ство 47.1
 послѣ *див.* после
 послѣдки 47.1
 послѣдкомъ 80.1
 послѣднии 66.1
 послы *див.* послы
 посмотреть 14.1, 24.1; посмотрито 41.1;
 посмотритъ 9.1
 пособляли 41.1
 пособляти 63.1
 посольству 58.1
 посохомъ 50.1
 посполитные 45.1
 посполитомъ 6.1
 посполитоѣ 45.1
 посполитые 45.1
 посполитыхъ 45.1
 посполно 62.1
 посполною 22.1
 посполу 62.1
 поспольства 43.1
 поспольство 62.1; посполство 66.1
 поспольствомъ 62.1, 66.1; поспольство(м)
 43.1
 поспѣли 58.1
 посрамил 52.1
 поста 42.1, 77.1
 поставили 40.1
 поставилъ 48.1
 поставити 61.1, 82.1; постави(ти) 14.1
 поставление 73.1
 постановившие 49.1
 поступить 32.1, 33.1
 поступуючи 6.1
 подтвердили 6.1, 17.3; потве(р)дили 4.1
 подтверждаемъ 6.1, 9.1, 45.1
 подтверждаемъ 24.1
 подтвержѣнѣ 51.1, 53.1; подтверженіе 29.1;
 подтверженыЕ 80.1; подтверженіе 17.1

потолка *див.* потолоъ
 потока 12.1
 потоки 2.1, 17.1; потоки 52.1
 потокъ 1.3
 потолоъ 19.2, 58.1; потолоА 31.1
 потом *див.* потомъ
 потомкомъ 49.1; потомком(ъ) 31.1
 потомные 49.1
 потомуже 4.1
 потомъ 6.1, 9.2, 10.1, 18.1, 22.1, 45.3,
 49.2, 58.1, 62.4, 66.5; потом 17.1
 потреба 45.1
 потребе 68.1; потребъ 79.1
 потребизна 62.1
 потребизною 45.1
 потребъ 9.1
 потребы 38.1
 потягли 63.2
 потажеть 14.1
 почавши 49.1; почавше 52.1
 почали 42.1, 45.1, 58.1
 поченши 1.1; поченши 5.1
 починати 60.1, 66.1
 почонъ 6.2, 9.1, 10.1
 почавше *див.* почавши
 почял 82.1
 пошита 27.1
 пошлетъ 65.2
 пошли 23.1
 пошлинами 15.2
 пошлиною 40.1
 пошлину 69.1
 пошлинь 63.1, 76.1
 пошлины 63.1
 пошлю 19.1
 поѣдутъ 23.1
 поѣздняства 12.1
 права 4.1, 9.1, 45.2, 49.4, 63.1, 83.1
 праваА 43.1
 правдою 62.2
 правду 34.1, 37.2, 40.1, 47.2, 63.1; правдуъ
 14.1
 правдъ 37.1, 47.1
 правды 37.1, 62.1; прав(д)ы 47.1
 праве 49.1; правъ 38.1
 праведный 13.1
 правило(м) 4.1
 правити 1.1, 40.1, 63.1
 право 4.1, 6.2, 10.2, 28.1, 44.1, 45.1
 правого 17.1
 правой 6.1
 правомъ 24.1, 55.1, 79.1; правомъ 29.1
 православно(й) 4.1
 правою 41.1
 правъ *див.* праве
 правъхъ 38.1
 правъ 14.3, 45.1
 правду *див.* правду
 прадъдъ 1.1, 5.1; прадед 4.1
 прадъди 15.1; прадеды 15.1; пра[дъд]и
 15.1
 праоунучАтом 2.1; праоунучатомъ 55.1
 праширатомъ 55.1
 пр(д)чи 40.1
 пребудуть 25.1
 превозносяся 6.1
 превъсыти 70.1
 пре(д), пред *див.* передъ
 предаемъ 1.1
 предаль 13.1
 предания 6.1; преданїа 4.1
 предкы 5.1; предъкы 1.1
 предтечи 76.1
 предъ, предъ *див.* передъ
 преже 59.1, 61.2; прѣже 66.1
 прерженаписаному 83.1; прѣженаписаному
 66.1
 презъ 62.1
 преможеному 62.1
 премы(с)ки(й) 4.1
 преображенію 1.1
 преподобныхъ 72.1
 преречоные 45.1
 преречоный 49.1
 преречономъ 49.1
 пресвътлому 1.1
 пречи(с)то(й) 4.1; прчистой 26.1; пречис-
 той 72.2, 85.2; преч(с)тои 25.1; пре-
 сто(й) 4.1; причистовъ 27.1
 пречистое 84.1; прч(с)тое 40.1
 пречистыя 72.1
 при 1.1, 5.1, 6.1, 7.1, 11.1, 16.1, 17.1, 22.2,
 25.1, 27.1, 28.1, 32.1, 35.1, 40.1, 41.1,
 45.1, 47.3, 48.2, 49.3, 51.2, 53.2,
 60.2, 63.1, 64.5, 66.9, 67.1, 71.1, 72.3,
 79.1, 83.1, 84.1, 85.1; пры 6.3, 49.1
 прибѣгли 45.1
 привернулсА 58.1
 привернулъ 50.1
 привесли *див.* привѣсили
 привилеемъ 49.1
 привилей 49.1; привилїе 20.1; привилей
 49.2
 привилею 49.3; привилию 49.1
 привилияхъ 49.1
 привилїемъ 49.1
 привилїи 45.1
 привласщати 49.1
 приводити 45.1

привозносья 6.1
 приволили 57.1
 привольньемъ 62.1
 привѣсили 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 59.1, 65.1, 66.2, 71.1, 81.1, 82.1, 83.1; привѣ(с)ли 47.1; привѣсьли 28.1; привесили 44.1
 привѣсилъ 73.1
 привѣсити 29.1, 31.1, 41.1, 45.1, 55.1, 61.1, 64.1, 67.1, 77.1, 78.1; привѣ-си(т) 79.1; прив[ѣ]сити 9.1; привѣти 43.1
 привѣ(с)ли див. привѣсили
 привѣти див. привѣсити
 привѣшена 48.1, 83.1
 привѣшаемъ 62.1
 пригода 45.1, 79.1
 пригодахъ 79.1
 пригодило 66.2
 придаемъ 4.1; придаем 1.1; приданмъ 1.1; придаемо 6.1
 придали 4.1, 5.1, 25.1, 67.1, 85.1
 придалъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 13.1, 15.1, 24.1, 36.1, 76.1
 приданіе 85.1; приданнѣ 4.1
 придатка 11.1
 придеть 13.1, 39.1; прыдеть 49.1
 приѣздъ 38.1
 приехалъ 37.1; приѣхалъ 38.1
 приехати 37.1; приѣхати 65.1
 призиралъ 38.1
 призираѣа 38.1
 принимаемъ 40.1
 принимаѣтъ 64.1
 •
 приммъ 58.1
 приказаній 45.1
 приказаніемъ 51.1
 приказомъ 79.1
 приказуемъ 6.1, 45.1
 приложили 30.1, 75.1
 приложилъ 10.2, 11.2, 19.1, 80.1
 прилучила 40.1
 прилучило 40.1
 прилюблѣниѣ(м) 43.1
 примножають 45.1
 примножила 45.1
 примучени 43.1, 44.1
 примышлАти 19.1, 63.2
 приневолены 43.1, 44.1
 приневолити 19.1
 принести 39.1
 приносить 70.1
 принудилъ 45.1
 принужалъ 45.1
 принужениемъ 62.1
 принуженъ 62.1, 80.1

принуженный 45.1
 приняли 83.1
 приняти 40.1
 приобидети 40.1
 приобидить 40.2
 приписаль 12.1
 приписуемъ 1.1
 прирочной 29.1
 прирочнымъ 80.1
 приселки 67.1; присѣлки 17.1, 64.1
 п(р)иселкомъ 79.1
 прислухающихъ 6.1
 прислушает 67.1; прислушаетъ 41.1; при-слуша 53.1
 прислушало 16.1, 17.1; прислушАло 79.1
 прислушати 24.1
 прислушают 29.1
 приснею 39.1
 пристати 48.1
 присѣлки див. приселки
 присАга 44.1
 присягати 45.2
 присяги 45.1
 присягнути 45.1
 присягою 45.3; присАгою 47.1
 присягши 45.2
 притомъ 1.1, 5.1, 10.2; прито(м) 4.2; при-том 17.1
 притяснена 72.1
 прихода 74.1
 приходить 38.2
 приходы 1.1
 причинити 22.1
 причистоѣ див. пречи(с)то(й)
 прич(т)ници 4.1
 пришедши 17.1, 22.1; пришедъши 53.1, 60.1
 пришедъ 71.1, 80.1
 пришествіе 72.1
 пришла 45.1
 пришло 10.1
 пришедъши див. пришедши
 пришолъ 45.3, 58.1
 приѣдѣть 65.1
 приѣхати див. приехати
 приАтелии 40.1
 приятelmi 66.1
 приАтъль 41.1
 пріймовати 45.1
 пріятелемъ 45.1
 прійде[б] 52.2
 пріАти 52.1
 про 14.1, 15.1, 27.1, 28.2, 40.1, 49.1, 59.1, 62.1

проводъвъ 32.1
 продавали 45.1
 продавати 49.1, 52.1
 продана 52.2
 продала 16.1, 27.1
 продали 20.1
 продалъ 10.2, 21.1, 53.2, 80.3
 продати 10.1, 12.1, 21.1, 28.1, 29.1, 53.1,
 64.1, 79.1; продаты 70.1
 прозбу 10.1, 11.1, 49.1
 прозываемое 6.1
 проклять 6.1; проклатъ 40.1, 74.1
 промежы 23.1; промежи 77.1
 променил 11.1
 променили 11.2; промѣнили 11.2
 промѣнити 10.1
 промѣсль 58.1
 пробрютъ 24.1
 прорвою 1.1
 просили 8.1, 11.1, 49.1
 просиль 6.1, 10.1
 просимъ 42.1
 просити 1.1, 4.1, 5.1, 12.1
 просто 6.1; простъ 55.1; простъ 55.1
 проступка (назв. в.) 45.1
 проступок 45.1; проступокъ 45.1
 просчено 6.1
 противу 13.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.3, 83.1;
 противъ 6.2, 40.1, 58.1, 61.4, 66.11;
 противо 68.1; про(т) 47.1
 протѣдѣконови 27.1
 протож 66.1
 прошла 19.1
 прочая 6.1
 прочитаетъ 48.1
 прочитаА 40.1
 прудъ 9.4
 пруській 49.1
 прѣзвѣщемъ 20.1
 прчстаѣ 26.1
 прч(с)тое *див.* пречистое
 прчистой *див.* пречи(с)то(й)
 прѣдъ *див.* передъ
 прѣже *див.* прежде
 прѣженаписаному *див.* прѣженаписаному
 прѣзпанинскихъ[ъ] 52.1
 прѣмножествомъ[ъ] 52.1
 пры *див.* при
 прыдаемо *див.* придаемъ
 прыданые 6.1
 прыдетъ *див.* придетъ
 прыймати 63.1
 прыазню 27.1
 прыгаремъ[ъ] 52.1

прачеть 39.1
 псаль *див.* писалъ
 псана *див.* писана
 псан, псанъ, псан(ъ), пса(н) *див.* писанъ
 пунктахъ 49.1
 пуперекъ 80.1
 пустивъши 6.1
 пустили 8.1
 пустыню 29.1; пустыню 28.1
 пустынь 28.4
 пустына 28.1
 пусчами 6.1
 пусчею 6.1
 пусчу 6.1
 пѣтевахъ 52.1
 путница 17.1
 путь 12.1, 23.3, 55.1, 58.1, 63.1
 пуща 40.1
 пушцы 6.1
 пчолами 17.1
 пытанью 45.1
 пѣнежной 45.1
 пѣнезми 45.1
 пѣнезей 45.2; пѣнязей 45.1
 пѣнязи 45.2, 83.1; пѣнази 38.1; пѣназии
 38.2
 пѣнязей *див.* пѣнезей
 пѣназми 38.2
 пѣчати *див.* печати
 пѣдесатьны 12.1
 пяток 1.1, 50.1; пѣтокъ 5.1, 81.1
 пѣтого 24.1, 31.1
 пять 11.2; пѣ(т) 10.1
 пѣтевахъ[ъ] 52.1
 рабу 13.1
 рабъ 85.1
 рада 44.1; ра(д)[а] 43.1
 радами 6.1, 31.1, 45.1, 49.1
 ради 6.1, 8.1
 радити 6.2, 62.2, 66.1; ради(т) 44.1
 радою 17.1, 48.1
 раду 66.1
 радъ 34.1
 рады 6.1, 62.1
 раз 45.1
 развели 30.1
 раздѣлили 30.1
 раздѣляемъ 1.1
 разсудиться 85.1
 разума 85.1
 разумьючи 9.1
 разы 45.1
 раниль 45.1
 ранному 45.1
 рану 45.1

ранъ 45.1
 ра(с)пустити 4.1
 рать 58.1
 рахуючи 45.1
 резникомъ 49.1
 реками *див.* рѣками
 рекою *див.* рѣкою
 рекучи 17.1, 28.1, 45.1
 рекъ 45.1
 ремесла 49.1
 рецы 68.1
 речахъ 45.1
 речи 45.6; речи 49.1; рѣчи 45.1; рѣчи 65.1
 речица 40.1
 речки 49.2; речѣки 6.1
 речи *див.* речи
 речѣка 6.1
 речъ 45.1
 речьми 45.1
 рекою *див.* рѣкою
 рече *див.* рѣчь
 ржства, рж(с)тва *див.* рождества
 рыбныхъ 4.1
 роба 14.1
 робечи 49.1
 роботами 1.1
 роботы 38.2
 робу 63.1
 робыти 49.1
 рода 62.1
 родителей 72.1
 родители 72.1
 роду 6.1, 10.3; родъ 76.1
 рождества 70.1; рождества 31.1, 41.1, 42.1;
 рождства 61.1, 66.1; ржства 71.1;
 рж(с)тва 64.1; розства 82.1, 83.1; розтва
 59.1, 65.1, 79.1, 82.1
 рождествъ 22.1; рож(с)твъ 78.1; розтве
 39.1; розтвъ 81.1
 розбойника 63.1
 розбойникъ 45.1
 розвезати 52.1
 роздѣляючися 62.1
 роздѣлили 56.1, 75.1
 роздѣлити 62.1
 розлиль 45.1
 розорити 6.1
 розства, розтва *див.* рождества
 розтво 39.1
 розтвъ, розтве *див.* рождествъ
 розумомъ 6.1
 року 6.1, 36.1, 45.1, 49.2
 рокъ 1.1, 4.1, 28.1, 36.2, 45.2
 ролна 12.1

ролноъ 12.1
 ролями 1.1
 рольную 12.1
 рассказали 6.1
 ростравца 45.1
 росудитсѧ 35.1
 рубаючы 49.1
 рубежа 63.1; рубежа 77.1
 рубежъ 40.3, 63.1
 рубити 14.2
 рублевъ 10.2, 11.1; роублевъ 39.1
 рублей 6.1
 рубли 11.1
 рубли 42.1; рубли 41.4
 рубла 39.1
 руки 34.1, 40.1, 58.1; ру(к) 54.1
 рукою 22.1, 45.1, 61.2
 рус 66.1; русъ 21.2
 руси 14.2, 79.1
 русинъ 14.1
 руска 14.1
 рускаго *див.* русского
 рускій 79.1; роуски 64.1; руски 40.1, 55.1;
 руски 51.1; руский 71.1; ру(с)кий 59.1;
 рѣскій 65.1; руский 28.1; руски 41.1;
 рускій 48.1, 49.1; руский 6.1; рускій
 9.1, 70.1
 рускими 41.1
 рускимъ 37.1; роусскимъ 1.1; рѣскимъ 4.1;
 рѣськимъ 5.1; рус(с)кимъ 37.1
 рускихъ 63.1, 73.1; русскихъ 80.1
 руское 64.1
 руской 17.1, 29.1; русской 14.1; руской 62.1;
 русской 40.1
 рускому 66.1; русскому 42.1; ру(с)скому
 44.1
 рускомъ 38.1; руско(м) 44.1
 русковъ 12.1, 16.1, 21.1, 22.1, 60.1; русковъ 20.1
 русскихъ *див.* русскихъ
 русского 61.1; рускаго 66.1
 русскому *див.* рускому
 рухомые 45.1
 руце 6.2; руць 36.1, 82.1
 ручимый 61.1
 рушати 11.1
 руши(т) 10.2; рушит 10.1
 рушити 10.1
 роублевъ *див.* рублевъ
 роуски *див.* рускій
 роусскимъ *див.* рускимъ
 рѣбежи 76.1
 рѣскимъ, рѣськимъ *див.* рускимъ
 рѣскій *див.* руски

рыбнаА 12.1
 рыбаА 4.1
 рынку 49.3
 рыщеръ 45.1
 рѣзанками 15.1
 рѣзанъкою 15.1
 рѣками 1.1, 17.1, 27.1, 28.1, 29.1, 31.1, 79.1; реками 28.1
 рѣкахъ 1.1
 рѣки 9.1, 11.1, 28.1
 рѣкою 2.1, 20.1; рекою 11.1
 рѣкою 1.1, 21.1; рѣку 28.1; рекою 74.1
 рѣць 28.1, 70.1, 76.2; рече 74.1; рѣци 55.1
 рѣчи, рѣчи *див.* речи
 рѣчкоу 1.1; рѣчку 9.1, 11.1
 рѣчють 22.1
 рѣдяти 1.1; рѣдяти 76.1
 рѣзанъское 15.1
 с 1.6, 4.1, 15.17, 16.2, 20.2, 23.4, 27.2, 28.5, 29.6, 31.3, 33.1, 36.1, 37.12, 40.16, 43.3, 44.5, 47.3, 51.1, 54.1, 56.1, 58.3, 59.1, 62.8, 64.3, 66.9, 70.1, 72.2, 79.7, 80.2, 83.1; со 2.3, 5.1, 6.2, 13.1, 14.1, 15.3, 16.2, 17.4, 20.1, 22.1, 23.4, 24.1, 26.1, 27.9, 28.3, 29.3, 35.1, 37.2, 39.1, 40.10, 41.1, 43.4, 51.1, 58.1, 55.3, 59.1, 62.2, 63.2, 64.2, 66.7, 68.2, 70.2, 79.2, 80.2, 83.2, 85.2; съ 1.2, 6.1, 8.1, 9.2, 11.6, 12.1, 14.3, 15.15, 17.1, 18.2, 22.1, 23.2, 34.1, 37.2, 45.3, 48.6, 49.1, 50.1, 52.2, 62.1, 63.5, 64.2, 65.4, 66.2, 76.3, 79.1, 83.1, 84.6, 85.3; съ 16.2, 20.2, 27.1, 28.1, 29.2, 38.1, 60.1; с. 21.1, 39.1; с. 38.1, 67.1; с. 5.1; з 1.5, 6.1, 16.1, 20.1, 25.1, 27.2, 28.2, 31.3, 33.1, 43.1, 49.8, 51.1, 53.1, 62.3, 70.2, 74.2, 80.1, 83.1; з[ъ] 4.6, 5.3; зъ 5.1, 6.15, 9.1, 10.3, 11.7, 23.1, 27.2, 31.1, 33.2, 45.4, 49.1, 51.1, 72.1, 76.4; з 38.1, 56.1, 57.1; з.е 39.1; зо 6.1, 31.2, 67.1; с(ъ) 5.4, 6.1, 52.1
 садити 28.1, 31.1
 садомъ 11.1
 сам *див.* самъ
 сама 27.1
 сами 45.1, 57.1
 самимъ 23.1, 76.1
 самовласте 6.1
 само(г) 61.1; само[г]о 52.1
 самодержавны 55.1
 самодержецъ 28.1; самодържець 17.1
 самое 49.1
 самому 37.1; самому 76.1

самъ 6.2, 9.3, 10.1, 14.3, 21.1, 28.1, 38.1, 53.1, 58.1, 64.1, 79.1, 80.1; сам 2.1, 77.1
 самымъ 49.1
 свадебщины 4.1
 сваръ 45.1
 сведецъствомъ 49.1
 свесченъниками 6.1
 свесченъниковъ 6.1
 светки *див.* свѣдци
 светковъ 49.2, 45.1
 светого *див.* свѣтого
 светое 6.1; с[вѣ]тое 15.1; с[вѣ]тое 15.1
 световъ *див.* святой
 свидци *див.* свѣдци
 свободамъ 6.1
 свобода 15.1
 свое 6.1, 10.1, 11.1, 40.1; свое 36.1; свое 22.1; сво(и) 32.1
 своего 14.1, 37.3, 40.3, 45.2, 63.1, 85.1; своего 15.1, 34.1, 58.1, 65.1; свое(г) 46.1; своего 38.1, 61.2; своего 24.1
 свои 75.2; свои 15.1; свои 59.1; своюи 71.2; своей 30.2, 45.1; свои 22.1; своей 6.1; свое 15.1
 свои 27.2, 38.1, 53.1; своими 15.1
 своему 9.1, 10.1, 23.1, 40.2, 45.4, 62.1, 63.1; своему 15.1, 46.1; своему 12.1, 13.2
 своимъ 27.7, 32.1, 53.1; своимъ 15.1; своимъ 71.1; своимъ 20.1; своимъ 45.1, 72.1; своимъ 32.1
 своимъ 19.1
 своею 11.1, 33.1, 37.2, 41.2, 45.1, 70.1, 84.1, 85.1; своею 13.2, 27.1, 43.1, 53.1; своею 80.1; своею 29.1
 свои 29.1, 40.1, 45.2, 54.1, 73.1; свои 71.1; свои 24.1; свои 37.1
 своими 11.1, 15.1, 65.1, 66.1, 84.1, 85.1; своими 37.1; своими 37.2, 43.1
 своимъ 6.2, 15.1, 21.1, 22.1, 23.1, 24.1, 45.1, 49.1, 63.1, 70.1, 84.1; своимъ 15.1, 85.1; своимъ 33.1; своимъ 19.1; своимъ 24.1, 71.1; своимъ 24.1, 34.1, 40.1
 своихъ 23.1, 49.3, 62.1; своихъ 65.1; своихъ 40.1
 свои 14.1; свои 19.1
 свою 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 11.2, 16.1, 27.1, 30.1, 36.2, 37.2, 45.2, 64.1, 67.1, 68.1, 75.1, 77.1, 78.1, 80.2; свою 19.1
 своей *див.* свои
 своимъ *див.* своимъ
 своя 15.1

свѣдѣство 45.2; свѣдѣство 48.1; свѣдо-
цтво 36.1; свѣдочество 62.1

свѣдкове *див.* свѣдци

свѣдомо 42.1; свѣдо(м) 41.1

свѣдоци *див.* свѣдци

свѣдоцтво, свѣдочество *див.* свѣдѣство

свѣдоочно 24.1, 51.1, 53.1, 60.1

свѣдци 12.1, 17.1, 22.1, 24.1, 29.1, 51.1,
64.1, 71.1, 80.1; свѣдѣци 53.1; свѣдоци
36.1; свѣдкове 79.1; светки 49.1;
свидци 22.1; свѣтки 45.1; свѣткове 45.1

свѣдчю 71.1

свѣдѣци *див.* свѣдци

свѣта 85.1

свѣтки, свѣткове *див.* свѣдци

свѣтковъ 45.1

свѣтыѣ *див.* свѣтыя

свѣхався 63.1

свѣча 18.1

свѣчи 70.1

свѣтаго *див.* свѣтаго

свѣтая 72.1

свѣтаго 6.2, 29.1, 45.1, 66.2, 84.1, 85.1; сва-
того 17.2, 76.4; свѣтаго 6.1, 49.1, 69.1;

свѣтаго 1.3, 72.1; свѣтаго 1.1, 13.1,

32.1; свѣтаго 13.1, 14.1, 20.1, 22.1, 24.2,

25.1, 27.4, 28.1, 36.2, 38.1, 40.2, 51.1,

53.2, 61.1, 64.1, 80.1, 81.1

свѣтой 50.1; свѣ[я]той 15.9; стои 40.1; сто(й)

4.2; стои 74.1; стои 35.1; стоѣ 27.1;

свѣтоѣ 45.1

свѣтому 6.1, 18.3; свѣтому 76.1; свѣтомъ 5.2;

свѣту 7.1, 13.1, 27.2, 40.2

свѣтомъ 49.1; ст(о)мъ 40.1; стмъ 71.1;

с(т)мъ 44.1; с(т)мъ 43.1

свѣтый 45.2; стѣ 13.1

свѣтыхъ *див.* стѣхъ

свѣтыя 72.1; свѣтыѣ 1.1

свѣтаго *див.* свѣтаго

свѣтому, свѣтомъ *див.* свѣтому

свѣча 18.1

свѣдавъ 15.1

свѣдѣти 37.1

свѣдѣ(т) 68.1

се 1.1, 2.1, 4.1, 5.1, 6.3, 12.1, 13.2, 16.1,

18.1, 19.3, 20.1, 22.5, 23.1, 25.1, 26.1,

32.1, 33.1, 34.1, 35.1, 36.1, 49.1, 51.1,

53.2, 60.1, 63.1, 69.1, 71.1, 73.1, 74.1,

76.1, 80.1, 81.1, 84.1, 85.1

себе 45.1, 60.1, 77.1, 83.1

сего 11.1, 85.1

сѣдѣть 9.1

сѣдѣть *див.* сѣдѣть

сѣи 68.1; 78.1, 83.1; сѣи 39.1, 44.1, 46.1,

71.1; сѣи 63.1, 78.1; сѣи 24.1, 61.1; сѣи

58.1; сѣ(и) 4.1

сѣла 4.2, 6.2, 15.1, 19.1, 20.2, 25.1, 29.2,

30.1, 40.6, 55.1, 60.1, 75.1, 76.1, 80.2

сѣлахъ 6.1

сѣлища 11.1

сѣлищи 57.4

сѣлищю 11.4; сѣлищю 9.1

сѣлищомъ 11.1

сѣло 1.1, 2.1, 6.3, 15.2, 17.5, 19.1, 21.1,

28.1, 29.5, 31.1, 32.1, 36.2, 40.9, 60.1,

67.1, 79.2; сѣло 70.1; сѣло 5.1

сѣломъ 4.1, 24.1, 55.1; сѣломъ 29.1

сѣлу 27.1, 30.1, 70.1, 75.1

сѣлумъ 17.1

сѣлъ 29.1, 71.1

сѣлъ 29.1

сѣлы 40.1, 67.1

сѣм *див.* сѣмъ

сѣмни 15.5

сѣмого 6.1

сѣмоу 16.1

сѣмѣбрѣ 37.1

сѣму 9.1, 10.2, 41.1, 43.1, 48.1, 59.1, 66.2,

81.1, 82.1, 83.1; сѣму 64.1; сѣмъ 65.2

сѣмъ 6.1, 11.1, 23.2, 25.1, 40.1, 42.1, 63.1;

сѣм 10.1; сѣ(мъ) 34.1

сѣножати *див.* сѣножати

сѣножатни *див.* сѣножатни

сѣножатныхъ 49.1

сѣрдечне 42.1

сѣребнаѣ 60.1

сѣребра 21.1, 27.2, 41.1, 42.2, 45.1; сѣрѣбра

22.1

сѣребро 24.1, 39.1; сѣрѣбро 22.1

сѣрѣбренаѣ 40.1; сѣрѣбнаѣ 40.1

сѣреду 47.1

сѣредь 55.1

сѣрпом 2.1

сѣсь 9.1, 11.2, 42.1; сѣ(с) 31.1

сѣю 8.1, 11.1, 23.1, 56.1; сѣю 57.1; сѣю

61.1

си *див.* са

син 26.1; син 7.1; син 4.1

силоу 27.1, 41.3, 47.1, 58.1; сило(ю) 48.1

силы 58.1

синь 9.2, 10.1, 30.1, 48.1, 59.1, 64.1, 66.1,

75.1, 79.1, 81.1, 83.1; синь 68.1

сищѣ[ѣ] 52.1

сию 6.1, 68.1, 77.2; сию 37.1, 40.1; сию 30.1,

37.1, 40.1, 44.1, 57.1, 67.2, 69.2, 75.1;

сию 72.1

сия 6.1; сия 4.1; сия 72.1

ſі 47.1
 сіе 76.1; сіе 85.1
 сіемъ 52.1
 сїи *див.* сии
 сїа *див.* сия
 сказати 40.1
 сказнили 58.1
 сказнимъ 69.1
 скарбу 45.1, 49.4
 скаргу 45.1
 склоняючисе 49.1
 скуть 38.1
 славнему 43.1
 славно 40.1
 славу 40.1
 слободичъ 15.1
 слободно 12.1; слободно 52.1
 слова 49.1, 58.1, 65.1
 слово 1.1, 2.1, 4.2, 5.1, 32.1, 49.1, 58.1
 словомъ 53.1; слово(м) 61.1
 слову 40.1
 сложи(в) 47.1
 сложилъ 39.1
 слонца 6.2
 слободни 52.1
 слободно *див.* слободно
 слубили *див.* слюбили
 слубуемъ, слуб(о)уемо *див.* слюбуемъ
 слубую *див.* слюбую
 слуга 17.2, 39.1, 51.1; слуга 64.1, 79.1
 слугами 51.1, 62.1; слугми 66.1
 слугамъ 69.1
 слуги 38.2, 58.2; слѹги 65.1
 слугми *див.* слугами
 слугою 83.1
 слугу 28.1
 слугъ 38.2, 62.1; слѹгъ 65.1
 служае 58.1
 служба 38.1, 43.1, 62.1
 службою 40.1; службою 19.1
 службу 9.1, 28.1, 29.1, 47.1, 55.1, 64.1,
 70.1, 79.2; слоужбу 64.2
 службъ 47.1
 служебные 33.1, 40.1
 служит 83.2; служи(т) 46.1, 79.1
 служить 28.2, 29.1, 51.1, 59.1, 62.3, 64.1,
 82.1; служи(т) 46.1, 79.1
 служены 45.1
 службою *див.* службою
 слузъ 12.1, 17.1, 31.1, 55.2, 62.1
 слухаютъ 14.1
 слуша 28.1, 62.1
 слушають 12.2; слушаеъ 14.2
 слушно 22.1, 27.1

слушати 27.1, 34.1, 40.2
 слоуга *див.* слуга
 слоужбу *див.* службу
 слѹги *див.* слуги
 слѹгъ *див.* слугъ
 слю(б) 47.1
 слюби(л) 43.1, 81.1
 слюбили 44.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.2,
 66.2, 82.1, 83.1; слубили 62.1
 слюбити 65.2
 слюбою *див.* слюбую
 слюбуемъ 40.1, 44.1, 48.1, 61.1, 62.3, 66.1,
 82.1; слюбуемы 44.1; слуб(о)уемо 41.1;
 слубуемъ 62.1; слюбѹемъ 65.3; слю-
 буемъ 47.1; слюбуюмъ 66.2
 слюбую 59.1, 73.1, 81.1; слубую 83.1; слю-
 бою 83.1
 слышати 10.1, 45.1
 слышеть 9.1, 37.1, 39.1, 40.1, 78.1
 смерде 50.2
 смерти 81.1; смрти 25.1
 с[ь]ми (=осьми) 38.1
 смиловалис 83.1
 смолвѣть 14.1
 смрти *див.* смерти
 смѣли 45.1
 смѣт[ь] 52.1
 сна 13.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.2, 27.1, 28.1,
 36.1, 53.1, 64.1, 80.1, 81.1; сына 17.1,
 29.1, 49.1, 84.1, 85.1; с[ь]на 73.1
 снама 13.1, 27.3
 снмъ 20.1
 сновца 22.1
 сну 13.1, 36.1
 сн 1.1, 4.1, 20.1, 25.1, 28.1, 43.1, 54.1,
 80.1, 83.1; сынъ 5.1, 82.1, 84.1
 со *див.* с
 собе *див.* собѣ
 соблазны 6.1
 соборной 6.3
 соборнымъ 4.1
 собою 10.1, 45.1, 58.1
 собъ 10.1, 12.1, 14.1, 24.2, 40.1, 45.3, 49.2,
 66.1, 83.1; собе 6.2, 49.1; събъ 18.1
 совершати 6.1
 советахъ 6.1
 советовати 6.1
 сожыженного 14.1
 сожыждение 68.1
 создавшему 13.1
 со(з)да(н)наго 68.1
 создания 6.1

созидати 6.1
 сознаваѣ 68.1
 сокотит[ъ] 52.1
 солжу 39.1
 сольАнь 7.1
 сопруть 63.1
 сорокъ 16.1
 сослати 23.2
 сот *див.* сотъ
 сотникъ 85.1
 сотноіе 32.1
 сотъ 38.2, 55.1; сот 67.1
 соцкии 21.1, 36.1; соцкии 36.1; соцкы; 80.1
 спаднейшого 6.1
 спаса 1.2, 6.1
 спасти 6.1, 45.1
 спдрю *див.* господарю
 спиралисА 56.1
 сполу 66.1
 споручъ 11.2
 справиль 37.1
 еправы 1.1, 49.1
 спсова 36.1; спсва 36.1
 срокъ 39.1
 срѣбра *див.* серебра
 срѣбро *див.* серебро
 с(т) 22.1
 ста 38.1, 73.1, 78.1, 80.1, 81.1
 става 16.1, 19.1
 ставили 15.1
 ставити 14.1
 стависче 6.1
 ставки 67.1
 ставом 2.1; ставомъ 51.1
 ставропию 6.1
 ставу 20.1
 ставы 5.1, 21.1, 64.1, 80.1
 стаго *див.* свАтого
 стада 60.1
 стадо 38.1
 стала 58.1; ста(л) 79.1
 стали 58.2
 стало 45.1, 58.1
 ста(н) 79.1
 станеть 14.1
 стансе 68.1
 стану 73.1
 станься 45.1, 62.1
 старен 17.1
 старинъ 63.1, 69.1
 старому 40.1, 63.1
 староста 16.1, 21.1, 24.1, 28.2, 29.1, 38.1,
 45.1, 51.1, 60.1, 71.1, 79.1
 старостою 20.1
 старость 45.2
 старосты 22.2
 старостынъ 16.1
 старую 83.1
 старци 72.1, 76.1, 85.2
 старшии 21.1
 старъишему 14.1
 старьи 40.1; старый 40.1
 старыми 79.1
 старымъ 19.1
 старых 17.1
 стати 14.1, 40.1, 62.1, 66.2
 стаѣ 74.1
 ствердили 49.1
 ствердить 49.1
 ствержаемъ 49.1
 ствержены 49.1
 стго *див.* свАтого
 стерегутъ 6.1
 стеречи 40.1
 стирту 11.1
 стму *див.* святому
 стмъ, с(т)мъ, (с)тмъ *див.* святомъ
 сто 20.1, 35.1, 62.1, 71.1
 стогъ 9.1, 11.1
 стои, стой, сто(й), стої, стоѣ *див.* святой
 стоимъ 58.1
 стоить 14.1, 42.2; стоить 49.1
 столечнаѣ 1.1
 столечной 4.1
 столцу 25.1
 столь 58.2
 ст(о)мъ *див.* святомъ
 стороне 6.1, 9.1, 40.2
 стороннихъ 85.1
 стороною 28.1
 сторону 1.1, 14.1, 28.1, 40.1, 55.1, 62.1
 сторонъ 63.1, 77.1
 стороны 49.2, 66.3
 сторонъ 11.1
 стоѣти 14.1
 стоАчи 58.1
 страна[мъ] 52.1
 стра(н)нїи 4.1
 странноприемницами 6.1
 страшнаго 1.1, 4.1, 5.1
 страшное 72.1
 стрѣлцевъ 79.1; стрѣльцовъ 64.1
 стрѣльцемъ 51.1
 стрѣлци 28.1, 29.1
 стрѣльцовъ *див.* стрѣльцевъ
 стую 15.1

стхъ *див.* стыхъ

стѣи 15.1

стѣт[ъ] 52.1

стѣй *див.* святой

стыхъ 4.2, 72.1; стхъ 64.1; святыхъ 72.1

су 40.1; сж 52.1

суботу 39.1, 75.1; субо(т)[у] 46.1; (су)боту 32.1

су(д) *див.* судъ

судий 13.1; судиѣ 63.1; судьи 45.5

судит 4.1

судити 6.1, 13.1, 45.1, 63.1; сѹдити 4.1, 76.1

судитсѦ 13.1

судить 72.1; соудить 1.1, 34.1, 74.1

судникъ 50.1

судовъ 6.1

судомирскыи 17.1

суду 45.2

судъ 14.1

судѦ(т) 4.1

судьи 45.6

судьѣ 38.1

судья 16.1, 20.1, 51.1; судья 45.2; судья 12.1; судья 53.1, 60.1

судьямъ 63.1

судъ 14.1, 45.1, 63.1; сѹдъ 4.1, 5.1; су(д) 51.1

суды 1.1, 4.1, 6.1, 50.1

суженое 63.1

сукномъ 27.1

сумаю 42.1

сусѣде 22.1

сусѣдъ 45.1

сут, суть *див.* соуть

сущъ 43.1

соуда 1.1; сѹда 5.1

соудить *див.* судить

соуть 1.1, 6.1, 22.1, 28.1, 58.1, 62.1, 83.2; сут 17.2; суть 45.1, 61.2

сѹда *див.* соуда

сѹдити *див.* судити

сѹдища 4.1

сѹдъ *див.* судъ

сходить 6.1

счадкомъ *див.* щадкомъ

ще(н)ниці 4.1

сый 52.1

сылали 58.1

сылатисѦ 37.1

сына *див.* сна

сынами 11.1; сынѣми 55.1

сыно *див.* сыномъ

сыновець 60.1

сыномъ 11.1, 85.1; сыно 55.1

сынѣклитомъ 6.1

сыны 14.1

сынѣ *див.* снѣ

сынѣми *див.* снѣми

сыромъ(ъ) 31.1

сычемъ 20.1, 27.1

сѣдили 38.1

сѣдѣти 15.1

сѣдѣть 38.3; сѣдѣть 6.1

сѣли 66.1

сѣлищо *див.* селищо

сѣло *див.* село

сѣлъ 34.1, 58.2

сѣму *див.* сему

сѣмѣдесѣть 28.1

сѣна 9.1, 11.2, 38.1

сѣножати 9.3, 12.2, 36.1, 84.1; сѣножати 11.1

сѣножатѣми 2.1, 17.1, 31.1, 79.1, 80.1;

сѣножатѣми 12.1, 20.1, 27.1, 28.1, 51.1,

53.1; сѣножатѣми 11.1; сѣножатѣми 5.1

сѣножать 9.2, 12.1

сѣтью 20.1

сю, сюю *див.* сию

сѦ 2.1, 14.1, 23.2, 36.1, 37.2, 40.1, 47.3,

65.1, 71.1, 75.2, 81.1; сѦ 45.10, 50.1,

62.1, 63.1, 66.2, 83.1; сѦ 15.1, 23.1,

27.1, 52.4

сѣ, сѣ *див.* с

сѣбѣ *див.* собѣ

т

Сѡго 1.1

т

≠СѡМЕ 9.1

т

СѡМѦ 7.1

т

СѡПД 25.1

≠СѡЧД 36.1

≠Сѡстѡ(г) 68.1

т.

17.1, 21.1, 22.1, 24.1, 27.1, 28.1, 29.1,

39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1, 51.1, 53.1,

59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1, 71.1;

т 12.1

та 27.1, 29.1, 51.2, 53.1, 55.2

тайно 43.1, 58.1

так 49.1, 66.1; так(о) 41.1; тако 23.1, 24.2,

28.1, 40.1, 51.1, 53.1, 64.1, 65.3, 79.2,

80.1; та(к) 37.1, 39.1; такъ 6.1, 45.3,

49.3, 58.2; так 23.1

такеж, такежъ, такъ(ж) *див.* тако(ж)

также 67.3, 83.2; такжѣ 40.7; та(к)жѣ 40.1
 тако *див.* так
 таковиже 58.1
 таковою 19.1
 такову 63.1
 таковый 45.2, 52.1
 таковых 45.1
 тако(ж) 40.7, 47.1; такожь 40.1, 48.1;
 такожь 77.1; такеж 66.1; такежь 65.2;
 такѣ(ж) 43.1
 такожде 6.1; тако(ж)де 4.1
 такоже 1.1, 58.1, 66.1; такожеі 5.1
 такѣ(ж) *див.* тако(ж)
 такы 10.1
 такъ *див.* так
 тамъ 28.1, 45.1, 55.1
 тарове (татарове) 14.2
 татаромъ 66.1
 татары 14.1, 24.1
 татаръ 66.1
 татя 63.1 40.1, 56.1;
 тая 29.1, 45.3; таа 40.1, 56.1; таіе 40.4, 75.1
 твердити 24.2
 твердо 14.1, 62.1
 твердост *див.* твердость
 твердости 6.1
 твердость 9.1, 10.1, 68.1; твердост 17.1
 твердыи 14.1
 твержами 44.1
 твоіе 38.2
 твоіеі 42.1; твоіеѣ 58.1
 твоіеіго 38.1
 твоіеми 38.1
 твоіе *див.* твоіеі
 твои 38.1
 творити 6.1
 творящихъ 6.1
 твоѣ 38.1
 твою 38.1
 твоюа 38.1
 те 70.1; тѣ 23.1
 тежъ 45.35, 49.3; тежъ 79.1, 83.1; теж 9.1
 темнии 14.1
 темьіану 13.1
 темьіанъщину 26.1
 теперъ 49.1; теперъ 49.1
 теперешнего 49.1
 теперешнимъ 49.1
 теплицы 55.1
 терпѣти 45.1
 тесль 38.2
 тесль 38.1
 тесъ 61.1
 тивуна 84.1

тивуномъ 69.4, 84.1; тивуномъ 6.1
 тивунъ 16.1, 20.2, 32.1
 тижъ 41.1
 тии, тій *див.* тыи
 тимъ *див.* тымъ
 тысяч 73.1; тиса(ч) 59.1; тисачъ 81.1; ты-
 са(ч) 64.1; тысѣщ[ь] 52.1
 тысяча 42.1, 45.1, 48.1, 77.1, 82.1; тысяча
 83.1; тисача 17.1, 21.1, 22.1, 37.1,
 61.1; тисача 65.1, 79.1; тисеча 6.1,
 49.1; тисеча 6.1, 49.1; тисаща 70.1;
 тысѣща 52.1
 тысячи 42.3; тисачи 41.3
 тысячей 6.1; тысѣче(й) 4.1
 тисачного 31.1
 тисачѣ 41.1; тысячѣ 42.1
 тисачю 27.1, 28.1
 тисачноіе 16.1
 то 1.2, 4.1, 5.1, 6.2, 8.1, 9.4, 10.1, 12.1,
 14.3, 16.2, 17.2, 18.1, 19.1, 20.1, 21.3,
 22.5, 23.5, 24.7, 27.2, 28.6, 29.4, 30.3,
 31.1, 32.1, 33.1, 34.1, 36.4, 37.4, 38.5,
 39.1, 40.4, 41.1, 43.2, 44.1, 45.9, 46.1,
 47.1, 49.2, 51.3, 53.1, 55.3, 58.7, 59.1,
 60.1, 62.2, 65.2, 67.2, 69.1, 71.2, 73.2,
 75.4, 77.1, 78.1, 79.5, 83.1; то 40.1;
 тѣ 80.3
 тобѣ 58.1
 то(г) *див.* того
 тогда 14.2, 41.2, 43.1, 47.1, 58.3; тогды
 11.1, 15.1, 17.2, 22.1, 24.1, 45.4, 49.2,
 57.1, 61.1, 65.2, 66.3, 79.1, 82.1, 83.1;
 тогдѣ 15.1
 того 6.4, 9.4, 10.1, 11.2, 12.1, 15.1, 18.1,
 20.2, 22.1, 24.1, 28.1, 30.4, 38.1, 40.2,
 41.3, 43.1, 44.1, 45.7, 49.5, 50.1, 58.2,
 62.2, 64.1, 66.1, 69.1, 72.1, 73.1, 75.1,
 79.2, 80.4, 82.3; то(г) 47.1, 75.1
 тогожь 9.1
 того(м) 34.1
 тоіе 10.3, 11.2, 26.1, 33.1, 37.1, 39.1, 40.2,
 45.1, 56.1, 72.1; тоіе 34.1; тоіе 43.1
 тожь 40.1, 42.1; то(ж) 37.1
 той 45.1; тои 44.1, 58.1; тои 24.1, 40.1,
 58.1; тои 5.1, 28.1, 40.1; тои 14.1; тои
 47.1; тои 28.1; тои 57.1; тои 74.1
 токи 10.1
 толко 39.2, 40.2, 46.1, 58.2; только 45.3;
 тилько 50.1
 то(м), том *див.* томъ
 тому 6.3, 12.1, 13.1, 14.2, 22.1, 27.3, 29.2,
 38.2, 40.2, 41.1, 42.1, 44.3, 45.1, 47.1,
 48.1, 51.1, 53.1, 55.1, 62.1, 63.1, 66.1,

67.1, 70.1, 72.1, 79.1, 80.2; томоу 1.1
 томъ 5.1, 23.1, 24.1, 27.1, 28.1, 37.1, 38.1,
 40.1, 45.4, 49.3, 51.2, 53.2, 60.2, 61.1,
 64.3, 66.1, 71.1, 72.1, 77.2, 79.1, 84.1,
 85.1; том 17.1, 33.1; то(м) 47.1; томъ
 1.1, 14.1, 16.1
 тонъ 43.2, 62.1
 торговать 8.3
 торговецъ 8.1
 торговли 77.2
 торговлА 22.1
 торговомъ 77.2
 торговую 13.1
 торговцемъ 23.1, 58.1
 торгувлА 27.1
 тотъ 2.1, 10.1, 14.3, 15.1, 18.1, 21.1, 22.1,
 27.3, 32.1, 36.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.4,
 49.3, 50.1, 51.1, 53.1, 60.1; тот 11.1,
 33.1; то(т) 41.1; тътъ 80.1; тото 41.3
 тоѡ 24.1, 28.1, 45.1, 47.1, 83.1; тоѡ 28.1,
 38.1
 тою 6.1, 40.1, 41.1
 треба 4.1; трѣба 43.1
 трема 45.2
 тремъ 22.1
 третьего 31.1, 49.1
 третеѲ 32.1
 третему 45.2
 третьемъ 23.1
 три 9.1, 11.1, 73.1
 тридцать 73.1
 триѲ 38.1
 трий 22.1; трии 38.1
 тринсотъ 20.1
 трими 28.1, 29.1, 64.1
 триста 37.1, 45.1, 49.1; трыста 49.1
 трисотного 31.1
 тритыѡ 38.1
 троици 74.1
 трца 74.1
 трыста *див.* триста
 трѣба *див.* треба
 трѣбет[ъ] 52.1
 трѣговище 52.1
 трѣговох[ъ] 52.1
 трѣзѣ 52.1
 ту 12.1, 22.2, 41.1, 55.2; тѸ 52.1, 78.1
 туды 19.1
 турковъ 66.2
 тутъ 12.1, 14.1; тут 17.1
 тушами 49.1
 тую 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 14.1, 40.2, 45.2,
 57.1, 72.1
 тѸ *див.* ту

тѸзи 52.1
 тѣричемъ 23.1
 тѣрокимъ 25.1
 ~
 тѣе 65.1
 ты 38.1, 41.2, 50.2
 тывуномъ *див.* тивуномъ
 тые 4.1, 6.2, 40.2, 45.1, 49.2; тыѡ 24.1 *див.*
 ~
 тыѡ тыи
 ~
 тыжѣднь 71.1
 тыи 4.1, 6.1, 9.3, 14.1, 45.1, 65.1, 83.1;
 тыи 57.2; тыи 57.1; тыи 58.1; тии
 24.1; тии 24.1; тыи 58.1 *див.* ~
 тыи тые
 тыломъ 49.1
 тылько *див.* толко
 тыми 37.1, 40.2, 48.1, 58.1
 тымъ 11.1, 24.1, 37.1, 40.1, 45.2, 47.1,
 49.3, 58.1, 59.1, 64.1, 70.1, 80.1, 83.1;
 тымъ 36.1, 37.2, 40.1; тым 17.3, 43.1;
 тымъ 29.1; ты(м) 4.1
 тымъ-то 45.1
 тысѣча, тысѣща, тысѣща *див.* тысяча
 тысѣ(ч), тысѣщ[ъ] *див.* тысяч
 тысѣчахо 41.1
 тысѣчего 20.1
 тысѣчи *див.* тысячи
 тысѣче(й) *див.* тысячей
 тытуломъ 49.1
 тычетъ 45.1
 тыхъ 23.1, 49.3, 58.1, 61.2, 65.1, 66.1,
 72.1, 83.2; тых 17.2; тыхо 41.3; ты(х)
 44.1; тых 29.1
 тыхъ-то 45.1
 тыѡ *див.* тые
 тыѡ *див.* те
 ты(ж) 44.1
 тыми 22.1, 62.1
 тымъ 28.1, 29.1, 42.1, 51.1, 53.1, 62.1
 тыхъ 22.1, 23.2, 38.4; ты(х) 38.1, 44.1;
 ~
 тыхо 41.1
 тыгнути 63.2
 тыгатиСА 14.1
 тыгло 40.4
 тыгнеть 40.4; тынеть 30.1
 тыѡ *див.* то
 тыи *див.* тыи
 тызи 52.1
 тыкмо 52.1
 тым[ъ] 52.1
 тытъ *див.* тотъ
 тынь 62.1
 оу 2.2, 10.1, 12.2, 14.6, 16.4, 20.8, 21.3,
 22.7, 23.4, 24.7, 27.2, 28.3, 31.3, 32.1,

34.1, 37.11, 38.5, 39.4, 40.14, 41.6,
42.5, 43.1, 44.2, 46.3, 47.3, 51.6, 53.4,
55.8, 56.2, 57.6, 58.5, 59.1, 60.2, 61.6,
62.4, 64.1, 65.1, 66.2, 71.1, 75.7, 76.2,
77.9, 78.2, 81.3, 82.2; оу 28.1; оу 5.1;
оу 26.1; у 6.2, 8.1, 9.3, 10.2, 11.2, 15.1,
29.4, 30.3, 45.5, 48.4, 49.2, 50.3, 63.1,
66.1, 69.2, 70.1, 71.1, 72.1, 73.1; у 4.1,
17.4, 31.1, 33.1, 52.1, 67.1 *див. ще в*
оув *див. в*
оугорскими 14.1
оугорского 66.1; оугорского 66.1
оугорскому 14.1
оугорским 14.1
оувиди(т) 43.1
оувѣдается 2.1
оудалено 1.1
оуделил 40.1
оудрачения 62.1
оуѣздомъ 20.1
оужды 41.1
оуживати 80.1
оужитки 1.1, 2.1, 27.1, 28.1, 29.2, 51.1,
53.1, 59.1, 64.1; ужитки 17.1; ужитки
70.2; вжитки 22.1
оужиткомъ 79.1
оужь 47.1
оуздаванъ 27.1
оузда 27.1
оуздали 20.1, 22.1
оуздаль 53.1
оуздати 13.1
оуздвиженьи 37.1
оуозорить 30.1, 78.1
оузри(т) 75.1; узреть 70.1, 71.1; узреть
30.1; ужит 67.1; оузреть 44.1 *див.*
ще возреть
о(у)зрѣли 58.1
оуздра 51.1, 53.1, 60.1
оуздаль *див. взял*
оуздати 14.1, 57.1; уздати 52.1; взять 6.1,
45.1; взять 72.1
оуздато *див. взято*
оуказалъ 64.1; указал 17.1
оуказати 47.1
оукронича 30.2
оуложить 14.1
оумолвилъ 39.1
оумыслили 40.1; умыслили 45.1, 49.1
оумышлѣннѣмъ 27.1, 28.1; умышлѣннѣмъ
53.1
оунукумъ 16.1
оунукъ 18.1
оунучАтом *див. внучатомъ*

оупадаеть 31.1
оупоминати 14.1
оупомануть 66.2
оуправду 77.2
оурукъ 55.1
оурочишь 5.1
оусе *див. все*
оусее 40.1
оусей, оусей *див. всей*
оусеми *див. всѣми*
оусемъ, оусе(м) *див. всѣмъ*
оусею *див. всю*
оуси, оусий *див. вси*
оускаже(т) 34.1
оусказовалъ 38.1
оуслыши(т) 44.1, 59.1, 61.1, 75.1, 79.1;
оуслышитъ 30.1, 64.1, 66.1; оуслы-
[ши]тъ 43.1; услышитъ 70.1; у-
слышитъ 67.1; услышать 70.1
оуслышю 34.1
оуспоминать 82.1
оуспѣннѣ 27.1
оустила 26.1
оуставичъ 47.1
оустанеть 21.1
оуступати 21.1, 75.2; уступати 11.1, 30.1
оуступатисА 2.1, 16.1, 18.1, 40.1; уступати-
ся 11.1; оуступатисА 78.1; уступатисА
4.1; уступатисА 33.1; вступатисА 63.3,
69.1; вступатисА 33.1; вступатисА 76.3
оустоупаются 1.1
оуступит 2.1; уступить 4.1; устоупить 1.1;
оуступить 5.1
оустѣе 76.1
оустѣи 58.1
оусхочетъ 14.2, 34.1; оусхочетъ 10.1; усхо-
четъ 11.1; всхочетъ 63.1
оусъ *див. всѣ*
оусѣми *див. всѣми*
оусѣмо, оусѣмъ, усѣмъ *див. всѣмъ*
оусѣхъ *див. всѣхъ*
оусю *див. всю*
оусА *див. всА*
оусАкии *див. всякій*
оутайти 34.1, 40.1
оучатомъ *див. внучатомъ*
оучинила 40.1; оуч(и)нила 40.1; вчинила
27.1, 45.1
оучинили *див. вчинили*
оучинилъ 37.1, 39.1, 61.1; учинилъ 15.1;
вчинилъ 45.1
оучинилА 58.1

оучинити 14.2, 23.1, 47.1, 61.1, 62.1; учи-
нити 8.1; вчинити 45.3
оучинить *див.* вчинить
оуюноваА 12.1
у *див.* оу
убою 28.2
уверху 10.1
увесь 6.1
угорь 16.1
узрить, узритъ *див.* оузри(т)
узрѣвши *див.* возрѣвши
улицахъ 49.1
улицы 49.1
уложона 45.2
улочки 49.1
умерлого 45.1
умощнить 49.1
умощняемъ 49.1
умыслили *див.* оумыслили
умышлѣнѣемъ *див.* оумышлѣнѣемъ
упадъ 45.1
уписаль 72.1
управленію 4.1
урочисчы 6.1
усехъ *див.* всѣхъ
ужывати 49.1
услышитъ, услышитъ *див.* оуслыши(т)
установены 45.1; уставлены 45.1
установили 45.4
установлены *див.* уставлены
уставы 45.1
уставъ 45.1
уста(ли) 58.1
установлѣмо 70.1
уступати *див.* оуступати
уступатися *див.* оуступатисяА
уступитъ *див.* оуступит
усхочетъ *див.* оусхочетъ
утратилъ 45.1
утягати 45.1
уходы 85.1
учинилъ *див.* оучинилъ
учинити *див.* оучинити
У *див.* оу
Увѣдает 33.1
Ужитки *див.* оужитки
Узрит *див.* оузри(т)
Узати *див.* оузати
Указал *див.* оуказаль
Уни(з) 68.1
Управили(с)мо 4.1
Услышитъ *див.* оуслыши(т)
Успениа 26.1; Успеніа 4.1

УступатисяА, УступатисяА *див.* оуступатисяА
Устоупитъ *див.* оуступит
Ф 55.1
фальшивыми 45.1
феврала 57.1
фряжского 42.1; фрѣжского 41.1
фунты 45.1
Ф. й 39.1
~
хв *див.* христа
~
хва 4.1, 59.1, 71.1, 79.1, 81.1; хри-
стова 65.1, 70.1; хрва 82.1; х(с)ва
13.1, 31.1, 61.1, 64.1, 83.1
хвалы 6.1
хитрости 14.1, 19.2, 27.1, 37.2, 46.1, 48.1,
59.1, 61.1, 62.2, 65.1, 66.4, 73.1, 81.1,
82.1, 83.2
хитростью 47.1
хлѣба 45.1
ховаль 45.1
ховають 49.1
ходили 12.1
ходити 18.2, 52.1
ходить 18.1
холопа 63.1
холопъ 14.1
хотарь 55.1
хотарА 55.1
хотель *див.* хотѣль
хотечи, хотечи *див.* хотѣчи
хо(т)л *див.* хотѣль
хотѣли 57.1, 66.2
хотѣль 10.1, 45.1, 61.1; хотель 10.1;
хо(т)л 43.1
хотѣ 13.1, 23.1, 37.1, 38.1; хотѣ 10.1, 49.1
хотѣче 64.1, 79.1
хотѣчи 47.1, 70.1; хотечи 6.1; хотечи 49.1
хочемъ 9.1, 14.1, 43.2, 45.4, 47.1, 48.2,
58.1; хоче(м) 47.1; хочемы 43.1; хо-
чемо 45.2
хочетъ 12.1, 14.1, 19.2; хочет 73.1
хочю 15.1, 73.2, 83.4
~
хрва *див.* хва
хрестителя 49.1
хресты 60.1
хрестяне 45.1; хрестяны 45.1; хрестiane 6.1
хрестянина 45.3
хрестянину 45.1
хрестянинъ 45.15
хрестяномъ 45.1
хрестянского 45.1
христа 6.1; хѣ 21.1
христова *див.* хва

христово 72.1
 хрїсовоул[ъ] 52.1
 хрїсовѸлѸ 52.1
 хр(с)та 37.1; хс(с)та 43.1
 хр(с)тїа(н)ски(х) 4.1
 хр(с)тїанску 4.1
 хр(с)тїмъ 37.1
 хр(с)толюбиваго 13.1
 хр(с)тъ 37.2
 хръщенъе 39.1
 х(с)ва *див.* хва
 хсве 39.1; х(с)вѣ 81.1
 х(с)во 39.2
 хста *див.* хр(с)та
 хто *див.* кто
 хтобы 10.1
 хусты 45.1
 царе(й) 4.1
 ц(а)р(е)вѣ 23.1
 ц(а)рю 23.1
 царь 1.1, 14.1; царь 4.1; црь 5.1
 целовали 23.2, 37.1
 целоваль 37.1, 63.1; цѣловаль 83.1;
 цѣлова(л) 81.1
 целованїй 37.1
 целовать *див.* цѣловати
 целымъ 6.1
 церквам 33.1
 церкви 1.1, 4.1, 6.9, 76.1; це(р)кви 4.1;
 цркви 1.3, 13.2, 24.2, 25.1, 26.1, 40.3;
 цр(к)ви 13.2
 це(р)квѣ 4.1
 церкви 49.1
 церквями 6.1
 це(р)ковнаѣ 4.1
 церковные 4.1; це(р)ковные 4.1; церковъ-
 нья 6.1; це(р)ковнїе 4.1
 церковныхъ 49.1; церковъныхъ 6.1
 церковъ 76.1; це(р)ковъ 4.1; це(р)ковъ 4.1;
 црков 26.1; црквѣ 27.1; црквѣ 13.1, 40.1
 цмынтара 49.1
 цмынтару 49.1
 цркви, цр(к)ви *див.* церкви
 црквїе 1.1
 црквѣ, црквѣ *див.* церковъ
 црства 58.1
 црь *див.* царь
 црьскомъ 58.1

цтя *див.* ѿ(т)ца
 цѣловаль 83.1; цѣлова(л) 81.1
 цѣло(ва)нїе 43.1
 цѣловати 77.2; целовать 63.1
 цѣлого 85.1
 цѣлуева 34.1
 цѣлую 47.1
 .ч. 42.1, 53.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1
 чада 6.1
 чанковью 12.1
 часть 68.1
 часу 45.3
 часы 41.1, 43.1, 45.1, 49.2
 часъ 45.1, 49.1
 чашьникъ 15.1
 чвертями 49.1
 челоуѣка 9.1, 85.1; члѣвка 24.1
 челоуѣчоу 45.1
 чемъ 43.1; чомъ 69.1
 черезъ 1.1, 6.1, 45.16, 69.2; черезъ 8.3,
 45.2; чересъ 8.1; чесь 8.1; чрезъ 5.1;
 чресъ 1.1; чересъ 55.1
 че(р)норизци 4.1
 четвергъ 77.1, 78.1, 83.1
 четвертое 67.1
 четвертокъ 4.1, 30.1
 четвертоу 77.1
 четыриста 77.1
 чесное 10.1
 честной 43.1
 честный 34.1
 чи 50.2, 59.1
 чии 14.1
 чимъ 45.1, 70.1; чїмъ 39.1
 чинечи 45.1
 чинили 65.2
 чинимъ 9.1, 24.1, 30.1, 40.1, 42.1, 44.1,
 45.1, 47.1, 48.1, 59.1, 61.1, 64.1, 66.1;
 чиним(ъ) 31.1; чиним 67.1; чини(м)
 75.1; чинимо 41.1, 42.1; чынимо 49.1;
 чинимы 14.1, 43.1, 62.1, 79.1, 81.1
 чинити 34.1, 40.1, 45.1
 чинить 50.1, 77.2
 чиню 34.1, 73.1, 83.1
 чирвоныи 1.1
 числа 52.1
 числѣ 52.1
 чиста 47.1; чистаА 44.1
 чистити 23.1
 чистою 62.1
 чистотъ 47.1
 чистъ 58.1, 63.1; ч(и)стъ 23.3
 чити 77.1

ЭТОМЪ 45.1

ПОКАЖЧИК АНТРОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Абрамович Іюда *гродненський єврей* 49

*Авлик: у Войтка Ауря Авлика 9

Авраамъ ключник *Печерського монастиря* 72

Адамъ Орецький пан 53

Аксаць Темиръ, Аксака (*род. відм.*), до Аксаць Темира, Асана [?] (*знах. відм.*) слуга, посол *Тактамыша* 58 — «Соф. врем.», стор. 405; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 34

*Александр: Александра 72

Алек(с)андро Четвертенский князь 46

Александровичъ Борисъ, Бориса Александровича внук *Витовта*, великий князь *тверський* 63

Александръ хресне ім'я великого литовського князя *Витовта* 45, 49 *див.* *Витовтъ

Александръ Патрикѣви(ч) Стародуб(с)ки князь 81 *див.* Патрикѣви(ч)

Алехно син Глбба Дворскови(ч)а 27

Алтыкулачевич Софонии боярин 15

Амикусь [?] Юрьн брат Петка *Возбуновича* 10

Андрей Борисовичъ *володіє селом Іваново* 40

Андрей Василю, Андрею (*дав. відм.*), на Андрея, *прикм.* отъ Андреева, къ Андрееву *перший латинсько-польський єпископ у Вільні* 30 *див.* Василю

Андрей Полоцький великий князь, син *Олгбрда* 74 — М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 76; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140; «Соф. врем.», стор. 351; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53

Андрей Іарославичъ (Ярославський) князь 1,4,5 — М. Петровський, «Ист. Укр.», стор. 281; І. Линиченко, ЖМНП, стор. 158

Андріаць пан 71

Андрѣи́ Романкович(ч) 46

Андрѣико син *Ходька Быбельского* 27

Андрѣяшь, Андрѣяшь староста рускои земль 28, 29

*Анна: Анну 72

Анофрей великий *полоцький князь* 76

Андрѣевич Микита боярин 15

*Андрѣевичъ: Володимеру Андрѣевич(ю) (*дав. відм.*), с Володимеромъ Андрѣевич(е)мъ 23

Андрѣієвичъ Васько 32

Андрѣй Ивановичъ, Андрѣя Ивановича князь, посол *Олгбрда та Кестутія* 23

*Андрѣішевъ: Андрѣішева 55

*Андрѣко: оу Андрѣка оу дому *Лысого*? 20

*Анѣна: в Анѣны Радивонькової 16

*Арвистовъ: Арвистова Лобунова (*род. відм.*) пан? 40

Арсений владыка *лучський* 19; Арсьню (*дав. відм.*) *отець монастиря святої богородиці на Ольгові* 15

*Артемій: Артемія 72

*Асан: Асана [?] слуга, посол *Тактамыша* 58 *див.* Аксаць

*Аурь: у Войтка Ауря Аврика 9

Баграмъ пан *соцький лвівський* 36, 80

Балакѣрович Ива(н) 43

Бартько Мицевичъ 11

Башкиртовичъ Іванъ 32

Бдешники Стецько 27

Бедрихъ, Бедриху (*дав. відм.*) 57 — Й. Первольф, «Славяне», стор. 63

Безмездьнички Кость *пін* 27

Бекбулатъ *племінник Тактамыша* 58

Бекгичъ слуга *Тактамыша* 58

Бельський Юрьин Глѣбовичъ князь 21 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 35; А. Лонгінов, «Гр. Юрія II», стор. 27, 38

Бенко (Бѣнко) пан, староста *галицький і снітинський* 71, 79

Берди слуга *Тактамыша* 58

Билюрминъ Хома 43

* Слово *див.* означає посилання на літературу при відповідному реєстровому слові.

Блотишовський, пану Блотишевському воіє-
 водѣ йлвовському 21, 22
Богданъ син молдавського воеводи Рома-
 на 55
Богданъ Тивунъ землянин 16, *войт пере-*
мышльський 20
Богъданъ Лашковський пан 36
Болестрашицки Костько дякъ 27; кня-
 жин писарь 28; попович болестрашиц-
 кий именемъ Деѣчковичъ Василювъ
 сынъ поповъ Кость пружвищемъ Соро-
 чичъ 20—І. Линниченко, ЖМНПр.,
 стор. 162
Болковичъ Юрій, Юрю Болковичю 13
***Болтуна:** съ Болтупою син Олехна Ро-
 машковича 11
***Борзиловичъ:** Григоревъ Борзиловича
 Смѣдинського 18
***Борис:** Бориса 72
Борисович Федоръ 15
Борисовичъ Андрей володѣ с. Иваново 40
***Борисоглебский:** Бори(с)глебского Фила-
 рета архимандрит 68
Борис Костантинович, Борис(а) Костан-
 тинович(а) князь, *посол Олѣбрда та Ке-*
стутія 23
Борисъ мав село на р. Ваці 40
Борисъ Александровичъ, Бориса Алексан-
 дровича *внук Витовта, великий князь*
тверський 63
Борисъ Меркурьевичъ 37
Борисъ Хомѣковичъ пан, *свідок старости*
Бенка 71
Боркови(ч) Мичко землянин 53
Братль Нятедуль, Брагоулова Нятедулова
 55, 66
Братъ Ѳль пан, молдавський боярин 65
Бра(т)ша боярин 47, 54
Бродовський Чюрило 32
Бруновичъ Ганко Петько русь 21
БрАньский Дмитрии князь 23
***Бугданъчичъ:** Бугданъчича 51
Бъзна Гльбько і Костько 20
Бѣликъ Кгирдивид(д) *батько Семе(н)а Вои-*
лови(ч)а 43
Быбельский Ходько (Ходко) пан 20, 51,
 53, 60; *землянин* 16, 27; *слуга поль-*
ського короля Казимира; Ходкови
Быбелскому 17 — І. Линниченко,
 ЖМНПр., стор. 135
***Быбицкий:** оу Быбицкого 16
***Валфромъй:** Валфромъѣа (род. відм.),
 Валфромъю (дав. відм.) син Юрьѣ
 Болковича 13

Ванько син Гльба Дворъскови(ч)а 27
Ваповецки Михаль оугринъ пан 53
***Варваръ:** Варваръ дружина пана Герваса
 71
Варваринський Хроль пан, *свідок старо-*
сти Бенка 71
Василей Дмитриев(ч) 54
Василей Протасовичъ пан 85
Василии Данилыѣви(ч) 43 — М. Любав-
 ський, «Очерк», стор. 35
***Василий:** Василя (род. відм.), съ Ва-
 сильемъ з 1356 р. *рязанський і муром-*
ський єпископ 15
Василий Михайлови(ч) князь 54
***Василий:** Василеви Карачовскомъ *слуга*
литовського князя Витовта 31 —
 А. Прохаска, «Codex», стор. CV
***Василиса:** съ... Васисою дружина
Лукъяна Шуби 85
***Василій:** Василія 72
Васило Андрей перий *латинсько-поль-*
ський єпископ у Вільні 30 — П. Ба-
 тюшков, «Памятники», стор. 109
Василь холопъ пані Миткової 84
***Василь:** оу Василя їему жъ рѣчють Ски-
 бичъ 22
***Василь:** Васильевъ батько Льва 54
***Василь:** Василювъ сынъ поповъ Кость
 пружвищемъ Сорочичъ 20 *див. Болест-*
рашицки
Васильевичъ Гльбъ 37
Васко пан, *свідок Льва Даниловича* 4, 5 —
 І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
Васко син Ходька Быбельского 27
Васковата Хонька (Хонька) пані, *дружина*
Дадьковича 27
Васко Волчковичъ пан 29
Васко Голый зять Чюрила Бродовського 32
Васко Дрюкови(ч) 43
Васко Кирдѣевичъ, Кирдѣеви(ч) 19, 46
Васко (Васько) Кузмышъ 20; Кузмышъ, Куз-
 мич пан 17, 27, 51, 60 — І. Линничен-
 ко, ЖМНПр., стор. 135
Васко Шепъчичъ пан 53
Васько Андрыѣвичъ 32
Вахно Танча пан 21
Великопольский Тихно бортник 22
Вербота Ставишин пан, *брат Лѣсоти* 17
Весна Федоръ *намѣсник польського короля*
Владислава у Вітебську 54 — П. Ба-
 тюшков, «Белоруссия», стор. 66;
 М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.»,
 стор. 55
Викгаило, Викъгаилови (дав. відм.), на
 Викгаила, Викгаиловы землѣ 75

Вилчя, с... Вилчею, Вилчина(прикм.) пан
82, 83

Висовидови(ч) Дани(л) 54

Витовтъ, Витовтъ, Витолдъ, Витовт, Витовта, Витольда, Витолта (род. відм.), Витовту (дав. відм.), Витовтомъ великий литовский князь 3, 30, 31, 33, 45, 49, 50, 52, 56, 57, 63, 67, 69, 75, 77, 78, 81, 83—«Соф. врем.», стор. 325, 368, 413, 414; «Собр. др. гр.», стор. LVII; Д. Іло-вайський, «Ист. Росс.», стор. 30, 98, 157—163, 178, 181, 182, 187, 218, 219, 221—224; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 12, 13, 15, 62, 66, 74; М. Бельский «Kronika», стор. 125, 140, 144, 195; «Дополнения», стор. 291, 296, 297; «Акты истор.», стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 251, 257, 258, 260, 261; М. Любавский, «Очерк», стор. 31, 44—46, 51; Й. Вольф, «Separatogowie», стор. 18; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60, 77, 78, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, XLIV, CV, CXCIХ; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 383, 384; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 79—128, «Волынь», стор. 72—82; Макарий, «История», стор. 344; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; Е. Карський, «О языке», стор. 34; М. Грабовський, О. Пшездзеньский, «Zródła», стор. 150; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 36, 37; М. Коялович, «Чтения», стор. 127, 135, 136; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляєв, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 219; Й. Щербицкий, «Виленск. монастырь», стор. 134; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566—568; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 29—35, 39, 40, 228; «П. кн.»; К. Гуковский, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 293; Д. Толстой, «Римск. катол.», прилож. стор. 78; В. Ляскоронский, «Русск. походы»; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 157, 164, 165, 169, 171, 177, 178, 180, 186, 187, 190, 193 и «Приложение», стор. 100, 101; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 43, 44, 50, 51, 55, 56, 80, 81, 82, 85; М. Молчановський, «Очерк», стор. 318; Т. Вага, «Historya», стор. 142; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 185; М. Ясинський, «Уст. и

земск. гр.», стор. 49; М. Балінський, «Staroż. pol.», т. III, стор. 304, 305; А. Барбашев, «Витовт», «Очерк»

***Витолтъ**: Витолта 52 див. **Витовтъ**

Витольдъ, Витольда 49 див. **Витовтъ**

Вихотъ (Выхотъ) Захарія, Захаріа писецъ (писар) князя Льва Даниловича 1, 4, 5

Владимиръ великий цар, прадід князя Льва Даниловича 4 див. **Володимиръ**

Владиславъ король польський 38, 40, 62, 63, 66 — «Акты истор.», т. I, стор. 117; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 6; М. Грабовський, О. Пшездзеньский, «Zródła», стор. 146 див. **Володиславъ**

Владъ панъ, дворникъ 66

Влодиславъ король польський 41, 46, 51, 59, 64, 65, 66, 81, 82, 83 див. **Володиславъ**

Вожикъ? Мичко панъ кухмистръ 79

Воилови(ч) Семе(н) син Ксирдиви(д)а Бблика 43

Воишвилтъ володів Логожескомъ та маєткомъ Рылова Дола 40

***Войтко**: у Войтка Аурия Авлика 9

Волкова пані, дружина Гавсовича 85

***Володимеровичъ**: Юрьа Володимерович(а) князь, посол Олѣбрда та Кестутия 23

***Володимеръ**: Володимеру Аньдрѣви(ч)ю (дав. відм.), с Володимеромъ Аньдрѣвич(емъ) князь, брат Дмитрея Иванович(а) 23

Володимеръ Проньский великий князь 23

Володимеръ великий цар, прадід князя Льва Даниловича 1, 5

Володиславъ католицьке ім'я Ягайла (Ягелла), Володислава (род. відм.), Володиславу і Володиславови (дав. відм.), с Володиславомъ 37, 43, 44, 47, 48, 61. Його православне ім'я Яков — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 57, 58, 60, 74; М. Бельский, «Kronika», стор. 140, 141, 174, 210; П. Иванов, «Ист. судьбы», стор. 188, 231, 251, 258—261; М. Любавский, «Очерк», стор. 31, 37, 42—45, 56; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 17, 18, 61, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 380—384; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 10, 13; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 81, 129, «Волынь», стор. 72—76, 78—80, 82, 83; Мака-

- рій, «История», стор. 332; Є. Карський, «О языке», стор. 29; М. Грабовський, О. Пшездзешкий, «Żródła», т. I, стор. 146; «Соф. врем.», стор. 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXII, XXXIII, XLIV; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139; «Дополнения», стор. 295, 298, 307, 454; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 29, 98, 157—164, 166—168, 171—174; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», т. II, вып. I, стор. 7, 8, 34, 35, 39, 40, 73, 120; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 153; А. Сапунов, «Витеб. стар.», т. I, стор. 556, 567; М. Коялович, «Чтения», стор. 110—112, 125; КС, 1884, X, стор. 412; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 47, 51, 57, 80, 81; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 167, 171; «Вестник ЮЗ и ЗР», 1868, т. VI, отд. II, стор. 139; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 278, 293; О. Дембовецький, «Опыт», кн. I, стор. 17; А. Василевський, «Ист. г. Вильны», стор. 12—17; М. Балінський, «Staroż. Pol.», т. III, стор. 237, 267, 290; К. Гуковський, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; І. Шараневич, «Rus», стор. 45; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; Т. Вага, «Historya», стор. 142; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 177; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10
- Володиславъ** (Володиславъ) князь, господарь Опольскою землѣ 28, 29 — AGZ, т. II, № 4, 5, 6, т. V, № 8, т. VII, № 1, 9, 11; І. Линниченко, «Сусп. верстви», стор. 34, і далі, ЖМНПр., стор. 125, 129, 136; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 18, 47, 107; М. Бельський, «Kronika», стор. 101; Є. Карський, «Два документа», стор. 545; «Дополнения», стор. 128, 130; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. CCXXVII, стор. 74; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 117
- Волошинъ** Ладомиръ слуга Володислава 28 — Є. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Щепанъ Риботицкий землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Михайло 70
- Волчковичъ** Васко пан 29
- Вольчко**, Вольчка (знах. відм.), Вольчкови синовець Лойевича 60
- Воронко** войтъ коломыйский руский 71
- Восьянь** старецъ Лаврашевського монастиря 85
- Вихоть** Захаріа писар князя Льва Даниловича 4
- Вязовецкий** Пилипко судьяникъ 50
- Ваземський** Михайло Йванови(ч) кна(з) 37
- Ватславъ** Дмитровський, Ватславу (дав. відм.) пан 22
- Вьлодимеръ** Ольгърдовичъ великий кийський князь з 1362 до 1392 р. 18 — ПСРЛ, т. II, 1843, стор. 350, 352; «Русск. истор. библи.», т. II, стовп. 6; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53, 67; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 57, 74; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; Й. Вольф, «Sena-torowie», стор. 18; К. Стадницький, «Вгасіа», стор. 117, 118; А. Прохаска, «Codex», стор. XIV
- Гаврилович(ч)** Семень Непролѣи 37
- Гаврилько** Дробышевичъ 27
- *Гавсовичъ** Гавсовича (род. відм.) чоловик пані Волкової 85
- Гавсъ** Климантъ 43
- Ганко** Петъко Бруновичъ русъ 21 — «Ромпикі», стор. 119
- Ганъ** Къраховичъ 16
- Ганько** Сварць панъ, мѣстичъ лвовский 21
- Гервасъ** пан, володѣв селами Толмачі і Жюрокъ у Галичині, чоловик Варвари 71
- Гидевъ**, Гидевова пан 55, 66
- Гльбъ**, съ Гльбомъ 15 — «Соф. врем.», стор. 322
- Гльбовичъ** Юрьинъ Белзьский князь 21
- Гльбъ** Васильевичъ 37
- Гльбъ** Дворсковичъ (Дворьсковичъ, Дворьскович(ч)) пан, свѣдокъ короля Казимира 12, 17, 27 див. Дворсковичъ
- Гльбъ** Евдокимови(ч) воевода 43
- Гльбько** братъ Костька Бѣзни 20
- *Гнидковичъ**: Гнидковича Лѹк(ѡА)но пан 35
- Гнивошь** панъ, староста рускоѣ земли, панъ подкоморий 60, 79 — Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8

Голко Зальський бортник 22

Голый Васко вятъ Чюрила Бродовського 32
Горбачеви(ч) Сась 43

Городецький Иванъ князь 54

Григорій Несвизьский брат Ивана Несвизьского 43

Григорій галицький митрополит 4 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 132; І. Беляев, «Рассказы», т. IV, стор. 266—271; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 290; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 122, 123; С. Соловйов, «История», стор. 293, 294

*Григор[ій]: Григоревъ (прикм.) 18

*Григор[ій]: Григореву сну Двдвського Осташкови 36

*Григор[ій]: Григоревъ Борзиловича Смдлинського 18

Григорій Тункель, Григорю, Григоромъ дворянин, 9, 10

Григоръ Павелъ писарь 21

*Гридко: за Гридка за КостАнтінови(ч) 54
Гринко пан, староста подольський 24

Гринъ (Гринко) Негневицкий, Гринемъ Негневицкымъ тивунъ 84

Гриць Кали(т) брат Степана 43

Грозя, Грозина пан, витязь 55, 66

Грудковичъ Иванъ, Грюдкови(ч) Ива(н) писар, 21, 22

Губка (Губька) Иванъ, Ивановъ Губць протоѡдаконови брат Ходора 27, Иванько Губька тивун 20

Гутарть пан 16

*Гънко: оу Гънка брат Василя Скибича 22

Гърко пан, свідок старости Бенка 71

*Давыдовський: Григореву сну Двдвського Осташкови 36

Д[а]в[ы]дъ Дмитрієви(ч) князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Д[а]в[ы]дъ ѡзарьнич(ь) 43

Давидъ Тикна слуга Тактамыша 58

Дажбогови(ч) Данило Задеръвецкий слуга польского короля Владислава, землянин 64

Данилий князь, можливо острозький 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 215

*Данилій: Даниліа Холмского князь, батько Юріі Холмського 25 див. Холмський

Данило, Данила король, батько князя Льва 1, 4, 5

Данилович Левъ князь галицький 1, 2, 4, 5
Данило: по Данилов дворъ 15

Данило Дажбогови(ч) Задеръвецкий слуга польского короля Владислава, землянин 64

Дани(л) Висовидови(ч) 54

Данильевичъ (Данильєви(ч)) Федоръ, Данильєвичю (Даньлєевичу, Данилевичу) Федору князь, луцький намісник 32, 33, 34, 46, 67 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 62, 77; М. Грабовський, О. Пшездзєцкий, «Żródła», стор. 145

Данильєви(ч) Василии 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Даньслави(ч) Ивашко Рекънольтъ свідок Гнѡвоша і зять пані Хоньки Васковой 27, 60

Дашковичъ Еринко 11

Дашковичъ Янели 11

Дворсковичъ Глѡбъ (Дворьсковичъ, Дворьскови(ч)) пан, свідок польского короля Казимира 12, 17, 27 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

*Деречина по Деречину Гаику мікротопонім? 12

Деѡчковичъ Василювъ снъ поповъ Кость (Болестрашицкий), пружвищемъ Сорочичъ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162

Дѡдичъ? Іанъ Тарнувський панъ, староста руский 51 див. Іанъ

Диснй попь 22

Дмитрієви(ч) Д[а]в[ы]дъ князь 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Дмитрієви(ч) Василей брат ѡхрѡма? 54

Дмитрий, Дмитріємъ (Любартъ) великий князь волинський 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 105, 250; «Дополнения», стор. 128 див. Любартъ

Дмитрий Брѡньский князь 23 — «Соф. врем.», стор. 351

*Дмитрий: Дмитрию московський князь 47

*Дмитрий: при Дмитріі князь 7

*Дмитрий: отъ Дмитрея Ивановича, Дмитрею Ивановичю (дав. відм.), зъ Дмитріємъ Ивановичемъ; великий князь московський 23

Дмитрій Корибу(т) кнА(з)ь литовський (новгородський и сѡверьський), брат поль-

ського короля Владислава 43, 44—
М. Любавський, «Очерк», стор. 34;
П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92;
М. Стрийковський, «Kronika», стор. 74

див. Дмитрій Ёлгърдови(ч)

Дмитрій Ли(п)а брата Миркли 54
Дмитрій Михайлович представник
Дмитрія Івановича 23
Дмитрій Обручев, Дмитрій Обируче-
ва посол Олгърда та Кестутія 23
Дмитрій Олександрович представник
Дмитрія Івановича 23

Дмитрій, Дмитрій (Ёлгърдови(ч), Ёлгир-
дович) великий князь 35, 47 — Я. Го-
ловацький, «Памятники», 1867, стор.
23; Ф. Леонтович, «Очерк», стор.
452, 453; «Акты ЮЗР», т. I, № 2;
М. Стрийковський, «Kronika»,
стор. 74; М. Бельський, «Kronika»,
стор. 140; Д. Іловайський, «Ист. Росс.»,
стор. 30; А. Прохаска, «Codex»,
стор. CIV; М. Любавський, «Очерк»,
стор. 21; М. Погодін, «Виленск. вестн.»
Дмитровський Ватслав пан 22

Дми(т)ръ пан, свідок польського короля Ка-
зимира 12

Дмитръ Матффеєвич брата Навоика На-
снова 20

Добеслав Халастра пан 29

Добеслав Кошицки пан 21

Довнарівич Мартин 11

*Дорога: сь Дорого дружина Олехна Ро-
машковича 11

*Драгоев: Драгоева пан 55

Драгомир, на Драгумиру, Драгумирово
(прикм.) 29

Драгш, Драгуша пан, витязь 55, 66 —
«Ист. Молд.», т. I, 1965, стор. 86;
С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64

Дробышевич Гаврилко пан 27

Дрозд Івашко пан 27

Друзь Кадольфович землянин 16, 20

Дрюков(ч) Васко 43

Дублянски Іона старець Печерського мо-
настиря 72

Дядько Манася боярин 15 — «Болеслав»,
стор. 123

*Дядькович: Дядьковича (род. відм.) чо-
ловік пані Хоньки Васкової 27

Дь'зкович (Дедачкович) 16, 20 див.
Болестрашицки

Енко брат Станевича Радунця 10

Еринко Дашкович 11

*Ефимій: Ефимію єпископ 1

Ефремович Онтонь 84

Євнутеви(ч) Михайло, Михайловъ князь
заславський 54 — М. Стрийковський,
«Kronika», стор. 75

*Євпракія: Євпракію 72

*Євфимій: Євфиміємъ игумен 7

Єнюли Радивилович 10

Єремби великий? 15

Єско Романкови(ч) 46

Єоунутти віленський князь 14 — «Соф.
врем.», стор. 327, 351; М. Стрийков-
ський, «Kronika», стор. 1—4, 20,
382; М. Бельський, «Kronika»,
стор. 139; П. Батюшков, «Бело-
руссия», стор. 65, 69, 70; Мака-
рій, «История», т. IV, стор. 133;
А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор.
564; Т. Вага, «Historya», стор. 128

*Єфрем: Єфрема 72

Ієвдокимови(ч) Гльбъ воевода 43

Ієвлашкиви(ч) Федоръ 43

*Жаворонкович: Жаворонковича (ЖА-
воронковича) (род. відм.) пан 80

ЖелзнаА нога 58 див. Аксакъ

Жибуніч Степанъ холоп пані Миткової
84

Жидовчи(ч) Ива(н) 43

Жильховський Михаль 80

Жимонтъ рыцерь 45

Жостовтовтович Келиня 10

Жыкгмонтъ литовський боярин 49

*Журжъ: Журжева пан 55

*Журкевич Юга: Журкевича Юги жупан
у Молдавській землі 55

*ЖАворонкович: ЖАворонковича (ЖАво-
ронковича) (род. відм.) пан 80

Задержевский Данило Дажбогови(ч) слуга
польського короля Владислава, земля-
нин 64

Зазьба Степанъ 54

Зальский Голко бортник 22

Захарія Вихоть (Выхоть) писар князя
Льва Даниловича 1, 4, 5

*Захарія (Шюлжич): оу Захаръ 20

Збыгнѣвъ панъ Маршалко 79

Звинкеневи(ч) Юрь 43

Иван (Иванови), слуга польського короля
Казимира 12, 32

Ива(н) Балакьрови(ч) 43

Ива(н) Грюдкови(ч) (Иванъ Грудкович)
писар 21, 22

Ива(н) Жидовчи(ч) 43

Ива(н) Ру(с)нови(ч) 54 — «Ромнікі», стор. 129
 Иванець онукъ Григоревъ 18
 Иванишъ Михаль пан, витязь 66
 Иванови(ч) Михайло Ваземский кнА(з) 37
 Иванови(ч) Семень князь 46
 Иванови(ч) Юрьй Кожшно (Кожюшно) князь 47, 54
 Ивановичъ Андрѣй, Ивановича Андрѣя посол Олѣбрда та Кестутія 23
 *Ивановичъ: отъ Дмитреѣа Иванович(а), Дмитрею Иванович(ю) (дав. відм.), зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ великий московский князь 23
 Ивановичъ Михаило пан 36
 Ивановичъ Олѣгъ, Олегъ великий рязанський князь, тестъ Корибута 15, 61 — А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 30
 Ивановичъ, Ивановычъ Петръ пан 20, 21
 Ивановичъ Святъславъ великий князь 23
 Иванъ владыка, луцький епископ 73 — Маркарій, «История», стор. 332
 Иванъ воєвода лучський 19
 * Иванъ: Ивано(м) братъ Хворощі 43
 Иванъ Башкиртовичъ 32
 Иванъ Городецький князь 54
 Иванъ Губка (Губька), Иванови Губць протодѣяконові братъ Ходора 27, Иванько Губька тивун 20
 Иванъ Кузми(ч) дяк 22
 Иванъ Михайловичъ представникъ Дмитрія Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
 Иванъ Мстишинський суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І. Данілович, «Skarbies», т. I, № 432
 Иванъ Несвизский (Несвизьский) братъ Григорія 43, 46
 *Иванъ: Ивана Олександровича великий рязанський князь 15
 Иванъ Стравичъ пан 66
 Иванъ Федоровичъ представникъ Дмитрія Ивановича 23
 *Иванъ: Ивана Федоровича пан 49
 Иванько Польпричичъ земланинъ 16
 *Иванышъ: Иванышо витязь, слуга молдавського воеводи Романа 55
 Ивашко син молдавського воеводи Петра 82, 83 — О. Чоловський, «Sprawy», стор. 18

Ивашко Даньслави(ч) Рекънольтъ свідок Гнѣвоша і зять пані Хоньки Васкової 27, 60
 Ивашко Дроздъ пан 27
 Ивашко (Сенькович) братъ Михаила 27
 Игнатко Черневи(ч) братъ Самоила 27, 51
 *Идикгии: ИдикгииА (род. відм.) по Идикгиеву посольству 58
 Инъгваръ великий князь, прадід Олега Ивановича, великого князя рязанського 15
 *Инъдрихъ: Инъдриховъ (прикм.) батько пана Микшика 28
 Исай соколникъ 54
 *Испрувъский: Іашкови Испрувъскому пан 53
 Июда Абрамовичъ гродненський єврей 49
 Ізаславови(ч) Іаросла(в) Поло(ц)ки(и) князь 68
 *Іоан: Іоана, Іоанна 72
 Іона Дублянски старецъ Печерського монастиря 72
 *Ірина: Ірину 72
 Іванови(ч) Прокофѣй 37
 Кадольфовичъ Друздъ землянин 16, 20
 Казимиръ (Казимир) Казимира (род. відм.), ис Казимромъ польський король 12, 14, 17, 22 — О. Бальцер, «Genealogia», стор. 462, 463; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 3; К. Горжицький, «Połączenie»; «Kodex», т. III, стор. 651, 741, 807, 816; А. Прохаска, «W. sprawie», «Kwart. hist.»; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 566; А. Пор, «Magyar-ruthén érintk.», «Századok»; AGZ, т. I, стор. 5, т. II, стор. 2, т. VII, стор. 1; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 72—78; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 35; В. Милькович, «Студия»; О. Терлецький, ЗНТШ, т. II; М. Довнар-Запольський, «Договоры»; «Укр. народ», стор. 143; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 49; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 19; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 15, 20; М. Бельський, «Kronika», стор. 23, 62, 69, 77, 78, 91; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПР., стор. 128, 137, 156; «Дополнения», стор. 455; О. Соболевський, ЖМНПР., стор. 76; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; М. Любавський, «Очерк», стор. 30, 37; «Ист. Молд.», 1951, стор.

- 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 68; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 215; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 70; І. Стебельський, «Dwa w. swiata», стор. 117
- *Казимирь: Казимиромъ Мазовськимъ 14
- *Калиста: при Калисти холмський і белзський єпископ 25 — А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 31; А. Петрушевич, «Холм. епарх.», стор. 26, 27
- Кали(т) Гриць с брато(м) Степано(м) 43
- Канѣтуръ? из угоръ 16
- Карабчыѣвський Прокопъ и Семенко 24
- *Карачовский: Василеви Карачовскомѣ слуга великого литовського князя Витовта 31 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. CV
- *Катерина: Катеринѣ Петковнѣ дружина Тумкеля молодшого 11
- Кгастовтъ Кердути 54
- Кгедиминовичъ Любартъ, Люборта Кгедиминовича луцький і володимирський князь 6 див. Любартъ
- Кгедройтъський, Кгедройтъськимъ князи 56
- Кгирдиви(д) Блякъ батько Семе(н)а Войлови(ч)а 43
- *Кедиминович: Кедиминовича Михайла 13
- Келиня Жостовтовтовичъ 10
- Кердути Кгастовтъ 54
- *Керило: с Кериломъ брат Михайла Волюшина 70
- Кестути, ѿт Кестута (Кестутя), Кестутю (дав. відм.), с Кестутемъ литовський князь, брат Олѣбрда 8, 23 див. Кистютин
- Кипріанъ митрополит київський 4 — Макарій, «История», т. IV, стор. 42—46, 52, 59—61, 133; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 273—286; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 80, 109, «Волынь», стор. 72; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 9; «Описание», стор. 23; «Соф. врем.», стор. 370
- Кирдѣви(ч), Кирдѣвичъ Васко 19, 46
- Кистютин, ѿ(т) Кестута литовський князь 14 — Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 157; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 7, 8; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 268; М. Любавський, «Очерк», стор. 40; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 8; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 79; «Kwartalnik», 1898, стор. 513; Т. Вага, «Historya», стор. 131; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55, 70
- *Китовичъ: въ Юшка Китовича 9
- Климентий луцький і острозький владика 6
- Климентъ 15
- Климантъ Гавсъ 43
- Клюсь, Ключови, съ Ключомъ пан, зять Ходька Быбельского 60, 80
- Клавко пан 28
- Кмита пан, землянин 64 — «Акты ЮЗР», т. I, ч. VII, 1886, стор. 46
- Кнефль, Кнефля панъ, мѣстич 22
- Кнофель Шюлюрь Ходоричъ 21
- Княжа? Федоръ воевода луцький 49
- Кожно (Кожюшно) Юрьѣ Иванови(ч) князь 47, 54
- Козегловський Хрищъ пан 40
- Коиликиови(ч) Монивидъ 54
- Колочко Юшко пан, маршалок короля 17
- Комаровичъ Ондронъ холоп пані Миткової 84
- Корибу(т) Дмитрии, Корибутъ, за Корибу-та литовський, сіверський і новгородський князь, брат польського короля Владислава 43, 44, 61 див. Дмитрий ѿлѣбрдови(ч)
- Коротки Павелъ 21
- *Корьдѣтъ: за Корьдѣта князь новгородський 14 — «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1; М. Бельський, «Kronika», стор. 139
- Корьдѣтовичъ Олѣзандро литовський князь, господаръ подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 41; М. Грабовський, О. Пшездзєцький, «Żródła», стор. 140; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- Корьдѣтовичъ (Корьдѣтовичъ) Юрьѣн брат Олѣзандро Корьдѣтовича 14, 24 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалви, «Die Rumänen», стор. 132; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- *Костевичъ: Януша Костевича намісник радунський 9
- Костя витязъ 66

КостАнтинович Борис, Бори(с)а КостАнтинович(а) князь, *посол Олѣбрда та Кестутія* 23

*КостАнтинови(ч): за Гридка за КостАнтинови(ч) 54

*Кость: Костина пан 55 *див. Костя*

Кость Безмездницький попь 27

Кость Деячковичъ Василювъ сынъ поповъ 20 *див. Болестрашицкий*

Кость Соковичъ 16

Костько судья перемышльский, *свідок Гнѣвоша* 38, 51, 53, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162

Костько Болестрашицкий княжий писарь, *дѣякъ* 27, 28 *див. Болестрашицкий*

Костько Бзна брат Глѣбѣка 20

*Котлубуга: Котлубугу (*знах. відм.*) *посол Тактамыша* 58—М. Стрийковский, «Кгопика», стор. 6

Кошицкий Добеслав пан 21

Кривецъ Федоровъ 32

Кропышеви(ч) Юрко *пін* 22

Крукиницкий Іашко пан, *писар* 20

Крукъждо? 54

Крщнъ *гофмистръ* 64

*Кръя: человекъ на имѣ Кръчо 85

Кузьмичъ Васко панъ 51—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

Кузми(ч) Иванъ *дяк* 22

Куликовский Мичко пан 80

Кундратъ воітъ Ілвовский 80

Кухмистръ? Мичко Вожикъ пан 79

Кучеви(ч) Мелентий *дяк* 22

Кѣраховичъ Гань 16

*Лабанеский: Милаха Лабанеского (*род. відм.*) *батько Миколаѣ* 80

Лаврашовский Никита *архімандрит* 85

Ладомиръ Волошинъ, Ладомирови (*дав. відм.*) *слуга польского короля Владислава* 28—Е. Карский, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

*Лазарь: з Лазаром брат Федота 33—П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Ланевичъ Ацко 32

*Ларивонъ: пискупа Ларивона 27

Ларивунъ (Ларионъ) *владика перемишльский* 20

Ларионъ, Ларионъ *владика перемишльский* 4, 5

Левъ, Львовы (*прикм.*) *син короля Данила* 1, 2, 4, 5, 17—Й. Первольф, «Славяне», стор. 64; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 62; «История», ч. III,

стор. 248; І. Шараневич, «История», стор. 121; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», т. I, ч. II, стор. 512; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 199; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 189; Е. Голубинский, «История», т. II, стор. 896; В. Плоцанский, «Наук. сб.», стор. 823; AGZ, т. X, 1884, № 4, 5, 6; І. Стебельский, «Dwa w. swiatła», стор. 15; «Przydatek», стор. 37, 40, 60, 229, 331

Левъ Васильевъ сынъ 54

Левъ Данилович князь *галицкий* 1, 2, 4, 5

Левъ Плакси(ч) 54

Лейтисъ Панко 11

Лейтисъ Юркелисъ 11

Либортъ: ѿ(т) Либорта князь 8 *див. Любартъ*

Ликоза пан, *воевода* 64

Ли(п)а та Дмитрий брат Миркли 54

Лисинский Фалелей 72

*Лобуновъ: Лобунова Арвистова (*род. відм.*) пан? 40

Лодыславъ король польский 70 *див. Володиславъ*

Лоієви(ч) Ходько, ЛоевичА, Лоієвича, Ло(е)вичъ пан, *боярин* 22, 29, 36, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

Лоѣвичъ Стецко брат Ходька Лоієви(ч)а 20

Лой попь 22

Луба? 45

*Лукашъ: съ Лукашомъ *син Олехна Ромашковича* 11

*Лук(ѣ)а)нъ: Гнидковича Лук(ѣ)а)но пан 35
Лукъянъ, Лукъяна (*род. відм.*) *посол Олѣбрда та Кестутія* 23

Лукъянъ Шуба *чоловік Василиси* 85

Лукъянъ тивунъ 32

Луникъ Тербовельский соцкий 36

Лыгвеній Семень князь *мстиславский* 48—«Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96

*Лысий: Лысого Аньдрѣка 20

Лѣсота панъ *воевода кременецкий* 17, 20

Любартъ Кгедеминовичъ, Люборта (*род. відм.*), Любартово (*прикм.*) *лицкий і володимирский князь, брат Кестутія. Християнське його ім'я Дмитрій* 6, 14—Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 170; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 70; М. Карашевич, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 69, «Волынъ», стор. 69, 70; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886; стор. 38, 39; А. Андрія-

- шев, «Очерк ист.», стор. 182, 201—203; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 267, 268; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 19, 20, 57—59; Д. Багалій, «История», стор. 310; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 10, 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 61; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 83; М. Любавський, «Обл. дел.», стор. 39, «Очерк», стор. 30; Я. Ржежабек, «Jiří II», стор. 210—212; К. Стадницький, «Sydowie Gedymina», т. II, стор. 25; Й. Вольф, «Ród», стор. 74; «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1, 20, 382; М. Бельський, «Kronika», стор. 98, 139, 140; «Описание», стор. 10; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 220, 250; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła», стор. 146
- Любортович(ч)** Федоръ князь *сіверський*, 59 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60
- Лютковський** Мартинъ пан 28
- Ліашковський** Богданъ пан 36
- Мазовески** Пашко пан 79
- Мазовшанинъ** Ашко пан 80
- Мазушанинъ** Пашко пан, свідок Гнѣвоша 60
- Макарей старецъ** Лаврашевського монастиря 85
- Макса(к)** Терпъ 43
- *Малечкович:** в Олешка оу Малечковича 21
- Малохій** писар польського короля 79
- Манасія** Дядько боярин 15
- Мартинъ** пан, воевода 36
- Мартинъ** Довнарлович 11
- Мартинъ** Лютковский пан 28
- Матьфѣй** Дмитръ брат Навоика Насанова 20
- Матфѣй** Оусович(ч) 54
- *Матвичичъ:** Матвичича пан 12
- Мацина** панъ, воевода Ілловський 80
- Мелентий** Куцєви(ч) дяк 22
- Мелехови(ч)** Степанъ дяк 22
- Мелешко** 54
- *Меркурей:** Меркурья (род. відм.) посол Олѣбрда та Кестутія 23
- Меркурьевичъ** Борисъ 37
- Мединъ** Хо(ч)жа 58
- Мжорувський** Мичко пан 51
- *Микита:** Микитино (прикм.) пан 12
- Микита** Аньдрѣвич боярин 15
- Микитѣчъ** Семень 15
- Миколай** Спичникъ пан, воевода снятинський 71 — А. Кримський, «Укр. грамм.», стор. 489
- Миколай** а Пашко Яцковичи 11
- Миколај** син Милаха Лабанеского 80
- Микулиничъ** Ёндрѣй 37
- Микулинський** Федуть попъ 27
- Микшикъ** пан, Инѣдриховъ сынъ 28
- *Милах:** Милаха Лабанеского батько Миколая 80
- Минигайло** боярин, віленський староста 47 — М. Смирнов, «Судьбы», стор. 72; О. Пшездзецький, «Życie», стор. 36
- Минкгайло** изъ Ошмены 45, 49
- Миркли** Федоръ князь 54
- Мирослави(ч)** Ёндрѣй 37
- Мирча** великий воевода Угро-влахійської землі 52
- Миско** Тяптукович пан 29
- Митко** Станевич брат Радунця Станевича 10
- *Миткова:** Митковое (род. відм.) пані 84
- Митковъ** Ёндрѣй пасынокъ? 54
- Михайло**, Михайла (знах. відм.), Михайлу (дав. відм.) князь 23
- Михайлович** Дмитрии представник Дмитрия Ивановича 23
- Михайлович** Иванъ представник Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
- Михайло**, с Михайломъ брат Пашка Обуховича 84
- *Михайло:** Михайломъ брат Федора Данильевича, князя, луцького намісника 34 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258
- Михайло** Волошынъ 70
- Михайло** Ёвнутови(ч) князь ваславський 54 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 75
- Михайло** Иванович пан 36
- Михайло** Иванович(ч) Ваземський кна(з) 37
- Михайло** Потрутович пан 27
- Михайло** (Сенькович) брат Ивашка 27
- Михайло** Тѣвський князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421
- Михайло** Ходко 21
- Михайлови(ч)** Василий князь 54
- Михайловъ** князь 54
- Михаїль:** Михаїла Кедминовича 13
- Михалко** воить перемышльський 51
- Михаль** Жильховський 80

Михаль Иванишъ пан, витязь 66
Михаль пан, молдавський боярин 65
Михаль Ваповецкий оугринъ пан 53
Михно воить Юрославський 22
Мицевичъ Бартъко 11
Мичко Боркови(ч) землянин 53
Мичко Вожикъ? панъ кухмистръ 79
Мичко Куликовский пан 80
Мичко Мжурувський пан 51

Мишютинъ Ызаръа 54
Мишъ Мужикови(ч), Мишеви 51
Моишега(л) новгородський воевода 43
Монивидъ секретар канцелярій Витовта 78 — «Вестн. Европы»
Монивидъ Койликови(ч) 54 — «Соф. врем.», стор. 351

*Монтсъкъ: Монтсъка (знах. відм.) брат Тутениа, з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214

Мошенка Петръ, Пётръ Мошенка пан, боярин 21, 22

Мошинъч Юрко бортник 22
Мужикови(ч) Мишъ, Мишеви 51
*Муромський: у Муромских князях 15
Мыхаль панъ, братъ воеводинъ 66

Мыстишинський Иванъ суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І Данилович, «Skarbies», т. I, № 432

Навойко Насановъ пан, брат Дмитра Матфѣйевича 20

Навоуи Стодъньский пан 20

Наримонътовичъ Юрьи, Наримонътовичу князь 14 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 41; П. Иванов, ЗНТШ, 1883, т. II, стор. 120; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 169; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 65

Насановъ Навойко пан, брат Дмитра Матфѣйевича 20

Нацко Петковичъ 11

Нацко Чижевичъ 11

*Невойстъ: Невоиста (знах. відм.) посол від Польщі до Тактамыша 58

Негневидкий Гринъ (Гринко), Гринемъ Негневидкымъ тивууъ 84

Некра, Некринъ, на Некрину, Некриново (прикм.) 29

Неорѣ Петръ пан, воевода судомирський 17
Непролѣ Семень Гаврилови(ч) 37

Несвизьский Григорій да Ива(н) 43, 46
Несторъ Цепаревичъ 27

Никель Родминце русь 21

Никита Лаврашовский архимандрит 85
Николский Панкратей пан 85

Никонъ брат Ѡхрѣма 54

*Никтиборкъ: Никтиборкгу (дав. відм.) ризький бургомистръ 77

Нифонтъ Святого Михаила Златоверхого игумень 72

Новгородецъ дьякъ ? 11

Нѣвъступъ Столпувський пан, брат Фанислава 20

Нятедуль Братъ, Братуолова Натедулова 55, 66

Объручевъ Дмитрии, Обиручева Дмитрею посол Олгѣрда та Кестутия 23

Обуховичъ Пашко син Унегневичкого тивуна 84

Ожегъ Солнѣчковичъ пан 20

*Олга(?): Олговскую околицю 15

Олгирдовичъ Дмитрій, Олгѣрдови(ч) Дмитрій великий князь литовський 35, 47

Олгѣрдъ, от Олгѣрда, Олгѣрду (дав. відм.), Олггердъ великий литовський князь 9, 23 — «Соф. врем.», стор. 325—327, 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXVII; Ф. Нарбут, «Dzieje», т. V, стор. 236, 237; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 20; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1, 8, 9, 11, 12, 20, 381; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 40; Й. Вольф, «Se-patogowie», стор. 18; «Описание Киев. Лавры», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 32; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 202, 260; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 165; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», т. III, стор. XLIII; І. Стебельский, «Przy-datek», стор. 64, 84; Т. Вага, «Historya», стор. 129; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 52

Олегъ великий князь (рязанський?) 15 — М. Бельский, «Kronika», стор. 122; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30

Олександро син молдавського воеводи Романа 55

Олѣзанъдро Корѣтовичъ литовський

- князь, господар подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 7, 41; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła», стор. 140
- Олександрович** Дмитрии *представник Дмитрия Ивановича* 23
- *Олександрович:** Ивана Олександровича великий рязанський князь 15
- Олександрович** Тимошъ боярин 15
- *Оленко:** оу Оленка (знах. відм.) сновець Скибичів 22
- Олефърко, Орефърко** соудья 16, 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 134, 162
- Олехно**, по Олехна 46
- Олехно** Ромашковичъ, у Олехна (Алехна) Ромашковича 9, 10, 11
- *Олехновичъ** Петръ: пана Петра Олехновича 10
- Олехновичъ** Семень коръчмить 16
- *Олешко:** в Олешка оу Малечковича 21
- Олешко** Ёнчинський пан 36
- *Олигардъ:** Олигарду великий князь литовський 10 див. **Олгърдъ**
- Олгърдъ** великий князь литовський 11 див. **Олгърдъ**
- Олгърдовичъ** Вълдимеръ великий київський князь 18
- Ондронъ** Комаровичъ холоп пані Миткової 84
- Онисимъ** 22
- Онтонъ** Ефремовичъ 84
- Орефърко, Олефърко** соудья 16, 20
- Орецьки** Адамъ пан 53
- *Оришь:** Оришева 55
- *Осташко:** Осташкови (дав. відм.) сну Григорову Двдвського 36
- Осташко** Потрутовичъ батько Петра 20
- Осташко** Соульський 20
- Офонась** сотникъ 85
- одуровичъ** 32
- озарьйчи** Д[а]в[ы]дъ й Аковъ 43
- озарьА** Мишютинъ 54
- Олегъ, Олегъ** Ивановичъ великий рязанський князь, тестъ Корибута 15, 61
- Олешиньски** Ашко пан 64
- *олешъ:** в олеша 27
- *Ольга:** зъ Ольгою мати Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251
- Огльгкирдовая** ОульАниА кнгина 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71
- *Олькъртъ:** Олькърта (род. відм.) великий князь литовський 14 див. **Олгърдъ**
- *Ондрей:** со Ондреемъ Полоцкимъ 37, 74 див. **Андрей** Полоцкий
- Ондрѣи** Микулиничъ 37
- Ондрѣи** Мирослави(ч) 37
- Ондрѣи** Митковъ пасынокъ? 54
- Ондрюшко** брат Охрѣма 54
- онисимковъчъ** Ахн(о) 32
- Онципоръ** 54
- осипъ** дядя Гридка 54
- Осташкови(ч)** Федоръ Рикгайло 54
- Ота** Пилецкий, Ота Пилецкий староста рускоѣ земли 16, 21, 22 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 71, 117; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła», стор. 143; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. 6
- Охрѣмъ** брат Терешка, Ондрюшка, Никола, Василея 54 — «Ромнікі», стор. 324
- *Очжя:** Тулу Очжю (знах. відм.) слуга Тактамыша 58
- Павель** Григоръ писарь 21
- Павель** Короткий містич 21
- Павель** Петрови(ч) 43
- Павель** Подвоиский 32
- Павель** Соробич 15
- Панко** слуга польського короля 39
- Панко** Лейтисъ 11
- Панкратей** Николский панъ 85
- Панько**, съ Панкомъ син Пашка Обуховича 84
- *Патрикий:** за Патрикия князь 14 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 122, 140
- Патрикѣви(ч)** Александръ Стародуб(с)ки князь 81 — «Соф. врем.», стор. 425; О. Соболевский, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; А. Прохаска, «Codex», стор. ССХХХ; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152, 178, 188; В. Модзалевский, «Малоросс.

- род.», т. III, стор. 475; ПСРЛ, т. IV, стор. 104, 106; т. V, стор. 132, 252; «Др. рос. Вивл.», ч. IV, стор. 164—167
- * **Патрикєвичь**: Патрикєвичу, Патрикєєвичу, Тункєлю, Тумкєлю 10, 11
- Пашко** бортикъ 22
- Пашко** Мазовески пан 79
- Пашко** Мазувшанинъ пан, свідок Гнѡвоша 60
- Пашко** Обуховичъ син тивуна Унегневицкого, батько Панька 84
- Пашко** Скотницький пан 79
- Пашко** а Миколай Яцковичи 11
- Переломило** Стефанъ піп 72
- Петковичъ** Нацко 11
- * **Петковна**: Петковнъ Катеринъ дружина Тумкєля молодшого 11
- * **Петрашко**: Петрашкомъ син Нацка Чижевича 11
- Петрашъ**, Петрашкови Радѣцьовському пан 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Петрови(ч)** Павелъ 43
- * **Петровъ?**: пана Петрова Подкоморего 11
- Петръ**, Петр, Петра, Петровъ (прикм.) воевода молдавський з 1375 до 1391 р., зять польського короля Владислава 41, 82, 83 — М. Бельський, «Kronika», стор. 80, 186; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; О. Чоловський, «Сргаву», стор. 5, 7, 9; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 28, 29
- Петръ** пан, свідок польського короля Казимира 12
- Петръ** попо печѣрський 16
- Петръ**, Петра (род. відм.) посол Олѣбрда та Кєстутія 23
- * **Петрь**: съ Петромъ син Лукѣяна Шуби 85
- * **Петрь**: ис Петромъ син Осташка Потрутовича 20
- Петръ** Ивановичъ, Ивановичъ пан 20, 21
- Петръ** (Пѣтръ) Мошенка пан, боярин 21, 22
- Петръ** Неорѣ пан, воевода судомирський 17
- * **Петръ** Олехнович: пана Петра Олехновича 10
- * **Петръ** Радѣцьовський, Радѣцьовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашъ**
- Петько** Ганко Бруновичъ русъ 21
- Пилецкий** ѡта, передъ паномъ Пилецкимъ старостою рускоѣ землѣ 16, 20, 21 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; М. Бельський, «Kronika», стор. 117
- Пилипко** Вязовецкій судьяникъ 50
- Плакси(ч)** Левъ 54
- Плакси(ч)** Русанъ князь 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
- Подвойский** Павелъ 32
- * **Подкоморий?**: пана Петрова Подкоморего 11
- Полатникъ** Филаретъ писар 72
- Полоцкий** Андрей, со ѡндреемъ Полоцкимъ великий князь 37, 74 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 76
- Поло(ц)ки(и)** Юрсла(в) Ізаславови(ч) князь 68
- Польпричищ** Иванъко землянин 16
- Понахиди(ч)** Семенъ дяк 22
- Потрутовичъ** Михайло пан 27
- Потрутовичъ** Осташко батько Петра 20
- Прокопъ** Карабѣѣвський брат Семенка 24
- Прокофей** Іванови(ч) 37
- Проньский** Володимѣрь великий князь 23
- * **Просинѣя**: ис. Просинѣєю пані 27
- Протасовичъ** Василей пан 85
- Радивилловичъ** Єнולי 10
- * **Радивонъковая**: в Анѣны Радивонъковоѣ 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Радунецъ** Станевичъ, въ Радунца 9, 10
- Радѣцьовський** Петръ, Радѣцьовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашъ**
- Рекънольтъ** Ивашко Данѣслави(ч) свідок Гнѡвоша 60
- Риботицкий** Щепанъ Волошинъ землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- "
- Рикаило** Федоръ ѡсташкови(ч) 54
- Римко** Якубовичъ, Римка Якубовича 11
- Рогозка** смотрицький воевода 24
- Родминце** Никель русъ 21
- Родуничъ** Аковъ писар 32
- Романкови(ч)** Андѣрько 46
- Романкови(ч)** Еско 46
- Романовичъ** Федоръ князь 37
- Роман(и)** Федорови(ч) князь 46
- Романъ**, за Романа, Роману воевода молдавський з 1391 до 1394 р., дідич землѣ Волоскоѣ, брат Петра 41, 55, 62, 66, 82 — О. Чоловський, «Сргаву», стор. 12; «Ист. Молд.», 1951, стор. 93; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; Е. Калужняцкій, «Кирилл. письмо», стор. 7; Б. Хашдеу, «Historie», стор. 11—16; С. Палаузов, «Рум.

госп.», стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 21

Романъ великий князь 23

Ромашковичъ Олехно, у Олехна Ромашковича 9, 10, 11

Русанъ Плакси(ч) князь 43, 54 — М. Любавский, «Очерк», стор. 35

Ру(с)инов(ч) Ива(н) 54 — «Ромпики», стор. 129

Рымонъ литовский боярин 49 — І. Стебельский, «Dwa w. światła», стор. 166

***Самоило**: Самоилови брат Игнатка Черневи(ч)а 51

Сась Горбачеви(ч) 43 — «Ист. Молд.», 1965, стор. 86

Сварць Ганько панъ, мѣстичъ лвовский 21

Свидригайлъ, на Свидригайла, Свидригайлови (дав. відм.), отъ Свидригайловы (прикм.) князь вітебский 30 — Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 35, 38; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 39, 58, 98, 108; М. Бельский, «Кроніка», стор. 140, 194; «Дополнения», стор. 303; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавский, «Очерк», стор. 35; А. Коцебу, «Свидригайлъ»; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 198; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 55

С[в]а[г]ославъ докторъ 40

СвАтъслави(ч) Юрь великий смоленский князь 37 — «Соф. врем.», стор. 423, 426; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 77; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавский, «Очерк», стор. 31

СвАтъславъ Иванович, отъ СвАтъслав(а), СвАтъслав(у) великий князь 23 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 178; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 57

Семе(н) Воилови(ч) син Бблика 43

Семе(н) Асманови(ч) Трубецкий 43

Семеникъ син князя Михаила Венутеви(ч)а 54

Семенко Карабчѣевский брат Прокопа 24

Семень 72

***Семень**: Семена князь, син Юрій Холмского 25

***Семень**: з Семеном брат Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Семень Иванови(ч) князь, жив у 1316—1333 рр.? 46 — М. Карамзин, «История», стор. 185, 201

Семень Лыгвеній князь мстиславский 48 — «Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96

Семень Микитѣч 15

Семень Непролѣи Гаврилови(ч) 37

Семень Олехновичъ корѣчмитъ 16

Семень Понахиди(ч) дѣк 22

Семень Федорович боярин 15

Сенько, съ Семеномъ син Пашка Обуховича 84

***Сеньковичъ**: Сеньковича два Михаило а Ивашко 27

***Силевестръ**: Силевестра 72

Скибичъ, Василь і Гьнко 22

Скирикгайлъ, Скирикгайла, Скирикгайлу, со Скирикгайломъ і Скиригайломъ, Скиргайлу князь, брат польского короля Владислава 37, 39, 40, 54 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 37, 44, 58, 83, 89, 103; М. Бельский, «Кроніка», стор. 140; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 44, 56; Й. Вольф, «Senatorowie», стор. 18, 21; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 60; Ф. Леонтович, «Очерки», стор. 452, 453; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 183; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 52

Скора Аковъ, арокс ъвока 7

Скотниции Пашко пан 79

***Смѣдиньский**: Григоревъ Борзиловича Смѣдиньского 18

Соковичъ Кость 16

СолнАчковичъ Ожегъ пан 20

***Сомовитъ**: ис... Сомовитомъ брат Казимира Мазовского 14 — М. Бельский, «Кроніка», стор. 128

Соробич Павелъ 15

Сорочичъ 20 див. Болестрашицкий

Софонии Алтыкулачевич боярин 15

Спичникъ Миколай панъ, воІєвода снАтинский 71 — А. Крымский, «Укр. грамм.» стор. 489

Спытокъ панъ, воІєвода краковски 64 — М. Карамзин, «История», т. V, стор. 169; М. Молчановский, «Очерк», стор. 236; КС, 1884, т. X, стор. 415; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 80, 81; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zgódla», стор. 20, 146; Й. Первольф, «Славяне», стор. 63

Ставишин Вербота пан, брат Лвсоти 17
Станевич Митко брат Станевича Радунця 10

Станевич Радунець 10

Станиславъ, Станиславова (прикм.) пан,
молдавський боярин 55, 65, 66

Стародуб(с)ки Александръ Патрикѣви(ч)
князь 81 див. Патрикѣви(ч)

Степанъ Жибуничъ холоп пані Миткової 84

Степанъ Зазьба 54

*Степанъ: с Степано(м) Кали(т) брат Гриця 43

Степанъ Мелехови(ч) дяк 22

Стефанъ, по Стефана, съ Стефаномъ воево-
да земли молдавскоѣ 65. 66 —
М. Бельський, «Кгопика», стор. 80;
«Ист. Молд.», 1965, стор. 89; О. Чо-
ловський, «Sprawy», стор. 5, 7, 13,
16; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор.
пов.», стор. 145; А. Прохаска, «Со-
дех», стор. МХХVII; С. Палаузов,
«Рум. госп.», стор. 64; В. Сенкевич,
«О влиянии», стор. 10

Стефанъ Переломило піп 72

*Стецько: Стецькова жупан Молдавської
землі 55

Стецко Бдешички 27

Стиборъ пан 20 див. Цтиборъ

Столпувський Нвъступъ пан брат
Фанислава 20

Стоднський Навоуи пан 20

Стравичъ Иванъ, Стравича пан 55, 66

Соульський Ошашко 20

Судивои пан, свідок польського короля Ка-
зима, староста кракувський 12, 28

Судомирски Хрещенъ пан 79

СурьАтъ 54

Сѣноцький панъ, судья 12

*Тактамышъ: Тактамышево (прикм.) хан
Золотої Орди 58 — «Соф. врем.»,
стор. 367, 368, і далі; Д. Іловайський,
«Ист. Росс.», стор. 5, 29; І. Стебель-
ський, «Dwa w. swiatła», стор. 185

Танча Вахно панъ 21

*Тарнавський: опроче Тарнавського
пан 38

Тарновський Ашко панъ 64

Тарнувський Іанъ дѣдичъ, панъ, староста
рускии 51

Темиръ Аксакъ, до Аксакъ ТемирА слуга,
посол Тактамыша 58 див. Аксакъ

ТепАкови(ч) Іаковъ попъ 27 — І. Линни-
ченко, ЖМНП., стор. 135

Теребовельский Луникъ соцкий 36

Терешко брат Охрѣма 54

Терпъ Макса(к) 43

Тивунъ? Богданъ землянин 16, войт пере-
мышльський 20

ТикнА Давидъ слуга Тактамыша 58

Тимошъ Олександрович боярин 15

Тихно Великопольский бортник 22

Трубецкий Семе(н) Асманови(ч) 41

*Тула: Тулу Очжю (знах. відм.) слуга
Тактамыша 58

Тумкель, Тумкель, Тункель, Тумкеля,
Тумкелю, Тункелю дворянин 9, 10, 11;
а) Григорій Патрикеевич; б) молодой
Патрикѣвичъ син Григорія 11

Турдучакъ слуга Тактамыша 58

*Тутени: ТутениА (знах. відм.) брат
Монтска з Литовської землі 2 —
«Болеслав», стор. 214

Тѣрскіи Михаилъ князь 23 — «Соф.
врем.», стор. 421

Тяпуковичъ Миско пан 29

*Унегневичий: Унегневичкого (род.
відм.) тивун 84

Оугринъ Михалъ Ваповецкии пан 53

*Оуладъ: Оуладова пан 55

ОульАниА Огльгкирдовая кнѣгинА 26 —
«Акты ЗР», т. I, стор. 5, «Примеча-
ния»; М. Карамзін, «История», т. IV,
стор. 207, 268, т. V, прим. 71; «Собр.
др. гр.», стор. LXI; М. Стрийков-
ський, «Кгопика», стор. 14, 381;
«Описание Киев. Лавры», стор. 90;
П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66;
М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.»,
стор. 55; І. Стебельський, «Przydatek»,
стор. 84

Оусови(ч) Матфѣй 54

Фалелей Лисинскій 72

Фанасин влдка перемышльскии 53

Фаниславъ брат Нвъступа Столбув-
ского 20

Фебрунъ панъ, воієвода перемышльскии
51, 53

*Федко: съ Федкомъ син Лукъяна Шуби 85

Федор Борисович 15

Федоровичъ Иванъ представник князя
Дмитрія Ивановича 23

Федорови(ч) Рома(н) князь 46

*Федоровичъ: Федоровича Ивана пан 49
Федоровъ Кривецъ 32

Федоръ Весна 54

Федоръ Данильевичъ (Данильевич(ч)), Федору Данильевичу (Даньлеевичу, Данилевичу) *князь, луцкий намісник* 32, 33, 34, 46, 67 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; О. Пшездзецький, «Zusie», стор. 62, 77; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zgodła», стор. 145

Федоръ Люботови(ч) *сіверський князь* 59 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 60; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250

Федоръ Осташкови(ч) Рикайло 54

Федоръ Романовичъ *князь* 37

Федоръ Іевлашкови(ч) 43

Федоръ Миркли *князь* 54

Федот великий *князь, брат Семена і Лазара* 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Федуть Микулинський *попъ* 27

Фетина *мати Яика* 85

Фецеви(ч) *пан* 51

***Филарет**: Бори(с)глебского Филарета *архімандрит* 68

Филаретъ Полатникъ *писар* 72

Федоръ (Княжа?) *князь, воевода луцкий* 45, 49

***Феодосій**: Феодосіеве *архімандрит* 72

***Феодосія**: Феодосію 72

Халастра Добеславъ *пан* 29

Хватковичъ 32

Хвороща *брат Ивана* 43

***Хлиплъ**: оу Шюлжичювъ оу Хлипла и... Захаръ 20

Ходко (Ходько) Лоієви(ч), Ходковъ Лоієвича *пан, боярин, брат Стецька* 20, 22, 29, 36, 60

Ходко Михайло 21

Ходко Чемереви(ч) *пан, слуга короля польского Владислава* 79

Ходоричъ Шюлоръ Кнофель 21

Ходоро Шидловоский 80

***Ходоръ**: Ходорови *брат Губки* 27

Ходоръ Чеолчи(ч) 22

Ходько (Ходко) Быбельский *пан* 20, 51, 53, 60; *землянин* 16, 27; *слуга польского короля Казимира*: Ходкови Быбелскому 17

Ходько Ягольниковычъ 20

***Холмский**: Данила Холмского 25

Холмський Юрія *князь, син Данила Холмського, батько князя Семена* 25 — А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 38; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 94;

П. Иванов, ЗНТШ, стор. 119, «Истор. судьбы», стор. 222; Д. Зубрицкий, «История», стор. 249, «Крит.-истор. пов.», стор. 231; «Акты ВК», т. XXIII, 1892, стор. 144; Д. Гловайский, «Ист. Росс.», стор. 79—82; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 174; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 170, 171, «Черты из ист.»; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42, 43, 50—61, «К вопросу...»; Ф. Леонтович, «Очерк», гл. VII; Я. Ржежабек, «Jiri II», стор. 89, 90; А. Пор, «Századok»; А. Прохаска, «Kwart. hist.»; А. Нарушевич, «Historya», стор. 150; О. Бальцер, «Genealogia», стор. 1453; М. Любавський, «Обл. дел.», стор. 39; Є. Голубинский, «История», стор. 896; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 871

Хома Билорминъ 43

Хомяковичъ Борисъ *пан* 71

Хонька Васковад, Хонька Хоньци *пані, дружина Дадьковича* 27

Хо(ч)жа Мединъ 58

Хроль Варваринський *пан* 71

Хрщень Судомирский *пан* 79

Хрщнь Козегловський *пан* 40

Цепаревичъ Нестюръ 27

Цтиборъ *воевода перемышльский* 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 133, 150

Чемереви(ч) Ходко *пан, слуга короля польского Владислава* 79

Чеолчи(ч) Ходоръ 22

Черневи(ч) Игнатко *брат Самоила* 27, 51

Четвертенский Алек(с)андро *князь* 46

Чижевичъ Нацко 11.

Чюрило Бродовський 32

Швитригай, на Швитригайла *князь* 82
див. Свидригайло

Шепъчичъ Васко *пан* 53

Шидловоский Ходоро 78

Шмоило Якубовичъ *гродненський єврей* 49

Шофъ *панъ, маршалко* 28 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шуба Лукъянъ *чоловік Василиси* 85

***Шюлжичъ**: оу Шюлжичювъ оу Хлипла и... Захаръ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шюлоръ Ходоричъ Кнофель 21

Шандръ *пан, молдавський боярин* 65

Щепанъ Волошинъ *Риботійський землянин*

16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

*Юга Жюркевич: Юги Жюркевича *жупан у Молдавський землі* 55

Юрія Холмський князь 25 *див. Холмський*

*Юрій: с Юрієм брат Михайла Волошына 70

Юркеліс Лейтис 11

Юрко Кропышеви(ч) *nip* 22

Юрко Мошнич *бортник* 22

Юрье Володимирович, Юрья Володимирович(а) князь, *посол Олбѣрда та Кестутис* 23

Юрьи князь, брат Ивана Городецького 54

Юрьи, Юрью князь 15, 78

Юрьи чашник 15

Юрьи окольничий 15

Юрьи Амикус(?) брат Петка Возбуновича 10

Юрий Голова? 37

Юрий Звинкеневи(ч) 43

Юрий Кожшно (Кожюшно) Иванови(ч) князь 47, 54

Юрий Свѣтѣслави(ч) великий смоленский князь 37 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 77; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Любавский, «Очерк», стор. 31; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66

Юрий Наримонтович, Наримонтовичю князь 14 *див. Наримонтовичъ*

Юрий Глѣбович Белзский князь 21

Юрий Корѣтови(ч) князь, брат Олѣзанѣдра Корѣтови(ч)а 24 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалві, «Die Rumänen», стор. 132

Юрий Болкович, Юрью Болковичю 13

Юско соцький 21

*Юшко: въ Юшка Китовича 9

Юшко Якович, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10

Якович Юшко, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10

Якубович Римко, Римка Якубовича 11

Якубович Шмоило *гродненський єврей* 49

Янели Дашкович 11

*Янкель: въ Янкеля 9

*Януш: Януша Костевича *намісник радунський* 9

*Яцко: с Яцкомъ син Фетини 85

*Яцкович: Яцковичи Миколай а Пашко 11

Яголниковыч Ходько 20

Яковъ Тепакови(ч) *nip* 27

Янчинський Олешко пан 36

Янъ Тарнувський дѣдич панъ, староста руский 51

Яросла(в) Ізаславови(ч) Поло(ц)ки(и) князь 68

Ярославич, Ярославичъ (Ярославски) Андре' князь, *свідок Льва Даниловича* 4, 5 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158

*Яшко: Яшкови Испрувському пан 53

Яшко Колочко пан, *маршалок короля* 17

Яшко Крукиницкий писар 16, 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150

Адвига (Ядвига), Адвизъ, Ядвизъ (*дав. відм.*) польська королева 43, 44, 47, 48, 59, 62, 66 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 47, 72; М. Бельский, «Кроніка», стор. 77; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139, 140; «Дополнения», стор. 130—132, 289; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258, 261; М. Любавский, «Очерк», стор. 46; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Żródła», стор. 151; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177

Яковъ Язарыч(ь) брат Д[а]в[ы]да 43

Яковъ Родунич писар 32

Яковъ Скора, Яковъ Арокс 7

Асманови(ч) Семе(и) Трубецькии 43

Ахн(о) Янисимъковъ 32

Ацко Ланевичъ 32

Аць володар села Иментвино 40

Ашко Мазовшанин пан 80

Ашко Ялешинський пан 64 — Й. Вольф, «Senatorowie», стор. 72

Ашко Тарновски пан 64

ПОКАЖЧИК ТОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Анципорово село 40

Арвистова Лобунова Пади село? *під Ковном по р. Невяжі* 40

Арестовское село 15

Баевський Коль 12 *див. Кольбаїєвський*

***Бакшина** гора: кь Бакшиной горе, оть Бакшыны горы *коло с. Жуковця* 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 207; I. Новицкий, «Указатель», стор. 14

***Белая** гора: до Белое горы, подь Белую гору 6

***Белзская** земля: землю... Белзскую 14 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 41; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 27; ЗНТШ, 1896, т. XII, стор. 2; 1898, т. XXI, стор. 1, т. XXIII—XXIV, стор. 11, 21, 81, 83, 93, 95, 97, 98, 105, 113, 126, 127; т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXVII, стор. 13; т. XXXI—XXXII, стор. 29; 1906, т. LXXII, стор. 238; т. LXXIII, стор. 158, 159; 1909, т. XCI, стор. 83; 1910, т. XCV, стор. 183, т. XCVI, стор. 106; КС, 1882, V, стор. 261; 1884, X, стор. 390; 1896, I, стор. 18; 1898, III, стор. 403, V, стор. 207; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 12; ч. I, т. VI, 1883, стор. 106, 657, 715; ч. III, т. IV, 1914, стор. 33; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 534; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 159, 223; «Акты ВК», т. XXIII, 1896, стор. 94; «Киевлянин», кн. I, стор. 85; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 31, 36, 81, 83, 85—87, 94, 95; М. Барсов, «Материалы», стор. 5; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 185; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Мемуары», 1890, стор. 66, 143; «Указатель», стор. 22; М. Молчановський, «Очерк», стор. 81, 83, 85—87, 94, 95, 190; «Лит. Величка», т. I, 1848, стор. 82; I. Ша-

раневич, «История», стор. 80; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 249; М. Любавский, «Очерк», стор. 30;

Я. Ржежабек, «Jirí II», стор. 27, 31—34; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 88; Я. Михаловський, «Księga», стор. 803; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171

***Белчица**: на рецы Белчицы, за Белчыцою 68 — «Указатель», стор. 23

***Березинская** земля: землю на имѣ Березинска 78 — А. Прохаска, «Codex», стор. CCXXX

***Берестие**: через Берестие, в Бересты (Берестю) місто на р. Буг 8, 82, 83 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20; М. Бельский, «Kronika», стор. 186, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44, 64, 84, 91, «Волянь», стор. 70 та ін.; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 267; Г. Павлуцкий, «Древн. Укр.», 1907, стор. 17; М. Барсов, «Материалы», стор. 12, 103; «Густ. літ.», стор. 264, 284, 285, 297; «Супр. літ.», стор. 139, 140; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 91, 197; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавский, «Очерк», стор. 21; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 41, 42, 46—50, 58, 91, 96, 97, 104, 109, 113—115, 123, 199, 201; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 105, 253; «Іпат. літ.», стор. 101, 102, 172, 176, 178, 181, 220, 223, 321, 482, 490, 501, 517, 586, 610, 673; «Kwartalnik», стор. 513; Б. Ваповський, «Dzieje», т. I, стор. 90, 92, 189, 199, 333, т. II, стор. 29, 192, 206; Я. Михаловський, «Księga», стор. 422, 640, 643, 684, 704; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 181; М. Ясинський, «Уст. н земск. гр.», стор. 59; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 122

- ***Берестинская** земля: землю... Берестинскую (знах. відм.) 14 див. Берестие
- ***Береги** Бѣлые: до (отъ) Бѣлыхъ береговъ село 5
- Бирштань** населений пункт 40
- ***Бискупово** село: отъ Бискупова села, къ Бискупову селу 75 — «Arch. Sang.», т. III, стор. 430; А. Яблоновский, «Żródła», т. VIII, стор. 23, 69, 119; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 373; ч. I, т. VI, 1883, стор. 431—432, 441; ч. VII, т. I, 1886, прил., стор. 108
- ***Бичище**: до (отъ) Бичища 5
- Бобровое** стависче мікротопонім 6
- ***Бобровыи** гоны: Бобровыми гоны мікротопонім? 6
- Бобруеськ** місто 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 243, 248; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93
- Болванца** Верхъ селище під Смотричем 57 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 32
- ***Болестрашичи**: изъ Болестрашичъ, Болестрашицкий (прикм.) місто під Перемишлем 16, 20 — КС, 1902, XI, ч. II, стор. 102
- ***Борсцовское** дворянство: зъ дворянствомъ Борсцовскимъ 6
- ***Бохурь**: ѿ(т) Бохура, оу Бохури 28
- ***Браиловъ**: до Браилова місто на Поділі 52 — КС, 1882, I, стор. 137; 1890, V, стор. 363; 1894, III, стор. 525; ЗНТШ, 1898, т. XXV, стор. 20; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 31; т. VI, 1855, стор. 160; «Записки Од. общ.», т. XXV, стор. 341; т. XXVI, стор. 144
- ***Бреховича** Дубіе: ѿ(т) Бреховича Дубіа, по Бреховича Дубіе 12
- ***Бродница**: Бродничево місто 6
- Бродов** (Бродово) село 32, 67 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29; «Літ. Величка», т. I, стор. 11; О. Пшездзекский, «Życie», стор. 77
- ***Бродокъ** Песчанька: отъ Песчаньки Бродку 6
- Бродъ** Пъсчаний, ѿ(т) Пъсчана Броду 19
- Бродъ** Полисьй річка 1
- Бугъ**: ѿбаполь Бугу річка 25 — О. Пшездзекский, «Życie», стор. 93; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; «Указатель», стор. 18, 63; «Густ. літ.», стор. 333; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 653, 701; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 486; М. Барсов, «Очерки», стор. 19; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 104; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», т. III, стор. 210—214, 219; «Основа», V, «Географ. обзор»; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; КС, 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 90; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 11; С. Розвадовский, «Studia», стор. 241—243; Я. Михаловский, «Księga», стор. 411, 421, 434
- Будорожъ** село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 124, 226
- ***Буковина**: буковину, буковины гора, ліс, край 55 — КС, 1899, V, стор. 85; 1901, V, ч. I, стор. 214—219, 222, 223, 225; 1902, VII—VIII, ч. II, стор. 35; 1903, IV, ч. II, стор. 43, XII, ч. I, стор. 530; 1905, V, ч. I, стор. 206; ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 63, 110; «Літ. Самовидця», стор. 162, 163; Г. Ступницький, «Geograf. -st. opis»; «Указатель», стор. 19
- Букуровци** село 55
- ***Бусча**: Бусчу (знах. відм.) село на р. Сви́денка, біля Острога 6 — «Описание», стор. 10
- Быбел** (Быбло) село під Перемишлем 17 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 22
- ***Быстрица** Малая: на Малой Быстриці річка 29
- ***Бышковичи**: оу Бышковичихъ, оу Бышковьскуи граници село 53
- ***Бѣлошевы** сѣножати: ѿ(т) Бѣлошевы сѣножати 12
- ***Бѣлые** береги: до(отъ) Бѣлыхъ береговъ село 5
- ***Ваць**: по Ваку, до Ваки, на Ваце річка 40
- ***Залаская** земля: Валаскоѣ земли (род. відм.), оу земли Валаскои, со землею Валаскою 83
- ***Велено**: у Велень місто 50 — «Арх. сб.», стор. 109; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 292, 296 див. Вилно
- ***Великая** Морахва: оу Морахвоу Великоуи річка 31
- ***Великая** Рѣка: подо Великое Рѣки 11
- Великий** Мезочъ село 6
- ***Великий** Новъгородъ: Великого Новогорода місто 48 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84—96, 95—98, 130—132, 135, 291, 312, 351

*Велунская земля: Велунської землі, Велунської землі 28, 29 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 47, 107; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; Я. Михаловский, «Księga», стор. 816

*Велья: Вельї (род. відм.), на (по) Вельї, за Велью річка, пр. Горині 40 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 23; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 22; М. Барсов, «Материалы», стор. 27, «Очерки», стор. 105; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. II, 1894, стор. 441; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 92

Веприя погост 15

Верхъ Болванца селище під Смотричем 57

*Викгаилова земля: Викгаиловы землі 75

*Вилно: оу(у)Вилни місто 37, 49 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 51, 67, 69, 70, 77, 87, 98, 101, 102, 110, 116, 121, 127, 143, 144, 146, 148, 150—152, 157, 163, 164, 170, 179, 187, 189, 190, 193, 195—198, 200, 201, 219, 227, 229, 234, 240, 242, 248, 249, 260, 268, 269, 274, 278, 307, 314, 325, 334, 335, 342, 343, 360, 367, 370, 371; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 145, 146, 234, 240; «Літ. Вельчка», т. I, стор. 18, 82, 221, 225, 269, 338, 350, 351, 366, т. II, стор. 78, 112, 508; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 140; ч. I, т. VI, 1883, стор. 32; ч. III, т. I, 1863, стор. 317; ч. VII, т. I, 1886, стор. 10, 11; «Літ. Самовидия», стор. 40; «Собр. др. гр.»; Я. Кулеша, «Wiaga»; Д. Гловайский «Ист. Росс.», стор. 14, 31; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 13, 369, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 125; А. Прохаска, «Codex», стор. СХСІХ; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 65, 67; «Соф. врем.», стор. 327; Е. Карский, «О языке», стор. 22, 28; Я. Михаловский, «Księga», стор. 799; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 59

Виники село 40

*Виръховина: до виръховины місцевість в Карпатах 5

*Вислица: оу Вислицы місто 59 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 266; «Указатель», стор. 33; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 83; М. Бельский, «Kronika», стор. 68, 91, 147; Т. Bara, «Historya», стор. 136

*Витебскъ: въ Витебску, на Витебскомъ рубежи місто у Литві 63, 76 — КС, 1882, III, стор. 473; 1882, VII, стор. 26; 1883, IX, стор. 287, 288, 290; 1898, II, стор. 257; 1898, III, стор. 406, 407; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 47, 51, 66, 100, 150, 167, 171, 180, 202, 343, 351—353, 356, 370; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 117, 133, 208—210, 220, 221; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. I, стор. 378, 482; В. Татищев, «История», т. I, стор. 232, т. III, стор. 81

Вишенки село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 38—40; ч. III, т. IV, 1914, стор. 151

Вишна (Судова) місто між Львовом і Перемислем 60 — ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 8; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 11, 88, 95, 96, 99, 100, 104, 105, 127, т. XXVII, стор. 7; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 183, т. XCVI, стор. 51; 1910, т. XCV, стор. 5, 6, 183, т. XCVI, стор. 105, 163; КС, 1890, VI, стор. 494; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8

Вкеліни село 9

Владимировъци село 55

*Вожики: Вожиць (род. множ.) місто? 79
Возерица: оу Возерищехъ на оуханехъ со флексевицины село під Витебскомъ 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5

Воикгува населений пункт 40

Воладиславъ потокъ I

*Волковичи: Волкови(ч) село 64 — «Архив ЮЗР», ч. IV, т. I, 1867, стор. 290, 323; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 153; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 68

Володимерський Турейск: оу Турейску в Володимерскомъ місто на Волині 57

*Володимиръ: къ Володимирю, в Володимирь, в володимерскомъ (прикм.) місто 6, 19, 57 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 45, 363, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 62; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 54; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; «Памятники», т. I—II, стор. 143, 146—148, 150, 151, 157, 161, 166; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1896, т. XI, стор. 77; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29,

т. XXVII, стор. 19; 1900, т. XXXIII, стор. 37; 1906, т. LXXIV, стор. 168; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 236; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Указатель», стор. 39—42; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 9; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 148, 343; т. III, 1848, стор. 66; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 262; КС, 1882, II, стор. 384; 1884, X, стор. 182, 375, 403; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 837, 838, VIII, стор. 766; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1893, II, стор. 333, VII, стор. 68; 1894, XI, стор. 306; 1897, II, стор. 319, 320; 1902, XI, ч. I, стор. 295; 1904, III, ч. I, стор. 418; 1905, VII—VIII, ч. I, стор. 167; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 3; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 294, 363; П. Батюшков, «Волынь», стор. 69, 70; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Histo-gya», стор. 129; «Иш. матер.», стор. 19; П. Іванов, ЗНТШ, стор. 123

***Володимирська земля:** землю... Володимирську 14, 57 *див. Володимирь*

Волость Галицкая 29; Ланьцуская 38; Мерецкая 40; Перемышльская 2, 38; Рашиовская 38; Смотрицкая 55; Теробовльская 60; Ярославльская 28, 38

***Волошская земля:** Земля Волошской (Волошской) 62

***Волынь:** на Волыню 6

***Вольшина:** поперець Вольшини річка? 12

Ворхович село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

***Врата Желѣзные:** от[ъ] Желѣзных[ъ] вратъ 52

***Высокая гора:** до Высокои горы 5

***Высочо:** Высочо (род. відм.) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2

***Върежа:** на другой стороне рѣки Върежи 9

***Вязма:** въ Вязмѣ місто, замок 63 — «Літ. Самовидця», стор. 38, 41; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 66, 100, 125, 154, 240, 245, 266, 267, 284, 285, 289, 296, 307, 311, 312, 315, 319, 323, 330, 332, 333, 342, 349; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 634

***Вязовець:** вязовецький (прикм.) 50 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 246, т. IV, стор. 434; «Arch.

Sang.», т. III, стор. 455; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 25

***Гаика Деречина:** по Деречину Гаику (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12

***Галицкая волость:** в Галицкой волости 29 *див. Галичъ*

Галичъ, в Галичѣ, подъ Галичемъ місто на р. Дністер 4, 41, 64 — «Собр. др. гр.», стор. LX; М. Тихомиров, «Гал. митр.»; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20; М. Бельский, «Kronika», стор. 62; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 77; А. Петрушевич, «Наука сб.», стор. 24—49; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; «Указатель», стор. 64—69; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 9; «Иностр. карты», стор. 9; М. Барсов, «Материалы», стор. 49; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 248; «Акты ВК», т. XIV, 1887, стор. 430; «Літ. Самовидця», стор. 19; «Літ. Величка», т. I, стор. 143, т. II, стор. 7, 606; КС, 1882, I, стор. 6; 1883, IV, стор. 877; 1884, X, стор. 410, 416; 1885, II, стор. 296; 1890, VI, ч. I, стор. 87; 1891, VI, ч. I, стор. 343; 1896, I, стор. 26; ЗНТШ, 1895, т. V, стор. 52, т. VII, стор. 25; 1896, т. XII, стор. 2; 1897, т. XVIII, стор. 36, т. XX, стор. 6, 10, 15—18, 31; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 41; т. XXIII, стор. 8, 10, 11, 14, 19, 37, 58, 91, 95, 99, 100, 109, 128; 1899, т. XXVIII, стор. 4, т. XXXI—XXXII, стор. 11—42, 54; 1909, т. XCI, стор. 49, 159, 160, 212; 1910, т. XCIV, стор. 51; т. XCV, стор. 61, 183; т. XCVI, стор. 107; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 23; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 8, 125; т. VI, 1870, стор. 241; Я. Михаловский, «Księga», стор. 91, 666, 668, 804; «Гал. истор. сб.», стор. 51; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 10, 60, 65, 94, 111

Глажевь: на Глажевь, отъ Глажева село під Ровно 5

***Глименцо:** Глименца (род. відм.) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206, ч. I, т. VI, 1883, стор. 2; «Указатель», стор. 152

Глинишки, на тыи Глинишки *мікротопонім* 9

Гнидковича Лукно село? 55
Гнѣвновчи село 27 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 365
Годль поле? 28
Головчин село 15 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 35; Батюшков, «Подолія», стор. 103, 164, 210, 237; КС, 1882, III, стор. 473; 1898, V, стор. 218; «Літ. Самовидця», стор. 204; «Киев и его предмѣстия», стор. 75
***Гоны** Бобровьи: Бобровыми гоны *мікротопонім?* 6
***Гора** Бакшина: къ Бакшиной горе, отъ Бакшыны горы *коло с. Жуковця* 6
***Гора** Белая: до Белое горы, подъ Белую гору 6
***Гора** Высокая: до Высокой горы 5
Городна річка 81
***Городница:** до Городницы, надъ Городницею *річка* 49 — П. Маштаков, «Список», стор. 101
Городница приселок Свищова 67 — «Arch. sang.», т. I, стор. 156; КС, 1900, IV, ч. II, стор. 59; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; ЗНТШ, 1910, т. CX, стор. 199, 200, т. XCVII, стор. 15
***Городно:** (Гродно) городенськіе (*прикм.*) 49
***Городокъ:** въ Городку *місто на Дністрі* 63 — КС, 1884, X, стор. 416; 1888, I, стор. 82, 89; 1890, XI, стор. 338; 1897, XI, стор. 46; 1898, IV, стор. 13—17; 1899, I, стор. 102, 104; 1900, V, ч. II, стор. 89; 1905, VI, ч. I, стор. 448, 458; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 7; О. Баранович, «Залюднення», стор. 52; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 66, 100, 133; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 128; «Акты ЮЗ», т. XI, стор. 719; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 169, 513; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. III, стор. 405; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 19; 1895, т. V, стор. 52; 1897, т. XX, стор. 7; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 5, 37, т. XXIII, стор. 86, 87, 93, 114, 115, 117, 121, т. XXVI, стор. 28, 56; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1909, т. XCI, стор. 41; 1910, т. XCVI, стор. 106, 145, 163; Т. Стецкий, «Z bogu», стор. 75—78; М. Барсов, «Материалы», стор. 25; А. Прохаска, «Codex», стор. MXLII—MXLIV; Б. Ваповський, «Dzieje», т. II, стор. 213

Городъ Новый на Вельи 40
Городъ Мерецкий: ω(т) Мерецкого города 40
Гостинець: Кольбаѣвський 14, Колковський, Луцкий, Олышский, Перереский, Полеский 6
Гошовъ: Гошова село 70 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 410; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 405, 419
***Граница** Рѹшовская: границы Рѹшовской 5
***Грань** Лисчиньская: грани Лисчиньское *під Луцьком, мікротопонім* 6
***Грицева** могила: Грицевы могила (*род. відм.*) *у роцище недалеко від Луцька* 6
Груздовица село 40
Гумена село 40
Дамниця потік 17
Данилов дворъ мікротопонім 15
Дань Логозска майно Воишвилта 40
Два Ставки присілок Свищова? 67 *див. Ставки*
***Двина:** до Двины *річка* 68 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64
Дворище: Борсчовское 6, Жаворонковича 80, Заньво Матѣичича 12, Микитино 12, Фалельѣвичъ 51, Фецеви(ч) 51
Дворъ Данилов *мікротопонім* 15
***Деречина** Гаика: по Деречину Гаику (Деречину Гайку) *мікротопонім?* 12
***Дерманъ:** ку Дерманю село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 38; ч. I, т. III, 1864, стор. 21; О. Баранович, «Залюднення», стор. 241; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 35, 74, 127; КС, 1886, VI, стор. 239; 1899, IV, стор. 62; 1900, XII, ч. II, стор. 201, 202; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. IV, стор. 459; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 83; С. Голубев, «П. Могила», стор. 203;
***Дѣстро:** на... Дѣстрѣ, очевидно, Днѣстрѣ 12
Джуровъ село під Коломиєю 64 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 10
***Дистри:** отъ Дистра *чи не Дністра* 1 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 197
***Днѣстръ:** на Днѣстрѣ, за Днѣстромъ *річка* 12 — А. Чертков, «О числе», стор. 188; А. Щекатов, «Словарь», ч. II, стор. 226—228; «Літ. Величка», т. I, стор. 155, т. II, стор. 549; «Зап. Од. общ.», т. VI, стор. 178, 337; П. Маштаков, «Список», стор. 1; А. Чуж-

бинський, «Очерки», стор. 121, 122; КС, 1883, IX—X, стор. 23, 59; 1886, I, стор. 24, 25; В. Татишев, «История», т. I, стор. 104, т. III, стор. 37; М. Тихомиров, СРГ, стор. 216; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 19; «Літ. Самовидия», стор. 13; С. Розвадовський, «Studia», стор. 144—245; Я. Михаловський, «Księga», стор. 389, 543

Добаневич село під Перемишлем 2

*Добрынская земля: съ... землями... Добрыньскою 14 — М. Стрийковский, «Kronika» стор. 376.

*Добранская земля: Добранскими земль 17

*Довквидович межа: отъ Довквидович межи, до Довквидович жо! межи 9, 10

*Довнарович межа: отъ (до) Довнарович межи 9, 10

*Долина Моисѣева: на Моисѣевъ долинь 12
Долъшнии конецъ мікротопонім 12
Дола РЫлова маеток? Вошвила 40

*Донь: на оустыи Дону річка 58 — Т. Вага, «Historya», стор. 130

Дорога: Жуковецкая, Лисчынская, Чортарьская 6, Львовская 19

*Дорогобужь: въ Дорогобужь місто 63 — КС, 1882, VII, стор. 27; 1890, V, стор. 348; 1891, V, ч. I, стор. 266, 267; 1897, II, стор. 319; 1900, V, ч. II, стор. 123, 125; ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 31; 1899, т. XXVIII, стор. 2, 4, 19; О. Баранович, «Залюднення», стор. 544; Т. Стецкий, «Z bogu», стор. 19; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 7; «Літ. Величка», т. I, стор. 187; В. Модзалевський, «Гути», стор. 29; «Киев и его предместия», стор. 53; «Киевлянин», кн. I, стор. 820; О. Русов, «Описание», стор. 29, 33; М. Тихомиров, СРГ, стор. 221; «Книга б. ч.», стор. 55; В. Татишев, «История», т. II, стор. 118; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 391; «Акты ЗР», т. I, стор. 47, 66, 100, 242, 245, 267, 285, 288, 296, 307, 309—312, 323, 333, 338, 361

Дорогичинь місто на р. Буг 8 — М. Бельский, «Kronika», стор. 164; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 343; «Указатель», стор. 100; «Густ. літ.», стор. 285, 297; М. Барсов, «Материалы», стор. 66;

«Іпат. літ.», стор. 223, 524, 531, 548, 549, 561, 575, 599; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 199, 201; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 207; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 164; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; М. Любавский, «Очерк», стор. 21; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 189; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 11; ЖМНП, 1893, III, стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 195; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 98, 157—163; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566, 567; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 39; «Kwartalnik», 1898, стор. 513; М. Бельский, «Kronika», стор. 266; П. Иванов, ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 124

*Дриса: до Дрисы місто 74

*Дубисча: зъ Дубисчъ село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 201, 210; ч. I, т. VI, 1883, стор. 291; ч. VI, т. I, 1876, стор. 166, 168; ч. III, т. IV, 1914, стор. 55; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 408. т. IV, стор. 33, 127, 178, 315, 316, 415, 416, 459; «Указатель», стор. 102; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 95; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; П. Батюшков, «Волынь», стор. 63; Т. Стецкий «Z bogu», стор. 93; А. Яблоновский, «Żródła», т. VI, стор. 106

*Дубно: до... Доубна, подъ Дубно місто 1,6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, стор. 516; III, 1864, стор. 792; ч. III, т. I, 1863, стор. 145; ч. I, т. VI, 1883, стор. 90, 93, 701; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 129, 295, 357; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 57, 410; «Літ. Величка», т. I, стор. 438, т. II, стор. 371; П. Батюшков, «Подолія», стор. 207; «Акты ВК», т. XXVIII, 1901, стор. 216, 310; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 69, 288, 350, 351; ЗНТШ, 1896, т. XXIV, стор. 200; 1897, т. XIX, стор. 45, т. XX, стор. 34; 1898, т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 9; 1909, т. XCI, стор. 54; 1910, т. XCV, стор. 238, т. XCVI, стор. 118, 119; «Акты ЮЗР», т. V, 1867, стор. 82, 83; т. XI, 1877, стор. 49, 76, 642; КС, 1882, VI, стор. 494, X,

- стор. 168; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 474; 1891, V, ч. I, стор. 267; 1894, I, стор. 120, II, стор. 203; 1899, IV, стор. 38, V, стор. 117; 1900, IX, ч. II, стор. 87, XII, ч. II, стор. 192; 1902, XI, ч. I, стор. 292, 295; 1903, IV, ч. II, стор. 9; «Инш. матер.»
- *Дубіє Бреховича: *ω(т) Бреховича Дубіа, по Бреховича Дубіє 12*
- Дунино село? 12
- *ДҀхбъ ПерҀуновъ: до ПерҀунова ДҀхба мікротопонім 5
- *ДҀхновичі: *ωт(т) ДҀхнович село 5—AGZ, т. VIII, 1880, № 8; т. XIII, 1888, № 2864, 2880, 2882, 3751, 3900, 4201, 4754, 5622*
- Дѣаков село 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 201; А. Яблоновський, «Žródła», т. VIII, стор. 48, 134; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77
- Ейшишково, въ Ейшишкахъ село 9, 11 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 174, 199
- *Іємелино: съ Іємелина село? 22
- Ёоуфимково, по (ωт) Ёоуфимкова села 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145
- *Жаворонковичъ дворище: дворища того Жаворонковича, дворище ЖАворонковича 80
- Жасковичъ село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. II, 1894, стор. 142; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 159; ч. III, т. IV, 1914, стор. 66
- *Желѣзные врата: *ωт[ъ] Желѣзных[ъ] вратъ 52*
- *Жолобово: Жолобовомъ село під Луцьком 6 — «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 201, 206, 460—466; «Літ. Величка», т. III, стор. 306; КС, 1883, VI, стор. 283
- *Жуковецкая дорога: на дорогу Жуковецкую 6
- *Жыдачевъ: Жыдачевъ місто 70 див. Зудечовъ
- Жыдичинъ: до Жыдичина місто на р. Стыр 6 — «Указатель», стор. 108; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 263; В. Модзалевський, «Гути», стор. 11; ЗНТШ, 1906, т. LXXIV, стор. 167; М. Барсов, «Материалы», стор. 74; О. Баранович, «Залюднення», стор. 84; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 12, 264, 370; т. II, 1848, стор. 31; КС, 1882, I, стор. 74, 75; II, стор. 267, V, стор. 222, VII, стор. 27, VIII, стор. 214; 1883, II, V, стор. 282, 303—306; 1890, IV, стор. 52, VI, стор. 495; 1898, I, стор. 18; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 18—20, 40, 100, 101, 139, 141—156, 158, 160, 161, 165, 190, 194, 202, 221, 222, 232, 233, 251, 252, 296—299; ч. I, т. III, 1863, стор. 23, 24; ч. I, т. VI, 1883, стор. 22—26, 32—36, 45—50, 59, 79, 110, 116—118, 128, 143, 153, 186, 189, 200, 201, 207, 212, 216, 244, 254, 270, 273, 285, 314, 444, 453, 455, 496, 502—504, 532—535, 563, 568, 570, 653, 655, 660, 661, 695, 741, 742; ч. II, т. I, 1861, стор. 11, 70, 98, 210, 241, 320, 372, 389, 398, 473; ч. VI, т. I, 1876, стор. 256, 355, 399—408; «Памятники», т. III, стор. 316; «Киевлянин», кн. II, стор. 54
- *Журковъ: на Журковъ село на р. Прут 71 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 68; Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15
- Загвоздиѣ село на р. Бистриці під Галичем 64 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 9, «Боплан», стор. 9; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 28; ЗНТШ, 1909, т. XCI, стор. 57, 58.
- *Замковая улица: зъ улицы Замковое 49
- Заньво Матичича дворище на Перемишльщині 12
- Заячковь погост 15
- Заячины погост 15
- *Звана: *ω(т) Звана, Званоу (знах. відм.) річка 74*
- *Земля: Белзская 14; Березинская 78; Берестинская 14; Валаская 83, Велунская 28, 29; Володимирская 14, 57; Волошская 62; Добрынская 14; Добрянская 17; Краковская 14, 17; Кудавская 14, 17; Литовская 2, 40, 62; Луцкая 14; Лучицкая 14; Подольская 14; Львовская 14; Мазовская 14; Молдавская 55, 65, 66; Опольская 28, 29; Плотская 14; Подольская 24, 31; Польская 17; Поморская 17; Прусская 62; Руская 5, 12, 14, 17, 20, 21, 22, 28, 29, 60, 62, 63, 64; Сетховская 14; Сьерская 59; Сирадская 17; Сиразская 14; Судомирская 14, 17; Угро-Влахійская 52; Холмская 14; Шепинская 83

*Земля Викгайлова: Викгайловы земль 75
 *Зудечовъ: подъ Зудечовомъ місто 64 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 42—44; М. Барсов, «Материалы», стор. 80
 *Зыбцево: въ Зыбцевъ село 63
 Иваново село у Солнчихъ 40
 *Ивановский: ку дому Ивановского микротопо́нім 49
 *Изыбищный перевозъ: ѿто Изыбищного перевоза поперекъ Вольшины 12
 Иментвино село 40
 Инозь село 40
 Исето озеро 56
 *Казимиръ: на городъ Казимиръ 12 — «Акты ЮЗР», т. IV, 1863, стор. 24, 25; «Літ. Величка», т. II, стор. 500, 547, 563; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 56; М. Бельский, «Кроника», стор. 91; Т. Вага, «Historya», стор. 133
 Кали́та, поле, сълищо на имя Калиту 9, 11
 *Каменецкий повѣтъ: оу Каменецкомъ(ъ) повѣтъ 31 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 111; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 58; КС, 1899, X, стор. 113; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 67, 68, 87; А. Прохаска, «Codex», стор. XLIV; Я. Михаловский, «Księga», стор. 803, 814; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 126; М. Мохов, «Молдавия», стор. 128
 *Камень лесъ: до Каменя леса 6 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 54
 *Кашинъ: въ Кашинъ місто 63 — «Книга б. ч.», стор. 59
 *Кгедройтъскъ: Кгедройтъскіи, Кгедройтъскимъ (прикм.) місто? 56
 *Кіевъ: на Кіевъ, Кіевская, Кіевскій (прикм.) місто 2, 4, 63 — «Памятники», т. I—II, стор. 412, 415, 428, 433, 434, 439, 442—445, 447, 448, 475—478, 452, 453, 456, 462, 463, 466, 650; В. Модзалевский, «Гути», стор. 15, 29, 31; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 59, 154, 155, 164, 184—186, 193, 194, 235, 299, 300; «Акты ВК», т. XV, 1888, стор. 243; т. XVI, 1889, стор. 21; т. XIX, 1892, стор. 11; т. XXIII, 1896, стор. 130, 235; «Арх. сб.», т. I, 1865, стор. 2, 3, 265; т. II, 1866, стор. 39, 48, 52, 53, 56, 57, 114; т. IV, 1867, стор. 10, 15, 78; т. V, 1870, стор. 75, 77; т. VI, 1870, стор. 5, т. VII, стор. 39, 87, 99, 219, 258; т. XI, 1890, стор. 19, 115, 116, 125; «Літ. Величка», т. I, стор. 287,

335, 381, 405, 408, 411, 423; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 36, 37, 66, 100, 115—117, 120, 127, 128, 133, 143, 145, 151, 161, 169, 170, 172, 174, 176, 178, 179, 185, 194, 195, 235, 286—288, 331, 334, 345, 369—371; «Акты ЮЗ», стор. 41, 44, 46, 47, 65, 69, 70, 77, 78, 80—83, 89, 93, 97, 131, 136, 147, 155, 182, 220—222, 224, 225, 227, 229, 230, 233, 239, 243, 244, 247, 250—252, 255—257, 263, 273—276, 290, 291, 293, 295, 296, 298, 303, 316, 323, 336, 338, 478, 523, 536, 542, 549, 561, 592, 593, 633, 649, 666; КС, 1889, IV, стор. 3; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1891, X, стор. 13, 14; 1895, VI, стор. 263; 1899, VII, стор. 32, 33; 1900, V, ч. II, стор. 86, VI, ч. I, стор. 391, ч. II, стор. 201, IX, ч. II, стор. 85, XI, ч. II, стор. 76; 1901, VI, ч. I, стор. 451, ч. II, стор. 202, 205, IX, ч. II, стор. 83; 1902, I, ч. II, стор. 70, VII—VIII, ч. I, стор. 77, IX, ч. I, стор. 342, ч. II, стор. 123, 136; 1903, IV, ч. II, стор. 11, 31, 182, X, ч. II, стор. 30, XI, ч. II, стор. 82, 84; 1904, III, ч. II, стор. 117, IV, ч. II, стор. 7, V, ч. II, стор. 69; 1905, VII—VIII, ч. II, стор. 72, 73, X, ч. II, стор. 17; 1906, I, ч. II, стор. 18, V—VI, ч. II, стор. 43; ЗНТШ, 1897, т. XIX, стор. 40, т. XX, стор. 18, 19; 1898, т. XXIII, стор. 7, 17, 21, 22, 24; 1906, т. LXXII, стор. 122, 142, 237, т. LXXIV, стор. 77, 152, 167, 211; 1910, т. XCIV, стор. 41, 44, 228, т. XCVI, стор. 117, 147; «Киев и его предместия»
 Клепино, до Клепина село? 5
 *Клиросъ: с' Клироса місто? 5
 Кна(ж) Лоука, Кнажоу Лоукоу село Каменецкого повіту у Подільській землі 31, 64 — А. Прохаска, «Codex», стор. XXXIV, CV; О. Пшездзекский, «Обгазу», стор. 51—54; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 82; М. Молчановский, «Очерк», стор. 318
 *Коблянька: ѿтъ Коблянькы, по Коблянкоу рѣчкоу 1
 *Кобучъ: Кобуча (род. відм.) острів 6
 *Ковно: до (о(т)) Ковна місто 40 — «Літ. Величка», т. III, стор. 552; «Указатель», стор. 148; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224; «Акты ЗР», т. III, 1848, стор. 62; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 381; М. Бельский, «Кго-

ніка», стор. 95; Т. Бара, «Historya», стор. 131

***Колки**: до Колковъ, Сколковъ село на р. *Стир під Луцьком* 6, 72 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис», т. IV, стор. 36, 301, 319, 642; «Архив ЮЗР», ч. I, т. IV, 1871, стор. 23; ч. I, т. VII, 1883, стор. 249; ч. III, т. IV, 1914, стор. 203; КС, 1889, VI, стор. 535; 1890, VII, стор. 129; А. Забелін; «В.-ст. обзор», стор. 3, 23, 24, 108, 362; «Акты ЮЗР», т. IX, 1877, стор. 839; т. X, 1878, стор. 36; т. XII, 1882, стор. 831; А. Яблоновский, «Żródła», т. VIII, стор. 150; т. XIX, стор. 143; «Arch. Sang.», т. III, стор. 162

Колковский гостинець 6 див. **Колки**

***Колодезьки**: до Колодезьковъ село під Луцьком. пізніше Колодежичи чи Колодежно 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 350, 397; ч. VII, т. I, 1886, стор. 170; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 38

Колоколинъ присілок 64

***Коломыя**: оу Коломыи, о Коломыю, у Коломыи, коломыйский (прикм.) місто на р. *Прут* 65, 71 — КС, 1896, IX, стор. 294—310; 1898, IV, стор. 29; 1899, IV, стор. 19, VII, стор. 13; 1900, X, ч. II, стор. 26; 1901, VI, ч. II, стор. 163; 1902, X, ч. II, стор. 40; 1905, I, ч. I, стор. 88, VI, ч. II, стор. 267, VII—VIII, ч. II, стор. 81, ЗНТШ, 1895, т. VIII, стор. 4; 1897, т. XVIII, стор. 6, 7, 14, 37; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 44, 91, т. XXVI, стор. 5; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 24—54; 1906, т. LXXIII, стор. 103, 171; 1910, т. XCVI, стор. 107, 163; 1912, т. CII, стор. 236, т. CIII, стор. 230, т. CVII, стор. 57; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 27, 334; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 5, т. IX, 1877, стор. 448; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 9, 10; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 30

***КольбаЄвський** гостинець: по гостиниць по Кольбаєвський 12 — AGZ, т. X, 1884, № 9

Кольковский гостинець 6 див. **Колки**

***Кольменские** потоки: до (отъ) Кольменскихъ потоковъ 5

***Кольчино**: по врѣхъ Кольчина, отъ врѣхъ Кольчины село? 1 — М. Теодо-

рович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 238, 539, т. IV, стор. 178, 459; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 208; ч. I, т. VI, 1883, стор. 148, 269; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261

Комаровичи село під Перемишлем 17 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 22; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 57, 103; ЗНТШ, 1898, т. XXV, стор. 40

Коньць Дольшнни мікротопонім 12

Космово село на р. *Буг* 25 — «Болеслав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 4, 52—54; т. XXIII, 1896, стор. 144; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120

Краковъ: далей Кракова, оу Краковъ, краковский (прикм.), с Кракова місто на р. *Віслі* 12, 44, 62, 64, 66 — Д. Лловайский, «Ист. Росс.», стор. 20, 30; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 361; КС, 1882, II, стор. 277, V, стор. 209; 1886, VI, стор. 237; 1896, III, стор. 347; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 3, 17, 19, 50, 109, 266, 267, 275, 297, 325—327, 335, 339, 354, 359, 366, т. II, 1848, стор. 4, 12, 41; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 43, 664; ч. I, т. VI, 1883, стор. 664; ч. III, т. I, 1863, стор. 2, 70, 71; ЗНТШ, 1897, т. XVI, стор. 14; 1898, XXVI, стор. 6; 1899, т. XXVII, стор. 13; 1910, т. XCIV, стор. 58, 59, 62, т. XCV, стор. 74, т. XCVI, стор. 99, 101, 104, 106, т. XCVII, стор. 6; «Літ. Величка», т. I, стор. 4, 5, 15, 36, 42, 225—248, 258, 265, 271, 274, 279, 286, 301, 358, 453, 454; В. Татищев, «История», т. I, стор. 458, т. II, стор. 64; П. Батюшков, «Волинь», стор. 73, «Белоруссия», стор. 88; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 567; О. Дембовецкий, «Опыт», кн. I, стор. 17; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, «Historiae», кн. X, стор. 157; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; Я. Михаловский, «Księga», стор. 801

Краковская земля: Краковской земль, съ...землями Краковскою 14, 17 див. **Краковъ**

Кременецъ (Креманецъ) місто 14 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 60, 62; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 249; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 89, 108, 155, 281, 290, 299, 323, 347, 357, 363; КС, 1882, II, стор. 277, VI, стор. 367, X, стор. 68; 1883, I, стор. 152; 1884, X, стор. 416; 1888,

- VI, стор. 80; 1891, II, ч. II, стор. 329—331, X, стор. 13; 1894, II, стор. 353, 354; 1896, V, стор. 225—248; 1897, I, стор. 320; XI, стор. 46; 1899, I, стор. 37, IV, стор. 38, V, стор. 279; 1902, XI, стор. 424; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 3, 4; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; М. Барсов, «Материалы», стор. 108; «Указатель», стор. 162; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 212, 228; т. XVI, 1889, стор. 83; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 133; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 48, 368; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 50, 107; ч. I, т. VI, 1883, стор. 25, 96, 121, 176, 581, 609, 718; ч. III, т. I, 1863, стор. 137; ч. VI, т. I, 1876, стор. 47; ч. VII, т. I, 1886, стор. 4, 77, 78, 81; ч. VIII, т. II, 1894, стор. 407; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 79; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 6, 45; 1898, т. XVI, стор. 25, т. XXII, стор. 43; 1899, т. XXX, стор. 13, т. XXXI—XXXII, стор. 51; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», кн. III, стор. 81, 119; П. Батюшков, «Волинь», стор. 60, 63, 68, 69, «Белоруссия», стор. 72, 94 і ін.
- *Крилошана: ис Кри(лошаны) село? на Перемисьщині 20
Кропивники присілок 79
- *Круда: оув озера, оу Круды між Городною і Мереччу 81
- *Крукиничі: Крукиниці (прикм.) парafia? 20 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 26
- *Крупой (Острозское) село 6 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 32, 37; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 146, 182, 207, 248—285; ч. VI, т. I, 1876, стор. 10; ч. VII, т. I, 1886, стор. 160; «Arch. Sang.», т. I, стор. 6; А. Яблоновский, «Zródła», т. VIII, стор. 35, 41, 85
- *Крупско: противу Крупска село 64
- *Куяла: опроче Кульвы село 40
- *Куликовы льски: с Коуликовыми льски 31 — AGZ, т. X, 1864, № 2830; КС, 1884, X, стор. 390; 1885, II, стор. 361; ЗНТШ, 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 83; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 23; 1909, т. XCI, стор. 212; 1910, т. XCVI, стор. 106
- *Крылось: Скрылоса місто? 1 див. Клирость
- *Куцева нива: по Куцеву ниву мікротопонім 12
- *Куявская земля: Куявский земль (род. відм.), сь...землями... Куявскою 14, 17 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 50; М. Бельский, «Kronika», стор. 33; «Літ. Величка», т. I, стор. 281; В. Татищев, «История», т. I, стор. 198; Т. Вага, «Historya», стор. 131
- *Ланьцуская волость: сь Ланьцуской волости 38
- Лебедево, к Лебедеву, лебедевська (прикм.) село 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 238
- *Ле[нбург] оть Ле[нбурга] 52 див. Львовъ
- *Лепиники: до (ѡ(т)) Лепниковъ село 40
- Лесокъ Чорный 6
- *Лесь Камень: до Каменя леса 6
- Лесь Ретовъ під Луцьком 6
- *Лисна: на Лиснь річка, л. пр. Ілемка 76 — П. Маштаков, «Список», стор. 15; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 358
- *Лисчинская грань, дорога: грани, дороги Лисчинское під Луцьком мікротопонім 6
- *Литва: оу Литву, къ Литвъ (зъ, з) Литвы князівство 14, 37, 45, 49, 63 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 440; «Літ. Величка», т. I, стор. 91, 193, 218, 221, 227, 265, 267, 269, 278, 279, 311, 338, 344, 351, 429, 431, 444, 446, 452, 453, та ін., т. II, стор. 561; «Літ. Самовидця», стор. 11, 38; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 18, 46, 53, 117, 256, 296, 334, 349; В. Ляскоронский, «Иностр. карты», стор. 27; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 497; КС, 1884, X, стор. 384; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. I, стор. 45
- Литовская земля: оу Литовской земли, землю Литовскую, слитовскою земль 2, 40, 62 див. Литва
- Лобунова Арвистова ПАди село? під Ковном по р. Невяжі 40
- Ловища Оуюновая мікротопонім 12
- *Ловы Скойстерский: оу Ловехъ Скойстерскихъ 40
- Логожескъ місцевість? 40 — «Акты ЗР», т. I, стор. 59
- ЛогозскаА дань майно Вошшвилта 40
- Лукно Гнидковича село? 35 — КС, 1890, XI, стор. 315
- *Луцкъ: из(сь) Луцка, въ(у, оу) Луцку,

оу Луцьку, Луцкоу місто 6, 34, 41, 42, 45, 46, 49, 67, 73 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 19, 38; М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 20, 364; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 98; «Описание», стор. 10, «Дополнения», стор. 128; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 250, 251, 258, 282; М. Любавський, «Очерк», стор. 44; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, CV; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 10; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 267, 268; Є. Карський, «О языке», стор. 25; «Памятники», I—II, стор. 1, 4, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 26, 30, 35, 44, 47, 54, 58—60, 62, 64, 67, 68, 71, 80, 85, 88, 95, 97, 101—107; 109—112, 114, 115; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 23, 26, 28, 33, 47, 49, 50, 59, 65, 66, 70, 72, 77, 90, 94, 104, 109—111, 113, 170, 175, 176, 185, 186, 343, 350, 354, 359, 370; т. II, 1848, стор. 4, 8, 12, 14, 31, 46; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 3, 29, 38, 56, 71; ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2, 83, 132, 180, 187, 474, 507, 592, 596, 597, 608, 694; ч. III, т. I, 1863, стор. 40, 57, 58, 69, 106, 111, 336; ч. VII, т. I, 1886, стор. 20, 37; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 50; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, №№ 20, 24, 25, 41, 89, 104, 133, 255; «Акты ВК», т. II, 1886, стор. 228—248, т. XVI, 1889, стор. 104; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Літ. Величка», т. I, стор. 164; ЗНТШ 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 47; 1898, т. XXII, стор. 24, т. XXIII, стор. 13, 19, 23, 81; КС, 1882, V, стор. 301, X, стор. 168; 1883, X, стор. 39, XII, стор. 668; 1884, X, стор. 375; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 153, V, стор. 75, 76, VI, стор. 237; 1888, VI, стор. 86, VII, стор. 82; 1889, V, стор. 117; 1890, VI, ч. I, стор. 495; 1897, II, стор. 319, 320; 1898, V, стор. 38; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 1, 2, 24, 105, 290, 356; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», кн. XIV, розд. I, стор. 23, кн. XV, розд. IV, стор. II; М. Барсов, «Материалы», стор. 117; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 36—38, 54, 61—77; В. Татищев, «История», т. II, стор. 234, т. IV, стор. 251, 414;

А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; Я. Михаловський, «Księga», стор. 152, 159, 171, 175, 799; Й. Лелевель, «Dziejs», стор. 171; Т. Вага, «Historya», стор. 129; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 42, 43; І. Данілович, «Skarbies», т. II, стор. 92; «Інш. матер.»; П. Іванов, ЗНТШ, стор. 123; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 12, 71, 222

*Луцкая земля: Луцкую землю 14 див. Луцьк

Луцкий гостинець 6 див. Луцьк

*Луцича: оу годъ Лучици 43 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 13; «Літ. Величка», т. IV, стор. 38; КС, 1890, IX, стор. 472; Т. Вага, «Historya», стор. 131

*Лучичская земля: съ... землями... Лучичьскою див. Лучица

*Лучцьк: до Лучцька, Лучьска місто 8 див. Луцьк

Лоука Кна(ж), Кнажоуя Лоукоу село Каменецкого повіту у Подільській землі 31, 64

*Любецкий мость: до Любецкого мосту 6

Любеч, зъ Любчемъ село під Луцьком 6, 40 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206; ч. II, т. I, 1861, стор. 11; ч. VI, т. I, 1863, стор. 38, 39, 60, 67—69, 140—144; ч. VII, т. I, 1886, стор. 37, 162; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 11; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 67, 68; «Arch. Sang.», т. IV, стор. 30, 433; І. Данілович, «Skarbies», т. II, стор. 194

*Люблинская земля: съ... землями... Люблинскою 14 — М. Бельський,

«Кгопіка», стор. 91; В. Татищев, «История», т. I, стор. 203, т. IV, стор. 458; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. I, стор. 57; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 368, 370; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 81—83

Любшаны село 40 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93

*Лютыца: Лютыцы (род. відм.), Лютыцею річка, л. пр. Стира 6 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 368; «Указатель», стор. 473; П. Маштаков, «Список», стор. 141; «Т. фонд УССР», т. II, стор. 68

*Лынкмены: къ Лынкменомъ село? 56 Лъпуны село 40

*Лъски Куликовы: с Куликовыми лъски 31

***Льсьники:** въ Льсьникахъ, зъ Лесниковъ 72
 ***Львовецька:** на Львовцѣ 14 *див.* **Львовъ**
 ***Львовъ,** во (въ) Львовѣ *місто* I, 5, 14, 29, 79, 80 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 62, 84, 91, 93; І. Линниченко, ЖМНПр., 1891, июль, додаток III, стор. 163; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 11; «Чтения Общ. Нест. Легоп.», т. XV, розд. IV, стор. 11; «Літ. Самовидця», стор. 15, 32, 40, 115—117, 215, 243, 298, 357, 360; «Густ. літ.», стор. 346, 349, 356, 361, 365, 366, 369, 370—372; «Літ. Величка», т. I, стор. 4, 96, 104, 105, 128, 150, 163, 258, 292, 382, 434, 435, 437; т. II, стор. 371; т. III, стор. 246—253, 264—265, 430, 566; т. IV, стор. 29, 30; «Літ. Граб'янки», стор. 23, 58, 135, 169, 207, 243, 256; «Указатель», стор. 185, 186; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 2, 30—32, 159, 269, 272—275; т. II, 1848, стор. 202, т. III, стор. 18, 19, 281—283, 317; т. IV, 1851, стор. 33, 42, 47—51, 84, 499, 509; т. V, 1853, стор. 121, 269; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 106, 125, 126, 141, 143, 268—276; т. III, 1863, стор. 408, 409, 576; т. VI, 1868, стор. 241; т. IX, 1877, стор. 584, 589, 634, 640, 655, 730, т. XI, 1879, стор. 31, 47, 75, 79, 295, 547, 549; т. XII, 1882, стор. 108, 127, 232, 245, 250, 308, 365, 697; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 468; ч. III, т. I, 1863, стор. 269—271; ч. III, т. II, 1868, стор. 277; ч. I, т. IV, 1871, стор. 37, 320, 321, 531; ч. I, т. VI, 1883, стор. 64, 154—156, 393; ч. II, т. II, 1888, стор. 340; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 485; KC, 1882, II, стор. 267, 273, III, стор. 574, IV, стор. 5, 25, 69, VI, стор. 382; 1883, III, стор. 649, IV, стор. 715, 716, VI, стор. 223, VII, стор. 423, 456, 464, 465, 549; 1884, X, стор. 401, 416; 1885, I, стор. 19, 26, 40, 55, II, стор. 283—287, III, стор. 594, IV, стор. 690, V, стор. 25, 32, VI, стор. 325, X, стор. 360, XI, стор. 382—395, XII,

стор. 705, 706; 1886, V, стор. 74, VI, стор. 223, 238, XII, стор. 730; 1888, VII, стор. 353; 1889, II, стор. 504; 1890, I, ч. I, стор. 51, III, ч. I, стор. 396, V, ч. I, стор. 80, VI, ч. I, стор. 85, 86, 91, 406, VII, ч. I, стор. 10, 13; 1891, VI, ч. I, стор. 338—341, 343, 345, 346, 349, 350, VII, ч. I, стор. 98, 102; 1894, I, стор. 105, 120, II, стор. 288, 301, 306, III, стор. 586, VI, стор. 393, 407, IX, стор. 305, X, стор. 71, XII, стор. 475; 1896, I, стор. 11, 19, 28, VI, стор. 375; 1897, V, стор. 182; 1898, IV, стор. 19—29, XII, стор. 75, 76; 1899, IV, стор. 19, VIII, стор. 67, 68, XI, стор. 79; 1900, V, ч. II, стор. 88, 91, X, ч. II, стор. 26, XI, ч. II, стор. 79, 80, 81, XII, ч. II, стор. 156; 1901, VII—VIII, ч. II, стор. 22, IX, ч. I, стор. 306; 1902, I, ч. II, стор. 1, 27, II, ч. II, стор. 115, III, ч. II, стор. 188, VII—VIII, ч. I, стор. 13, 19, 72, 73, X, ч. II, стор. 40; 1903, IV, ч. II, стор. 42, 43, 50—54, 83, V, ч. II, стор. 120, VI, стор. 80, X, ч. II, стор. 13, XI, ч. II, стор. 91; 1904, I, ч. II, стор. 23, III, ч. II, стор. 8, IV, ч. II, стор. 37; 1905, т. VII—VIII, ч. I, стор. 107, X, ч. I, стор. 134; 1906, II, ч. II, стор. 32; ЗНТШ, 1894, т. III, стор. 30; 1895, т. V, стор. 52, т. VI, стор. 19, 20, т. VII, стор. 21—26, т. VIII, стор. 8; 1896, т. X, стор. 27—33; 1897, т. XV, стор. 1—23, т. XIX, стор. 12, 28, 35, 47; 1898, т. XXI, стор. 1—3, т. XXII, стор. 40, т. XXIII, стор. 3, 6, 8, 12, 13, 15, 20—25, 33, 36, 43, 46—49, 72—77, 81, 87, 92, 93, 100, 101, 111, 128, 135, т. XXIV, стор. 10, т. XXV, стор. 18, т. XXVI, стор. 1, 5, 7, 16, 27; 1899, т. XXVII, стор. 4, 7, 8, 9, 11, 14, 17, т. XXVIII, стор. 3, 28, т. XXIX, стор. 10, т. XXX, стор. 11, 22, т. XXXI—XXXII, стор. 2, 14, 16, 17, 20—54; 1900, т. XXXIV, стор. 121; 1906, т. LXXII, стор. 114, 115, 134, 197, 202, 238, т. LXXIII, стор. 22, 126, 140, 164, 177, 182, 221, т. LXXIV, стор. 200; 1909, XCI, стор. 39, 40, 42, 46, 49, 64, 70, 78, 151, 176, 212, 213, 215, т. XCII, стор. 199; 1910, т. XCIII, стор. 66, 182, 187, 188, т. XCIV, стор. 58—60, 62, 63, 68, 74, 79, 80, 205; 1919, т. XCV,

стор. 74, 171, 182, 183, 187, 188, 201, 209, т. XCVI, стор. 99, 101—104, 106, 108, 163, т. XCVII, стор. 6, 93; «Arch. Sang.», т. III, стор. 395; Д. Бантиш-Каменский, «История», стор. 94, 142; «Ист. Вестн.», стор. 236; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 3; Д. Багалій, «Очерки», стор. 169, 396, 412, 415; С. Голубев, «П. Могила», стор. 10, 12, 14—16, 86; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», т. I, стор. 140, 153, 179, 180, 200, 204, 283, т. III, стор. 36; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», т. VI, стор. 97, 98; А. Прохаска, «Codex», стор. MXLII—MXLIV, MXLVI; I. Данилович, «Skarbies», т. I, стор. 196; «Zapiski», стор. 10; «Дополнения», стор. 127, 129, 130, 132, 148, 149, 151, 152, 457, 458, 469, 470, 479, 484, 486; AGZ, т. I, 1868, стор. 29, 30, 32, 38, 42; т. II, 1870, стор. 29, 33, 48, 49, 87; т. III, 1872, стор. 27, 33, 47, 53, 57—59, 61, 74, 75, 78, 80, 82, 85, 86, 105, 122, 188, 192; т. IV, 1873, стор. 8, 87, 104, 114, 133, 136, 137, 142; т. V, 1875, стор. 24, 49, 50, 80, 97, 108, 127, 135, 137, 139, 140, 142, 158, 170; т. VI, 1876, стор. 64, 157; т. VII, 1878, стор. 105—108; 144, 159, 170, 172, 176, 178, 186; т. IX, 1873, стор. 77, 117, 146, 152, 155, 170, 177, 187, 200, 225, 233, 234, 240; т. X, 1884, №№ 4, 391, 668, 670, 1360, 1382, 1437, 1700, 1856, 2647, 2851, 2966, 2983, 3069, 3233, 4586, 4697, 4804, 4942; Г. Ступницкий, «Geograf.-st. opis»; Я. Михаловский, «Księga», стор. 2, 34, 158, 309, 520, 718, 799; Т. Вага, «Historya», стор. 133; «Інш. матер.»; I. Стебельский, «Przydatek», стор. 229—231

*Львовская дорога: по Львовскую дорогу 19

*Львовская земля: Львовскую землю, съ... землями... со Львовскою 14

*Мазовская земля: съ... землями... Мазовскою 14—П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Я. Осташевский, «Z dziejów»; В. Ташицкий, «Patronim. nazwy», стор. 222—225, «O mazow. nazwach», стор. 21—23; Т. Любомирский, «Kodeks»; «Метрика»; А. Павинский, «Polska»; А. Рибарский, «Księga»; В. Семкович, «Mazow. przyw.», стор. 361—391; Б. Уляновский,

«Dokumenty», стор. 111—531; Е. Кохановский, «Codex»; А. Вольф, «Mazow. zap.»; М. Ганделсман, «Księga»; К. Тименецкий, «Wolność», «Sądownictwo»; К. Зергоффер, «Nazwy»; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; Т. Вага, «Historya», стор. 131

*Малая Быстрица: на Малой Быстрице річка 29

*Малая: по рѣчку по Малую 9, 11

Малый Мезочъ село? 6

*Марковъ став: до (ω(т)) Маркова Става село в гирлі р. Луги, пр. Буца 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис», т. I, стор. 171; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145

Марашевъци село 55

Матъичича Заньво дворище на Перемишльщині 12

Межа: Довкидовичъ, Довнаровичъ, Петковичъ 9, 10

Межиречье село 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 20; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 77

Мезочъ Великий село 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 31; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261

Мезочъ Малый село? 6 — див. Мезочъ Великий

Мельникъ місто 8 — Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 65; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 320, 327, 344; т. II, 1848, стор. 4; «Указатель», стор. 260, 261; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 84; ЖМНП, 1893, март, стор. 119; М. Любавский, «Очерк»; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 11; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 195; ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 124

Менескъ місто, чи не Мінськ 40 — «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 23; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 227

*Меньская?: у Меньскій 69

МерецкаА волость 40

*Мерецкий городъ: ω(т) Мерецкого города 40

*Мере(ч) село в гирлі р. Меречанки, пр. Німана (суч. Меркине) 81 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 85; М. Тихомиров, СРГ, стор. 238; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92

Микитино дворище під Перемишлем 12
Милишки село під Троками 40
Михалевъ присілок 64

*Млинице: до Млинища мікротопонім?
5 — AGZ, т. II, 1870, стор. 136, 149

*Могила Грицева: Грицевы могили (род. відм.) урочище недалеко від Луцька 6

*Могила Чудова: до Чудовы могили 6

*Моисѣѡва долина: на Моисѣѡвѣ долинѣ 12

*Мойсиковичи: въ Мойсиковичахъ 72

Молдавская земля: землѣ Молдавской, молдавскою землею, земли Молдавскоѣ 55, 65, 66 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 32, 48, 54, 60, 61, 182, 185; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 154; «Літ. Величка», т. I, стор. 147

*Молодечно: в Молодечнѣ місто під Мінськом над р. Ушею, пр. Вельи 47 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 23; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 79; «Указатель», стор. 206; «Зап. Одесс. общ.», т. XIII, стор. 17

*Морахва Великая: оу Морахвоу Великоую річка 31 — «Архив ЮЗР», ч. III, т. III, 1876, стор. CLXII; П. Батюшков, «Волянь», стор. 239; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 362

*Морашка: межі рѣками Морашками 31

*Морашка Сенковская: до берега Морашки Сенковской річка 31

Мордовское село 15

*Мость Любецкий: до Любецкого мосту 6

Мость Пиньский 19

*Мошонка: Мошонки (род. відм.) озеро 6

*Муромьскіи: у Муромьских князих прикм. від Муром 15 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 248; В. Татищев, «История», т. II, стор. 33, 107; КС, 1899, VIII, стор. IV

*Мутвичный поток: ѡ(т) Мутвичного потока 12

Надѣво село 79

*Нача: на Начѣ на рѣцѣ п. пр. Лані 76 — С. Розвадовський, «Studia», стор. 141, 142

*Неважъ: за Неважю, по Неважи річка? 40

Некриново село 29

*Немонь: за Немонѣмъ рубежъ, по Немну, обополь Немна річка 40 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; «Ука-

затель», стор. 201, 206, 310; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 61

Немунекъ село? 40

*Нещачевъ: подъ Нещачевемъ село 70

*Нива Куцева: по Куцеву ниву мікротопонім 12

Новое Село в Галичині на р. Мала Бистриця 29, 40 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 529

Новосельцѣ, оу Новосѣльце(х) село на Збручі 51, 60 — «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 505

Новый Городъ на Вельи 40

*Новъгородъ Великий: Великого Новгорода місто 48 — М. Татищев, «История», т. IV, стор. 102; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 199; т. II, 1848, стор. 53, 84, 86, 90, 96, 97, 135, 288, 291; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 13; М. Тихомиров, СРГ, стор. 255; «Книга б. ч.», стор. 146, 189; И. Лелевель, «Dzieje», стор. 166; Т. Вага, «Historya», стор. 129

Нѣзы? 12

Нѣкловичи село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

*Околиця Олговская: Олговскую околицю мікротопонім 15

*Олговъ: на Олговѣ місцевість?, можливо острів 15

*Олыка: до (отъ) Олыки місто 6 — «Літ. Величка», т. I, стор. 105; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 6, 363; ЗНТШ, 1906, т. LXXIII, стор. 215; КС, 1882, V, стор. 301, VI, стор. 438, X, стор. 168; 1885, XII, стор. 411; 1890, IX, стор. 511, X, стор. 144, XII, ч. II, стор. 201; 1898, V, стор. 38; 1905, I, ч. I, стор. 91; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 210; «Памятники», т. I—II, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 276; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 208, 521; «Указатель», стор. 322; М. Барсов, «Материалы», стор. 153; Я. Михаловський, «Księga», стор. 93, 159, 176, 194

Олышский гостинець 6

*Опатовъ: в Опатовѣ місто в Радомській губ. у Польщі 73 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 16; КС, 1883, I, стор. 152; «Літ. Величка», т. I, стор. 276; ЗНТШ, 1906, т. LXXIII, стор. 201

*Опольская земля: Опольскоѣ земли, Опольской землѣ (род. відм.) 28,

- 29 — В. Татищев, «История», т. IV, стор. 458
- Опошескь село?** 40
- *Осташишки:** на поля Осташишки 9
- Острозское** (Крупой) *село 6 див. Крупой*
- *Ошмена:** изъ Ошмены *місто в Литві* 45, 49
- ОзерАны присілок** Свищова 67 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 77; Г. Оссовський, «Из путе. зап.», стор. 44—46; «Arch. Sang.», т. I, стор. 56, 57; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 431; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 293
- Олита місцевість?** 40
- Орда,** Орду, 23, 58 — «Архив ЮЗР», ч. III, т. I, 1863, стор. 153; ч. VII, т. I, 1886, стор. 96, 112; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 64, 118, 145, 335, 354
- Острогъ,** подъ Острогомъ, въ Острозе *місто* 6, 67 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 61; М. Любавський, «Очерк», стор. 45; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 38; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 269, 315, ч. I, т. VI, 1883, стор. 153, 223, 672; ч. III, т. I, 1863, стор. 83, 137, 138; ч. VII, т. I, 1886, стор. 111; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 60, 75; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29, 34, 89, 105, 107, 155, 281, 294, 323, 329, 357; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 6, 45; 1898, т. XXII, стор. 8, 31, т. XXIII, стор. 23, т. XXV, стор. 12, 14, 15, т. XXVI, стор. 27, т. XXVII, стор. 50; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1900, т. XXXIII, стор. 12, 38; 1906, т. LXXII, стор. 236; 1910, т. XCVI, стор. 43; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 2; КС, 1882, V, стор. 301, VI, стор. 382, X, стор. 168; 1883, XI, стор. 343—345; 1885, XII, стор. 411; 1886, V, стор. 74, 158, 160, VI, стор. 238; 1888, IV, ч. II, стор. 22, 23, VII, стор. 86; 1890, I, ч. I, стор. 214, VI, ч. I, стор. 406, 495, XI, стор. 323; 1891, V, ч. I, стор. 260, 267, VII, ч. I, стор. 110, X, стор. 13; 1894, I, стор. 120, III, стор. 580; 1896, V, стор. 226, 229—234; 1897, II, стор. 320, V, стор. 177—207; 1898, IV, стор. 30; 1900, V, ч. II, стор. 123, 126, VI, ч. I, стор. 280, IX, ч. II, стор. 87; 1902, I, ч. I, стор. 73, VII—VIII, стор. 13, XI, ч. I, стор. 296; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Літ. Величка», т. II, стор. 171; «Інш. матер.»; I. Стебельський, «Przydatek», стор. 113, 127, 144
- Пачковичъ присілок до с. Бибел під Перемишлем** 17
- Пекули(ч) село** 51
- *Перевозъ** Изъбищный: Изъбищного перевоза *мікротопонім* 12
- *Перевозъ** Степанъча: до Степанъча перевоза *мікротопонім* 12
- *Переделки:** Переделокъ (род. відм.) *острів* 6
- ПерелаА село** 40
- *Перемышль:** оу Перемышли *місто* 51, 53 — М. Бельський, «Kronika», стор. 62; Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 8; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Указатель», стор. 250, 255, 266, 277, 282, 284, 329, та ін.; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 12, 679; В. Татищев, «История», т. II, стор. 74, 57, 201, 238; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 50; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 70, 370; М. Барсов, «Материалы», стор. 187; ЗНТШ, 1898, т. XXVI, стор. 5, 14; 1899, т. XXVII, стор. 9, т. XXX, стор. 3, т. XXXI—XXXII, стор. 14, 15, 26, 29, 34, 52; 1900, т. XXXV—XXXVI, стор. 11; 1906, т. LXXIII, стор. 129, 134, 182, 199; 1907, т. LXXIV, стор. 141, 239; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 23; КС, 1886, т. I, стор. 19, 27, 75, 201; С. Голубев, «П. Могила», стор. 76, 393, 555; Я. Михаловський, «Księga», [стор. 799; А. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. LXXVI]
- *Перемышльская волость:** оу Перемысков волость, ис Перемышльскоѣ волости 2, 38 *див. Перемышль*
- *Перереский** гостиниць: Перереского гостинца 6
- *Переяславль:** исъ Переяславля, въ(у) Переяславли, оу Переяславли 15, 61 — «Соф. врем.», стор. 293; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV
- *Песчанька** Бродокъ: отъ Песчаньки Бродку 6
- *Петковичъ** межа: отъ (до) Петковичъ межи 9, 10
- *Перѹновъ** Дѹбъ: до Перѹнова Дѹба *мікротопонім* 5
- Пилипова** Роуда *село* 64

Пиньский мость 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; М. Любавский, «Очерк», стор. 51

Пичеви Точывско село 6

***Пичники:** ис Пичник? 71

***Плотская** земля: съ... землями... Плотскоу 14 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 226; В. Курашкевич, А. Вольф, «Zapiski»; С. Розвадовский, «Studia»; В. Ташицкий, «Dwie nazwy», стор. 41—44, «Słowiańskie nazwy», стор. 41; Т. Лер-Сплавинский, «O pochodzeniu», стор. 80, 89, 92; Т. Любомирский, «Kodeks», № 12, 19, 51, 64, 70, 72, 84, 88, 93, 95, 98, 109, 129, 175, 195; Б. Ульяновский, «Dokumenty», стор. 154, 293, 309; Я. Кохановский, «Codex», № 22, 80, 82, 84, 406, 472; М. Гандельсман, «Księga», № 465, 531, 543, 644; К. Зергоффер, «Nazwy», стор. 297; ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 135

Пнеколъгъ (Пникнуть) село під Перемишлем 20 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 42; І. Линниченко, ЖМНП, стор. 150; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 90; ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 135

***Повѣтъ** Каменецкий: оу Каменецком(ъ) повѣтъ 31

***Повѣтъ** Радуньский: Радуньского повѣта 9

***Поддубци:** до Поддубецъ, Поддубецкий (прикм.) село 6 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. I, 1893, стор. 102

***Подолье:** оу Подольи (ку Подолою?) край 49, 57 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7; М. Бельский, «Kronika», стор. 72; М. Любавский, «Очерк», стор. 51; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 16; А. Прохаска, «Codex», стор. CLXXXIX; «Густ. літ.», стор. 339; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 4; КС, 1882, I, стор. 15, 47; «Інш. матер.»

***Подольская** земля: оу Подолскои земли, Подольской земли 24, 31 див. Подолье

***Подъзоужецъ:** врѣхъ Подъзоужца 1

Покѣтье край 65 — Богд. Хмельн., III, стор. 107; КС, 1890, V, стор. 87, VI, стор. 87, VII, стор. 69; «Літ. Величка», т. IV, стор. 193; В. Татищев, «История», т. II, стор. 157

Поле Шеломыньское 36

Полеский гостинсь на Поліссі 6 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 255; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 368

Полісьй Бродъ річка 1

***Полотскъ:** У Полотскоу 31 див. Полоцкъ

***Полоцкъ:** Полотскоу, (к) Полоцку (Полотску), во Полоц(ц)кѣ, Полоцкомъ мѣсто 31, 40, 68, 77 — «Собр. др. гр.», стор. IV; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 13; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 31, 286, 287; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 44, 51; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 63, 65; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 211; Е. Карский, «О языке», стор. 27

Полтескъ 40 див. Полоцкъ

***Польская** земля: Польскыи земль (род. відм.) 17

Польдгагѣецкыи путь 12 — КС, 1895, VII—VIII, стор. 21; 1890, VI, стор. 86; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 20, 119, 213; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 13, «Иностр. карты», стор. 13; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 208, 210; «Літ. Самовидця», стор. 94, 209

***Поморская** земля; Поморскыи земль (род. відм.) 17

***Порта:** по Порти річка? 40

Потокъ: Воладиславъ 1, Кольменские 5, Мутвичный 12, Стынь 1, Чирвоны 1

***Прудникъ:** ку Пруднику урочище біля м. Рожисча 6 — «Указатель», стор. 659

***Прусская** земля: землю Пруськую 62

Пунѣ мѣсто на р. Немонъ 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 237; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 343

Путниця потік 17

Пуца Ретовская: Ретовское пуцы 6

***Пѣсокъ** Чорный, ѿ(т) Чорного Пѣска 58

Пѣсочна погост 15 — В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 14, «Иностр. карты», стор. 14

Пѣсчаныи Бродъ, ѿ(т) Пѣсчана Броду 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145

Пади Арвистова Лобунова село? під Ковном по р. Невяжі 40

***Радивоунокъ** ставъ: оу ставу Радивоунокъ 20

Радогоща село 67 — «Arch. Sang.», т. I;

- А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; «Акты ЮЗР», т. VII, 1872, стор. 377; «Архив ЮЗР», ч. I, т. IV, 1871, стор. 21, 52, 801; ч. VII, т. I, 1886, стор. 497, 506
- Радоселки село** 67 — «Arch. Sang.», т. I; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77
- *Радунський повіть:** Радунського повіта 9
- Радина місто** 40
- *Ретовка:** зь Ретовкою, Ретовською річка 6
- *Ретовская пуца:** Ретовское пуцы 6
- Ретовъ лесь під Луцьком** 6
- Речица село?** 40 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 223; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 435; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 5; «Літ. Самовидця», стор. 34
- *Ржевь:** со Ржевы 23
- *Рига:** оу Ризь місто 77 — М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 280; М. Любавський, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 67; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 367; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84, 96, 132, 352; т. III, 1848, стор. 17; «Літ. Величка», т. I, стор. 218, 445, 514
- Рог(ъ) Стрыгов(ъ) ліс** 31
- *Рогачево:** ѿ(т) Рогачева село на Волині 78 — «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 538; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 460; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 197
- Рожысче,** кь Рожысчомъ село під Луцьком 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 201, 207; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 547; А. Забелін, «В.-ст. обозр.», стор. 3, 24, 294, 362; «Літ. Величка», т. III, стор. 305
- *Росоха Юльтохова;** до Юльтоховы Росохы 5
- Росохи острів на р. Стыр** 6
- Роуда Пилюпова село** 64
- Румшишки село** 40
- Рушевичи село** 5 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 88
- *Руская земля:** зїемлямъ рѹськымъ 5; Русков земль 12, 21, 22; оу руской земли 14; Руской земль 17; Русков земли 20, 28, 60; Руской земль 29; руской земль 62; роуское зѣмли 64
- Русь** 14
- *Рѹшовская граница:** границы Рѹшовской 5
- Рылова Дола маєток Воишвилта** 40
- *Рѹка Великая:** подо Великое Рѹки 11
- *Рашовская волость:** Рашовської волости 38
- *Свѣча:** рѣцъ на Свѣчы — пр. Дністра 70 — Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 43
- *Свинка:** Свинки (род. відм.) острів 6
- Свислочь волость** 40 — «Чтения Общ. Нест. Летоп.», кн. XII, розд. II, стор. 109; «Акты ВК», т. XXI, 1891, стор. 92, 192
- Свищово село** 67 — «Arch. Sang.», т. I; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77
- *Свозъ:** до Своза село під Луцьком 6
- Сволочиґачи селище під Смотричем** 57 — «Акты ЗР», т. I, стор. 22, 32
- Селищо маєток Олехна Ромашковича** 11
- *Село Бискупово:** отъ Бискупова села, кь Бискупову селу 75
- Село Новое у Галичині на р. Мала Бистриця** 29, 40
- Семьюново село** 12
- *Сеники:** одъ... Сениковъ село біля Луцька 6
- *Сенковская Морашка:** до берега Морашки Сенковской річка 31
- *Сереть:** Серета, Серету, на Сереть річка 55
- *Сетъховская земля:** съ... землями... Сетъховскою 14
- *Сирадская земля:** Сирадской земль (род. відм.) 17
- *Сирадская земля:** съ... землями... Сирадскою 14 — «Акты ЗР», т. I, стор. 41; Т. Вага, «Historya», стор. 131
- *Скло:** горъ (уверх) Скломъ 5
- *Скоистерский Ловы:** оу Ловехъ Скоистерскихъ 40
- *Сколва:** по Скольв річка? гора? 40
- Сколубино село** 40
- *Скоморохи:** кь Скоморохомъ місто поблизу Стенятина, на північ від Сокалу 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145
- Слепче село на р. Буг** 25 — «Болеслав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 2—5, 56, т. XXIII, стор. 144; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120
- *Смѣдинъ:** Смѣдинскому, смѣдинского (прикм.) село поблизу Пінська 18 — «Русск. истор. библ.», стовп. 6; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 57
- *Смоленскъ:** кь Смоленску місто 63 — «Літ. Величка», т. I, стор. 18, 82, 127,

139, 188—190, 225, 269, т. II, стор. 298; «Літ. Самовидця», стор. 37; «Книга б. ч.», стор. 99; ЗНТШ, 1897, т. XIX, стор. 41, 42, т. XX, стор. 20; 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 6—9; 1899, т. XXVIII, стор. 2, 4, 5, 12—24; 1909, т. XCII, стор. 68, 69, 71; 1910, т. XCIII, стор. 163; КС, 1882, I, стор. 6; 1896, II, стор. 213, 214; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 42, 341; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 428; «Акты ЮЗР», т. I, стор. 217; т. VII, 1872, стор. 50, 51, 137, 369, т. VIII, 1875, стор. 4; «Акты ЗР», т. I, стор. 46, 47, 51, 63, 66, 70, 95, 99, 100, 126, 127, 177, 180, 204, 209, 220, 245, 268, 288, 296, 307, 308, 331, 342, 343, 347, 360, 361, 370; т. II, 1848, стор. 17, 22, 26, 27; В. Гатищев, «История», т. I, стор. 329, 406, 425, т. II, стор. 33; т. IV, стор. 102

***Смотрицкая волость:** у Смотрицкой волости 55 див. **Смотричъ**

Смотричъ, оу Смотричи *місто на Поділі* 24 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 104; ЗНТШ, 1895, т. VII, стор. 2, 3; 1896, т. IX, стор. 47; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 50—52; КС, 1884, X, стор. 10, 271, 310, 394; 1891, X, стор. 110, 403; С. Голубев, «П. Могила», стор. 92; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 185, 178—181, 186, 523; П. Батюшков, «Подолія», стор. 61, 85, 238; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 12; А. Прохаска, «Codex», стор. 38, 39; «Дополнения», стор. 127; «Киевлянин», 1840, стор. 84; AGZ, т. X, 1884, № 2316, 2043; I. Данилович, «Scarbiecs», т. II, стор. 121, 124

Смотричъ, горъ Смотричемъ *річка на Поділі* 24, 57 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 8; П. Маштаков, «Список», стор. 4; М. Барсов, «Материалы», стор. 100; «Архив ЮЗР», ч. V, т. I, 1869, стор. 315, 399; ч. I, т. VI, 1883, стор. 236; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 11, 12, «Иностр. карты», стор. 11; КС, 1884, IX, стор. 8; 1899, I, стор. 98

Снатины місто 65 — В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 9, «Иностр. карты», стор. 9; Г. Ступницький, «Geograf.-st.

opis»; «Книга б. ч.», стор. 108; КС, 1884, X, стор. 330, 416; 1885, II, стор. 296; 1896, II, стор. 226; 1900, VI, стор. 152; ЗНТШ, 1897, т. XVI, стор. 14; т. XVII, стор. 36; 1910, т. XCVI, стор. 107

***Соколь:** къ Соколю *село?* 6

Солчники, оу Солчницехъ *волость, маєток Андрея Борисовича* 40

Соменьцо озеро 76

***Сомниця:** на Сомниці *річка* 76

Сочава: оу (в) Сочавъ *місто* 42, 66 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 8; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 16; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 30, 31; «Літ. Величка», т. I, стор. 14, 145—148, 452, 453; «Зап. Одесс. общ.», т. VI, стор. 432; КС, 1883, VII, стор. 433; 1899, VIII, стор. 74; 1890, V, стор. 84; Я. Михаловський, «Księga», стор. 668, 670, 682, 690, 692; С. Голубев, «П. Могила», стор. 30, 31; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 168; «Літ. Самовидця», стор. 118; М. Мохов, «Молдавия», стор. 124

Ставище Боброе *мікротопонім* 6

Ставки біля с. Свищова 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 20; А. Андріяшев, «Очерк. ист.», стор. 77

Ставъ Марковъ: до (от) Маркова Става *село в гирлі р. Луги, пр. Буга* 19

***Ставъ** Радивоунковъ: оу ставу Радивоунковъ 20

Станково село 29 — Т. Стецький, «Z. bogu», стор. 228; М. Барсов, «Материалы», стор. 120; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 209

Стародуб, Стародубський (*прикм.*) *місто на р. Бабинець (Бабинці)* 81 — КС, 1882, VIII, стор. 243—247; 1883, III, стор. 658, XII, стор. 561; 1887, XII, стор. 698, 699; 1889, IV, стор. 74; 1890, VI, ч. I, стор. 405; 1891, I, ч. I, стор. 73, 77, 79, 88, VIII, ч. I, стор. 224, IX, стор. 431, 436, 459; 1902, т. VII—VIII, ч. I, стор. 284; 1905, т. VII—VIII, ч. II, стор. 45; ЗНТШ, 1897, т. XX, стор. 18; 1899, т. XXVIII, стор. 8, т. XXIX, стор. 11, т. XXX, стор. 15; 1909, т. XCI, стор. 183, 186, т. XCII, стор. 36, 41, 68, 69, 73; «Труды ЧГ», вип. I, стор. 25, 37, вип. 5, стор. 71, 102, 106, вип. 8, стор. 77, 106, 115,

- вип. 10, стор. 1, 46, 47, вип. 11, стор. 5—9, 18, 27, 36, 105, 201, 202, вип. 12, стор. 5, 7, 16, 30, 42, 87, 98; «Акты ЗР», т. I, стор. 163, 192; В. Модзалевський, «Малоросс. род.», т. II, стор. 475—479; О. Лазаревський, «Описание», стор. 27—33; О. Русов, «Описание», т. I, стор. 2, 4, 32, 33, т. II, стор. 67, 143, 248, 250; М. Карамзін, «История», т. V, Примечания, стор. 109; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 60; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 98, 123
- Старуля село в Галичині на р. Мала Бистриця** 29 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 41
- *Степаньча перевозъ:** до Степаньча перевоза мікротопонім 12
- Страшевичи село** 1
- *Стрѣши(н):** къ СтрѣшинѸ, к СтрѣшинѸ село? 78 — «Акты ЗР», т. I, стор. 28
- *Стрижово:** село на р. Буг 25 — «Болезлав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 52—54, т. XXIII, 1896, стор. 42, 43, 46, 144, 145, 147, 148; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120
- *Струга:** Струги (род. відм.) острів 6 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 15, «Боплан», I, стор. 15
- Стрынов(ъ) Рог(ъ) ліс** 31
- Стынь потіокъ** 1
- *Стырь:** Стыромъ, по Стыру річка, п. пр. Прип'яті 6 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 23; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 153, 165; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 3; КС, 1882, I, стор. 88, 508; 1883, VII, стор. 427; 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 38; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 236, 375; «Зап. Од. общ.», т. X, стор. 375; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 175, 176; «Літ. Самовидця», стор. 23; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 13, 136, 184, 222; «Указатель», стор. 772; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 7; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 84; М. Барсов, «Материалы», стор. 103; AGZ, т. II, 1870, стор. 63; «Инш. матер.»
- *Судомирь:** Х(у) Судомири місто 17, 48 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 45; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 3, 26, 41, 111
- *Судомирская земля:** Судомирской земль (род. відм.) съ... землями... Судомирскою 14, 17 див. Судомирь
- *Соутычка:** врьхъ Соутычки 1
- *Съверская земля:** землю Съверскую 59
- *Съножати** Бѣлошевы: ѿ(т) Бѣлошевъ съножати 12
- Сянокъ:** Сяноцькыи (прикм.) місто 12
- *Сянь:** до Сяну річка 55
- *Сахово:** противъ Сахова село 64 — «Акты ЗР», т. I, стор. 43, 44
- *Теребовльская волость:** оу Теребовльскии волости 60
- Теремное,** теременский, теременьское (род. відм., прикм.) село 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 239; ч. VI, т. I, 1876, стор. 10, 256; ч. III, т. IV, 1914, стор. 729; КС, 1898, I, стор. 18; 1899, I, стор. 97; «Акты ЮЗР», I, 1863, стор. 261; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 212; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», кн. XVIII, розд. III, стор. 63
- Тернава:** Тернаву рѣку л. пр. Дністра 28 — В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 11, 14, «Иностр. карты», стор. 11, 14; М. Барсов, «Очерки», стор. 100; П. Маштаков, «Список», стор. 25
- *Тышковичи:** оу Тышковичи(х), оу Тышковичехъ, оу Тышкови(ч) село 51
- *Тоймо:** ѿ(т) Тойма село 78
- *Толочокъ:** Толочку 78
- *Тольмачъ:** на Тольмачи село під Коломиею на р. Прут 71 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 10, «Иностр. карты», стор. 9, 10; ЗНТШ, 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXVIII, стор. 24, 37, 38, 45, 46, 48, 114, 121; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 5; М. Барсов, «Материалы», стор. 199; «Указатель», стор. 475; КС, 1885, II, стор. 296; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»
- *Тополный:** Тополного (род. відм.) острів 6
- Торунь,** ис Торуня місто на р. Віслі 8 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 49; «Болезлав», стор. 108; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 335, 337; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 63, 82; ч. I, т. VI, 1883, стор. 701; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 92; «Літ. Величка», т. I, стор. 234, 246, 248, 249, 254, 264—266, 279, 315, 347, 352, 353, 356—358, 368, 429, 432, 435, 454; КС, 1898, VI,

стор. 320; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11

Точывско Пичеви село 6

Троки, от (жоло) Троковъ, оу Троцьхъ (Троцехъ), троекое (прикм.) місто, волость 40, 56, 58, 75, 78 — «Собр. др. гр.», стор. XXXIX; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 280, 283, 369; М. Бельський, «Kronika», стор. 124, 139; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, XCXCIX; П. Батюшков, «Белоруссия», 65, 66; Є. Карський, «О языке», стор. 28, 30; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 106; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 311, 343, 360; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224; ЗНТШ, 1897, т. XX, стор. 18; Я. Михаловський, «Księga», стор. 801

Травиники село під Троками 40

***Тръговище**: У Тръговище столиця угровлахійських князів 52

Тул(ч)ино дворище 64

Тургенев село 40

***Турейск** Володимирський: оу Турейску в Володимирськомъ місто на Волині 57 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18

Турьа, по Турью річка, пр. Прип'яті 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; «Акты ЗР», т. I, стор. 43

***Тферь**: ко(во) Тфери, Тфѣри місто 23, 63 — «Акты ЗР», т. I, стор. 46, 47, 66, 100, 135, 288; «Літ. Величка», т. I, стор. 192; «Літ. Самовидця»; стор. 304; М. Барсов, «Материалы», стор. 194; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 99, 375; «Книга б. ч.», стор. 125

Узворотвичи (Зворотвичі) село під Перемислем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

***Улица** Замковая: зъ улицы Замковое 49

***Оуимница**: по Оуимницю село на схід від Володимира Волинського 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153, т. III, стор. 116, т. IV, стор. 64; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 128

***Оула**: на Оуль на рѣць 76

Оуюнов Ловища мікротопонім 12

***Угро-Влахійская** земля: Угро-влахійской земли 52

***Фалелыієвич** дворище: Фалелыієвич дворища 51

Фецев(ч) дворище 51

Хмелевъ місто на Буковині 65 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; AGZ, т. IV, 1873, стор. 164

***Ходорково**: межі Ходорковымъ селомъ 24

***Холмская** земля: Холмскую землю 14 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 15, 20; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; «Собр. др. гр.», стор. LX; «Акты ЗР», т. I, стор. 33, 247, 266, 288, 370; ЗНТШ, 1897, т. XVIII, стор. 16; 1898, т. XXII, стор. 24, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29; 1909, т. LXXIV, стор. 167, 168; 1910, т. XCV, стор. 183; KC, 1882, V, стор. 209; 1883, III, стор. 653—657; VII, стор. 418; 1884, X, стор. 390; 1898, II, стор. 257, III, стор. 400, V, стор. 207; 1900, IX, ч. II, стор. 78; 1905, VII—VIII, ч. II, стор. 67; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 2, 55—57, 60, 61, 73, 76, 95, 99, 110, 136, 154, 209, 231, 319; т. XXIII, 1896, стор. 9, 16, 30, 31, 76, 115, 126, 171, 192, 205, 240, 241, 253—255; т. XXVII, 1900, стор. 29, 32, 42, 47, 48, 50, 54, 59—63, 74, 85, 128, 130, 234; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 7, 9—11; ч. I, т. III, 1864, стор. 321; ч. I, т. VI, 1909, стор. 4, 5, 8, 105, 538, 603; ч. VII, т. I, 1886, стор. 26, 27; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 74; «Указатель», стор. 502, 503; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 36, 81, 83, 85, 86, 91; М. Барсов, «Материалы», стор. 208; В. Татищев, «История», т. II, стор. 200; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; Д. Зубрицкий, «Крит. истор. пов.», стор. 131, «История», т. III, стор. 249, 266, 285; «Аноним», стор. 24; А. Лонгінов, «Червен гор.», стор. 188, 347, «Гр. Юрия II», стор. 32—39; В. Площанський, «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 188, і далі; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 77; М. Любавський, «Очерк», стор. 30; AGZ, т. V, 1875, стор. 204; Я. Михаловський, «Księga», стор. 587, 636, 795, 799; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Historya», стор. 129

***Холмъ**: оу Холмъ 14

Холохолна погост, можливо, Колоколна
15 — А. Крымский, «Укр. грам.»,
стор. 540

*Хотарь Шышербовский: Шышербовского
Хотаря 55

*Хурмоктола: до Хурмоктолы 40

Цепинь гора під Чернівцями, на якій був
замок 65 — Я. Головацький, «Пам'ят-
ники», 1867, стор. 15

Цуцнево село на р. Буг 25 — «Болеслав»,
стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892,
стор. 52, т. XXIII, 1896, стор. 144;
П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120

Черемненский?: доловь Черемненского 5

*Черемошна: до Черемошної село 5 —
AGZ, т. X, 1884, № 513

Черемхово присілок 64

Черепыне село 36

Чирвоны потокъ 1

Чолница, Чолницею річка 6 — «Архив
ЮЗР», ч. VIII, т. III, 1909, стор. 218

Чорный лесокъ 6 — «Акты ЗР», т. I,
стор. 43

*Чорный пѣсокъ: ω(т) Чорного Пѣска 58

*Чорторыская дорога: дороги Чорторыское
6 — «Указатель», стор. 560; «Архив
ЮЗР», ч. VIII, т. III, 1909, стор. 487

*Чуданово: з Чудановомъ село 6

*Чудова могила: до Чудовы могилы 6

Чурсачвцы село 55

*Чыжовка: до Чыжовки, Чыжовку річка?
6 — А. Забелін, «В.-ст. обозр.»,
стор. 289

Чагрово село 64

*Шатен: до ω(т) противъ Шатеевъ село? 40

Шеломыньское поле 36

*Шепинская земля: земли Шепинскоѣ 83

Шышербовский Хотарь: Шышербовского
хотаря 55

Шидловъ, Шидлова село 80 — М. Бель-
ський, «Кроніка», стор. 91

Шловоншува село 40

*Щирокъ: на Щирку село 21

*Юльтохова Росоха: до Юльтоховы Росо-
хы 5

Юшковское поле 15

*Ямчинь: на Ямчинь село 69

*Яровиця: з Яровицею передмістя
м. Луцька на правому березі р. Сты-
ра 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI,
1883, стор. 507, 518—520; ч. VIII,
т. III, 1909, стор. 214; ч. III,
т. IV, 1914, стор. 155; ч. II, т. I, 1861,
стор. 10; «Указатель», стор. 926;
М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.»,
т. IV, стор. 315; А. Яблоновський,
«Żródła», т. VI, стор. 106; т. VIII,
стор. 33, 91, 107

*Ярославльская волость: ω(т) Ярос-
лавльскоѣ (Ярославльскоѣ) волости
28, 38

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

А. G.— Archiwum Główne Akt Dawnych.

A G Z — Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczy Pospolitej polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie wskutek fundacji śp. A!exandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego, t. I—XVI, Lwów, 1868—1894.

«А к т ы» — Русская историческая библиотека, издаваемая Археографической комиссией, т. XV. Акты из метрики литовской 1374—1529, СПб., 1895.

«А к т ы АЭ» — Акты, собранные в библиотеках и архивах Российской империи Археографической экспедицией Императорской Академии наук. Дополнено и издано высочайше учрежденной комиссией (1294—1598), т. I, СПб., 1836.

«А к т ы ВК» — Акты, издаваемые Виленской комиссией для разбора древних актов, Вильно, 1865—1912.

«А к т ы ЗР» — Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией, т. I—VI, СПб., 1846—1855.

«А к т ы и с т о р.» — Акты исторические, относящиеся к России, извлеченные из иностранных архивов и библиотек, издаваемые А. И. Тургеневым, т. I, СПб., 1841.

«А к т ы ЮЗ» — Акты, относящиеся к истории заселения юго-западного края, т. I—XII.

«А к т ы ЮЗР» — Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, т. I—XI, СПб., 1863—1879.

А н д р і я ш е в А., «Очерк ист.» — А. М. А н д р і я ш е в, Очерк истории Волинской земли до конца XIV столетия (с картой Волинской земли), Киев, 1887.

А н т о н і І., «Opowiadania» — І. А n t o n i, Opowiadania historyczne, ks. II, Lwów, 1875.

А н т о н і І., «Zameczki» — І. А n t o n i, Zameczki podolskie na kresach multańskich. Wydanie drugie przerobione i powiększone przez autora, t. II. Kamieniec nad Smotryczem, Warszawa, 1880.

А н т о ш и н М., «Закарп. гр.» — Н. С. А н т о ш и н, Закарпатська грамота 1404 г., «Научные записки Ужгородского государственного университета», т. XIII, Львов, 1955.

Arch.— Archiwum państwowe w Krakowie, oddziały na Wawelu.

«A r c h i v a» — В. Н а s d e u, Archiva istorică a României, Collecțiune critică de dokumente asupra trecutului români, t. I, Bucuresti, 1864.

«А р х и в ЮЗР» — Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волинском ген.-губернаторе, Киев, 1859—1914.

«A r c h. S a n g.» — Archivum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie wydane nakładem właściciela, pod kierownictwem Ż. L. Radziwińskiego przy współudziale P. Skobielskiego i В. Gorczaka, t. I—IV, Lwów, 1886—1887.

«А р х. с б.» — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при управлении Виленского учебного округа, т. I—XI, Вильно, 1865—1890.

А. S.— Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie.

«A t h e n a e u m» — Athenaeum. Pismo zbiorowe poświęcone historii, filozofji, literaturze, sztukom it. d. Wydawca J. I. Kraszewski, t. II, Wilno, 1842.

А.-Ч у ж б и н с к и й, «Очерки» — А. С. А ф а н а с ь е в - Ч у ж б и н с к и й, Поездка в Южную Россию, ч. 2. Очерки Днестра, СПб., 1863.

Б а г а л і й Д., «История» — Д. Б а г а л е й, История Северной земли до половины XIV ст., вып. I, Киев, 1878.

Б а г а л і й Д., «Очерки» — Д. И. Б а г а л е й, Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства, т. I. История колонизации, М., 1887;

т. II. Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства в XVI—XVII ст., собранные в разных архивах, Харьков, 1886.

Б а л і н с ь к и й М., «Hist. m. Wilna» — М. B a l i ŋ s k i, Historia miasta Wilna, t. I, Wilno, 1836.

Б а л і н с ь к и й М., «Staroż. Pol.» — М. B a l i ŋ s k i, S. L i p i ŋ s k i, Starożytna Polska, t. III, Warszawa, 1886.

Б а л ь ц е р О., «Genealogia» — О. B a l z e r, Genealogia Piastów, t. II, Kraków, 1895.

Б а н т и ш - К а м е н ь с к и й Д., «История» — Д. Б а н т ы ш - К а м е н с к и й, История Малой России, М. 1870.

Б а р а н о в и ч О., «Залюднення» — О. Б а р а н о в и ч, Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст., Київ, 1930.

Б а р б а ш е в А., «Витовт» — А. Б а р б а ш е в, Витовт и его политика до Грюнвальденской битвы, СПб., 1885.

Б а р б а ш е в А., «Очерк» — А. Б а р б а ш е в, Витовт. Последние двадцать лет княжения, 1410—1430 (Очерк литовско-русской истории XV в.), СПб., 1891.

Б а р с о в М., «Материалы» — Н. П. Б а р с о в, Материалы для историко-географического словаря России, Вильно, 1865.

Б а р с о в М., «Очерки» — Н. П. Б а р с о в, Очерки русской исторической географии. География Начальной летописи, Варшава, 1873.

Б а т ю ш к о в П., «Белоруссия» — П. Н. Б а т ю ш к о в, Белоруссия и Литва. Исторические судьбы северо-западного края, СПб., 1890.

Б а т ю ш к о в П., «Волинь» — П. Н. Б а т ю ш к о в, Волинь. Исторические судьбы юго-западного края, СПб., 1888.

Б а т ю ш к о в П., «Памятники» — П. Н. Б а т ю ш к о в, Памятники русской старины в западных губерниях, вып. 8. Холмская Русь, СПб., 1885.

Б а т ю ш к о в П., «Подолія» — П. Н. Б а т ю ш к о в, Подолія. Историческое описание, СПб., 1891.

В. Cz.—Biblioteka czartoryskich w Krakowie.

Б е в з е н к о С., «Доповіді та повідомлення» — С. П. Б е в з е н к о, До історії категорії роду іменників в українській мові, «Доповіді та повідомлення Ужгородського державного університету. Серія філологічна», № 5, Ужгород, 1960.

Б е в з е н к о С., «З істор. коментар.» — С. П. Б е в з е н к о, З історичних коментарів до українського словотвору, «Наукові записки Ужгородського державного університету», т. XXXVII, Львів, 1959.

Б е в з е н к о С., «З іст. словотв.» — С. П. Б е в з е н к о, З історії словотвору дієслів української мови, «Наукові записки Ужгородського державного університету», т. XXXV, Львів, 1958.

Б е в з е н к о С., «Істор. морф.» — С. П. Б е в з е н к о, Історична морфологія української мови, Ужгород, 1960.

Б е в з е н к о С., «Нариси» — С. П. Б е в з е н к о, Нариси з історичної граматики української мови. Морфологія, Київ, 1953.

«Б е л о р у с . а р х .» — Белорусский архив древних грамот И. Григоровича, ч. 1, М., 1824, ч. 2, М., 1828.

Б е р ш а д с ь к и й С., «Рус.-евр. арх.» — Русско-еврейский архив. Документы и материалы для истории евреев в России, т. I—III, Документы и реестры к истории литовско-русских евреев (1388—1555), Собрал и издал С. А. Бершадский, СПб., 1882.

Б е с т у ж е в - Р ю м і н К., «Русск. ист.» — К. Н. Б е с т у ж е в - Р ю м и н, Русская история, т. II, вып. 1, СПб., 1885.

Б е л я е в І., «Рассказы» — И. Б е л я е в, Рассказы из русской истории, кн. 1, М., 1865.

Б е л ь с ь к и й М., «Kronika» — Kronika Marcina Beilskiego, t. II, Sanok, 1856.

Б о г д а н І., «Vechile» — Vechile Critike moldvenesti până La Urechia. Texte slave cu studii, traduceri și note de Joan Bogdan, București, 1891.

Б о г д . Х м е л ь н . — Возз'єднання України з Росією. Документи і матеріали в трьох томах, т. III, М., 1953. Російська назва: Воссоєдинение Украины с Россией. Документы и материалы в трех томах.

Бодянський О., «Ист. Руссов» — О. Бодянский, История Руссов или малой России, М., 1846.

«Болеслав» — Болеслав Юрий II князь всей Малой Руси. Сборник материалов и исследований, сообщенных О. Гонсиоровским, А. А. Куником, А. С. Лаппо-Данилевским, И. А. Линниченко, С. Л. Пташицким и И. Ржежабеком, СПб., 1907.

Борковський В., Кузнецов П., «Истор. грам.» — В. И. Борковский, П. С. Кузнецов, Историческая грамматика русского языка, М., 1963.

Борковский В., «Синтаксис» — В. И. Борковский, Синтаксис древнерусских грамот, т. II, М., 1958.

Будде Е., «Лекции» — Е. Ф. Буддэ, Лекции по истории русского языка, Казань, 1907.

Будилович А., «Памятники» — А. Будилович, Чудотворная икона пресвятой богородицы в г. Холме, «Памятники русской старины в западных губерниях», издаваемые с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым, вып. 7. Холмская Русь, СПб., 1885.

Бузук П., «Нарис іст.» — П. Бузук, Нарис історії української мови, Київ, 1927.

Булаховський Л., «Мовознавство» — Л. А. Булаховський, 3 історичних коментаріїв до української мови, «Мовознавство», 1951, № 9.

Булаховський Л., «Наук. зап.» — Л. А. Булаховський, 3 історичних коментаріїв до літературної української мови, «Наукові записки Київського державного університету», т. VI, вип. 1, Київ, 1947.

Вага Т., «Historya» — Teodor Waga, Historya książąt i królów polskich. Krótko zebrana, dla lepszego użytku znacznie przerobiona i pomnożona, Wilno, 1824.

Воповський Б., «Dzieje» — B. Wapowski, Dzieje korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego od roku 1380 do 1535, ze swiego odkrytego spótczszego rękopismu z języka łaćińskiego przetłumaczył M. Malinowski, t. I—II, Wilno, 1847.

Василевський А., «Ист. г. Вильны» — А. Василевский, История города Вильны, «Памятники русской старины в западных губерниях», издаваемые с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым, вып. 5, СПб., 1872.

Василенко І., «Истор. грам. р. я.» — И. А. Василенко, Историческая грамматика русского языка. Сборник упражнений, изд. 2, М., 1965.

«Вестн. Европы» — Вестник Европы, составляемый Михаилом Каченовским, ноябрь — декабрь, № 21—22. Смесь, М., 1828.

«Вест. ЮЗ и ЗР» — Вестник Юго-Западной и Западной России. Историко-литературный журнал, т. II, Киев, 1862.

Волков М., «Стат. св.» — Н. В. Волков, Статистические сведения о сохранившихся древнерусских книгах XI—XIV веков и их указатель, [СПб.], 1897.

Вольф А., «Mazow. zap» — A. Wółff, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku, Kraków, 1937.

Вольф Й., «Ród» — Józef Wółff, Ród Gedimina, Kraków, 1886.

Вольф Й., «Senatorowie» — Józef Wółff, Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386—1795, Kraków, 1885.

Востоков О., «Описание» — А. Востоков, Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музея, СПб., 1842.

«Временник» — Временник императорского Московского общества истории и древностей российских, кн. 3. Смесь, М., 1849.

Гандельсман М., «Księga» — M. Handelsman, Księga ziemska płońska 1400—1417. Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. I, Warszawa, 1920.

Голембйовський Я., «Dzieje» — Dzieje Polskie za Władystawa Jagiełły J. Gołębiowskiego, t. I, Warszawa, 1846.

Головацький Я., «Памятники», 1865 — Я. Головацкий, Памятники дипломатического и судебно-делового языка русского в древнем Галицко-Володимирском княжестве и в смежных русских областях с второй половины XIV ст., «Науковий збірник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской матиці», вып. 3, Львов, 1865.

Головацький Я., «Памятники», 1867 — Я. Головацкий, Памятники дипломатического и судебно-делового языка русского в древнем Галицко-Володимирском княжестве и в смежных русских областях в XIV и XV ст., Львов, 1867.

Головацький Я., «Хрестоматія» — Я. Головацький, Хрестоматія церковно-славянська і древне-руська в пользу учеников высшей гимназии в цес. кор. Австрийской державе, Відень, 1854.

Голубев С., «П. Могила» — С. П. Голубев, Петр Могила, Киев, 1883.

Голубинський Є., «Історія» — Е. Голубинський, История русской церкви, т. II, М., 1900.

Горжицький К., «Pałaczenie» — K. Gorzyski, Pałaczenie Rusi Czerwonej z Polska za Kazimierza W., Lwów, 1889.

Грабовський М., Пшездзєцький О., «Źródła» — M. Grabowski, A. Przędziński, Źródła do dziejów polskich, t. I, Wilno, 1843.

Гребеняк В., ЗНТШ — В. Гребеняк, Сліди скитської культури в Галичині, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», т. CXVII, Львів, 1914.

Гуковський К., «Кр. оч. Ков. губ.» — К. П. Гуковський, Краткий исторический очерк Ковенской губернии, Ковно, 1889.

Гумецька Л., «Втор. прийм.» — Л. Л. Гумецька, Вторинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. IV, Київ, 1961.

Гумецька Л., «Втор. спол.» — Л. Л. Гумецька, Вторинні сполучники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. II, Київ, 1960.

Гумецька Л., «Мовознавство» — Л. Л. Гумецька, Нариси з історії української мови. Словотворча будова чоловічих особових назв в українській актовій мові XIV—XV ст., «Мовознавство», 1952, № 10.

Гумецька Л., «Перв. прийм.» — Л. Л. Гумецька, Первинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. III, Київ, 1960.

Гумецька Л., «Словотв. присл.» — Л. Л. Гумецька, Словотвір прислівників української актовій мові XIV—XV ст., «Українська мова в школі», 1957, № 6.

Гумецька Л., «Словотв. сист. числ.» — Л. Л. Гумецька, Словотворча система числівників української актовій мові XIV—XV ст., «Питання слов'янського мовознавства», кн. 5, Львів, 1958.

Гумецька Л., «Топограф. назви» — Л. Л. Гумецька, Топографічні назви української актовій мові XIV—XV ст., «Дослідження з мови та літератури», Київ, 1957.

Гумецька Л., «Функції» — Л. Л. Гумецька, Функції первинних сполучників в українській актовій мові XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. I, Київ, 1959.

Гуnfальві П., «Die Rumänen» — Pál Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprache, Wien und Teschen, 1883.

«Густ. літ.» — Густинская летопись, Полное собрание русских летописей, т. II, СПб., 1843.

Данилович І., «Latopisiec Litwy» — Latopisiec Litwy i kronika Ruska: z rękopisu sławiańskiego przepisane; wypisami z wremiennika sofijskiego pomnożone; przypisami i objaśnieniami, dla czytelników polskich potrzebnymi, opatrzone; staraniem i pracą Ignacego Daniłowicza, profesora zwyczajnego w cesarskim uniwersytecie Charkowskim, naprzód w Dzienniku Wileńskim roku 1824 częściami ogłaszane, a teraz w jedno zebrane, dokończone i przedrukowane nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, Wilno, 1827.

Данилович І., «Skarbiec» — I. Daniłowicz, Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, króleskich, książących władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów, t. I—II, Wilno, 1860.

Дашкевич М., «Заметки» — Н. Дашкевич, Заметки по истории литовско-русского государства, Киев, 1885.

Дашкевич М., «Унив. изв.» — Н. Дашкевич, Борьба культур и народностей в Литовско-Русском государстве, «Университетские известия», т. I, Киев, 1884, октябрь.

Дембовецький О., «Опыт» — А. С. Дембовецький, Опыт описания Могилевской губернии в историческом, физико-географическом, этнографическом, промышлен-

ном, сельскохозяйственном, лесном, учебном, медицинском и статистическом отношениях. В 3-х кн., Могилев на Днепре, 1882.

«Dziennik» — Dziennik Wileński, t. I, 1882, styczeń — kwiecień, Wilno. Розділ: «Palaeographia Sławińska», під заголовком «Dekret W. X. L. Witolda, względem sporów na ów czas zaszłych o lowy między biskupem wileńskim a Wikhaylem, z krótkiem jegoż opisaniem», підготував до друку Symon Żukowski.

Дзяліньскі А., «Zb. praw lit.» — Zbiór praw litewskich od roku 1389 do roku 1529. Tudzież rozprawy sejmowe o tychże prawach od roku 1544 do roku 1563 A. F. Działyńskiego, Poznań, 1841.

Длугош Я., «Dziela» — Jan Długosz, Dziela wszystkie, t. I—II, Kraków, 1867—1868.

Длугош Я., «Historiae» — J. Długosii, Historiae Polonicae, t. I, Cracoviae, 1876. Довнар-Запольський М., «Договоры» — М. В. Довнар-Запольский, Из истории литовско-польской борьбы за Волинь. Договоры 1366 г., Киев, 1896. «Documente» — Documente provitoare istoria României, veacul XIV, XV. A Moldova, vol. I (1384—1475). Edita Acedmiei Republicii Populare Române, 1954.

«Dodatek tygodniowy» — Dodatek tygodniowy przy «Gazecie Lwowskiej», 1857, № 4. «Документы» — Документы, объясняющие историю западно-русского края и его отношения к России и к Польше, СПб., 1865.

«Дополнения» — Дополнения к Актам историческим, относящимся к России, собраны в иностранных архивах и библиотеках и изданы Археографической комиссией. Латинська назва: Supplementum ad historica Russiae monumenta ex archivis ac bibliothecis extraneis depremta, et a collegio archeographico, СПб., 1848.

Д. р. — фонд Дипломы пергаментов.

«Др. Рос. Вивл.» — Древняя Российская Вивлиофика, или собрание древностей российских, до истории, географии и генеалогии касающихся, издаваемая Н. И. Новиковым, ч. 8 и 9, СПб., 1775, изд. 2, ч. 2, 3 и 4, СПб., 1788.

Дурново М., «Очерк» — Н. Дурново, Очерк истории русского языка, М. — Л., 1924 і (фототипічне видання) 1959.

Дурново М., «Хрестоматія» — Николай Дурново, Хрестоматия по истории русского языка, вып. I. Памятники XI—XV вв., М., 1914.

«Дух. и дог. гр.» — Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV—XVI вв., М. — Л., 1950.

Е. р. — Ewangelia pergaminowa XIV w.

Житецкий П., «Очерк» — П. Житецкий, Очерк звуковой истории малорусского наречия. Розділ: «Образцы письменного языка с признаками малорусского наречия», Киев, 1876.

ЖМНП. — Журнал Министерства народного просвещения, СПб., 1871—1917.

Забелін А., «В.-ст. обзор» — А. Забелін, Военно-статистическое обозрение Волинской губернии, ч. I, Киев, 1887.

«Zapiski» — Zapiski numizmatyczne, Wrocław, 1885, № 5.

«Зап. Од. общ.» — Записки императорского Одесского общества истории и древностей, т. I, Одесса, 1844, та ін.

Зарудняк О., «Наук. зап.» — О. Зарудняк, Из спостережень над керуванням давальним відмінком в українських пам'ятках ділового письменства XIV—XVII ст., «Наукові записки Одеського педінституту. Випуск філологічний», т. XVIII, Одеса, 1957.

Зарудняк О., «Пригл. упр.» — А. А. Зарудняк, Приглагольное управление в украинских памятниках деловой письменности XIV—XVII вв., Автореферат, Киев, 1959.

Зергоффер К., «Nazwy» — K. Zierhoffer, Nazwy miejscowe północnego Mazowsza, Wrocław, 1957.

Зиморович Й., «Pisma» — J. B. Zimorowicz, Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się. Z polecenia reprezentacji miasta, wyd. K. Hek, Lwów, 1899.

ЗНТШ — Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, Львів, т. I—XCVII, 1892—1911.

Зубрицкий Д., «Аноним» — Д. Зубрицкий, Аноним Гнезненский и Иоанн Длугош, Львов, 1855.

Зубрицкий Д., «Ист. Гал. Руси» — Д. Зубрицкий, История Галицко-Владимирской Руси, Львов, 1863.

Зубрицкий Д., «История» — Д. Зубрицкий, История древнего Галицко-Русского княжества, ч. 3, Львов, 1855.

Зубрицкий Д., «Hist. m. Lwowa» — D. Zubrycki, Historia miasta Lwowa, Lwów, 1844.

Зубрицкий Д., «Крит.-истор. пов.» — Д. Зубрицкий, Критико-историческая повесть временных лет Червонной, или Галицкой Руси, М., 1845.

Іванов П., ЗНТШ — П. Іванов, Картка з історії Волині на початку XIV віку, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», т. II, Львів, 1893.

Іванов П., «Истор. судьбы» — П. А. Иванов, Исторические судьбы Волынской земли с древнейших времен до конца XIV века, Одесса, 1895.

Іловайський Д., «Ист. Росс.» — Д. Иловайский, История России, т. II, Московско-Литовский период или собиратели Руси. Розділ: «Примечания ко II тому», М., 1896.

«І н ш. м а т е р.» — Іншомовні матеріали до історії міст і сіл України. Короткий бібліографічний покажчик, Львів, 1967.

«І п а т. л і т.» — Ипатьевская летопись, вып. 1. Полное собрание русских летописей, издаваемое Государственной археологической комиссией Российской Академии наук, т. II, Петроград, 1923.

«Ист. Вестн.» — Исторический Вестник, СПб., 1889, октябрь.

«Ист. Молд.», 1951 — История Молдавии, т. I (От древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции), под ред. А. Д. Удальцова и Л. В. Черепнина, Кишинев, 1951.

«Ист. Молд.», 1965 — История Молдавской ССР, т. I (С древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции), отв. ред. Л. В. Черепнин, Кишинев, 1965.

«І с т. У к р.» — Історія України, т. I, під ред. О. К. Қасименка, Київ, 1950.

Калужняцкий Е., «Documente» — Documente slavone din Arhivele imperiale din Moscva procurate de Nicolae Kretzulescu publicate cu traduceri latine și cu note de dr. Emil Kałuźniński, у 2 частині I тому «Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Ludoxiu de Hurmuzaki», București, 1890.

Калужняцкий Е., «Кирилл. письмо» — Э. Калужняцкий, Кирилловское письмо у Румын, «Энциклопедия славянской филологии», издание Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук под ред. акад. В. Ягича, вып. 4. 2, Петроград, 1915.

Калужняцкий Е., Соболевский О., «Альбом» — Э. Калужняцкий и О. Соболевский, Альбом снимков с кирилловских рукописей румынского происхождения, Петроград, 1916.

Карамзин М., «История» — Н. М. Карамзин, История государства Российского, т. I—XII, СПб., 1818—1829.

Карашевич П., «Очерк» — П. Карашевич, Очерк истории православной церкви на Волыни, «Христианское чтение», ч. 1, СПб., 1855.

Карский Е., «Белоруссы» — Е. Ф. Карский, Белоруссы. Язык белорусского народа, т. I, М., 1955.

Карский Е., «Два документа» — Е. Ф. Карский, Два древнейших русских документа Главного архива Царства Польского в Варшаве, «Древности. Труды Археологической комиссии Императорского Московского Археологического Общества», издаваемые М. В. Довнар-Запольским, т. I, вып. 3, М., 1899.

Карский Е., «К вопросу...» — Е. Ф. Карский, К вопросу о разработке старого западно-русского наречия. Библиографический очерк, Вильно, 1893.

Карский Е., «О языке» — Е. Ф. Карский, О языке так называемых литовских летописей, Варшава, 1894.

Карский Е., «Сл. кирилл. палеограф.» — Е. Ф. Карский, Славянская кирилловская палеография, Л., 1928.

«Kwartalnik» — Kwartalnik historyczny, Lwów, 1898.

Кеппен П., «Список» — П. И. Кеппен, Список русским памятникам, служащим к составлению истории художеств и отечественной палеографии, М., 1822.

Керницький І., «Із спостережень» — І. М. Керницький, Із спостережень над формами давноминулого часу в староруських і староукраїнських пам'ятках, «Дослідження і матеріали з української мови», т. І, Київ, 1959.

«Київ і його предмістя» — Київ і його предмістя: Шулявка, Соломенка с Протасовым Яром, Байкова Гора и Демиевка с Саперной слободкой. По переписи 2 марта 1874 года, произведенной и разработанной Юго-Западным Отделом Императорского Русского Географического Общества, Киев, 1875.

«Київлянин» — «Київлянин», издаваемый Михаилом Максимовичем, кн. 1—3, М., 1840—1850.

«Книга б. ч.» — Книга большому чертежу или древняя карта Российского государства, поновленная в разряде и списанная в книгу 1627 года, изд. 2, СПб., 1838, М. — Л., 1950.

«Kodex» — Kodex diplomaticzny Malopolski, t. I—IV, Kraków, 1876—1905.

Коломієць Л., «О фразеол. соч.» — Л. И. Коломієць, О фразеологических сочетаниях языка украинских актов XIV—XVI вв., «Начальный этап формирования русского национального языка», Л., 1961.

Копія Д. Зубрицького — Копія Д. І. Зубрицького (грамота №80), що зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К-57, од. зб. 5.

Костакеску М., «Documentele» — M. Costăchescu, Documentele moldovenesti înaintea de Ștefan cel Mare, vol. I, Iași, 1931.

Кохановський Я., «Codex» — J. K. Kochanowski, Codex diplomaticus et commemorationum Mazowiae generalis, t. I, Warszawa, 1919.

Коцебу А., «Свитригайло» — А. Ф. Коцебу, Свитригайло, великий князь литовский, СПб., 1835.

Коялович М., «Чтения» — М. О. Коялович, Чтения по истории Западной России, СПб., 1884.

Кримський А., «Укр. грамм.» — А. Кримский, Украинская грамматика, т. I, вып. 2, М., 1908.

Кромер М., «Hist. Pol.» — Polska. Czyn. o położeniu, obyczajach, urządach i Rzeczpospolitej Królestwa Polskiego pr. M. Kromera. Książ dwoje. Przełożył z łacińskiego, notami i życiorysem autora uzupełnił Wład. Syrokoma, Wilno, 1853.

Крупович М. — Собрание государственных и частных актов, касающихся истории Литвы и соединенных с ней владений (от 1387 до 1710 года), изданное Виленской Археографической комиссией под ред. М. Круповича, Вильно, 1858. Польська назва: Zbiór dyplomatów rządowych i aktów prywatnych, posługujących do rozjaśnienia dziejów Łitwy i złączonych z nią krajów.

КС — Киевская старина. Ежемесячный исторический журнал, Киев, 1882—1906.

Кулеша Я., «Wiara» — Jan Alojzy Kulesza, Wiara prawosławna pismem świętym soborami oycami świętymi mianowicie greckimi y historyą kościelną, Wilno, 1704.

«Купча» — Центральний історичний державний архів УРСР у Львові, фонд «Ставропігійський інститут у м. Львові», № 129, оп. 1, «Братських архівів», в'язка 1, од. зб. 1. «Купча грамота (на пергаменті) на монастирську землю між боярами «Крылошами» св. Івана і Хонькою Васковою Дядьковича жінкою», 1378 р.

Курашкевич В., «Gramoty» — W. Kuraszkiewicz, Gramoty halicko-wołyńskie XIV—XV wieku, Studium językowe, Kraków, 1934.

Курашкевич В., Вольф А., «Zapiski» — W. Kuraszkiewicz, A. Wolff, Zapiski i rotły polskie XV—XVI wieku z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej, «Prace Komisji Językowej Polskiej Akademji Umiejętności», № 36, Kraków, 1950.

Лазаревський О., «Описание» — А. Лазаревский, Описание старой Малороссии, т. I. Полк Стародубский, Киев, 1889.

Лебедев С., «Истор.-крит. рассужд.» — С. Лебедев, Историко-критические рассуждения о степени влияния Польши на язык и на устройство училищ в России, СПб., 1848.

Левицький Й., «Грамматика» — *Grammatik der Ruthenischen oder klein-russischen Sprache in Galicien von J. Lewicki*. Слов'янська назва: Грамматика языка русского в Галиции. Розділ: «Anhang zur ruthenischen Grammatik», Перемышль, 1834.

Лелевель Й., «Dzieje» — *J. Lelewel, Dzieje Litwy i Rusi aż do uniji z Polską w Lublinie 1569 zawartoj, Poznań, 1839.*

Лелевель Й., «Księgi» — *J. Lelewel, Księgi ustaw Polskich i Mazowieckich, Wilno, 1824.*

Леонтович Ф., «Источники» — *Ф. И. Леонтович, Источники русско-литовского права, Варшава, 1894.*

Леонтович Ф., «Очерк» — *Ф. И. Леонтович, Очерк истории литовско-русского права, СПб., 1894.*

Лер-Сплавинський Т., «O pochodzeniu» — *T. Lerg-Splawinski, O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian, «Prace Instytutu Zachodniego», № 2, Poznań, 1948.*

Линниченко І., «Архивы в Галиции» — *И. А. Линниченко, Архивы в Галиции, «Киевская старина», т. XXIII, октябрь, Киев, 1888.*

Линниченко І., ЖМНПР. — *И. Линниченко, Критический обзор новейшей литературы по истории Галицкой Руси, «Журнал Министерства народного просвещения», июнь, СПб., 1891.*

Линниченко І., «Сусп. верстви» — *І. А. Линниченко, Суспільні верстви Галицької Руси XIV—XV в., Львів, 1899.*

Линниченко І., «Черты из ист.» — *И. Линниченко, Черты из истории сословий Юго-Западной Галицкой Руси, XIV—XV в., М., 1894.*

«Літ. Биховця» — *Т. Сушицький, Західно-руські літописи як пам'ятки літератури, ч. I, «Збірник Історико-філологічного відділу Української Академії наук», вип. 2, Київ, 1921.*

«Літ. Величка» — *Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке. Составил Самоил Величко, бывший канцелярист канцелярии войска Запорожского, 1720. Издана Временной комиссией для разбора древних актов, Киев, т. I, 1848, т. II, 1851, т. III, 1855, т. IV, 1864.*

«Літ. Граб'янки» — *Действия презельной и от начала поляков кровавой небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетмана запорожского, с поляки, за найяснейших королей polskich Владислава, потом и Каземира, в року 1648, отправоватися начатой и за лет десять по смерти Хмельницкого неоконченной, з розних летописцов и из диариуша, на той войне писанного, в граде Гадячу, трудом Григория Грабянки собранная и самобитных старожиллов свидетельства утвержденная. Року 1710. Издана Временной комиссией для разбора древних актов, Киев, 1854.*

«Літ. Самовидця» — *Летопись Самовидца о войнах Богдана Хмельницкого и о междоусобицах, бывших в Малой России по его смерти. Доведена продолжателями до 1734 года, «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», № 1, 2, М., 1846, і окреме видання, М., 1846.*

Лонгінов А., «Гр. Юрия II» — *А. В. Лонгинов, Грамоты малорусского князя Юрия II и вкладная запись князя Юрия Даниловича Холмского XIV в., «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», кн. 2, М., 1887.*

Лонгінов А., «Червен. гор.» — *А. В. Лонгинов, Червенские города, Варшава, 1885.*

Лопарев Х., «Описание» — *Хрисафон Лопарев, Описание рукописей Императорского Общества любителей древностей письменности, ч. I, СПб., 1892.*

Любавський М., «Обл. дел.» — *М. К. Любавский, Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства ко времени издания первого литовского статута. Исторические очерки, М., 1892.*

Любавський М., «Очерк» — *М. К. Любавский, Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно, М., 1910, і в «Чтениях в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», № 1, М., 1911.*

Любомірський Т., «Kodeks» — Т. L u b o m i r s k i, Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego, Warszawa, 1863.

Ляскоронський В., «Боплан» — В. Г. Ляскоронский, Боплан и его историко-географические труды относительно Южной России, I. Описание Украины, II. Карты Украины, Киев, 1901.

Ляскоронський В., «Иностр. карты» — В. Г. Ляскоронский, Иностранные карты и атласы XVI—XVII вв., относящиеся к Южной России, Киев, 1898.

Ляскоронський В., «Русск. походы» — В. Г. Ляскоронский, Русские походы в степи в удельно-вечевое время и поход кн. Витовта на татар в 1399 году., СПб., 1907.

Макарий, «История» — Макарий (Булгаков — митрополит московский), История русской церкви в период монгольский, т. IV—V, СПб., 1884—1886.

Малиновський О., «Ярлык» — А. Ф. Малиновский, Ярлык хана Золотой Орды Тохтамыша и ярлыки крымских ханов: Менгли-Гирея, Девлет-Гирея и Газигирея, б. м. і р.

Мацейовський В., «Historya» — Historya prawodawstw Słowian przez Wacława Alexandra Macejowskiego. Z rękopisów i druków zupełnie nowo przerobione, i na sześć tomów postrzelone. Wydanie drugie, t. I—VI, Warszawa, 1856—1865.

Маштаков П., «Список» — П. Л. Маштаков, Список рек бассейна Днепра и Буга (южного), Петроград, 1917.

Медведев Ф., «Нариси» — Ф. П. Медведев, Нариси з української історичної граматики, Харків, 1964.

Медведев Ф., «Труди» — Ф. Медведев, Форми займенників в українських грамотах XIV—XV ст., «Учені записки Харківського університету, т. CI, Труди філологічного факультету», т. VII, Харків, 1959.

Медведев Ф., «Укр. гр.» — Ф. П. Медведев, Українські грамоти XIV—XV ст. як пам'ятки мови української народності, «Питання історичного розвитку української мови», Харків, 1962.

Межов В., «Русск. истор. библ.» — В. И. Межов, Русская историческая библиография, т. I, СПб., 1892.

Мельничук О., «Слов. мовозн.» — О. С. Мельничук, Видозміни оформлення речень непрямої модальності в історії української мови, «Слов'янське мовознавство», т. II, Київ, 1958.

«Мемуары» — Мемуары, относящиеся к истории Южной Руси, под редакцией В. Антоновича, вып. I, Киев, 1890.

«Metryka» — Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV—XVI w., I Księga oznaczona nr. 333 z lat 1417—1429, Warszawa, 1918; II Księga oznaczona nr. 334 z lat 1429—1433, Warszawa, 1930, «Pomniki prawa wydawane przez Warszawskie Archiwum Główne», t. V і VI.

Милькович В., «Студия» — В. Милькович, Студия критична над историей русско-польской, ч. I, Львов, 1893.

Михаловський Я., «Księga» — Jakuba Michałowskiego wojskiego Lubeckiego a później kasztelana Bieckiego księga pamiętnicza z dawnego rękopisma będącego własnością Ludwika Hr. Morsztyna, wydana staraniem i nakładem c. k. Towarzystwa naukowego krakowskiego, Kraków, 1864.

Модзалевський В., «Гути» — В. Л. Модзалевський, Гути на Чернігівщині, Чернігів, 1914.

Модзалевський В., «Малоросс. род.» — В. Л. Модзалевский, Малороссийский родословник, т. I—IV, Киев, 1908—1914.

Молчановський М., «Очерк» — Н. Молчановский, Очерк известий о Подольской земле до 1434 г. (Преимущественно по летописям), б. м. і р.

«Monument» — Monumenta ducum in Ostrog, т. I.

Мохов М., «Молдавия» — Н. А. Мохов, Молдавия эпохи феодализма, Кишинев, 1964.

Мохов М., «Феод. отн.» — Н. А. Мохов, Е. М. Руссеев, Н. В. Березняков, В. П. Коробан и Е. С. Гроссул, Феодальные отношения в Молдавии в период XIV—XVIII веков, Кишинев, 1950.

Нарбут Ф., «Dzieje» — T. Narbutt, Dzieje starożytne narodu Litewskiego, t. IV—V, Wilno, 1837—1838.

Нарбут Ф., «Hist. Litwy» — F. Narbutt, Historia Litwy, t. IV, Wilno, 1852.

Нарбут Ф., «Pomniejsze pisma» — F. Narbutt, Pomniejsze pisma historyczne szczególnie do historyi Litwy odnoszące się, Wilno, 1856.

Нарушевич А., «Historya» — A. Naruszewicz, Historya naroda polskiego, t. VI, Warszawa, 1860.

Нелюбова І., «Конструкции» — И. Ф. Нелюбова, Конструкции с двойными падежами в русских и украинских грамотах XIV—XV веков, «Праці Одеського державного університету. Серія філологічних наук», вип. 15, Одеса, 1962.

Новицький І., «Указатель» — И. П. Новицкий, Указатель к изданиям Временной комиссии для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе (с 1845 по 1877 г.), т. I—II, Киев, 1878—1882.

Обнорський С., Бархударов С., «Хрестоматія» — С. П. Обнорский и С. Г. Бархударов, Хрестоматия по истории русского языка, ч. I, Л. — М., 1938.

Оболенський М., «Ярлык» — М. А. Оболенский, Ярлык Хана Золотой Орды Тохтамыша к польскому королю Ягайлу, М., 1850.

«Описаниє» — Описание Киево-Софийского собора по обновлении его в 1843—1853 годах, Киев, 1854.

«Описание Киев. Лавры» — Описание Киевопечерской Лавры с присовокуплением разных граммат и выписок, объясняющих оное, также планов лавры и обеих пещер, Киев, 1826.

«Описание К.-С. собора» — Описание Киево-Софийского собора и Киевской епархии, Киев, 1825.

«Описание... рукописей» — Описание русских и славянских пергаменных рукописей. Рукописи русские, болгарские, молдавляхйские, сербские. Труды отдела рукописей Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина, Л., 1953.

«Основа» — Основа. Ежемесячный южно-русский литературно-ученый вестник, Петербург, 1861.

Оссовський Г., «Из путев. зап.» — Г. О. Оссовский, Из путевых записей Овручского уезда, Житомир, 1869.

Ossolineum — Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Осташевський Я., «Z dziejów» — J. Ostaszewski, Z dziejów mławskiego Mazowsza. Szkic historyczny, Mława, 1934.

«Отч. зап.» — Краткая опись предметов, составляющих русский музей Павла Свинына, «Отечественные записки, издаваемые Павлом Свиныным», СПб., 1829.

Павінський А., «Polska» — A. Pawiński, Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Mazowsze, «Źródła dziejowe», t. XVI, Warszawa, 1895.

Павлов О., «Мнимые следы» — А. С. Павлов, Мнимые следы католического влияния в древнейших памятниках юго-славянского и русского церковного права, М., 1822.

Павлуцкий Г., «Древн. Укр.» — Г. Павлуцкий, Древнее деревянное зодчество в юго-западном крае, «Древности Украины», т. I, Киев, 1905.

Палаузов С., «Рум. госп.» — С. Н. Палаузов, Румынские господарства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении, СПб., 1859.

«Памятники» — Памятники, изданные Киевской комиссией для разбора древних актов, т. I—III, Киев, 1898.

Первольф Й., «Славяне» — Иосиф Первольф, Славяне, их взаимные отношения и связи, ч. 2, Варшава, 1893.

Петровський М., «Ист. Укр.» — М. Н. Петровский, Історія України в документах і матеріалах, т. I, Київ, 1946.

Петрушевич А., «Гал. истор. сб.» — А. Петрушевич, Галицкий исторический сборник, т. I—III, Львов, 1853—1860.

Петрушевич А., «Наук. сб.» — А. Петрушевич, Было ли два Галичи, княжескии города, один в Угорско-словацкой области, а другой по сю сторону Карпат

над Днестром, или нет?», «Науковий сборник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской митлицы», вып. 1, Львов, 1865.

Петрушевич А., «Холм. епарх.» — А. Петрушевич, Холмская епархия и святители ее, Львов, 1867.

«П. кн.» — Памятная книжка Гродненской губернии на 1887 г., Гродно, 1887.

Площанский В., «Наук. сб.» — В. Площанский, Лавров село и монастырь в Самборском округе, «Науковий сборник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской митлицы», Львов, 1866.

Площанский В., «Прошл. Холм. Руси» — В. М. Площанский, Прошлое Холмской Руси по архивным документам XV—XVIII в. и др. источникам. Духовенство. Холмская епархия православной и б. униатской церкви, 1428—1630, Вильно, 1899.

Погодин М., «Виленск. вестн.» — М. Погодин, Вот на каком языке объяснялись между собой первые литовские князья, еженедельная газета «Виленский вестник», от 1.III 1866 г., № 45, издаваемая под ред. А. И. Забелина.

«Pomniki» — Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta, t. I (Najstarsza księga miejska 1382—1389), Lwów, 1892.

Пор А., «Magyar-ruthén érintk.» — A. Pór, Magyar-ruthén érintkezések. A magyar Anjók igényei a lengyel trónra, «Erdélyi nemzeti és régiségárából muzeum», Kolozsvár, 1902.

Пор А., «Századok» — A. Pór, Magyar-ruthén érintkezések a XIV-ik századok, Budapest, 1904.

Поей И., «Zbiór» — Zbiór wiadomości historycznych aktów, dotyczących dziesięciu kościelnic na Rusi przez x. Jana Pocięja, Warszawa, 1845.

«Протоколы» — Протоколы заседаний Археологической комиссии 1841—1849 гг., вып. 2, СПб., 1886.

Прохаска А., «Codex» — Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376—1430. Collectus opera Antonii Prochaska, Cracovia, 1882. (На контртитული: Monumenta mediaevi historia res gestas poloniae illustratia, t. VI.)

Прохаска А., «Kwart. hist.» — A. Prochaska, Jeszcze w kwestyi zajęcia Rusi Czerwonej przez Kazimierza, «Kwartalnik historyczny», Lwów, 1895.

Прохаска А., «Остатние lata» — A. Prochaska, Ostatnie lata Witolda, Warszawa, 1882.

Прохаска А., «W sprawie» — A. Prochaska, W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza W., «Kwartalnik historyczny», Lwów, 1892.

ПСРЛ — Полное собрание русских летописей, т. I—VIII, СПб., 1846—1853.

Пшездзецкий О., «Образы» — A. Przezdziecki, Podole, Wołyń, Ukraina, obrazy miejsc i czasów, t. I—II, Wilno, 1841.

Пшездзецкий О., «Жыцье» — A. Przezdziecki, Życie domowe Jadwigi i Jagiełły, Kraków, 1870.

Реслер А., «Das Altprager» — A. Resler, Das Altprager Stadtrecht, Prag, 1845.

«Раздельна» — «Раздельна Волчка Ходькова Ловвича и пани Ходьковой на двину и села в волости теребовельской» (копія), колекція Д. І. Зубрицького, ф. К. 57, од. зб. 3, Архів Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР.

Ржежабек Я., «Jiří II» — Jan Řežábek, Jiří II, poslední kníže veškeré Malé Rusi, kritický pokus, «Časopis musea království českého», ročník LVII, Praha, 1883.

Рибарський А., «Księga» — A. Rybarski, Księga ziemiska zakrocmska pierwsza 1423—1427, Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. II, № 1, Warszawa, 1920.

Розвадовський С., «Studia» — S. Rozadowski, Studia nad nazwami wód słowiańskich, «Prace Onomastyczne Polskiej Akademii Umiejętności», № 1, Kraków, 1948.

Розов В., «Укр. гр.» — В. Розов, Украинские грамоты, Киев, 1928.

Розов В., «Южнор. гр.» — В. Розов, Южнорусские грамоты, Киев, 1917.

Ростиславич-Савельев М., «Дмитрий Донской» — Н. В. Ростиславич-Савельев Дмитрий Иванович Донской, М., 1837.

Руликовський М., Радзімінський З., «Kniazowie» — M. Rulikowski i Z. L. Radziwiński, Kniazowie i Szlachta, t. I.

Русанівський В., «Укр. гр.» — Пам'ятки української мови XV ст. Серія

юридичної літератури. Українські грамоти XV ст. Підготовка тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського, Київ, 1965.

Р у с о в О., «Описание» — А. А. Р у с о в, Описание Черниговской губернии, т. I—II, Чернигов, 1898—1899.

«Р у с с к . и с т о р . б и б л .» — Русская историческая библиотека, издаваемая Археологической комиссией, т. II, СПб., 1875.

«Р у с с к о - л и в о н с к и е а к т ы» — Русско-ливонские акты. Собранные К. Е. Напьерским. Изданы Археологической комиссией, СПб., 1868.

С а м і ї л е н к о С., УМШ, 1955, № 6 — С. П. С а м і ї л е н к о, 3 історичних коментарів до української мови. Займенник, «Українська мова в школі», 1955, № 6.

С а м і ї л е н к о С., УМШ, 1956, № 6 — С. П. С а м і ї л е н к о, 3 історичних коментарів до української мови. Прислівник, «Українська мова в школі», 1956, № 6.

С а м і ї л е н к о С., УМШ, 1958, № 2 — С. П. С а м і ї л е н к о, 3 історичних коментарів до української мови. Словотвір іменників, «Українська мова в школі», 1958, № 2.

С а н н и к о в В., «Порядок» — В. З. С а н н и к о в, Порядок размещения членов сложноподчиненного предложения, «Историческая грамматика и лексикология русского языка», М., 1962.

С а п у н о в А., «Витеб. стар.» — Витебская старина. Составил и издал А. Сапунув, Витебск, 1883.

С а х а р о в І., «Палеограф. снимки» — Образцы древней письменности XII—XVIII в., б. м. і р. Зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР

ім. В. І. Леніна, шифр $\frac{002 \text{ п.}}{023_2}$.

«С б о р н и к» — Сборник князя Оболенского, М., 1900.

С в е н ц і ц ь к и й І., «Елементи» — І. С в е н ц і ц ь к и й, Елементи живої народної мови в пам'ятках української літературної мови у XIV—XVII сторіччях, «Питання українського мовознавства», кн. 3, Львів, 1958.

С в е н ц і ц ь к и й І., «Західноукр. гр.» — І. С в е н ц і ц ь к и й, Західноукраїнські грамоти XIV—XV ст., «Питання українського мовознавства», кн. 2, Львів, 1957.

С в е н ц і ц ь к и й І., «Нариси» — І. С в е н ц і ц ь к и й, Нариси з історії української мови, Львів, 1920.

С е м к о в и ч В., «Mazow. przyw.» — W. S e m k o w i c z, Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w. (1391—1478), «Archiwum Komisji historycznej Polskiej Akademji Umiejętności», t. XI, Kraków, 1909—1913.

С е н к е в и ч В., «О влиянии» — В. М. С е н к е в и ч, О влиянии древнерусского наследия на социально-экономическое развитие Молдавии в XIV—XV вв., «Ученые записки Кишиневского госуниверситета. Исторический сборник», т. XVI, Киев, 1955.

С и м о н і П., «Мстисл. ев.» — П. К. С и м о н и, Мстиславово евангелие начала XII века в археологическом и палеографическом отношении, кн. I, б. м., 1910.

«700 років» — 700 років міста Львова. Бібліографічний покажчик літератури. Склали Е. М. Лазеба та Т. О. Воробйова, Львів, 1956.

«S c r i p t o r e s» — Scriptores rerum polonicarum, t. II, Cracov, 1894.

«S l a v i a» — Slavia, ročník XII, sešit 4, Praha, 1934—1935.

С л и н ь к о І., «Наук. зап.» — І. І. С л и н ь к о, До питання про історію орудного предикативного в українській мові, «Наукові записки Чернівецького державного університету, серія філологічних наук», т. XXXII, вип. 7, Львів, 1959.

«С л о в н и к» — Словник староукраїнської мови XIV—XV вв., Київ, 1964.

С м и р н о в М., «Судьбы» — М. С м и р н о в, Судьбы Червоной, или Галицкой Руси до соединения ее с Польшей, СПб., 1860.

С м и р н о в М., «Ягелло» — М. С м и р н о в, Ягелло и первое соединение Литвы с Польшей, «Записки Новороссийского университета», Одесса, 1863.

С м и р н о в О., «Сборник» — А. С м и р н о в, Сборник древнерусских памятников и образцов народной русской речи, Варшава, 1882.

С о б о л е в с ь к и й О., ЖМНПр. — А. С о б о л е в с к и й, Древние памятники русского письма и языка (X—XIV веков). Общее повременное обозрение. Труд И. И. Срезнев-

ского. Второе издание. СПб., 1882, «Журнал Министерства народного просвещения», СПб., 1883, ч. CCLXXVII.

Соболевський О., «Лекции» — А. И. Соболевский, Лекции по истории русского языка, Киев, 1888, М., 1907.

Соболевський О., «Очерки» — А. Соболевский, Очерки из истории русского языка, ч. 1, Киев, 1884.

Соболевський О., «Сл.-русс. палеограф.» — А. И. Соболевский, Славяно-русская палеография, СПб., 1908.

Соболевський О., Пташицкий С., «Палеограф. снимки» — А. И. Соболевский, С. Л. Пташицкий, «Палеографические снимки с русских рукописей XII—XVII вв.», СПб., 1901.

«Собрание актов» — Собрание актов, относящихся к истории Галиции.

«Собрание г. г. и д.» — Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел, ч. 1—2, М., 1813—1819.

«Собр. др. гр.» — Собрание древних грамот и актов городов: Вильны, Ковна, Троку, православных монастырей, церквей и по разным предметам с приложением трех литографированных рисунков, ч. I, Вильно, 1843. Польська назва: Zbiór dawnych dyplomatów i aktów miast: Wilna, Kowna, Trok, prawosławnych monasterów, cerkwi i w różnych sprawach z przyłączeniem trzech rysunków litografowanych.

«Современник» — «Современник», т. XXIV, СПб., 1850.

Соловьев С., «История» — С. М. Соловьев, История России с древнейших времен, т. IV, М., 1960.

«Соф. врем.» — Софийский времяник или русская летопись с 862 по 1534 год, издал П. Строев, ч. 1, М., 1820.

Спринчак Я., ВЯ — Я. А. Спринчак, К сравнительному изучению лексики московских и украинских грамот XIV—XV вв., «Вопросы языкознания», М., 1956, № 6.

Спринчак Я., «Очерк» — Я. А. Спринчак, Очерк русского исторического синтаксиса (простое предложение), Киев, 1960.

Спринчак Я., УМШ — Я. О. Спринчак, З історії давньоруського слова «Господа» та його походних в українській мові, «Українська мова в школі», 1956, № 5.

Срезневський І., «Др. п. р. п. и яз.» — И. И. Срезневский, Древние памятники русского письма и языка (X—XIV веков). Общее повременное обозрение с палеографическими указаниями и выписками из подлинников и из древних списков, СПб., 1863, изд. 2, СПб., 1882.

Срезневський І., «Книга» — «Срезневский Измаил Иванович, Книга древних записей, грамот и грамоток, записок и т. п.». Рукопис зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 38, 39, та ін.

Срезневський І., «Материалы» — И. И. Срезневский, Материалы для словаря древнерусского языка, т. I—III, СПб., 1893—1903.

Срезневський І., «Приложение» — И. И. Срезневский, Приложение к Древним памятникам русского письма и языка (X—XIV веков), СПб., 1866, 1898.

Срезневський І., «Свед. и заметки» — И. И. Срезневский, Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках XLI—LXXX, вып. 3, СПб., 1876.

Стадницький К., «Bracia» — K. St ad n i c k i, Bracia Władysława Jagiełły, Lwów, 1867.

Стадницький К., «Olgiard» — K. St ad n i c k i, Olgiard i Kiejstut synowie Gedymina w. księcia Litwy, Lwów, 1870.

Стадницький К., «Synowie Gedymina» — K. St ad n i c k i, Synowie Gedymina, Lubart książę wołyński, t. II, Lwów, 1853; його ж, Synowie Gedymina. Monwid-Narimunt, Jawnuta i Koriat, Lwów, 1881.

Стебельський І., «Dwa w. światła» — Dwa wielkie światła na horyzoncie Połockim z cieniów zakonnych powstające czyli żywoty ss. panien y matek Ewfozyny y Parascewii, zakonnic y hegunienii, pod ustawą S. O. Bazylego W. w Monastyrze s. Spasa za Połockiem żyjących, z chronologią y przydatkiem niektórych służących do tego pożytecznych Krajo-

wych Wiadomości, z rozmaitych dziejopisów y pism zebranych przez w. x. Ignacego Stebel-
skiego, t. I, Wilno, 1781.

Стебельський І., «Придаєк» — Придаєк до chronologii, to jest rzeczy te,
które w poprzedzających dwóch tomikach częstokroć się namieniały, a przez obszerność swoją
umieścić się wygodnie tamże nie mogły, tu zrecznie przez samego awtora w. x. Ignacego Ste-
belskiego, t. III, Wilno, 1783.

Стецький Т., «Z boru» — T. J. S t e c k i, Z boru i stepu. Obrazy i pamiętki, Kra-
ków, 1888.

Стрийковський М., «Kronika» — Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej
Rusi Macieja Strykowskiego. Wydanie nowe będące dokładnem powtórzeniem wydania pi-
erwotnego królewskiego z roku 1582, poprzedzone wiadomością o życiu i pismach Strykow-
skiego przez Mikołaja Malinowskiego oraz Rozprawą o latopiscach ruskich przez Daniłowicza
pomnożone przedrukiem dzieł pomniejszych Strykowskiego według pierwotnych wydań, t. I—
II, Warszawa, 1846.

Стронинський П., «Wzory» — P. S t r o Ń c z i ń s k i, Wzory pism daw-
nych w przerysach wystawione i objaśnione drukowaniem ich wyczytaniem, Warszawa,
1839.

Ступницький Г., «Geograf.-st. opis» — H. S t u p n i c k i, Geograficzno-statys-
tyczny opis królestwa Galicyi i Lodomeryi, Lwów, 1864.

«Супр. літ.» — Западнорусские летописи. Полное собрание русских летописей,
изданное по высочайшему повелению Императорской Археографической комиссией,
т. XVII, СПб., 1907.

Татищев В., «История» — В. К. Т а т и щ е в, История Российская, тт. I—IV,
М. — Л., 1962—1966.

Ташицький В., «Dwie nazwy» — W. T a s z y c k i, Dwie nazwy rzeczne: Nary
et Pelty Quelques remarques sur les anciens the mes en ü, «Slavia Occidentalis», t. XII, Poznań,
1933.

Ташицький В., «O mazow. nazwach» — W. T a s z y c k i, O mazowieckich naz-
wach miejscowych, «Poradnik językowy», zesz. V, Warszawa, 1952.

Ташицький В., «Patronim. nazwy» — W. T a s z y c k i, Patronimiczne nazwy
miejscowe na Mazowszu, «Język polski», t. XXXI, 1951, a «Prace onomastyczne», Kraków,
1951.

Ташицький В., «Słowiańskie nazwy» — W. T a s z y c k i, Słowiańskie nazwy
miejscowe (Ustalenie podziału), «Prace Komisji Językowej Polskiej Akademii Umiejętności»,
№ 29, Kraków, 1946.

Тейнер А., «Vetera monum.» — A. T h e i n e r, Vetera monumenta Poloniae et
Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia, t. I, Romae, 1860.

Теодорович М., «Ист.-ст. опис.» — Н. И. Т е о д о р о в и ч, Историко-статисти-
ческое описание церквей и приходов Волынской епархии, т. I. Почаев, 1888; т. II. Уезды
Ровенский, Острожский, Дубенский, Почаев, 1889; т. III. Кременецкий уезд, Почаев,
1889; т. IV. Уезд Старокопанинский, Почаев, 1899; т. V. Уезд Ковельский, Поча-
ев, 1903.

Терлецький О., ЗНТШ — О. Т е р л е ц ь к и й, Політичні події на Галицькій
Русі в 1340 р. по смерті Болеслава Юрія II, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шев-
ченка», т. II, Львів, 1893.

Тименецький К., «Wolność» — K. T y m i e n i e c k i, Wolność kmieca na Mazow-
szu w wieku XV, «Prace Komisji Historycznej», Poznań, 1921, 1/11.

Тименецький К., «Sądownictwo» — K. T y m i e n i e c k i, Sądownictwo w
sprawach kmiecych się sinów na Mazowszu pod koniec wieków średnich, «Prace Komisji
Historycznej», Poznań, 1922, III/1.

Тимченко Є., «Курс» — Є. Т и м ч е н к о, Курс історії українського языка,
ч. I. Вступ і фонетика, вид. 2, Київ — Харків, 1930.

Тихомиров М., «Гал. митр.» — Н. Т и х о м и р о в, Галицкая митрополия, «Рус-
ская Беседа», 1895, май — октябрь, и ж. «Благовесть», 1895, май — июнь.

Тихомиров М., СРГ — М. Т и х о м и р о в, Список русских городов дальних
и ближних, «Исторические записки АН СССР», № 40, М., 1952.

Голстой Д., «Римск. катол.» — Д. А. Толстой, Римский католицизм в России, т. II, СПб., 1876.

«Труды ЧГ» — Труды Черниговской губернской Архивной комиссии, вып. 1—12, Чернигов, 1914—1918.

«Т. фонд УССР» — Торфяной фонд УССР, т. I—II, М., 1959.

«Указатель» — Указатель к первым восьми томам Полного собрания русских летописей, т. II. Имена географические, СПб., 1907.

«Укра. народ» — Украинский народ в его прошлом и настоящем под редакцией Ф. К. Волкова и др., СПб., 1914.

Уляницький В., «Материалы» — В. А. Уляницький, Материалы для истории взаимных отношений России, Польши, Молдавии, Валахии и Турции в XIV—XVI вв., «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», кн. 3, ч. 3, М., 1887.

Уляновський Б., «Dokumenty» — B. Ulanowski, Dokumenty kujawskie i mazowskie przeważnie z w. XIII, «Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności», Kraków, 1888.

«Унив. изв.» — П. Житецкий, Образцы письменного языка с признаками малорусского наречия, «Университетские известия», Киев, 1875, № 12.

Філевич І., «Борьба Польши» — И. Филевич, Борьба Польши, Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, СПб., 1890.

Філевич І., ЖМНПР. — И. П. Филевич, Борьба Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, «Журнал Министерства народного просвещения», 1890, январь, і окремим виданням, СПб., 1890.

Філевич І., «К вопросу...» — И. Филевич, К вопросу о борьбе Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, «Журнал Министерства народного просвещения», 1891, декабрь.

Хашдеу Б., «Historie» — B. P. Hasdeu, Historie critique des Roumains, Bucaresti, 1878.

Ходикевич К., «Dissertationes» — Clement Chodykiewicz, Dissertationes historicae de Utrouque Archiepiscopatu Metropolitano Kijoviensi uti olim distincto, nec non de episcopatu Lepoliensi Ritus Graeco Unita à P. Clemente Chodykiewicz S. Tb. Praesentato, Chronologo Provinciae Russiae Ordinis Praedicatorum Certioribus Documentis Illustrate, Anno Domini, 1770.

Ходиницький І., «Historia» — I. Chodynicki, Historia stołecznego Królestwa Galicyi i Lodomeryi miasta Lwowa od założenia jego aż do czasów teraźniejszych, Lwów, 1829.

«Czasopism» — Czasopism księgozbioru im. Ossolińskich, Lwów, 1828—1834.

Чертков А., «О числе» — А. Д. Чертков, О числе русского войска, завоевавшего Болгарии, «Записки императорского Одесского общества истории и древностей», т. I, Одесса, 1844.

Чистович І., «Очерки ист.» — И. А. Чистович, Очерки истории Западно-русской церкви, ч. I, СПб., 1882.

Чоловський О., «Sprawy» — A. Czołowski, Sprawy Wotolskie w Polsce do r. 1412, Lwów, 1891.

«Чтения Общ. Нест. Летоп.» — Чтения в историческом Обществе Нестора Летописца, кн. VI, Киев, 1892, кн. XII, Киев, 1898, кн. XIV, Киев, 1900, кн. XV, Киев, 1901, кн. XVIII, Киев, 1904.

Шараневич І., «Исследование» — И. И. Шараневич, Исследование на поли отечественной географии и истории, Львов, 1869.

Шараневич І., «История» — И. И. Шараневич, История Галицкой и Владимирской Руси до 1453 г., Львов, 1868.

Шараневич І., «Rys» — I. Szaraniewicz, Rys wewnętrznych stosunków Galicyi wschodniej w drugiej połowie XV wieku na podstawie źródeł, Lwów, 1869.

Шахматов О., Кримський А., «Нариси» — О. Шахматов, А. Кримський, Нариси з історії української мови та хрестоматії з пам'ятників письменської староукраїнщини XI—XVIII вв., Київ, 1922.

Шелудько Д., «Німецькі елем.» — Д. Шелудько, Німецькі елементи в українській мові, «Збірник комісії для дослідження історії української мови», ВУАН, т. I, Київ, 1931.

Щекатов А., «Словарь» — Щекатов Афанасий, Словарь географический Российского государства, описывающий азбучным порядком географически, топографически, гидрографически, физически, политически, хронологически, генеалогически и геральдически все губернии, города и их уезды..., ч. 1—7, М., 1801—1809.

Щербицький Й., «Виленск. монастырь» — Й. В. Щербицкий, Виленский святоотроицкий монастырь, Вильно, 1886.

Яблоновський А., «Źródła» — A. Jabłonowski, Źródła dziejowe, t. VI—X, Warszawa, 1877—1894.

Ярошенко В., «Укр. мова молд. гр.» — В. Ярошенко, Українська мова в молдавських грамотах XIV—XV вв., «Збірник комісії для дослідження історії української мови», ВУАН, т. I, Київ, 1931.

Ясинський М., «Уст. и земск. гр.» — М. Н. Ясинский, Уставные и земские грамоты Литовско-русского государства, Киев, 1889.

Яцимирський О., «Язык» — А. И. Яцимирский, Язык славянских грамот молдавского происхождения, Отд. оттиск из «Сборника по славяноведению», т. III, СПб., 1909.

Яцимирський О., «Молд. гр.» — А. И. Яцимирский, Молдавские грамоты в палеографическом и дипломатическом отношениях, «Русский филологический вестник», т. LV, №№ 1—2, Варшава, 1906.

З М І С Т

Передмова	5
1. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі, до 1301 р.	9
2. Князь Лев Данилович надає двом братам з Литви Тутенію і Монтеці село Добаневичі, до 1301 р.	11
4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого Успенія в Крилосі на села з належними до них землями, 8 березня 1301 р.	12
5. Князь Лев Данилович дарує Перемишльському єпископству село Рушевичі, 8 жовтня 1302 р.	18
6. Князь Любарт Гедимінович дарує села соборній церкві Іоанна Богослова в Луцьку, 8 грудня 1322 р.	20
7. Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові, 1341 р.	22
8. Князь Кейстут дозволяє торунським купцям їздити до Луцька торгувати через міста Дорогичин, Мельник і Брест, після 1341 р.	23
9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право Григорія Тункеля на майно, 25 серпня 1342 р. (?)	24
10. Олехно Ромашкович продає частину свого майна Григорію Тункелю, 30 січня 1347 р.	25
11. Тумкель Патрикіївч молодший вимінює у Олехна Ромашковича селище з угіддями, 30 березня 1347 р.	26
12. Казимир, король польський, дарує своєму слугі Івану дворища Заньво та Микитино, після 1349 р.	27
13. Юрій Болкович дарує землю і торгіву клітку церкві святого Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі, близько 1350 р.	28
14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Любарта, Юрія Наримонтовича та Юрія Коріятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями, червень — вересень 1352 р.	29
15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир святої богородиці на Ольгові, після 1356 р.	32
16. Пан Петро Радціовський купує майно у Ганни Радивонкової, 1359 р.	34
17. Казимир, король польський, підтверджує своєму слугі Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел, 25 липня 1361 р.	35
18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин, 1362—1392 рр.	37
19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем про розмежування їх володінь, початок жовтня 1366 р.	38

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів Шулжичів, 1366 р. . . .	39
21. Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича, 1 січня 1368 р.	41
22. Пан В'яцслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибичів, 1371 р.	42
23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем, 31 липня — 26 жовтня 1371 р.	46
24. Олександр Коріатович дарує млин Смотрицькому монастиреві, 17 березня 1375 р.	49
25. Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево, 1376 р.	53
26. Жінка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві в Озерішах збирати темянщину, 1377 р.	55
27. Пані Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників монастир, 1378 р.	56
28. Володислав, князь опольський, дарує маєток в Бохурі своєму слuzі Ладому Волошину, 1378 р.	59
29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Драгомиру Нове Село, а Некрі село Старуню, 1378 р.	60
30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем Андрієм Василем і Свидригайлом, 1382 р.	61
31. Вітовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слuzі Василю Карачевському заснувати село Княжу Луку, 5 травня 1383 р.	62
32. Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору Даниловичу, 8 квітня 1385 р.	63
33. Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора Даниловича, близько 1386 р.	64
34. Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність польському королю, близько 1386 р.	65
35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському монастирю, 1386 р.	66
36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському, 27 липня 1386 р.	67
37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших князів з польським королем про мир і вірність королю, 17 вересня 1386 р.	69
38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського Владислава про збір податей у Перемишльській волості, між 1386—1418 рр.	72
39. Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200 карбованців, 1387 р.	74
40. Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство, м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові, 1387 р.	74
41. Король польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воеводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла, 27 січня 1388 р.	79
42. Петро, молдавський воевода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла, 10 лютого 1388 р.	81
43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксих та інші заступаються за князя Корибута перед королем польським Владиславом, 26 квітня 1388 р.	82

44. Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський, присягає на вірність королю польському Владиславу, 18 травня 1388 р.	84
45. Великий литовський князь Олександр-Вітовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві, 1 липня 1388 р.	85
46. Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна, 10 жовтня 1388 р.	96
47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом короля польського Владислава та королеви Ядвіги, 16 грудня 1388 р.	98
48. Мстиславський князь Семен-Лигвеній присягає на вірність польському королеві Владиславу, 25 квітня 1389 р.	99
49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям, 18 червня 1389 р.	101
50. Великий князь литовський Вітовт пише листа про в'язовецького судника Пилипка, після 1389 р.	103
51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневичів, а також Миша Мужиковича на відповідне майно, 23 травня 1390 р.	104
52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства, близько 1390 р.	104
53. Перемишльський воєвода Фебрун свідчить, що владика Афанасій продав два дворища у Бишковичах панові Яшкові Іспрувському, 1 січня 1391 р.	106
54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князю Скиргайлові, 1392 р.	108
55. Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті, 30 березня 1392 р.	109
56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між віленським єпископом і князями гедройськими, 1392—1429 рр.	110
57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості, 1392—1429 рр.	110
58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамиша до польського короля про підтвердження миру між ними, 20 травня 1393 р.	112
59. Федір Любартович, сіверський князь, присягає на вірність польському королю Владиславу і королеві Ядвізі, 23 травня 1393 р.	113
60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини Лоевичів із поділом майна, 1393 р.	116
61. Олег Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу за його брата і свого зятя князя Корибута, 1393 р.	118
62. Молдавський воєвода Роман присягає на вірність королю Владиславу і його нащадкам, 1393 р.	120
63. Борис Олександрович, великий тверський князь, укладає угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом, 1393 р.	121
64. Владислав, польський король, дарує Данилові Задеревецькому села під Галичем і Зудечовом, 29 червня 1394 р.	123
65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу за воєводу Стефана, 1395 р.	125

66. Стефан, молдавський воєвода, укладає угоду з польським королем Владиславом про боротьбу проти спільних ворогів, 1395 р.	126
67. Вітовт, великий князь литовський, дарує князю Федору Даниловичу Острог і належні йому села, 2 липня 1396 р.	128
68. Ярослав Ізяславич, полоцький князь, дарує млин на р. Бельчиці Борисоглібському монастиреві, 1396 р.	129
69. Вітовт, великий князь литовський, дарує Борисовцям тіунський прибуток, 1396—1413 рр.	130
70. Владислав, король польський, дарує своєму слuzі Михайлові Волошину село Гошів, 1397 р.	131
71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривень, 13 вересня — 15 листопада 1398 р.	133
72. Семен із Колків дарує Печерському монастиреві податок на копу грошей, 21 листопада 1398 р.	134
73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу 200 гривень і 30 коней за Галицьку митрополію, 1398 р.	135
74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані, до 1399 р.	137
75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом, 1398 р.	137
76. Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському монастиреві землю та угіддя, близько 1399 р.	139
77. Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки між містами Полоцьком та Рігою, 6 березня 1399 р.	139
78. Вітовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрішином та Рогачевим, 3 квітня 1399 р.	141
79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілком Кропивники своєму слuzі Ходку Чемеревичу, 1 жовтня 1399 р.	142
80. Львівський воєвода Мацина свідчить про купівлю паном Ключом у Ходора Шидловського села Шидлова і дворища Жаворонковича, 1400 р.	143
81. Князь Олександр Патрикєвич Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу, 1400 р.	146
82. Івашко, син молдавського воєводи Петра, і пан Вілча ручаються Владиславу, королю польському, за Романа, 1400 р.	147
83. Івашко, син молдавського воєводи Петра, присягає на вірність королеві Владиславу і князеві Вітовту, 1400 р.	148
84. Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві, XIV ст.	149
85. Лук'ян Шуба із своєю дружиною Василюсою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Крічу з майном, XIV ст.	149
Показчик словоформ апелятивної лексики	150
Показчик антропонімічної лексики	198
Показчик топонімічної лексики	215
Список скорочень	236

Грамоты XIV ст.

(На украинском языке)

*Друкується за постановою вченої ради Інституту
мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук
Української РСР*

Редактор *М. М. Друченко*

Художній редактор *В. М. Тепляков*

Оформлення художника *Д. Д. Грибова*

Технічний редактор *Н. П. Рахліна*

Коректор *О. С. Улезко*

Здано до набору 9. VII. 1971 р. Підписано до друку 26. XI 1973 р. БФ 00595. Зам. № 4-330. Вид. № 137. Тираж 5000. Папір № 2, 70х90¹/₁₆. Друк. фіз. аркушів 16,0. Умовн. друк. арк. 18,72. Обліково-видавн. арк. 21,52. Ціна 1 крб. 58 коп.

Видавництво «Наукова думка», Київ, Репіна, 3.

Надруковано з матриць Головного підприємства республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР, м. Київ, Довженка, 3 на Харківській книжковій фабриці «Комуніст» республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР, Харків, вул. Енгельса, 11.

